МИКОЛА НОСОВ

НЕЗНАЙКО В СОНЯЧНОМУ МІСТІ

Роман-казка в двох частинах

ЧАСТИНА І

Розділ перший

Незнайко мріє

Деякі читачі вже, напевне, читали книгу "Пригоди Незнайка і його товаришів". У цій книзі розповідається про казкову країну, в якій жили малюки й малючки, тобто крихітні хлопчики й дівчатка, чи, як їх інакше звали ще, коротульки. Ось таким малюком-коротулькою був і Незнайко. Жив він у Квітковому місті, по вулиці Дзвіночків, разом зі своїми друзями Знайком, Поспішайком, Розтелепком, механіками Гвинтиком і Шпунтиком, музикантом Гуслею, художником Тюбиком, лікарем Пілюлькою та багатьма іншими. У книзі розповідається про те, як Незнайко та його друзі літали повітряною кулею, побували в Зеленому місті і в місті Зміївці, про те, що вони побачили й чого навчилися. Повернувшись із мандрів, Знайко та його друзі стали до роботи: збудували міст через річку Огіркову, водопровід із тростини та фонтани — такі, які вони бачили в Зеленому місті.

Коротулькам усе це вдалося зробити, після чого вони взялися проводити на вулицях міста електричне освітлення, встановили телефон, щоб можна було розмовляти з друзями, не виходячи з дому, а Гвинтик і Шпунтик під керівництвом Знайка сконструювали телевізор, щоб можна було дивитися вдома кінокартини та театральні вистави.

Як уже всім відомо, Незнайко після подорожі значно порозумнішав, став учитися читати й писати, прочитав усю граматику і майже всю арифметику, став розв'язувати задачки й уже навіть хотів вивчати фізику, яку жартома називав фізикою-мізикою, але саме тут йому чомусь розхотілося учитися. Таке часто трапляється в країні коротульок. Інший коротулька наобіцяє три мішки гречаної вовни, наговорить, що зробить і те, і те, навіть гори зрушить і догори ногами переверне, а насправді попрацює кілька днів на повну силу, а тоді знову поступово починає ухилятися.

Ніхто, звичайно, не каже, що Незнайко був невиправним ледарем. Він просто збився з правильного шляху. Навчившись як слід читати, він просиджував цілими днями вад книжками, але читав зовсім не те, що було потрібно, а те, що цікавіше, головним чином казки. Начитавшись казок, він зовсім перестав займатися ділом і, як мовиться, з головою поринув у мрії. Він подружив з малючкою Кнопочкою, котра прославилась тим, що також страшенно любила казки. Забравшись куди-небудь у тиху місцинку, Незнайко й Кнопочка мріяли про всілякі чудеса: про шапки-невидимки, килими-самольоти, чоботи-скороходи, срібні блюдця й наливні яблучка, чарівні палички, про відьом і чаклунів, про добрих і злих чарівників та чарівниць. Вони тільки те и робили, що розповідали одне одному різні казки, але найулюбленішим заняттям були в них суперечки, що краще: шапка-невидимка чи килим-самольот, гуслі-самогуди чи чоботи-скороходи? І вони так завзято сперечалися, що іноді доходило до бійки.

Одного разу вони сперечалися два дні підряд, і Незнайкові пощастило довести Кнопочці, що найкраще за все чарівна паличка, тому що той, хто нею володіє, може дістати собі все, що заманеться. Йому досить махнути чарівною паличкою і сказати: "Хочу, щоб у мене була шапка-невидимка або чоботи-скороходи", і все це одразу в нього з'явиться.

Головне, казав Незнайко, що той, у кого є чарівна паличка, може легко всього навчитися, йому навіть не треба вчитись, а тільки махнути

паличкою і сказати: хочу, мовляв, знати арифметику чи французьку мову, і він одразу знатиме арифметику й заговорить по-французькому.

Після тієї розмови Незнайко ходив, як заворожений. Часто, прокинувшись уночі, він підскакував на ліжку, щось бурмотів і махав руками. Це він уявляв, що махає чарівною паличкою. Лікар Пілюлька помітив, що з Незнайком коїться щось недобре, і сказав, що, коли він не припинить своїх нічних спектаклів, то доведеться прив'язати його до ліжка мотузкою і давати на ніч касторки. Незнайко, звичайно, злякався касторки і став поводитися тихіше.

Якось Незнайко зустрівся з Кнопочкою на березі річки. Вони вмостилися на великому зеленому огірку, яких багато росло навколо. Сонечко вже піднялося високо і як слід пригрівало землю, але Незнайко й Кнопочка зовсім не відчували спеки, тому що огірок, на якому вони сиділи, наче на лавочці, був досить прохолодний, а згори їх захищало від сонця широке огіркове листя, що звисало над ними, як величезні зелені парасольки. Вітерець тихо шелестів у траві і здіймав на воді легенькі брижі, що виблискували на сонці. Тисячі сонячних зайчиків, віддзеркалившись од поверхні води, витанцьовували на огірковому листі, підсвічуючи його знизу якимось таємничим світлом. Від цього здавалося, що повітря під листям, де сиділи Незнайко й Кнопочка, теж хвилюється і мерехтить, ніби тріпоче безліччю невидимих крилець, і все це здавалося чимось незвичайним, чарівним. Але Незнайко й Кнопочка не помічали нічого чарівного довкола, бо вся ця картина була для них занадто звичною, та й до того ж кожне з них думало про щось своє. Кнопочці дуже хотілося поговорити про казки, але Незнайко чомусь уперто мовчав, і обличчя в нього було таке кисле й сердите, що вона боялася навіть заговорити з ним.

Нарешті Кнопочка не витримала й запитала:

— Скажи, Незнайку, яка муха тебе вкусила сьогодні? Чому ти такий нудний?

— Мене сьогодні ще ніяка муха не кусала, — відповів Незнайко. — А нудний я тому, що мені нудно.

— Оце так пояснив! — засміялася Кнопочка. — Нудний, тому що нудно. Ти постарайся пояснити розумніше.

— Ну, розумієш, — сказав Незнайко, розводячи руками, — у нашому місті все якось не так, як треба. Нема ніяких, розумієш, чудес, нічого нема чарівного... От колись було! Тоді майже на кожному кроці траплялися чарівники, чаклуни або хоча б відьми. Недарма про це в казках розповідається.

— Звичайно, недарма, — погодилась Кнопочка, — але чарівники були не тільки колись. Вони й тепер є, тільки не кожен їх може зустріти.

— Хто ж їх може зустріти? Може, ти? — насмішкувато запитав Незнайко.

— Що ти, що ти! — замахала руками Кнопочка. — Ти ж знаєш, я така боягузка, що якби попався мені зараз чарівник, то я, напевне, й слова не вимовила б від страху. А ось ти, мабуть, зміг би поговорити з чарівником, тому що ти дуже хоробрий.

— Звичайно, я хоробрий, — підтвердив Незнайко. — Тільки мені чомусь ще жоден чарівник не трапився.

— А це тому, що тут самої хоробрості мало, — сказала Кнопочка. — Я читала у якійсь казці, що треба зробити три добрих вчинки підряд. Тоді перед тобою з'явиться чарівник і дасть тобі все, що ти попросиш.

— І навіть чарівну паличку?

— Навіть чарівну паличку.

— Ти бач! — здивувався Незнайко. — А що, по-твоєму, вважається добрим вчинком? Якщо я, наприклад, уранці встану й умиюся холодною водою з милом — це буде добрий вчинок?

— Звичайно, — сказала Кнопочка. — Якщо комусь буде важко, а ти допоможеш, якщо когось стануть кривдити, а ти захистиш, — це теж будуть добрі вчинки. Навіть коли хто-небудь допоможе тобі, а ти за це подякуєш, то й це буде добрий вчинок, тому що завжди треба бути благородним і ввічливим.

— Ну що ж, на мою думку, це неважко, — сказав Незнайко.

— Ні, це дуже важко, — заперечила Кнопочка, — тому що три добрих вчинки треба зробити підряд, а коли між ними попадеться хоч один поганий вчинок, то вже нічого не вийде і доведеться все починати спочатку. Крім того, добрий вчинок буде тільки тоді добрим, коли ти зробиш його безкорисливо, не думаючи про те, що ти робиш його для якоїсь власної вигоди.

— Ну, звичайно, звичайно, — погодився Незнайко. — Який же це буде добрий вчинок, коли ти робиш його заради вигоди! Ну, що ж, сьогодні я відпочину, а завтра почну робити добрі вчинки, й коли все це правда, то чарівна паличка скоро буде в наших руках.

Розділ другий

Як Незнайко робив добрі вчинки

На другий день Незнайко прокинувся раніше й почав робити добрі вчинки. Насамперед він як слід умився холодною водою, причому не шкодував мила, й гарненько почистив зуби.

— От і є вже один добрий вчинок, — сказав він сам собі, утершись рушником і старанно причісуючи чубчик перед дзеркалом.

Поспішайко побачив, що він крутиться перед дзеркалом, і сказав:

— Гарний, гарний! Нічого не скажеш, дуже гарний!

— Та вже ж красивіший за тебе! — відповів Незнайко.

— Звичайно. Такого красивого видочка, як у тебе, пошукати треба!

— Що ти сказав? Це в кого видочок? Це в мене видочок? — розсердився Незнайко та як уперіщить Поспішайка по спині рушником.

Поспішайко лише рукою махнув і швиденько втік од Незнайка.

— Поспішайко нещасний! — кричав йому вслід Незнайко. — Через тебе добрий вчинок пропав!

Добрий вчинок справді пропав, бо ж, розсердившись на Поспішайка і вдаривши його по спині рушником, Незнайко, звичайно, зробив поганий вчинок, і тепер треба було починати все спочатку.

Трохи заспокоївшись, Незнайко став думати, який би ще зробити добрий вчинок, проте на думку чомусь нічого путнього не спадало. До сніданку він так нічого й не придумав, але після сніданку голова його стала міркувати трошки краще. Побачивши, що лікар Пілюлька заходився товкти в ступці якусь суміш для ліків, Незнайко сказав:

— Ти, Пілюлько, все трудишся, все іншим допомагаєш, а тобі ніхто не хоче допомогти. Давай я потовчу за тебе, ліки.

— Будь ласка, — погодився Пілюлька. — Це дуже добре, що ти хочеш мені допомогти. Ми всі повинні помагати одне одному.

Він дав Незнайкові ступку, й Незнайко став товкти порошок, а Пілюлька робив з цього порошка пілюлі. Незнайко так захопився, що натовк порошку навіть більше, ніж треба.

"Ну нічого, — думав він. — Це не завадить. Зате я зробив добрий вчинок".

Справді все закінчилося б добре, якби Незнайка не побачили за цим заняттям Сиропчик і Пончик.

— Поглянь, — сказав Пончик, — Незнайко, мабуть, теж захотів стати лікарем. Ото буде сміху, коли він почне лікувати всіх!

— Ні, він, мабуть, вирішив підлизатися до Пілюльки, щоб не давав касторки, — відповів Сиропчик.

Почувши ці глузування, Незнайко розсердився і замахнувся на Сиропчика ступкою:

— А ти, Сиропчику, мовчи, бо як дам ступкою!

— Стривай! Стривай! — закричав лікар Пілюлька.

Він хотів забрати в Незнайка ступку, але Незнайко не віддавав — і завелися битись. У бійці Пілюлька зачепився за стіл ногою. Стіл перекинувся. Весь порошок розсипався на підлогу. Пілюлі покотилися в різні боки. Насилу Пілюльці пощастило видерти в Незнайка ступку, і він сказав:

— Геть звідси, капосний! Щоб я тебе тут більше не бачив! Скільки ліків пропало даремно!

— Ах ти, Сироп поганий! — лаявся Незнайко. — Я тобі ще покажу, попадись ти мені тільки! Який добрий вчинок даром пропав!

Так, добрий вчинок пропав і цього разу, тому що Незнайко навіть не встиг його довести до кінця.

Так було цілий день. Скільки не старався Незнайко, йому ніяк не вдавалося зробити не тільки трьох, але навіть двох добрих вчинків підряд. Коли ж йому щастило зробити що-небудь добре, то одразу слідом за цим він робив що-небудь погане, а іншим разом з доброго вчинку вже з самого початку виходила якась дурниця.

Вночі Незнайко довго не міг заснути і все думав, чому це так у нього виходить. Поступово він зрозумів, що всі його невдачі виникали через те, що в нього був надто грубий характер. Варто було комусь пожартувати чи зробити якесь невинне зауваження, як Незнайко одразу ображався, починав кричати й навіть ліз у бійку.

— Та нічого, — втішав сам себе Незнайко. — Завтра я стану чемнішим, і все буде добре.

Вранці Незнайко ніби переродився. Він став дуже ввічливим, делікатним. Якщо звертався до кого-небудь з проханням, то неодмінно казав "будь ласка", — слова, яких від нього ніколи в житті не чули. Окрім того, він старався всім прислужитися, догодити.

Побачивши, що Розтелепко ніяк не може знайти своєї шапки, котра в нього постійно губилася, він теж став шукати по всій кімнаті і нарешті-таки знайшов шапку під ліжком. Після того він вибачився перед Пілюлькою за вчорашнє і попросив, щоб той знову дозволив йому товкти порошок. Лікар Пілюлька товкти порошок не дозволив, але доручив нарвати в саду конвалій, котрі потрібні були йому для приготування конвалійних крапель. Незнайко старанно виконав це доручення. Потім він почистив мисливцеві Кульці його нові мисливські чоботи ваксою, тоді

став підмітати підлогу в кімнатах, хоч у цей день була зовсім не його черга. Загалом, він наробив багато добрих вчинків і все очікував, що ось-ось перед ним з'явиться добрий чарівник і дасть йому чарівну паличку. Проте день закінчився, а чарівник так і не з'явився.

Незнайко страх розсердився.

— Що це ти мені набрехала про чарівника? — сказав він, зустрівшись на другий день з Кнопочкою. — Я, наче дурень, старався, зробив цілу купу добрих вчинків, а ніякого чарівника і в очі не бачив!

— Я тобі не брехала, — почала виправдовуватись Кнопочка. — Я добре пам'ятаю, що читала про це в якійсь казці.

— Чому ж не з'явився чарівник? — сердито наступав Незнайко.

Кнопочка каже:

— Ну, чарівник сам знає, коли йому треба з'являтись. Може, ти зробив не три добрих вчинки, а менше.

— "Не три, не три"! — презирливо пирхнув Незнайко. — Не три, а, напевно, тридцять три — ось скільки!

Кнопочка знизала плечима:

— Напевно, ти робив добрі вчинки не підряд, а вперемішку із поганими.

— "Вперемішку із поганими", — передражнив Незнайко Кнопочку й скорчив таку гримасу, що Кнопочка з переляку навіть позадкувала. — Коли хочеш знати, я вчора цілий день був ввічливий і нічого поганого не

робив: не сварився, "не бився, а коли й казав які слова, то тільки "вибачте", "дякую", "будь ласка".

— Чомусь сьогодні від тебе цих слів не чути, — похитала головою Кнопочка.

— Я ж зовсім не про сьогодні, а про вчора розказую. Незнайко й Кнопочка стали думати, чому все так вийшло, й нічого не могли придумати. Нарешті Кнопочка сказала:

— А може, ти не безкорисливо робив ці вчинки, а заради вигоди?

Незнайко навіть спалахнув:

— Як це — не безкорисливо? Що ти мелеш! Розтелепкові шапку допоміг знайти. Моя це шапка, чи що? Пілюльці конвалії збирав. Яка мені вигода від тих конвалій?

— Для чого ж ти їх збирав?

— Наче не розумієш? Сама ж ти сказала: якщо зроблю три добрих вчинки, то дістану чарівну паличку.

— Виходить, ти все це робив, щоб одержати чарівну паличку?

— Звичайно!

— От бачиш, а кажеш — безкорисливо.

— Для чого ж я, по-твоєму, повинен робити ці вчинки, якщо не заради палички?

— Ну, ти повинен робити їх просто так, з власної охоти.

— Яка там ще охота?

— Ех, ти! — з посмішкою сказала Кнопочка. — Ти, мабуть, можеш робити щось добре тільки тоді, коли знаєш, що тобі дадуть за це якусь винагороду — чарівну паличку або ще щось. Я знаю, у нас є такі малюки, котрі навіть ввічливими стараються бути тільки тому, що їм пояснили, ніби чемністю та догожданням можна досягти чогось для себе.

— Ну, я не такий, — махнув Незнайко рукою. — Я, коли хочеш, можу бути чемним зовсім даром і добрі вчинки можу робити без ніякої вигоди.

Розставшись з Кнопочкою, Незнайко пішов додому. Він вирішив робити тепер добрі вчинки тільки з власної охоти й зовсім не думати про чарівну паличку. Однак легко сказати — не думати! А насправді, коли хочеш про щось не думати, то обов'язково тільки про те й думаєш.

Прийшовши додому, Незнайко сів читати книжку казок. Мисливець Кулька, який сидів біля вікна й чистив свою мисливську рушницю, сказав:

— Що ти там читаєш таке цікаве? Ти почитав би уголос.

Незнайко тільки хотів сказати: "Як тобі так хочеться, то візьми сам почитай", але в цю хвилину згадав про чарівну паличку й подумав, що, коли виконає прохання Кульки, то зробить добрий вчинок.

— Ну гаразд, слухай, — згодився Незнайко й став читати вголос.

Мисливець Кулька слухав з задоволенням, і йому не так скучно було чистити рушницю. Інші коротульки почули, що Незнайко читає казки, і теж зібралися послухати.

— Молодець, Незнайку! — сказали вони, коли книжка скінчилася. — Це ти гарно придумав — почитати вголос.

Незнайкові було приємно, що його хвалять, і, водночас було дуже прикро, що він недоречно згадав про чарівну паличку.

"Якби я не згадав про паличку і згодився почитати книжку просто так, то зробив би це з власної охоти, а тепер виходить, що я читав заради вигоди", — думав Незнайко.

І так виходило весь час. Незнайко робив добрі вчинки тільки тоді, коли згадував про чарівну паличку; коли ж він забував про неї, то міг робити лише погані вчинки. Звичайно, якщо сказати по правді, то іноді йому все ж щастило зробити якийсь малюсінький добрий вчинок, зовсім не думаючи про те, що він робить це заради чарівної палички.

Однак це траплялося так рідко, що не варто про це й говорити.

Минали дні, тижні і місяці... Незнайко поступово втрачав надію на чарівну паличку. Чим далі, тим рідше він згадував про неї і наприкінці вирішив, що мати чарівну паличку — це недосяжна мрія для нього, бо йому ніколи не вдасться безкорисливо зробити три добрих вчинки підряд.

— Ти знаєш, — сказав він якось Кнопочці, — мені здається, що ніякої чарівної палички на світі нема, скільки я їх не робив, дулю з маком лиш схопив.

Незнайко навіть засміявся від задоволення, що ці слова вийшли в нього в риму. Кнопочка теж засміялась, потім сказала:

— Чому ж у казці говорилося, що треба зробите три добрих вчинки?

— Мабуть, цю казку навмисне придумали, щоб якісь дурненькі коротульки привчалися робити добрі вчинки, — сказав Незнайко.

— Це розумне пояснення, — сказала Кнопочка.

— Дуже розумне, — погодився Незнайко. — Та я не шкодую, що все так вийшло... Принаймні мені це пішло на користь. Поки я старався робити добрі вчинки, я звик умиватися щоранку холодною водою, і тепер мені це навіть подобається.

Розділ третій

Незнайкова мрія здійснюється

Якось Незнайко сидів дома і дивився у вікно. Погода цього дня була поганюща. Небо весь час хмарилося, сонечко з ранку ні разу не виглянуло, дощ лив безперестанку. Звичайно, нічого було й думати про те, щоб піти погуляти, і від цього на Незнайка напала нудьга.

Відомо, що погода по-різному впливала на мешканців Квіткового міста.

Знайко, наприклад, казав, що йому байдуже, сніг чи дощик, бо навіть найгірша погода не заважає йому сидіти вдома й займатися ділом. Лікар Пілюлька твердив, що погана погода йому подобається навіть більше, ніж гарна, тому що вона загартовує коротульок і від цього вони менше хворіють. Поет Квітик розповідав, що для нього найбільша втіха — це залізти під час зливи на горище, зручно лягти там на сухому листі й слухати, як краплі тарабанять по даху.

"Навкруги шаленіє негода, — казав Квітик. — На вулицю навіть носа виткнути страшно, а на горищі тепло й затишно. Сухе листя чудово пахне, дощ тарабанить по даху. Від цього стає так хороше на душі, так приємно, й хочеться писати вірші!.."

Але, більшість коротульок не любили дощу. Була навіть одна малючка, Крапелька на ймення, котра щоразу плакала, як тільки починався дощ. Коли її питали, чому вона плаче, Крапелька відповідала:

"Не знаю. Я завжди плачу під час дощу".

Незнайко, звичайно, був не такий тонкосльозий, як ця плаксива Крапелька, але в погану погоду настрій і в нього псувався. Так було й цього разу. Він тоскно дивився на скісні струмені дощу, на фіалки, що мокли в дворі під вікном, на песика Бульку, який звичайно сидів на прив'язі перед будинком, а зараз забився у свою буду й тільки виглядав я неї, висунувши надвір кінчик носа.

"Бідний Булька! — думав Незнайко. — Цілий день на прив'язі сидить і не може навіть побігати досхочу, а тепер йому доводиться через дощ у тісній конурі сидіти. Треба буде відпустити його погуляти, коли закінчиться цей марудний дощ".

Але дощ ніяк не кінчався, і Незнайкові стало здаватися, що він тепер ніколи не перейде, а литиме вічно, що сонечко сховалося назавжди й більше ніколи не вигляне з-за хмар.

"Що ж тоді буде з нами? — думав Незнайко. — Адже від води розмокне земля. Буде така багнюка, що ні пройти, ні проїхати. У грязюці потонуть і будинки, і квіти, і дерева, тоді почнуть тонути коротульки. От жах!"

Поки Незнайко уявляв собі всі ці жахи й думав про те, як важко буде жити в цьому багнистому краї, дощ поступово вщух, вітер розігнав хмари, сонечко нарешті виглянуло. Небо прояснилося. Одразу посвітлішало. Великі, ще невисохлі краплини дощу затремтіли, заблищали, засріблилися на траві, на пелюстках квіток. Усе ніби помолоділо навколо, зраділо, заусміхалося.

Незнайко нарешті опам'ятався від своїх мрій.

— Сонечко! — закричав він, побачивши, що сонце яскраво сяє. — Сонечко! Сонечко!

І побіг у двір.

За ним побігли інші коротульки. Всі стали стрибати, і співати, і гратися в квача. Навіть Знайко, який казав, що йому байдуже, хмари на небі чи сонечко, теж підстрибував од радості посеред двору.

А Незнайко одразу забув і про дощ, і про багнюку. Йому здалося, що тепер уже ніколи більше не буде на небі хмар, а сонечко світитиме безперестанку. Він навіть про Бульку забув, але потім згадав і спустив його з ланцюга. Булька теж заходився гасати по двору. Він гавкав од радості і хапав усіх зубами за ноги, але не боляче, тому що він ніколи не кусав своїх, а тільки чужих. Така в нього була натура.

Повеселившись трохи, коротульки знову взялися до роботи, а деякі пішли в ліс по гриби, тому що після дощу завжди буває багато грибів.

Незнайко в ліс не пішов, а, сівши біля альтанки на лавочці, став читати книжку. Тим часом Булька, який міг тепер бігати де заманеться, знайшов у паркані дірку, проліз крізь неї на вулицю і, угледівши перехожого з палицею в руці, вирішив його покусати. Відомо, що собаки страх не люблять, коли в когось у руках палиця. Захопившись читанням, Незнайко не чув, як на вулиці загавкав Булька. Але скоро гавкіт зробився гучнішим. Незнайко відірвався од книжки й лише тут згадав, що забув припнути знову Бульку. Вибігши за ворота, він побачив Бульку, який несамовито гавкав на перехожого і, забігаючи ззаду, намагався вкусити його за ногу. Перехожий тупотів на місці й завзято відбивався від Бульки палицею.

— Назад, Булька! Назад! — закричав переляканий Незнайко.

Але, побачивши, що Булька не слухається, він підбіг, схопив його за ошийник і відтяг убік.

— Ах ти ж зміючка! Тобі кажуть, а ти не слухаєшся!

Незнайко замахнувся рукою, щоб стукнути Бульку кулаком по лобі, та, побачивши, що бідний песик закліпав очима й злякано замружився, пожалів його й, замість того, щоб ударити, потягнув у двір. Припнувши Бульку, Незнайко знову вибіг за ворота, щоб дізнатися, чи не покусав Булька перехожого.

Перехожий, як видно, дуже втомився, захищаючись од Бульки, тому сів на лавочці біля хвіртки й одпочивав. Тільки тепер Незнайко як слід розгледів його. На ньому був довгий халат з красивої темно-синьої матерії, на якій були вишиті золоті зірки й срібні півмісяці. На голові була чорна шапка з такими самими прикрасами, на ногах — червоні черевики з загнутими вгору носками. Він не був схожий на мешканців Квіткового міста, бо в нього були довгі білі вуса й довга, майже до колін біла борода, що закривала майже все обличчя, як у Діда Мороза. У Квітковому місті ні в кого такої бороди не було, оскільки там усі мешканці безбороді.

— Чи не вкусив вас собака? — співчутливо запитав Незнайко, з цікавістю розглядаючи цього дивного дідка.

— Собака нічого, — сказав бородань. — Нічого собі песик, досить меткий. Гм!

Поставивши палицю між коліньми, він сперся на неї обома руками й, скосивши очі, поглядав на Незнайка, який теж сів на краю лавочки.

— Це Кульчин пес, його звуть Булькою, — сказав Незнайко. — Булька ходить з ним на полювання. А у вільний час Булька на прив'язі, щоб не покусав кого-небудь. Він не вкусив вас?

— Ні, голубчику. Замалим не вкусив, але все-таки не вкусив.

— Це погано, — сказав Незнайко. — Тобто погано не те, що не вкусив, а те, що він, мабуть, налякав вас. Це я у всьому винуватий. Я його спустив з ланцюга, а потім забув прив'язати. Ви пробачте мені!

— Ну що ж, пробачаю, — сказав бородань. — Я бачу, що ти хороший малюк.

— Ні, я лише хочу бути хорошим. Тобто раніше хотів. Я навіть добрі вчинки робив, а тепер кинув.

Незнайко махнув рукою і став розглядати червоні черевики на ногах бороданя. Він помітив, що черевики защібалися на пряжки, які були зроблені у вигляді півмісяця з зіркою.

— Чому ж кинув? — запитав дідок.

— Тому, що все це нісенітниці.

— Що нісенітниці — добрі вчинки?

— Ні, чарівники… Скажіть, оці пряжечки у вас на черевиках позолочені чи, може, золоті?

— Просто золоті… Чому ж ти вважаєш, що чарівники — нісенітниця?

Незнайко почав розповідати про те, як він мріяв про чарівну паличку, як Кнопочка розказала йому, що треба робити добрі вчинки, і як у нього нічого не вийшло, тому що він був здатний робити добрі вчинки лише заради чарівної палички, а не безкорисливо.

— А ось ти сказав, що відпустив погуляти Бульку, — хіба ти це зробив теж заради чарівної палички? — запитав дідок.

— Що ви! — махнув Незнайко рукою. — Я й забув тоді. про чарівну паличку. Мені просто жаль було, що Булька весь час на прив'язі сидить.

— Отже, ти зробив це з власної охоти?

— Звичайно.

— От і є один добрий вчинок!

— Дивно! — вигукнув Незнайко й навіть засміявся з радості. — Сам не помітив, як добрий вчинок зробив!

— А потім ти зробив ще один добрий вчинок.

— Це коли ж?

— Ти ж захистив мене від собаки. Хіба це поганий вчинок? Чи, може, ти його тільки заради чарівної палички зробив?

— Ні! Про чарівну паличку я й не згадував.

— От бачиш! — утішився дідок. — Потім ти зробив третій добрий вчинок, коли прийшов довідатися, чи не покусав мене собака, й вибачився. Це добре тому, що завжди слід бути уважним до людей.

— Чудасія та й годі! — засміявся Незнайко. — Три добрих вчинки — і всі підряд! У житті зі мною таких чудес не бувало. От уже анітрошечки не здивуюся, якщо я сьогодні зустріну чарівника!

— І не дивуйся. Ти його вже зустрів.

Незнайко підозріло глянув на дідка:

— Ви ще, може, скажете, що ви чарівник?

— Так, я чарівник і є.

Незнайко щосили витріщив очі на дідка й старався роздивитися, чи, бува, той не сміється, але борода так щільно закривала його обличчя, що неможливо було помітити посмішку.

— Ви, мабуть, смієтеся, — недовірливо сказав Незнайко.

— Зовсім не сміюся. Ти зробив три добрих вчинки й можеш просити в мене що завгодно. Ну, що тобі більше до вподоби: шапка-невидимка чи чоботи-скороходи? Чи, може, ти хочеш килим-самольот?

— А у вас є килим-самольот?

— Атож! Є і килим. Усе є.

Дідок витряс із широкого рукава свого халата скручений у трубку килим і, швидко розгорнувши його, розстелив на землі перед Незнайком.

— А ось чоботи-скороходи, ось шапка-невидимка…

З цими словами він витягнув з другого рукава шапку та чоботи й поклав їх поряд на килимі-самольоті. Слідом за цим з'явились гуслі-самогуди, скатертина-самобранка і всілякі інші таємничі предмети.

Незнайко поступово переконався, що перед ним найсправжнісінький чарівник, і запитав:

— А чарівна паличка у вас є?

— А чому ж ні? Є і чарівна паличка. Ось, будь ласка.

І чарівник дістав із кишені невеличку круглу паличку червонясто-коричневого кольору й дав її Незнайкові. Незнайко взяв паличку.

— А вона справжня? — запитав він, усе ще не ймучи віри, що мрія його здійснилася.

— Найсправжнісінька чарівна паличка, можеш не сумніватися, — запевнив його чарівник. — Якщо не робитимеш поганих вчинків, усі твої бажання будуть здійснюватися, варто лише сказати, чого хочеш, і махнути паличкою. Але, як тільки ти зробиш три поганих вчинки, чарівна паличка втратить свою чарівну силу.

У Незнайка від радості перехопило віддих, серце закалатало в грудях удвічі швидше, ніж треба.

— Ну, то я побіжу скажу Кнопочці, що в нас тепер чарівна паличка є! Бо це ж вона навчила мене, як її дістати, — сказав Незнайко.

— Біжи, біжи, — відповів чарівник. — Хай Кнопочка теж порадіє. Адже я знаю, що вона давно мріє про чарівну паличку.

Чарівник погладив Незнайка по голові, і йому цього разу пощастило помітити на доброму обличчі широку привітну усмішку.

— До побачення! — сказав Незнайко.

— Бувай здоровий! — усміхнувся у відповідь чарівник.

Притискаючи до грудей чарівну паличку, Незнайко кинувся бігти й, стараючись дістатися до будинку Кнопочки найкоротшим шляхом, завернув у провулок. Тут він згадав, що забув подякувати чарівникові за

чудесний подарунок, і щодуху побіг назад. Вибігши з провулка, він побачив, що вулиця зовсім безлюдна. Чарівника не було ні на лавочці, ні в будь-якому іншому місці поблизу. Він зник разом з килимом-самольотом та іншими чарівними предметами, неначе провалився крізь землю чи розтанув у повітрі.

Розділ четвертий

Незнайко й Кнопочка зустрічаються з Бруднулею Пістрявеньким

Побачивши, що тепер усе одно нічого не вдієш і ніяк не виправиш цієї прикрої похибки, Незнайко пішов знову до Кнопочки. Але тепер він уже не поспішав, навіть час від часу зупинявся посеред вулиці, сумно крутив головою, чухав потилицю, щось бурмотів про себе, якось по-особливому крякав і знову йшов собі далі.

Кнопочка гралася на вулиці, недалечко від свого будинку й, побачивши Незнайка, побігла йому назустріч.

— Здрастуй, Незнайку! — радісно гукнула вона. Незнайко зупинився й, не відповівши на привітання

Кнопочки, похмуро сказав:

— Тепер я вже не Незнайко, а довговухий осел.

— Що трапилося? — занепокоїлась Кнопочка.

— А те й трапилося, що чарівник дав мені паличку, а я йому навіть "дякую" не сказав — от!

— Яку паличку? — здивувалась Кнопочка.

— "Яку, яку"! Хіба не знаєш, які палички бувають! Чарівну паличку!

— Ти, Незнайку, видно, з глузду з'їхав. Вигадав якусь "чарівну паличку"!

— І нічого я не вигадав. Ось вона. Бачиш?

І Незнайко показав Кнопочці паличку, яку міцно стис у руці.

— Що це? Це ж звичайна палиця, — здивовано сказала Кнопочка.

— "Звичайна палиця"! — передражнив Незнайко. — Мовчала б краще, коли не тямиш! Мені її сам чарівник дав.

— Який чарівник?

— "Який чарівник, який чарівник"! Ніби не знаєш, які бувають чарівники!

— Звичайно, не знаю! — знизала плечима Кнопочка. — Уяви собі, ні разу живого чарівника не бачила.

— Ну, він такий, з бородою, а отут зірки й півмісяці... Булька гавкав, а я три добрих вчинки зробив, розумієш?

— Нічого не розумію! Ти краще розкажи по порядку.

Незнайко почав розповідати про все, що трапилося.

Кнопочка вислухала й сказала:

— А може, це хто-небудь поглузував з тебе! Навмисне чарівником нарядився.

— А звідкіля ж чарівна паличка, якщо це був не чарівник?

— А ти впевнений, що паличка насправді чарівна? Ти перевірив?

— Ні, не перевірив, але можна перевірити.

— Чого ж ти стоїш і розбалакуєш? Треба махнути паличкою і проказати якесь побажання. Якщо бажання здійсниться, то, значить, це справжня чарівна паличка.

— А якщо не здійсниться? — спитав Незнайко.

— Ну, якщо не здійсниться, то, значить, це просто звичайна дерев'яна паличка і все! Як ти сам цього не тямиш! — роздратовано сказала Кнопочка.

Вона нервувала, бо їй дуже хотілось якомога швидше дізнатися, чарівна це паличка чи ні, сердилась на Незнайка за те, що він ще й досі не здогадався перевірити.

— Ну гаразд, — сказав Незнайко. — Зараз спробуємо. Чого ми хочемо?

— Ну, чого тобі хочеться? — сказала Кнопочка.

— Сам не знаю, чого мені хочеться… Зараз, здається, нічого не хочеться.

— От який! — спалахнула Кнопочка. — Ти придумай. Морозива хочеться.

— Морозива, здається, хочеться, — згодився Незнайко. — Зараз попросимо морозива.

Він махнув чарівною паличкою й сказав:

— Хочемо, щоб у нас було дві порції морозива!

— На паличці, — додала Кнопочка.

Незнайко боязко простягнув уперед руку й навіть заплющив очі.

"А що, як не з'явиться ніякого морозива?" — подумав він і тут же відчув, що йому в руку тицьнулося щось тверде й холодне.

Незнайко одразу ж розплющив очі й побачив у руці порцію морозива на паличці. З подиву він навіть роззявив рота й подивився вгору, ніби хотів побачити, звідкіля ж морозиво впало. Не побачивши там нічого підозрілого, Незнайко повільно обернувся до Кнопочки, тримаючи морозиво у простягнутій руці й наче боячись, що воно зникне або спурхне вгору. Кнопочка теж стояла з морозивом у руці й радісно посміхалася.

— Мо-мо-мо-мо… — пробурмотів Незнайко, показуючи на морозиво пальцем.

Він хотів щось сказати, але од хвилювання у нього не виходило жодного слова.

— Що "мо-мо-мо"? — запитала Кнопочка.

Незнайко лише рукою махнув і почав їсти морозиво. Кнопочка наслідувала його приклад. Коли з морозивом було покінчено, вона сказала:

— Чудове морозиво, правда?

— Чудесне! — підтвердив Незнайко. — Може, ще попросимо по порції?

— Давай, проси, — погодилася Кнопочка.

Незнайко махнув паличкою і сказав:

— Хочемо, щоб у нас було ще по порції морозива!

Щось тихенько цокнуло, зашелестіло в повітрі, і в руках Незнайка й Кнопочки ще з'явилося по порції морозива.

Незнайко знову ніби онімів на мить. Однак цього разу він значно швидше прийшов до тями і, з'ївши морозиво, спитав:

— Ще спробуємо?

— Мабуть, можна ще по одному, — сказала Кнопочка.

— Ет, чого там морочитись — "по одному"! — пробурчав Незнайко й, махнувши паличкою, сказав: — Хочемо, щоб був ящик з морозивом!

Бац! Об землю стукнувся великий голубий ящик, схожий на ті, в яких продавці носять морозиво. Незнайко підняв кришку, з-під якої одразу заклубочилась пара, й дістав з ящика дві порції морозива. Закривши ящик і сівши на ньому, як на лавочці, Незнайко взявся гризти морозиво, яке було значно твердіше й прохолодніше від попереднього.

— Оце морозиво! — похвалив він. — Зуби можна зламати!

— Цікаво, ця паличка може тільки морозиво діставати чи ще що-небудь? — спитала Кнопочка.

— Дивачка! — сказав Незнайко. — Це справжнісінька чарівна паличка, й вона все може. Хочеш, шапку-невидимку — дістане шапку-невидимку; хочеш килим-самольот — дасть тобі килим-самольот.

— Ну то давай попросимо килим-самольот і полетимо мандрувати, — запропонувала Кнопочка.

Незнайкові дуже хотілося щонайскоріше вирушити и мандрівку, але він згадав, як страшно йому було летіти на повітряній кулі, котру сконструював Знайко, й сказав:

— На килимі-самольоті не дуже зручно подорожувати, тому що, коли угорі летиш, то нічого не бачиш унизу.

— Ну, тоді треба щось інше придумати, — сказала Кнопочка. — Я десь читала, що бувають якісь поїзди... Ти сидиш, і нічого робити не треба, тому що тебе везе паровоз по залізниці.

— Це я знаю. Нам про залізницю Знайко розповідав. Він її бачив, коли їздив у Сонячне місто по книжки. Але залізниця теж небезпечна річ: там бувають аварії.

У цей час Незнайко побачив Гвинтика й Шпунтика, котрі їхали вулицею на своєму новому автомобілі. Цей автомобіль мав чотири місця, з відкритим кузовом, таким самим, як і попередній, котрого Незнайко поламав, вирішивши покататись на ньому. Але, на відміну від попереднього, цей автомобіль був значно кращий, і мотор у нього був потужніший, бо його приводила в рух не звичайна газована вода, а газована вода з підігрівом.

Побачивши Незнайка й Кнопочку, Гвинтик і Шпунтик помахали їм руками. Незнайко став кричати, що в нього є тепер чарівна паличка, але автомобіль так тріщав, що Гвинтик і Шпунтик нічого не розчули й, збивши хмару куряви, зникли зі своєю машиною у кінці вулиці.

— Ось на чому ми поїдемо подорожувати! — вигукнув Незнайко.

— На автомобілі? — здогадалася Кнопочка.

— Звичайно.

— А забув, як ти на автомобілі покотився з гори? І сам мало не вбився і машину поламав!

— Ет, дивачка! Та я ж тоді водити машини не вмів.

— Наче тепер навчився?

— А тепер мені й учитися не треба. Скажу паличці, що хочу вміти водити, й одразу вмітиму.

— Ну, тоді що ж, — сказала Кнопочка. — Тоді поїдемо на автомобілі. Це справді цікавіше.

Незнайко махнув паличкою і сказав:

— Хочемо, щоб у нас автомобіль був, як у Гвинтика й Шпунтика, і щоб я водити вмів!

Одразу ж у кінці вулиці з'явився автомобіль і швидко під'їхав до Незнайка й Кнопочки. Незнайкові навіть здалося, що це знову Гвинтик і Шпунтик їдуть. Однак, коли автомобіль зупинився, Незнайко побачив, що за кермом нікого не було.

— Ось яка штука! — вигукнув він, оглядаючи автомобіль з усіх боків.

Він зазирнув навіть під машину, думаючи, що водій навмисне сховався внизу, щоб обдурити його. Нікого не знайшовши, Незнайко сказав:

— Ну й що ж, нічого дивного. Чародійство і є чародійство!

З цими словами він одчинив дверці машини, поставив ящик з морозивом на заднє сидіння, а сам сів спереду за кермо. Кнопочка сіла біля нього. Незнайко вже хотів завести мотор, та Кнопочка раптом побачила, що до них іде якийсь малюк.

— Постривай-но, — сказала вона Незнайкові. — Щоб ми, бува, не збили його.

Незнайко підождав, поки малюк підійде ближче, і тут побачив, що це був ніхто інший, як усім відомий Бруднуля Пістрявенький.

Цей Бруднуля Пістрявенький ходив завжди в сірих штанцях і такій же сіренькій курточці, а на голові в нього була сіра тюбетейка з візерунками, яку він називав ярмулкою. Він вважав, що сіре полотно це найкраще в світі, бо воно менше брудниться. Це, звичайно, дурниця і неправда. Сіре полотно брудниться, як і інші, тільки бруд на ньому чомусь менше помітний.

Необхідно нагадати, що Бруднуля був досить смішний коротулька. В нього було два правила: ніколи не вмиватись і нічому не дивуватися. Виконувати перше правило йому було значно важче, аніж друге, тому що коротульки, з якими він жив в одному будинку, завжди примушували його вмиватися перед обідом. А якщо він протестував, то його просто не пускали за стіл. Таким чином, умиватися йому все-таки доводилось, але це не мало великого значення, бо в нього була властивість швидко забруднюватись. Не встигне він, бувало, вмитись, як одразу ж на його обличчі з'являлися якісь брудні крапочки, плямочки й смужки, обличчя швидко втрачало свій природний колір і ставало якимсь перістим.

За це його і прозвали Бруднулею. Він так і лишився б на весь вік з цим іменем, якби не один випадок, що стався у той час, коли до Квіткового міста приїжджав знаменитий мандрівник Циркуль.

Мандрівник Циркуль також був досить визначною особою, про яку варто розказати. Він був дуже худий і довгий: руки довгі, ноги довгі, голова довга, ніс довгий. Штани в нього були картаті й теж довгі. Жив цей Циркуль у місті Котигорошку, де всі мешканці ніколи не ходили пішки, а тільки їздили на велосипедах. Циркуль теж завжди їздив на велосипеді. І такий це був завзятий велосипедист, що йому вже мало було їздити по рідному місту, й він вирішив об'їздити всі міста коротульок, які тільки були на світі.

Приїхавши до Квіткового міста, він повсюди гасав на своєму велосипеді, скрізь совав свого довгого носа й з усіма знайомився. Невдовзі він знав усіх коротульок підряд і не знав лише Бруднулі, котрого мешканці навмисне ховали, тому що боялися, коли б він не осоромив їх.

Багатьом здавалося, що як тільки Циркуль побачить його брудну пичку, то може подумати, ніби в Квітковому місті всі коротульки такі брудні.

Ось тому всі й постаралися, щоб Бруднуля не попадався Циркулю на очі.

Загалом, усе було цілком добре до тих пір, поки Циркуль не зібрався від'їжджати. Того дня нагляд за Бруднулею був чомусь послаблений, і він виліз на вулицю саме в той час, коли мешканці прощалися з Циркулем. Запримітивши в натовпі коротульок незнайомого, Циркуль був трохи здивований тим, що він його не знає, і хотів запитати: "А хто це у вас там такий брудний?" Але тому, що Циркуль був дуже гарно вихований коротулька й не міг вживати таких грубих слів, як "брудний", то він запитав значно чемніше:

— А хто це у вас там такий пістрявенький?

Усі обернулись і побачили Бруднулю, у котрого фізіономія й справді була пістрявою від бруду, бо ж у цей день він не вмивався з самого ранку. Всім дуже сподобалося це слово, і відтоді Бруднулю стали називати Пістрявеньким. Самому Бруднулі теж подобалось, коли його називали так, тому що виходило якось ніжніше й краще, ніж просто Бруднуля.

Розділ п'ятий

Як Незнайко, Кнопочка й Бруднуля Пістрявенький поїхали мандрувати

— Гей, Пістрявенький, здрастуй! — гукнув Незнайко, коли Бруднуля підійшов зовсім близько. — Поглянь-но, а в нас уже автомобіль є!

— Пхе, диво яке! У Гвинтика й Шпунтика автомобіль кращий, ніж ваш, — відповів Бруднуля.

Він зупинився, засунув руки в кишені своїх сірих штанів і заходився оглядати переднє колесо автомобіля.

— А от і неправда, — сказала Кнопочка. — Цей автомобіль такий же, як у Гвинтика й Шпунтика. І, крім того, в Незнайка чарівна паличка є.

— Подумаєш, дивина! — знову відповів Пістрявенький. — Я, коли захочу, в мене буде сто чарівних паличок.

— Чому ж у тебе їх нема? — запитав Незнайко.

— А тому, що я не хочу.

Незнайко побачив, що його нічим не здивуєш, і сказав:

— Ми збираємось мандрувати. Хочеш поїхати з нами?

— Гаразд, — погодився Пістрявенький. — Умовили.

Він одчинив дверці, заліз в автомобіль і гордовито вмостився на задньому сидінні.

— Ну, можна рушати? — спитав Незнайко.

— Рушай, рушай! — сказала Кнопочка.

— Та ти рушай, тільки не вбивай до смерті, — додав Пістрявенький.

Незнайко повернув ключик на щитку приладів автомобіля і натиснув ногою на педаль стартера. Стартер скреготнув, наче заскріб по залізу, й мотор загурчав, працюючи на холостому ходу. Давши мотору прогрітися, Незнайко витиснув зчеплення, ввімкнув коробку передач і, відпустивши зчеплення, дав газ. Машина рушила. Незнайко спокійно крутив колесо керма, вмикаючи то першу швидкість, то другу, додавав і збавляв газ, примушуючи машину їхати то швидше, то повільніше. Хоча він і сам не розумів, для чого переводить той чи інший важіль, натискуючи ту чи іншу педаль, але робив щоразу те, що треба було, й ні разу не помилився. Це пояснювалося, звичайно, тим, що, завдяки чарівній паличці, він одразу навчився правити автомобілем і правив, як досвідчений шофер, котрий навіть не думає, що треба перемикати й на що натискувати, а робить усе за звичкою, машинально.

Проїжджаючи по вулицях, Незнайко навмисне натискував кнопку сигналу й гучно трубив, щоб привернути до себе увагу мешканців.

Йому хотілося, щоб усі бачили, як він хоробро сидить за кермом і нічого не боїться.

Проте мешканці Квіткового міста думали, що це їздять Гвинтик та Шпунтик, і ніхто не звертав на Незнайка уваги.

Поки автомобіль кружляв по місту, Кнопочка розпочала розмову з Бруднулею:

— Ти, Пістрявенький, як видно, ще не вмивався сьогодні?

— Ого, ще як умивався!

— Чому ж ти такий брудний?

— Значить, знову замурзався.

— Доведеться тобі ще раз умитися, тому що такого брудного не можемо взяти в подорож.

— А як це так "не можемо"? Самі умовили їхати, а тепер раптом "не можемо"! — обурився Пістрявенький.

Незнайко тим часом виїхав з міста і, під'їхавши до Огіркової річки, звернув на міст. У кінці мосту Кнопочка сказала:

— Ану зупини машину. Зараз Пістрявенький буде вмиватися в річці.

Незнайко під'їхав до берега й зупинив машину.

— Я протестую! — обурювався Пістрявенький. — Нема такого правила, щоб двічі на день умиватися!

— Ну, якщо не хочеш, то доведеться тобі тут залишитися. Ми без тебе поїдемо, — суворо сказав Незнайко.

— Це ж як — без мене? Що ж я, по-вашому, повинен назад пішки плентатись? У такому випадку везіть мене напад, туди, де взяли. Інакше я не згодний.

— Ну гаразд, дідько з ним, нехай їде брудний, — сказав Незнайко. — Не повертатися ж нам через нього назад.

— А якщо ми приїдемо до якогось чужого міста і всі побачать, що ми привезли з собою такого бруднульку? Нам же самим доведеться за нього червоніти, — сказала Кнопочка.

— Правильно, — погодився Незнайко. — Треба таки вмитися, Пістрявенький. Давайте, друзі, всі троє вмиємось, гаразд?

Почувши, що вмиватися треба буде не одному, Пістрявенький заспокоївся і сказав:

— Як же тут умиватися? Ні мила, ні рушника нема.

— Не хвилюйся, — сказав Незнайко, — все буде.

Він махнув чарівною паличкою — з'явилося три брусочки мила й три рушники. Пістрявенький хотів здивуватися, але згадав про своє правило нічому не дивуватись, і мовчки пішов до річки.

За кілька хвилин усі троє вже були вмиті й мчали на автомобілі до лісу. Кнопочка, як і раніше, сиділа спереду, поруч з Незнайком, а Пістрявенький ззаду, поряд з голубим ящиком. Дорога була звивиста й не зовсім гладенька. В деяких місцях з-під землі стирчало товсте коріння дерев, іноді траплялися рівчаки й вибої. У таких місцях Незнайко заздалегідь зменшував швидкість, щоб не дуже трясло. Кнопочка весь час оглядалась назад і з усмішкою позирала на Пістрявенького. Їй подобалося, що він став таким чистеньким і рум'яним.

— От бачиш, як гарно, — говорила вона. — Самому ж приємно, коли вмиєшся.

Пістрявенький сердито відвертався і навіть дивитися не хотів на Кнопочку.

— Ну, досить дутися, це нечемно, — сказала Кнопочка. — Там у тебе поряд морозиво в голубому ящику.

— А, то це морозиво! — зрадів Пістрявенький. — А я дивувався, що то за ящик?

Він дістав з ящика три порції морозива. Всі почали їсти. Незнайкові довелося виконувати одразу дві роботи: їсти морозиво й правити машиною. Однією рукою він тримав кермове колесо, а в другій у нього було морозиво, яке він старанно лизав язиком. Захопившись морозивом, Незнайко не побачив попереду вибоїни й не встиг своєчасно зменшити швидкість. Машину трясонуло так сильно, що Пістрявенький підскочив догори й ненароком проковтнув усю порцію морозива зразу. В руках у нього залишилася тільки паличка.

— Ти, братику, тихше! — сказав він Незнайкові. — Через тебе я проковтнув усе морозиво.

— Не біда, — відповів Незнайко. — Можеш узяти собі другу порцію.

— Гаразд, — заспокоївся Пістрявенький і дістав з ящика морозиво.

Кнопочка сказала:

— А ти, Незнайку, краще не їж морозива. Це відволікає увагу, і ми можемо потрапити в аварію.

— А ти теж не їж, — відповів Незнайко, — тому що мене це теж відволікає.

— Гаразд, я не буду, — погодилася Кнопочка.

— А я буду, тому що сиджу ззаду й нікого не відволікаю, — сказав Пістрявенький.

Незабаром вони виїхали з лісу, й машина помчала полем. Дорога йшла вгору, й нашим мандрівникам здавалося, що вони вже дісталися до самого краю землі, бо за горою, окрім неба, нічого не було видно.

— Треба було нам їхати в інший бік, тому що з цього боку земля, як бачите, вже кінчається, — сказав Незнайко.

— Так, — підтвердив Пістрявенький. — Трошки не розрахували. Ти на всяк випадок збав швидкість, а то не встигнеш загальмувати, й ми полетимо догори ногами. А найкраще повертай та поїдемо назад подалі од гріха.

— Ні, — відповів Незнайко. — Я давно вже хотів подивитися, що починається там, де кінчається земля.

Поки вони розмовляли, підйом закінчився, і перед очима мандрівників знову відкрився широкий краєвид. Унизу розстилалася широка долина, праворуч височіли пагорби, порослі зеленою травою і густими чагарниками. Удалині темнів ліс. Уся долина рясніла золотими кульбабами та синіми волошками. Особливо багато було білих квітів, котрі в коротульок звались "березовою кашею". Цієї "каші" було так багато, що земля місцями здавалась укритою снігом. Коли наші подорожні побачили перед собою стільки краси, в них аж дух перехопило від радості.

— Виявляється, земля тут ще не кінчається, — сказав Незнайко.

— Так, — підхопив Пістрявенький. — Земля виявилась більшою, ніж ми гадали. Таким чином, нами зроблено важливе наукове відкриття, і з цієї нагоди можна з'їсти ще одну порцію морозива.

З цими словами він засунув руку в голубий ящик, витяг з нього нову порцію морозива й заходився їсти.

Дорога пішла згори, й машина побігла швидше. Та скоро почався новий підйом, і мандрівникам знову стало здаватися, що вони опинилися на краю землі, але, як тільки підйом закінчився, перед ними розстелилась нова широчінь. Так повторювалось кілька разів.

— Кажуть, що земля безконечна і в який бік не поїдеш, кінця не буде, — сказала Кнопочка.

— Я гадаю, що це неправильно, — відповів Незнайко. — Ми, коротульки, дуже маленькі і не можем охопити своїм маленьким зором великих речей, тому вони й здаються нам безконечними.

— Я теж так гадаю, — підхопив Пістрявенький. — По-моєму, у всього є кінець. От, наприклад, у цьому ящику багато морозива, але в мене є підозра, що і йому скоро настане кінець.

Розмовляючи таким чином, Незнайко і його супутники мчали все далі й не помітили, як домчали до перехрестя доріг. Тут Незнайко зупинив машину, щоб вияснити, куди їхати далі: прямо, праворуч чи ліворуч. Біля перехрестя стояв стовп, а на ньому було три стрілки з написами. На стрілці, яка показувала прямо, було написано: "Кам'яне місто". На стрілці, яка показувала ліворуч, було написано: "Земляне місто". Й, нарешті, на стрілці, яка показувала праворуч, — "Сонячне місто".

— Ясна річ, — сказав Незнайко, — Кам'яне місто — це місто, збудоване з каменю. Земляне місто — це місто з землі, там усі будинки земляні.

— А Сонячне місто, виходить, по-твоєму, зроблене з сонця — так, чи що? — з насмішкою запитав Пістрявенький.

— Може бути, — відповів Незнайко.

— Цього не може бути, тому що сонце дуже гаряче і з нього не можна будувати будинки, — розсудливо сказала Кнопочка.

— А от ми поїдемо туди й побачимо, — сказав Незнайко.

— Краще поїдьмо спочатку до Кам'яного міста, — запропонувала Кнопочка. — Дуже цікаво подивитись на кам'яні будинки.

— А мені от хочеться глянути на земляні будинки. Цікаво, як у них коротульки живуть, — сказав Пістрявенький.

— Нічого цікавого нема. Поїдемо до Сонячного міста — і все, — одрубав Незнайко.

— Як — усе? Ти чого тут розпоряджаєшся? — обурився Пістрявенький. — Разом поїхали, значить, разом і вирішувати повинні.

Вони стали вирішувати разом, але однаково не могли ні до чого домовитись.

— Краще не будемо сперечатися, а підождемо. Хай який-небудь випадок підкаже нам, в який бік їхати, — запропонувала Кнопочка.

Незнайко й Пістрявенький перестали сперечатись. У цей час ліворуч на дорозі з'явився автомобіль. Він промайнув перед очима мандрівників і зник у тому напрямку, який показувала стріла з написом "Сонячне місто".

— От бачите, — сказав Незнайко, — цей випадок показує, що нам теж треба їхати до Сонячного міста. Але ви не журіться. Спочатку ми побуваємо в Сонячному місті, а потім можемо завернути до Кам'яного і до Земляного.

Сказавши це, він знову завів мотор, повернув кермо праворуч, і машина помчала далі.

Розділ шостий

Пригоди починаються

Після повороту дорога пішла значно рівніша й ширша. Було помітно, що автомашини тут їздили частіше. Скоро назустріч нашим мандрівникам трапився автомобіль. Він промчав так швидко, що ніхто не встиг як слід розгледіти його. Через деякий час їх наздогнав другий автомобіль, і Незнайко побачив, що він був якоїсь незнайомої конструкції: низенький, довгий, з блискучими фарами, пофарбований у яскраво-зелений колір. Водій висунувся з машини, з цікавістю глянув на Незнайків автомобіль, після чого збільшив швидкість і зник удалині.

Дорога петляла між пагорбами, йшла то лісом, то полем. Несподівано мандрівники опинились біля ріки. Попереду заблищала вода, а над водою з одного берега на другий перекинувся міст. Посеред ріки, розтинаючи носом хвилі, ішов пароплав. У нього була велика труба, а з труби валили хмари диму.

— Дивіться, пароплав! — закричала Кнопочка і заплескала в долоні від радості.

Вона ні разу не бачила справжнього пароплава, тому що не бувала ніде, окрім Квіткового міста, а по Огірковій річці пароплави не ходили. Проте Кнопочка відразу догадалася, що це пароплав, бо часто бачила його на картинках у книжках.

— Давайте зупинимось і подивимось, — сказав Незнайко.

Виїхавши на середину мосту, Незнайко зупинив машину. Всі вилізли й, спершись на поручні моста, стали дивитись. На палубі пароплава було багато пасажирів-коротульок. Одні з них сиділи на лавочках уздовж бортів і милувалися красивими берегами, другі розмовляли між собою і навіть про щось сперечалися, треті прогулювалися. Були ще й такі, котрі тихо дрімали, влаштувавшись у м'яких кріслах з відкидними спинками. У цих кріслах дуже зручно було сидіти, задравши вгору ноги.

Коли пароплав проходив під мостом, Незнайкові, Кнопочці й Пістрявенькому було дуже добре видно всіх пасажирів на палубі.

Несподівано міст окутався клубами диму, що валив з труби пароплава. Незнайко закашлявся, задихаючись від диму, але все-таки побіг на другий бік мосту, щоб подивитись услід пароплаву. Кнопочка й Пістрявенький побігли за ним. Коли дим розвіявся, пароплав уже був далеко.

За хвилину наші подорожні знову сиділи в автомобілі і їхали далі. Незнайко весь час згадував про пароплав і не > переставав дивуватися.

— Оце-то пароплав! Ніколи не повірив би, що таке здоровидло може по воді плавати.

Кнопочка теж дивувалась. А Пістрявенький спочатку хотів здивуватися, але потім згадав своє правило нічому не дивуватись і сказав:

— Теж мені диво — пароплав! Просто великий човен.

— Ти ще сказав би: просто велике корито! — відповів Незнайко.

— Чому — корито? Якби було корито, я і сказав би — корито, а я кажу — човен.

— Слухай, Пістрявенький, ти краще мене не сердь! Водія, не можна нервувати, коли він за кермом сидить, бо станеться аварія.

— Виходить, я маю казати неправду, якщо ти сидиш за кермом?

— Яку неправду? Ніби я вчу тебе казати неправду! — спалахнув Незнайко. — Слухай, Кнопочко, скажи йому, а то я за себе не відповідаю!

— Замовкни, Пістрявенький, — сказала Кнопочка. — Охота тобі за дрібниці сперечатися!

— Добрі мені дрібниці: назвав пароплав коритом! — гарячкував Незнайко.

— Я сказав — човен, а не корито, — відповів Пістрявенький.

— Ну я прошу тебе, Пістрявенький, перестань. Краще їж морозиво, — вмовляла його Кнопочка.

Пістрявенький знову взявся за морозиво й на часинку замовк.

Машина, як і раніше, мчала серед ланів та лугів. Перед очима подорожніх відкривались усе нові далі. Через деякий час попереду показалася залізниця, уздовж якої стояли телеграфні стовпи з напнутими між ними електричними дротами. Вдалині пихкотів паровоз і тягнув за собою цілу валку вагонів.

Труба в цього паровоза стирчала не вгору, а була загнута назад. Тому-то, коли з труби виривалася пара, вона вилітала назад, і реактивна сила штовхала паровоз вперед. Так він і рухався.

— Дивіться, поїзд! Поїзд! — захоплено закричала Кнопочка.

Вона вперше бачила поїзд, але впізнала його по картинці, так як і пароплав.

— Диви, справді-таки поїзд! — здивувався Незнайко.

Пістрявенький, який і цього разу вирішив не дивуватися, сказав:

— Пхи, дивина — поїзд! Поставили будиночки на колеса, самі залізли в них і раденькі, а паровоз тягне.

— Слухай, Кнопочко, що це таке? Знову він мені нерви псує! — вигукнув Незнайко.

Пістрявенький презирливо пирхнув:

— Подумаєш, який ніжний: "нерви"!

— Я ось як дам тобі! — розсердився Незнайко.

— Тихше, тихше! Що це за слово "дам"? — обурилась Кнопочка.

— А чого він на мене каже — ніжний?

— Ти, Пістрявенький, не повинен обзивати його ніжним, — сказала Кнопочка. — Це негарно.

— Що ж тут негарного? — заперечив Пістрявенький.

— Ось як дам, то знатимеш, що негарного! — бурчав Незнайко. — Я за себе не відповідаю!

Дорога, по якій мчав автомобіль, перетинала залізницю, і Незнайко, засперечавшись з Пістрявеньким, надто пізно втямив, що, переїжджаючи через рейки, він може попасти прямо під паровоз. Він вирішив їхати швидше, щоб устигнути перетнути залізничне полотно раніше, ніж до цього місця підійде поїзд, але чим ближче під'їжджав до залізничної колії, тим ясніше бачив, що опиниться на переїзді одночасно з паровозом. Побачивши, що паровоз зовсім близько й що машина летить прямо під його колеса, Незнайко судорожно вчепився в кермо й сказав:

— Ну от! Я ж казав, що буде аварія!

Бачачи, що паровоз мчить прямо на них, Кнопочка від жаху стиснулась і затулила очі руками. Пістрявенький скочив на ноги і, не знаючи, що йому робити, стукнув Незнайка кулаком по маківці і закричав:

— Стій, телепню! Що ти робиш?

Розуміючи, що гальмувати однаково пізно, й побачивши, що проскочити перед паровозом уже не пощастить, Незнайко став діяти кермом. У ту мить, коли здавалося, що зіткнення зовсім неминуче, він повернув праворуч і вискочив із своєю машиною на залізничне полотно перед паровозом. Автомобіль застрибав по шпалах, а за ним слідом, важко пихкаючи, як величезне зле чудовисько, гнався паровоз. Сидячи ззаду, Пістрявенький відчував, як його обдає теплом від паровоза. Поряд з ним підскакував на сидінні ящик л морозивом. Пістрявенький боявся, щоб морозиво не вискочило з машини, тому однією рукою тримав ящик, а другою держався за спинку сидіння.

— Незнайку, любий, натисни! — тремтячим од страху голосом просив Пістрявенький. — Слово честі, більше ніколи з тобою не сперечатимусь.

Незнайко натискав на всі педалі, але не міг збільшити швидкості. Звернути вбік він теж не міг, тому що залізнична колія йшла по крутому насипу і з'їхати вниз було неможливо.

Відчувши, що зіткнення не сталося, Кнопочка розплющила очі й, обернувшись назад, побачила паровоз, який переслідував їх по п'ятах. На паровозі теж лише в цю мить помітили автомобіль. Кнопочка бачила, як з вікна паровозної будки виглянув машиніст-коротулька й навіть роззявив од подиву рота, коли побачив, що попереду мчить автомашина. Отетерівши з переляку, він смикнув за підйом і став давати тривожні свистки, потім відкрив клапан, і з-під коліс паровоза виклубочилася на_всі боки_пара. Боячись, щоб його не ошпарило, Пістрявенький сховався під сидіння.

Скинувши пару, машиніст увімкнув гальма, і поїзд почав повільно стишувати хід. Автомобіль, їдучи з попередньою швидкістю, став вириватися вперед. Відстань між ним і паровозом збільшилась, але Незнайко не помічав цього. Побачивши, що попереду залізничний насип був не такий крутий, як раніше, він звернув убік, і машина полетіла вниз. Наткнувшись на купину, вона раптово зупинилася, так що Кнопочка й Незнайко замалим не порозбивали лоби, а Пістрявенький за інерцією вилетів з-під сидіння разом з голубим ящиком. Пролетівши над машиною догори ногами, він вдарився об землю й лишився лежати нерухомо. Поїзд у цей час теж зупинився. Пасажири повискакували з вагонів, стали розпитувати одне в одного, що трапилось, але ніхто нічого не знав. Деякі з них спустилися з насипу й підбігли до Незнайка та його супутників. Побачивши, що Пістрявенький лежить нерухомо, всі обступили його. Хтось сказав, що треба скропити йому обличчя холодною водою, — тоді він отямиться. Та Пістрявенький, тільки-но почув про холодну воду, одразу схопився на ноги, очманіло подивився навколо і запитав заїкаючись:

— А де мо-мо-морозиво?

— Мо-мо-морозиво тут, — відповіла Кнопочка, також заїкаючись від пережитих хвилювань.

— То-то-тоді я спокійний, — відповів Пістрявенький.

Він підбадьорився, підняв із землі ящик і поставив його назад у машину. В цей час од паровоза прибіг помічник машиніста.

— Чи всі цілі? — закричав він здалека. — Ніхто не поранений?

— Ніхто, — відповів Незнайко. — Все благополучно.

— От і добре, бо машиніст до смерті перелякався, коли побачив, що ви попереду скачете. Досі не може до тями прийти, — сказав помічник.

— А ви куди їдете? — поцікавився Незнайко.

— Поїзд іде до Сонячного міста, — відповів помічник.

— Ми теж до Сонячного міста, — зрадів Незнайко.

— У такому випадку вам треба їхати по шосе, — сердито сказав помічник. — Хто ж їздить на автомобілі по залізниці.

— Та ми і їхали по шосе, а Пістрявенький сказав... Тобто спершу ми дивилися на пароплав... такий, знаєте, великий пароплав...

Незнайко почав докладно розповідати про пароплав і про те, як він засперечався з Пістрявеньким, але в цей час пролунав паровозний свисток.

— Прошу вибачення, — перебив Незнайка помічник, — нам пора йти, бо поїзд не повинен запізнюватися. Іншим разом ми охоче послухаємо вашу розповідь.

По цій мові він побіг до паровоза, який уже розводив пари. Пасажири кинулися до своїх вагонів.

— Стривайте, яким іншим разом? — кричав Незнайко. — Іншим разом ми ще, може, й не зустрінемось!

Але ніхто не слухав його. Поїзд рушив, і деяким коротулькам довелося вскакувати у свій вагон на ходу.

— Ну от! — ображено вигукнув Незнайко. — Не могли зачекати трошки. Адже найцікавішого я так і не розповів.

Розділ сьомий

Мандрівка триває

Повернувшись на шосе, Незнайко, Кнопочка й Пістрявенький мандрували собі далі. Пістрявенький, як і раніше, сидів ззаду й залюбки ласував морозивом. Він говорив, що дуже перехвилювався, коли вилетів з машини, а морозиво заспокійливо діє на нього. Кнопочка згадувала, як вона злякалась паровоза, а Незнайко захоплено розповідав, як він догадався в найостаннішу мить повернути машину, щоб уникнути зіткнення.

— Дивлюся, — сказав він, — прямо під паровоз летимо! Збільшити швидкість не можна, гальмувати пізно... Ну, думаю, зараз усім каюк!.. І раптом мені в голову щось ударило: повернути треба...

— Це я тебе по голові вдарив, — обізвався Пістрявенький. — Я злякався, розумієш...

— Розумієш, ти мене знову починаєш сердити! — зауважив Незнайко.

— Ну мовчу, мовчу! Тепер я знаю, що не можна сердити водія, коли він сидить за кермом.

У цей час наших мандрівників знову наздогнав автомобіль. Він був яскраво-жовтого кольору. В ньому їхали двоє коротульок. Той, який сидів за кермом, навмисне збавив швидкість, щоб оглянути Незнайкову машину. Коротулька, який сидів з ним поруч, уважно подивився на Пістрявенького й сказав з посмішкою:

— А тобі, голубчику, не завадило б трошки вмитися.

Вони обидва зареготали, після чого водій збільшив швидкість, і машина пішла вперед.

Незнайко й Кнопочка оглянулись назад і побачили, що на щоках, на лобі, на носі й навіть на вухах у Пістрявенького з'явилися брудні плями й смужки.

— Що з тобою? — здивувався Незнайко. — Ти ж умивався недавно.

— Як недавно? Зовсім давно, — відповів Пістрявенький.

— Але ж ми разом з тобою вмивалися. То чому ж ми чисті? — запитала Кнопочка.

— Сказала! — усміхнувся Пістрявенький. — Ви спереду сидите, а я ззаду. От на мене вся пилюка й летить.

— Якщо ми спереду, то на нас іще більше пилюки має попадати, — сказав Незнайко.

— Ну, я не знаю, як це у вас там виходить, — махнув рукою Пістрявенький.

Насправді, звичайно, в усьому була винувата пилюка. Вона не дуже пристає до обличчя, коли воно не липке, але в Пістрявенького обличчя було липке, тому що він безперестанку їв морозиво, яке розставало в нього в руках і розмазувалось по щоках, по носі, навіть по вухах, залишаючи повсюди мокрі смуги. До цих смуг добре прилипала дорожна пилюка. Смуги поступово підсихали разом з прилиплою до них пилюкою, і таким чином на обличчі збиралася грязюка.

— Доведеться тобі, Пістрявенький, знову вмитися, як тільки трапиться по дорозі ставок або річка, — сказала Кнопочка. — Зовсім не цікаво, щоб з нас кожен сміявся!

— А хто дав їм право з нас сміятися? — обурився Пістрявенький. — Якби ми їх наздогнали, то я показав би їм, як сміятися! Шкода тільки, що ми повземо, як черепахи!

— Хто черепахи? Ми черепахи? — образився Незнайко.

— Звичайно, — відповів Пістрявенький. — Спробуй-но дожени цю жовту машину! Бачиш, як вона далеко втекла.

Жовтий автомобіль і справді виднівся вдалині маленькою цяткою.

— Дурниці! — відповів Незнайко. — Зараз доженемо.

Він заходився переводити важелі, натискувати на кнопки, педалі. Машина поїхала швидше, але не могла наздогнати жовтий автомобіль, що мчав попереду.

— Ну, де нам тягатися з ними! — підбурював Незнайка Пістрявенький. — Не та система!

— Нічого, — відповідав Незнайко. — От побачиш! Зараз я підогрію більше...

— Облиш краще, Незнайку, бо знову в аварію попадемо, — сказала Кнопочка.

— Заспокойся, нікуди ми не попадемо, — безтурботно сказав Незнайко.

Незнайко підігрів більше. Це теж не допомогло. Скоро, проте, дорога пішла вниз. Водій жовтої машини став трохи пригальмовувати, щоб машина не дуже розганялася на спуску.

Незнайко, навпаки, відпустив гальма, і його машина покотилася дедалі швидше й швидше. Попереду, під горою, протікала ріка. Через неї вів дерев'яний міст. Він був вузенький, так що могли розминутися тільки дві машини. До того ж посеред мосту, невідомо з якої причини, зупинилася вантажна машина. Але Незнайко не звернув на неї уваги і хвалькувато сказав Пістрявенькому:

— Зараз дожену!

— Дожени, дожени! Я йому скажу, кому з нас треба вмитися! — відповів Пістрявенький.

Водій жовтої машини спустився на гальмах з гори, в'їхав на міст і зупинився поряд з вантажною машиною, щоб запитати водія, чому він зупинився й чи не потрібна допомога.

Скотившись на великій швидкості з гори й вискочивши на міст, Незнайко несподівано побачив, що обидві машини загородили проїзд, і тепер уже не можна було звернути вбік, бо перешкоджали поручні мосту. З переляку в Незнайка похолола спина. Тисяча речей пригадалася йому за одну мить, і справа кінчилася б, напевно, сумно,

якби він не згадав про чарівну паличку. В ту хвилину, коли вони вже були біля вантажної машини й Кнопочка, очікуючи страшного удару, знову затулила руками очі, Незнайко схопив чарівну паличку й, махнувши нею, швидко сказав:

— Хочу, щоб ми перестрибнули через ці машини!

Одразу ж автомобіль підстрибнув угору, та так високо, що в Незнайка перехопило віддих. Він глянув униз і подумав:

"Що, як бухнемося з такої висоти! Мабуть, і кісток не позбираєм!"

І знову, махнувши паличкою, він сказав:

— Хочу, щоб ми летіли, як на літаку!

Й одразу ж в автомобіля з'явилися маленькі крила, і він полетів над землею все вище й вище. В той же час ззаду почувся крик. Незнайко озирнувся і побачив, що Пістрявенький випав з машини й теліпався позаду в повітрі, вчепившись руками за бампер. Узявши в зуби чарівну паличку, Незнайко переліз через спинку переднього сидіння і, вхопивши Пістрявенького за курточку, намагався втягнути його назад у машину. Але це виявилось йому не по силі, бо тягнути можна було однією рукою, а другою доводилося триматися за кузов машини. Побачивши, що Пістрявенький геть знемагає, Незнайко хотів сказати Кнопочці: "Візьми в мене з рота паличку й скажи, щоб машина спустилася вниз". Але тому, що в нього в зубах була паличка, то замість цих слів вийшло:

— Фіжми в жене ж вота хахичку й фи-фи-фи…

Звичайно, Кнопочка не могла нічого второпати й запитала:

— Що?

— Фофофи, аф фи, фафочка!

Незнайко так сердито блиснув очима, що Кнопочка одразу зрозуміла, що ці слова мали означати: "Поможи, ах ти, мавпочка!" Вона швидко перелізла на заднє сидіння й допомогла Незнайкові втягти Пістрявенького в машину. Пістрявенький сів на своєму місці. Він так перелякався, що на деякий час йому відібрало язик. Незнайко знову сів за кермо й, глянувши вниз, побачив, що вони забралися на страшенну височінь. Унизу вузенькою стрічкою петляла дорога, по якій вони щойно їхали. Відчувши, що в нього починає перехоплювати віддих од сильного зустрічного вітру, Незнайко махнув паличкою і сказав:

— Хочу, щоб ми спустилися знову на землю... Егей! Тільки не так швидко! — закричав він, відчуваючи, що машина рухнула вниз, ніби провалилась у повітряну яму.

Машина стала знижуватися плавно. Деякий час вона летіла над дорогою, спускаючись усе нижче; нарешті колеса торкнулися землі, але так м'яко, що не відчулося навіть поштовху. Крила з машини зникли. Пістрявенький потроху оговтався і знову взявся за морозиво.

Невдовзі наших мандрівників наздогнав інший автомобіль. Шофер повів свою машину поряд з Незнайковою і затіяв розмову.

— Що це за автомашина, якої конструкції? — запитав він.

— Це конструкція Гвинтика й Шпунтика, — відповів Незнайко.

— А на чому працює — на дьогті чи на мазуті?

— На газованій воді з сиропом. З води, розумієш, виділяється газ, попадає в циліндр і штовхає поршень, який через передачу крутить колеса. А сироп — для змазки, — пояснив Незнайко.

— Отож я їду ззаду й чую, неначе сиропом пахне, — сказав шофер.

— А твоя машина теж на газованій воді? — запитав Незнайко.

— Ні, моя на спирті. В циліндр, розумієш, усмоктуються випари спирту і спалахують від електричної іскри. Пари, згоряючи, розширюються і штовхають поршень, а поршень крутить колеса. Щоб потужність була більшою, у машині роблять кілька циліндрів. У мене, наприклад, чотири циліндри, але бувають і восьмициліндрові. Машина може працювати й на бензині, але від бензину в повітрі лишається не дуже приємний запах. Од спирту ж ніякого запаху не залишається. А то є машини, котрі працюють на мазуті, так ті — фе-е!

Шофер навіть поморщив носа й покрутив головою.

— А Сонячне місто ще далеко? — запитала Кнопочка.

— Сонячне? Ні, тепер уже недалеко.

— А чому воно зветься Сонячним? Там будинки, чи що, із сонця? — спитав Незнайко.

— Ні, — засміявся шофер. — Його назвали Сонячним тому, що там завжди гарна погода й завжди світить сонце.

— Невже ніколи-ніколи хмар не буває? — здивувався Незнайко.

— Чому не буває? Бувають, — відповів шофер. — Але наші вчені придумали такий порошок: як тільки з'являться хмари, їх посиплять цим порошком, і вони одразу зникнуть. Це все, братику, хімія!

— Як же хмари посипати порошком?

— Ну, піднімуться вгору на літаку й посиплять.

— Але ж без хмар і дощу не буде, — сказала Кнопочка.

— А для дощу є інший порошок, — відповів шофер. — Посиплють трошки цього порошку, й одразу почнеться дощ. Тільки дощ ми робимо там, де треба — в садах, на городах. У місті теж робимо дощ, тільки не вдень, а вночі, щоб нікому не заважав. А коли треба квіти полити на вулиці, то просто поливаємо з гумової кишки.

— Видно, в Сонячному місті розумні коротульки живуть? — сказав Незнайко.

— О, в Сонячному місті всі мешканці такі розумні, що ніяк і не збагнути!

— А ви теж у Сонячному місті живете? — запитала Кнопочка.

— Еге, я теж, — сказав шофер.

Відповівши так, він став обдумувати свої слова і, обдумавши як слід, зрозумів, що, розхваливши мешканців Сонячного міста, він розхвалив і себе. Знітившись од своїх хвастощів, він почервонів, як редиска, й сказав, щоб приховати збентеженість:

— Ну, мені час. До побачення! — І, натиснувши на педаль, швидко поїхав уперед.

— Може, він і хороший коротулька, а може, й просто хвалько, — сказав Незнайко. — Не дуже віриться в те, що він тут про порошок молов.

Кнопочка сказала:

— Він почервонів наприкінці, а це означає, що в нього совість ще не зовсім пропала. А якщо совість є, то він може виправитись.

Розділ восьмий

Циркулина й Планетарка

Дорога знову пішла вгору, а коли підйом закінчився, перед очима мандрівників відкрилась картина, якої нікому з них раніше не доводилось бачити. Можна було подумати, що хтось велетенський забрався на текстильну фабрику й розкатав по землі тисячі сувоїв яскравих полотен. Найдальші пагорби були ніби застелені смужками ситцю у дрібну цяточку: чорну, білу, жовту, зелену, червону. Ближче лежали смужки в горошину. Вони лежали так щільно одна до одної, що закривали всю землю. Ще ближче земля була покрита великими різнокольоровими смугами. Особливо яскраво виділялися жовті й червоні круги, що так і виблискували серед зелених полів.

— Наче хтось нарочито розкреслив землю циркулем і пофарбував, — сказала Кнопочка.

— Кому ж це заманулося розкреслювати землю циркулем? — відповів Незнайко. — Ось під'їдемо ближче — дізнаємось.

Що нижче спускався автомобіль згори, то гірше було видно круги, а потім вони й зовсім зникли. Дорога, по якій мчала машина, стала рівною, мов лісова просіка. Обабіч її тягнулися зарості маку. Це було схоже на те, як би ми з вами їхали лісом, тільки тут замість стовбурів дерев стояли довгі зелені стебла, а вгорі спалахували на сонечку червоні квіти маку.

Потім машина поїхала серед заростів моркви, полуниць, жовтої кульбаби. Потім знову почалися зарості маку.

— Тут, мабуть, якісь макоїди живуть, — сказав Пістрявенький.

— Це які ще макоїди? — запитав Незнайко..

— Ну, котрі мак люблять. Це вони, напевно, посіяли тут усе: — і мак, і моркву.

— Хто ж це стане так багатенно сіяти? Цього й за вік не з'їсти.

Скоро автомобіль виїхав із макових заростей, і наші мандрівники побачили недалеко від дороги якусь дивовижну машину, що скидалася чи то на механічну снігочистку, чи на трактор. Ця снігочистка повільно ходила по колу й косила траву. Незнайко навіть зупинив автомобіль, щоб подивитися, як вона працює.

Підійшовши ближче, наші подорожні побачили, що в передній частині був механізм, схожий на машинку, яка стриже волосся. Ця машина безперервно стригла траву, яка одразу потрапляла під ніж. Цей ніж безперервно сік траву на шматочки, після чого вона попадала на рухому стрічку, пливла вгору й опинялася між двома зубчастими барабанами, які швидко оберталися й ніби жували її зубами. Пережована трава зникала всередині механізму.

Земля позаду машини виявлялася зораною, тому можна було подумати, що всередині механізму є плуг, але зверху його не було видно. Ззаду були прироблені механічні граблі, які розпушували зорану землю, неначе борона. Збоку на машині був напис: "Циркулина".

Але найдивніше було те, що машиною ніхто не керував... Місце за кермом було порожнє. Незнайко і його товариші старанно оглянули машину з усіх боків, але не виявили ніяких ознак живої істоти.

— Оце так штука! — сказав Пістрявенький.

Він уже хотів був здивуватися, але вчасно схаменувся й замовк.

Кнопочка, яка не дуже цікавилась машинами, сказала, що вже пора їхати далі. Та Незнайко будь-що хотів таки дізнатись, у чому тут річ. Придивившись уважніше, він помітив, що серед поля стояв стовп, на який було намотано металевий трос. Кінець цього троса було прив'язано збоку до машини, яка ходила, таким чином, по колу, мов на прив'язі.

Трос поступово розмотувався і довшав, завдяки чому машина описувала дедалі більші кола.

— Ах, он в чому тут річ! — зрадів Незнайко. — Ану подивимося, що буде, коли весь трос розмотається.

Чекати довелось не дуже довго. Машина описала останнє, найбільше коло, сама зупинилась і загула: "Ту-у! Ту-у! Ту-у!"

Наче у відповідь на ці гудки, звідкись здалеку пролунав свист. Гудки припинилися. За хвилину почулося стрекотання, і наші мандрівники побачили коротульку, котрий їхав на якомусь кумедному мотоциклі на гусеничному ходу. Зіскочивши з мотоцикла, коротулька привітно поздоровкався з мандрівниками й запитав:

— Ви, мабуть, зацікавились роботою Циркулини?

— Це — сінокосилка, чи що? — спитав Незнайко.

— Ні, це так званий універсальний круговий самохідний посадочний комбайн, — сказав коротулька. — Цей комбайн скошує траву, потім зорює землю плугом, саджає зерна за допомогою механічної саджалки, що є всередині, і, нарешті, боронує. Але це ще не все. Ви вже, напевно, помітили, що скошена трава надходить усередину комбайна. Там вона подрібнюється, розтирається, змішується з хімічним добривом і зразу ж загортається в землю, завдяки чому створюється так зване комбіноване

добриво, дуже корисне для рослин. Разом з добривом у землю при оранці вноситься активоване підживлення, яке сприяє швидшому проростанню посівів, завдяки чому нам вдається збирати два, три й навіть чотири врожаї за літо. Я забув сказати, що в передній частині машини, якраз за ріжучим пристроєм є ще пилосос. Його призначення — всмоктувати насіння бур'янів, яке може бути на землі разом з пилом. Насіння бур'янів розтирається жорнами й також іде на удобрення. В розтертому вигляді воно прорости не може й тому для посівів уже не страшне. Таким чином, комбайн не тільки оре, сіє і боронує — він ще удобрює землю, вносить підживлення і бореться з бур'янами. Тому він і називається універсальним.

— А для чого машина прив'язана до стовпа? — спитав Незнайко.

— Для того, щоб вона могла працювати без машиніста, — сказав коротулька. — Трос, яким її прив'язано до стовпа, приєднаний до кермового управління. Залежно від натягу троса кермо встановлюється таким чином, що машина робить більші й менші кола. Як тільки трос розмотається повністю, машина автоматично зупиняється і починає подавати гудки. Зачувши гудки, машиніст під'їжджає до комбайна й переводить його на іншу ділянку.

З цими словами машиніст-коротулька відчепив троса, сів за кермо ті під'їхав на комбайні до іншого стовпа. Тут він прив'язав комбайн до троса, зліз на землю і свиснув двічі в свисток. Комбайн загудів і закружляв навколо стовпа, розорюючи землю.

— От цікаво! — вигукнув Незнайко. — Невже машина може розуміти свистки? Звідкіля вона знає, що треба їхати, коли ви свиснете?

— Машина, звичайно, нічого розуміти не може, — сказав машиніст. — Але, якщо ви вивчали фізику, то повинні знати, що звук передається за допомогою коливання повітря. У механізмі комбайна є такий прилад, який перетворює повітряні звукові коливання в електричну енергію, а з

допомогою електричної енергії уже можна вмикати той чи інший механізм комбайна. Так, наприклад, за допомогою одного свистка вмикається гальмо, за допомогою двох свистків заводиться мотор. Три свистки вмикають механізм лівого повороту, чотири — правого.

В цей час звідкись здалека долинули гудки: "Ту-у! Ту-у! Ту-у!"

— О, — сказав машиніст, — Планетарка закінчила роботу. Треба поспішати. Хочете побачити Планетарку? Це недалеко, за хвилину домчимо.

Усі погодились і вже хотіли сідати в машину, та коротулька сказав, що краще їхати всім на його мотоциклі. Здивовані мандрівники побачили, що в мотоциклі таке довге сидіння, на якому можуть умістится всі четверо. Першим сів машиніст, за ним — Незнайко, потім Кнопочка, останнім — Пістрявенький.

Коротулька завів мотор, і мотоцикл заюзував по землі з такою швидкістю, що в усіх перехопило дихання. Справді, за хвилину чи півтори вони були біля другого комбайна, котрий зупинився, закінчивши обробіток круглого поля. Орудуючи свистком, машиніст перегнав машину до другого стовпа й пустив у хід. Збоку на машині було написано гарними літерами: "Планетарка".

— Ця машина іншої конструкції? — запитав Незнайко.

— Ні, конструкція така самісінька, — відповів машиніст.

— Чому ж та зветься Циркулиною, а ця Планетарною?'

— У нас кожна машина має своє власне ім'я, бо це значно краще ніж писати на машинах різні номери.

— А ви працюєте одночасно на двох машинах. Так і їздите на своєму мотоциклі від Циркулини до Планетарки? — запитала Кнопочка.

— Ні, в моєму розпорядженні десять машин: Ексцентрида, Концентрина, Рондоза, Циркулина, Завитка, Млинарка, Вертушка, Орбіта, Супутниця, Планетарка.

— І ви встигаєте доглянути всі десять? — здивувалася Кнопочка.

— А тут нічого складного нема. В мене залишається час навіть почитати книжку чи просто погрітися на сонечку. Але якщо сказати по правді, то машини ці вже застарілі і мають ряд недоліків.

— А які в них недоліки? — поцікавився Незнайко.

— По-перше, в них дуже маленький радіус дії, бо ж управління здійснюється за допомогою троса. А трос не можна подовжувати безконечно. Тому машину часто переводимо з місця на місце й обробляємо невеликі поля, а це дуже непродуктивно.

— А хіба можна обійтися без троса? — спитав Незнайко.

— Можна. В нових сучасних машинах замість троса застосовано радіомагнітний зв'язок. У центрі поля встановлюється потужний радіомагніт, тобто такий магніт, котрий діє на величезній віддалі. Таким же радіомагнітом, але менших розмірів, устатковане кермове управління комбайна. Чим ближче обидва магніти один до одного, тим сильніший зв'язок і тим більше повертається кермо. Чим далі магніти, тим зв'язок менший і тим менший кут повороту керма. Таким чином, комбайн описує спочатку невеличкі кола поблизу центрального радіомагніту, але з кожним обертом кола збільшуються і можуть досягти необмежених розмірів. Коли хочете, я можу показати вам роботу такого радіокомбайна.

— А це далеко? — спитала Кнопочка.

— Ні, зовсім близько. Нам треба зійти он на той пагорб. З нього все видно.

Усі з радістю погодились і, сівши на гусеничний мотоцикл, поїхали.

Розділ дев'ятий

Радіолярія

Гусеничний мотоцикл відрізняється од звичайного тим, що його рух здійснюється не колесами, а за допомогою гусеничного ходу, на зразок того, як у гусеничному тракторі. На відміну од трактора, в якого дві гусениці, мотоцикл має всього одну гусеницю, а тому при їзді на ньому необхідно балансувати, як при їзді на двоколісному велосипеді. Тракторні гусениці виготовляються з металу, а в мотоциклах застосовуються гумові гусениці. Цим досягається необхідна плавність руху, велика швидкість і виняткова прохідність машини. Гусеничний мотоцикл пройде по найгіршій дорозі й навіть там, де нема ніякої дороги.

Про все це розповів нашим мандрівникам їхній новий знайомий. Довідавшись, що вони їдуть до Сонячного міста, він дуже зрадів і сказав, що сам живе в Сонячному місті, а зовуть його Калачик.

Розмовляючи з Калачиком, подорожні швидко домчали до пагорба й поїхали вгору. Підйом був такий крутий, що Пістрявенький, який сидів ззаду, почав зсуватися з сидіння. Нарешті він відчув, що йому майже ні на чому сидіти, й закричав:

— Ей, ей! Постривайте! Я зараз, здається, падатиму...

Не встиг він це сказати, як упав на землю. Не виїхавши па пагорб, Калачик зупинив машину й кинувся на допомогу, Пістрявенькому. Незнайко й Кнопочка побігли за ним.

Побачивши, що Пістрявенький цілий і неушкоджений, усі зраділи, а Калачик сказав:

— Величезна перевага гусеничного мотоцикла полягає в тому, що через відсутність коліс, сидіння розташоване низько, а тому при падінні ви не можете вдаритися так сильно, як це буває, коли падаєш з мотоцикла звичайного.

Тепер наші подорожні знову були на високому пагорбі й знову побачили круги, які вони спостерігали раніше.

— Ах, — закричала Кнопочка і навіть заплескала в долоні, — я здогадалася! Круги на землі — це і є поля, які орють ваші машини.

— Цілком правильно, — підтвердив Калачик. — Чорні круги, які ви бачите он там праворуч, — це недавно зорані поля. На них ще нічого не виросло. Там, де вже з'явилися сходи, круги зелені. Червоні круги — це макові поля. Жовті круги — то цвіте кульбаба.

— А білі? — спитала Кнопочка.

— Білі — теж кульбаба, але вже дозріла, з пушинками.

— А для чого ви сієте кульбабу? Їдять її, чи що? — здивувався Незнайко.

— Ні, не їдять, звичайно, але з коріння кульбаби добувають гуму, із стебел — різноманітні пластичні маси й волокнисті речовини для приготування тканин, з насіння — олію.

— Скажіть, — запитав Пістрявенький Калачика, — мені ось що трошечки незрозуміло: мені незрозуміло, що кольорові круги, — це поля, на яких ростуть… Ну, скажімо, мак чи кульбаба, а он там, удалині, вся земля наче в горошинах — що це?

— Те, що вам здається невеликими горошинами, — то це такі ж круглі поля, тільки вони далеко від нас і тому здаються маленькими.

— Ну, це кожному ясно, — сказав Пістрявенький. — А он там далі зовсім якась дріботня: якісь плямочки, цяточки…

— Це теж круглі поля, але вони ще далі від нас і тому здаються такими крихітними.

— Скільки ж треба було машин, щоб виорати стільки полів? — запитала Кнопочка.

— Десять машин, — відповів Калачик.

— Десять машин? — здивувався Незнайко. — Не може бути!

— Запевняю вас, — сказав Калачик. — Усе, що ви бачите навкруги, зорали десять машин, які я маю в своєму розпорядженні: Рондоза, Супутниця, Планетарка… Ну й інші.

— Та ж тут, мабуть, тисяча полів!

— Ні, не тисяча, а значно більше. От рахуйте: одна машина може зорати кругле поле за годину. Якщо вона працюватиме десять годин на день, то виоре десять полів. Усі десять машин зорють, виходить, сто полів за один день. За десять днів вийде в десять разів більше, тобто тисяча. Оскільки ж ми збираємо за літо в середньому три урожаї, період оранки триває до ста днів. Отже, за сто днів вийде ще в десять разів більше, тобто десять тисяч полів.

— Десять тисяч полів! — вигукнув Незнайко. — Та це ж більше, ніж зірок на небі! І все ви один?

— Ні, я не один. Нас п'ятеро. Ми працюємо в чотири зміни, а п'ятий вихідний.

— Ну це все одно, — махнув Незнайко рукою.

— Зараз ви побачите роботу ще цікавішої машини, — відповів Калачик.

Мандрівники знову сіли на гусеничний мотоцикл і в одну мить вилетіли на верхівку пагорба, за яким відкрилася широка долина. На ній уже не було видно окремих кольорових кругів, горошин і цяточок. Усю долину займав один велетенський круг, який починався недалеко від підніжжя пагорба й кінчався вдалині на узліссі. Цей круг неначе складався з окремих кілець і був схожий на планету Сатурн, як її малюють у книжках з астрономії. У центрі була кругла біла будова, оточена широким чорним кільцем. Чорне кільце, в свою чергу, було опоясане золотаво-жовтим кільцем, за ним лежало ще ширше кільце — зелене і, нарешті, зовні було ще одне, найбільше, — чорне кільце.

— Усе це поле зорав один радіокомбайн, який сіє пшеницю, — сказав Калачик. — Навесні він почав обробляти землю всередині, навколо білої будови. Поступово він захоплював ширші й ширші кола. Через кілька днів у центрі вже зазеленіли сходи, потім пшениця заколосилася, потім стала дозрівати, а комбайн усе орав і орав. Зараз у центрі вже почав працювати збиральний комбайн. Він також ходить по колу й збирає пшеницю, в міру того, як вона дозріває. Бачите чорне кільце землі навколо білої будови? Там пшениця вже зібрана. Жовте кільце — це пшениця дозріває, зелене кільце — ще не дозріла. Зовнішнє чорне кільце — це виорана земля, на якій посіви ще не зійшли.

— А для чого біла будова в центрі? — запитала Кнопочка.

— Це елеватор і млин. Туди зсипають зерно. Там воно перемелюється і зберігається. На верхівці елеватора встановлено радіомагніт. Он бачите — вежка, схожа на маяк?

— А де ж сам радіокомбайн? — спитав Незнайко.

— Радіокомбайн — он ліворуч, на краю поля. Його погано звідси видно, та зараз ми під'їдемо "ближче.

Усі знову сіли на мотоцикл, спустилися з пагорба й, проскочивши по краю зораного поля, зупинилися біля комбайна, що був схожий на покритий бронею автобус з якимись чотирикутними воронками на дашку. В цього автобуса не було ні вікон, ні дверей, ні коліс, та до того ж він майже на половину зарився у землю. У передній частині машини був широкий отвір, збоку в нього був ніж, який, у міру просування комбайна вперед, підрізав землю. Дві залізні механічні руки, як у снігозбиральній машині, весь час загрібали підрізану землю разом з травою і запихали в отвір. Угорі над отвором був напис: "Радіолярія".

— Зверніть увагу ось на що, — сказав Калачик. — Ви бачите, що земля зникає всередині комбайна, більше нічого ви не бачите.

— Цілком правильно, ми більше нічого й не бачимо, — підтвердив Пістрявенький.

— А що ж відбувається усередині? — спитав Калачик і сам відповів: — Усередині земля розпушується, ретельно перемішується з добривом, підживленням і посівним зерном. Окрім того, там же знищується насіння бур'янів і личинки шкідливих комах.

— А як вони знищуються? — спитав Незнайко.

— Личинки знищуються за допомогою ультразвуків, а насіння бур'янів просто підсмажується, після чого воно втрачає схожість. Тепер

подивіться на машину ззаду. Тут ви бачите такий самий широкий отвір. З нього висипається розпушена земля, в яку, я вже казав, внесено насіння, підживлення і добрива. Таким чином, там, де пройде комбайн, земля лишається зораною і засіяною. Машина працює цілу добу — і вдень, і вночі, і в дощ, і в спеку, і в холод, що, звичайно, дуже продуктивно.

— Виходить, за роботою цієї машини ніхто не стежить? — запитав Незнайко.

— Ні, за роботою Радіолярії теж треба стежити, але це здійснюється на відстані, — сказав Калачик. — Зверніть увагу на дзеркальну кулю, що встановлена спереду. Це кулевидний екран телевізійного передавача. В ньому відбивається і сам комбайн, і все, що робиться навколо нього. Відбитки ці за допомогою телепередавача передаються на центральну станцію радіокомбайнів: машиніст, який перебуває на центральній станції, бачить комбайн і все, що робиться довкола, на такому ж кулевидному екрані телеприймача. За допомогою радіосигналів він може зупинити машину, знову пустити в хід, повернути її у той чи інший бік, якщо раптом потрібно буде обійти якусь перешкоду.

— А чому машиніст сидить на центральній станції? Хіба він не може сидіти тут? — спитала Кнопочка.

— Якби машиніст керував одним комбайном, то міг би перебувати й тут, але він управляє шістнадцятьма комбайнами, котрі працюють на різних полях навколо Сонячного міста. На центральній станції встановлено шістнадцять таких кулевидних телеприймачів, і машиніст спостерігає одночасно, як іде робота на кожному з шістнадцяти комбайнів.

— А де розташована центральна станція? — запитала Кнопочка.

— Центральна станція розташована в Сонячному місті, на Західній вулиці.

— Ох і цікаво! — засміялась Кнопочка. — Виходить, таким комбайном можна обробляти землю, не виїжджаючи з міста.

— Так, — підтвердив Калачик. — І зважте, що не на одному комбайні, а на шістнадцятьох у шістнадцяти різних місцях, котрі лежать далеко одне від одного.

— Цікаво, що бачить машиніст на кулевидному екрані там, у себе на станції? — запитав Незнайко.

— Точнісінько те саме, що ми бачимо на цій дзеркальній кулі. Дивіться, на ній відбивається і передня частина машини, з механізмом, уся земля спереду й навколо, все небо й навіть ми з вами. Усе це, сидячи на станції, бачить і машиніст. Ось погляньте, я зараз подам сигнал машиністові, щоб він зупинив комбайн.

Калачик став перед комбайном і підніс руку вгору. Комбайн у ту ж мить зупинився, шум мотора вщух, і чийсь гучний голос запитав, як із бочки:

— Що трапилось?

— Нічого не трапилося! — закричав Калачик. — Я хотів перевірити, чи працює передавач.

— Телепередавач справний, — відповів голос.

— Продовжуйте роботу, — сказав Калачик і відійшов убік.

Мотор загудів знову, й машина рушила далі.

— Ох і цікаво! — сказала Кнопочка. — Значить, ця машина не тільки бачить, але ще й чує і розмовляє.

— Розмовляє і чує не машина, а машиніст, — відповів Калачик. — На машині встановлено гучномовець і мікрофон. Через мікрофон передаються сигнали на станцію по радіо, а вже зі станції — сюди. Якщо машиніст увімкне радіозв'язок, то почує, що ми тут говоримо, а ми почуємо через гучномовець, що говорить він.

— Нічого дивного, — сказав Пістрявенький. — Це як телефон.

— А на чому ці комбайни працюють — на спирті чи, може, на атомній енергії? — запитав Незнайко.

— Не на спирті й не на атомній енергії, а на радіомагнітній енергії, — відповів Калачик.

— А що це за енергія така?

— Це щось схоже на електричну енергію, тільки електрична передається по дротах, а радіомагнітна — через повітря.

— І ще одне питання мене цікавить, — сказав Незнайко. — Ви кажете, що машиніст на центральній станції бачить усе, що відбивається у цій дзеркальній кулі, а я теж тут відбиваюсь, виходить, він і мене бачить?

— Звичайно, — підтвердив Калачик.

Незнайко став думати, що вийде, якщо він раптом покаже машиністові язик. Адже машиніст так далеко, що нічого навіть зробити не може.

Підійшовши до кулі ближче, Незнайко злучив хвилину, коли на нього ніхто не дивився, і висолопив язика та ще й гримасу скорчив.

— Фе, як не соромно язика показувати! — загримів голос з гучномовця.

Незнайко засоромився. Він захіхікав, щоб приховати своє збентеження і пробурмотів:

— Я хотів перевірити, бачить мене машиніст чи ні, а він, виявляється, бачить.

— Бачить, бачить, тепер можеш не сумніватися, — відповів Пістрявенький. — А мені незрозуміла тільки одна річ: я ось розумію, яка це радіомагнітна енергія, і як управляється машина на відстані, і як машиніст бачить і чує, що хоче, розумію навіть, як розпушується у комбайні земля, як змішується вона з насінням, а от звідки в комбайні береться це саме насіння і на додачу ще добриво — цього я ніяк не второпаю!

— Ну, це пояснюється дуже просто, — засміявся Калачик. — Двічі на добу сюди привозять на вантажних машинах насіння, підживлення і добрива і засипають у отвір, що є у верхній частині комбайна.

— Тоді справді нічому дивуватися! — вигукнув Пістрявенький. — От якби насіння не засипали в комбайн, а воно само з нього сипалося й сипалося — тоді було б дуже дивно!

На цьому оглядини комбайна скінчились, і наші мандрівники вирушили назад. Цього разу Калачик об'їхав пагорб боком, щоб Пістрявенький знову не впав з мотоцикла на підйомі.

Розділ десятий

Як Незнайко, Кнопочка й Пістрявенький прибули до Сонячного міста

Через кілька хвилин Незнайко, Кнопочка, Пістрявенький уже сиділи в своєму автомобілі й, попрощавшись з Калачиком, мчали назустріч новим пригодам. Круглі поля скоро закінчились, і обабіч дороги стали попадатись будинки. Вони були маленькі, не більше як два поверхи, але дуже красиві: з високими гостроверхими дахами, пофарбованими в яскраві кольори, з верандами й терасками, з балкончиками й химерними вежами на дахах. У дворах стояли альтаночки й цвіли різні квіти.

Чим далі їхали мандрівники, тим частіше попадалися будинки. Шосе поступово перетворилось на широку міську вулицю. Будинки обабіч були все вищі й вищі. Дедалі більше з'являлось коротульок на тротуарах і автомобілів на бруківці. Незабаром машини рухались по вулиці безперервним потоком, заважали одна одній і зупинялися на перехрестях. Тут були такі машини, що їх Незнайко та його супутники вже бачили, але були й такі, з якими вони зустрілися вперше. Особливо багато було автомобілів, що скидалися своєю формою на іграшкових дерев'яних коників. Оці автоконики були на чотирьох ніжках, які закінчувалися внизу роликами, їздили на них верхи, всунувши в стремена ноги й тримаючись руками за вуха. Замість очей у них були фари, тобто освітлювальні ліхтарі, а замість рота — сигнальна труба, щоб лякати зівак-пішоходів. На таких автоконіках їздили по одному й по двоє — один спереду, другий — ззаду, але були й чотиримісні, тобто такі, в яких два коники з'єднувались попарно.

Крім автоконіків, тут були ще так звані спіралеходи. В цих машинах замість коліс діє гвинт або спіраль, так як у м'ясорубці. Коли гвинт крутиться, машина рухається вперед. Ці машини досить неповороткі, до того ж, коли спіраль крутиться, їх заносить убік. А втім цих недоліків не мають спіралеходи, устатковані двома спіралями, що крутяться в різних напрямках. Завдяки цьому машину не заносить убік, і, крім того, вона значно оперативніша на поворотах, бо ж для того, щоб зробити поворот, досить пригальмувати з того боку, куди хочуть повернути, тим часом, як у машинах з однією спіраллю нема бокових гальм, і для того, щоб

повернути, треба пригальмувати просто ногою об землю, а від цього дуже швидко зношуються черевики.

А ще тут можна було побачити так звані реактивні роликові трубольоти. Ця машина являє собою довгу трубу на чотирьох роликах. Труба наповнюється реактивним пальним. Пальне згоряє всередині, і згорілі гази викидаються через хвостову частину труби, завдяки чому труба котиться вперед на роликах. Поворот здійснюється за допомогою керма, яке стоїть ззаду. Гарячі гази, які вириваються з хвостової частини, натискують на площину керма, й труболіт повертає, куди треба. Ці трубольоти не зовсім придатні для їзди влітку, тому що сидіти доводиться верхи на трубі, яка при швидкій їзді сильно нагрівається; зате взимку ця машина просто незамінна, бо замість роликів, розміщених унизу, ставляться полоззя, і труболіт набирає такої запаморочливої швидкості, що навіть перелітає через невеликі яри, до того ж на ньому сидиш, мов на теплій пічці, що особливо приємно в міцний мороз.

Крім описаних вище, були тут ще гусеничні велосипеди, й мотоцикли, й інші машини — і на колісному, і на гусеничному ходу. В Незнайка, який страх цікавився різними машинами та механізмами, розбігалися очі. Через це він замалим не стукнувся з зустрічною машиною і сказав:

— Прогуляємося краще пішки, а то нічого, мабуть, і не побачиш…

Він звернув до тротуару й зупинив машину. Друзі вилізли і пішли вулицею, роздивляючись навсібіч. А навколо було на що дивитися. По обидва боки вулиці стояли багатоповерхові будинки, які вражали своєю красою. Стіни будинків були прикрашені дивовижними візерунками, а вгорі під дахами були великі. картини, намальовані яскравими, кольоровими фарбами. На багатьох будинках стояли фігури різноманітних звірів, витесаних з каменю. Такі ж фігури були внизу, біля під'їздів.

По тротуару прогулювалися юрби малюків та малючок. Лунав сміх і жарти. Звідкись долинала музика.

Пройшовши кілька кроків, наші мандрівники побачили будинок не зовсім звичної архітектури. Поверхи цього будинку були розташовані уступами, тобто східцями, отже мешканці другого поверху могли ходити по даху першого поверху, мешканці третього поверху вільно гуляли по даху другого і так далі… В цьому будинку замість ліфта було поставлено ескалатор, тобто рухомі сходи, по яких можна було підніматися на найвищий поверх. Для того, щоб спускатися вниз,і другого боку будинку був спуск у вигляді жолоба, по якому можна було з'їжджати, сидячи на килимку. Ці килимки лежали в достатній кількості внизу біля ескалатора. Кожен, хто піднімався по ескалатору, прихоплював з собою килимок, щоб з'їхати на ньому, коли буде потреба спуститися вниз.

Наші мандрівники довго дивилися, як піднімались по ескалатору мешканці, котрі поверталися додому, й спускалися на килимках ті, що виходили з дому.

— Як ти гадаєш, Пістрявенький, що краще: підніматися на рухомих сходах чи спускатися на килимку? — запитав Незнайко.

— Треба спробувати те й те, а тоді вже можна буде вирішити, — відповів Пістрявенький.

— Це ти правильно придумав! — зрадів Незнайко. — Беріть килимки.

— А не страшно? — запитала Кнопочка.

— Нічого страшного! Інші ж їздять.

Усі взяли по килимку. Незнайко перший стрибнув на східець рухомих сходів, а за ним Пістрявенький з Кнопочкою. За хвилину вони вже були

нагорі і, вдало зіскочивши з ескалатора, пішли по пласкому даху передостаннього поверху до спуску.

— Ану відійди-но вбік, я перший спущуся, — сказав Незнайко Пістрявенькому й підійшов до жолоба.

— Чому це ти перший? — здивувався Пістрявенький. — Хто придумав спускатися? Я придумав, я і спущусь.

Пістрявенький відштовхнув Незнайка, мерщій поклав у жолоб килимок і вже хотів сісти на нього, але килимок несподівано зісковзнув униз. Пістрявенький хотів схопити його, але не втримав рівноваги, впав у жолоб униз головою і помчав за килимком, ковзаючи на животі й завмираючи від страху. За мить він уже був унизу, вилетів на середину тротуару, збивши хмару пилюки..

— Ну от! — пробурчав він, зводячись на ноги. — Здійснив політ у світовий простір!

— Ну як, добре скотився? — гукнув зверху Незнайко.

— Прекрасно! — відповів Пістрявенький, спльовуючи пилюку. — Тепер ти спробуй.

Незнайко поклав свій килимок на дно жолоба, обережно сів на нього й поїхав. Спуск був нерівномірний. Нахил його то збільшувався, то зменшувався. Таке зменшення нахилу було на кожному поверсі для того, щоб зручніше було сідати. Як тільки нахил збільшився, Незнайко помчав з величезною швидкістю. Злякавшись, він почав хапатися руками за стінки жолоба. Від цього килимок висковзнув з-під нього і поїхав униз самостійно, а Незнайко погнався за ним щодуху на своїх власних штанцях.

Найкраще від усіх спустилася Кнопочка. Вона зручно вмостилася посеред килимка й, коли їхала вниз, не хапалася руками за стінки. Тому-то в неї все вийшло якнайкраще.

Вирішивши знову колись прийти сюди й покататись довше, мандрівники подалися далі.

Треба сказати, що вулиці в Сонячному місті були значно ширші, ніж в інших коротулячих містах, причому особливо широкі були тротуари. В кожному будинку була їдальня. Столи стояли не лише в їдальнях, але й на тротуарах. Скрізь за столами можна було бачити коротульок. Одні обідали, пили чай, каву або ситро; другі читали газету, розглядали журнали з картинками; треті грали — хто в лото, хто в доміно, хто в шашки або ще в щось інше. Особливо багато було шахістів, яких можна було побачити скрізь, де була можливість примоститися з шахівницею. Тут же серед вулиці йшли ігри в піжмурки, квача, класи, кота-мишки та інші рухливі ігри.

При кожній їдальні була ігротека, де зберігались настільні ігри. Окрім цього, в багатьох будинках були так звані прокатні пункти, де видавались напрокат велосипеди, самокати, тенісні ракетки, футбольні й волейбольні м'ячі, кеглі, пінг-понг, скраклі... Грали малюки в усі ці ігри скрізь: у скверах, на спеціальних майданчиках і в дворах. Хоча, коли казати по правді, то дворів у Сонячному місті не було, тобто, вірніше сказати, вони були, але між ними не було ні огорожі, ні парканчиків, ворота ніколи не замикалися, тому що й воріт ніяких не було. Якщо й попадалися місцями низенькі огорожі, то робились вони для захисту насаджень, а не для того, щоб загородити кому-небудь дорогу.

Відсутність огорож сприяла влаштуванню у дворах тенісних кортів, бігових доріжок, плавальних басейнів, футбольних, волейбольних, баскетбольних, крокетних, городошних та різних інших майданчиків. Коротульки могли вільно переходити із свого двору в інші й грати з сусідами в різні ігри, що дуже сприяло зміцненню здоров'я і розвитку м'язів.

Найбільше нашим мандрівникам сподобалось те, що майже в кожному будинку був театр або кіно. Особливо багато було ляльковихтеатрів. Майже на кожному кроці рябіли написи: "Великий ляльковий театр", "Малий ляльковий театр",

"Театр маріонеток", "Лялькова комедія", "Веселий петрушка" та інші. Для того, щоб глядачам не було влітку душно, в театрах було влаштовано двобічні сцени, з двома завісами. Одним боком сцена виходила в зал для глядачів, а другим боком — на вулицю. Таким чином, виставу можна було дивитися взимку з залу, а влітку — просто з вулиці або з двору. Досить було тільки повернути в другий бік декорації, винести з залу стільці й поставити на свіжому повітрі.

Незнайко з захопленням дивився на все, що творилося довкола, й тому весь час натикався на когось із перехожих. Це його дуже сердило. Звичайний перехожий, зіштовхнувшись з Незнайком, казав "пробачте", а Незнайко, замість того, щоб чемно відповісти "будь ласка", сердито бурчав:

— Та ну вас к бісу!

— Це негарно, — сказала йому Кнопочка. — Коли перед тобою вибачаються, ти повинен сказати "будь ласка".

— Іще чого захотіла! — відповів Незнайко. — Якщо кожному казати "будь ласка", то діждешся, що хтось і на голову сяде!

Тим часом вони підійшли до високого будинку з балконами, які були з'єднані між собою мотузяними драбинами. Такі самі драбини були протягнуті до балконів з вікон горішніх і нижніх поверхів. Ті драбини та ще мотузки, які тягнулись у всіх напрямках, надавали будинкові вигляду оснащеного, готового до плавання корабля. В будинку цьому жили пожежники, котрі весь час тренувалися, лазячи по мотузках та драбинах.

Незнайко задивився на цей дивовижний будинок, а через те, що будинок був великий, то Незнайкові довелося задирати голову дуже високо. Від того капелюх злетів з його голови. Незнайко нагнувся, щоб підняти капелюх, але тут раптом трапилася непередбачена пригода. Саме в цей час по вулиці йшов малюк на ім'я Листочок, і читав на ходу книжку, яка звалася "Кумедні пригоди чудового гусеняти Яшка". Цей Листочок був з тих книгопоглинателів, котрі можуть читати книги за будь-яких умов: і вдома, і на вулиці, і за сніданком, і за обідом, при світлі, і в темряві, і сидячи, і лежачи, і стоячи, і навіть на ходу.

Захопившись книгою й не помітивши, що Незнайко нагнувся за капелюхом, Листочок наштовхнувся на нього й упав. Падаючи, він повалив Незнайка й боляче вдарив його по голові ногою.

— Ну от, уже починають сідати на голову! — закричав Незнайко. — Ах ти осел!

— Хто осел? Я осел? — запитав, підводячись Листочок.

— А хто ж? Може, гадаєш, я? — кричав далі Незнайко.

— Не можу з вами погодитися, — ввічливо сказав Листочок. — Осел — це тварина на чотирьох ніжках, з довгими вухами...

— От ви і є ця сама тварина на чотирьох ніжках!

— Ні, це ви, мабуть, тварина на чотирьох ніжках!

— Я тварина на чотирьох ніжках? — спалахнув Незнайко. — Я вам докажу, хто з нас на чотирьох ніжках!

— Ану, докажіть, докажіть!

— І докажу!

— Брешете! Нічого не докажете!

— Ах, брешу! Виходить, я брешу? — кричав Незнайко, задихаючись від люті. Він тут же махнув чарівною паличкою і сказав: — Хочу, щоб оцей коротулька перетворився на осла!

— Мало чого... — почав Листочок.

Він хотів сказати: "Мало чого ви хочете", але саме на цьому слові перетворився на осла й, махнувши хвостом, пішов геть, постукуючи по тротуару копитами. Книжка, яку він упустив, так і лишилася лежати серед тротуару. Перехожих у цей час поблизу не було, й ніхто не бачив цієї незвичайної пригоди. Кнопочка й Пістрявенький не помітили, що Незнайко заґавився перед будинком з мотузяними драбинами, й пішли вперед. Коли Незнайко наздогнав їх, вони стояли перед високим будинком з великим написом поперек стіни: "Готель "Мальвазія".

— Отут ми й зупинимось, — сказала Кнопочка. — Мандрівники завжди в готелях зупиняються.

Троє наших друзів попрямували до під'їзду готелю.

Розділ одинадцятий

Коли закінчився день

Опинившись біля входу в готель, наші мандрівники квапливо відскочили, тому що двері навстіж розчинилися, ніби хтось штовхнув їх ізсередини. Побачивши, що з будинку ніхто не виходить, Незнайко та його супутники ввійшли в приміщення, і двері за ними одразу ж зачинилися. Мандрівники злякано озирнулись довкола. Праворуч вели широкі сходи, ліворуч стояв стіл і декілька крісел. Прямо перед ними в

стіні були чорні двері. Несподівано на тих чорних дверях спалахнув білий телевізійний екран. На ньому з'явилося зображення малючки. Вона була кругловида, рум'янощока й світлокоса. Її зачіску прикрашали два великих чорних банти. На вухах у неї були радіонавушники. На столі стояв мікрофон. Малючка привітно усміхнулась і сказала:

— Прошу вас підійти ближче.

Незнайко та його друзі несміливо підступили.

— Ви хочете зупинитись у готелі? — запитала малючка й, не діждавшись відповіді від розгублених мандрівників, заговорила далі: — Вільні кімнати є на п'ятому поверсі. Прошу вас увійти в ці двері й піднятися ліфтом.

Усміхнувшися ще раз, малючка зникла з екрана. Чорні двері, на яких містився екран, відчинилися. Незнайко, Кнопочка й Пістрявенький увійшли туди й опинились у кабіні ліфта. Двері тут же зачинились, і кабіна стала підніматися вгору. На п'ятому поверсі вона зупинилась, і двері відчинилися знову. Подорожні вийшли в коридор, й одразу на стіні перед ними спалахнув екран, на якому з'явилось усміхнене обличчя тієї самої малючки.

— Ваш номер дев'яносто шостий, у кінці коридору праворуч, — сказала вона. — Але спочатку прошу кожного записати своє ім'я у зошиті, який лежить перед вами.

Незнайко розкрив зошит, прочитав записані в ньому на останній сторінці імена, тоді взяв ручку й написав з найсерйознішим виглядом: "Автомобільний мандрівник Незнай Незнайович Незнаєнко". Побачивши цей підпис, Пістрявенький навіть пирхнув від задоволення, потім на хвилину замислився, почухав кінчик носа і, взявши із стола ручку, старанно вивів у зошиті: "Іноземець Бруднуале Пістряніні". І лише

Кнопочка без будь-яких викрутасів записала своє коротеньке ім'я у зошиті.

Покінчивши з цією справою, наші друзі попрямували по коридору повз безліч дверей. Побачивши двері, на яких було написано "№ 96" Кнопочка сказала:

— Номер дев'яносто шість. Нам сюди.

Незнайко відчинив двері, і всі опинились у просторому передпокої. На протилежній стіні знову спалахнув екран, і на ньому з'явилась та сама усміхнена малючка.

— От ви і вдома, — сказала вона. — Хочете відпочити з дороги? Ліворуч од вас двері в кімнати. Заходьте і влаштовуйтеся без церемоній. Свої капелюхи можете повісити тут у передпокої на вішалці або в шафі, що стоїть перед вами. Це удосконалена шафа-пилосос. Вона чистить одяг й автоматично висмоктує з нього пилюку. Праворуч двері до ванної кімнати. Може, хто-небудь із вас хоче прийняти душ або ванну чи хоча б просто вмитися? — запитала вона, з посмішкою глянувши на Пістрявенького.

— Ми вашу пропозицію обміркуємо, — відповів Пістрявенький.

— От, от обміркуйте, будь ласка! У кого-небудь є запитання?

— У мене є, — сказав Пістрявенький. — Хто ви, де ви і як вас звати?

— Я черговий директор готелю, моє місце в директорському кабінеті, а звати мене Лілія.

— А мене Пістрявенький, тобто… тьху! Бруднуале Пістряніні — от!

— У мене теж запитання, — сказав Незнайко. — Як увімкнути шафу-пилосос?

— Її вмикати зовсім не треба. Досить вам покласти в шафу свої речі й зачинити дверці, як механізм пилососа автоматично увімкнеться. Ще є запитання?

— Поки що більше нема, — відповів Незнайко.

Лілія кивнула головою Незнайкові й Кнопочці, потім перевела погляд на Пістрявенького, широко посміхнулась і зникла з екрана.

— Цікаво, чому вона весь час посміхається, — запитав Пістрявенький. — Як подивиться на мене, так одразу й посміхається.

— Ясно чому, — відповіла Кнопочка. — Як побачить, який ти в нас чистюля, так і не може утриматись од сміху.

Незнайко тим часом зацікавився обладнанням шафи-пилососа. Відчинивши дверцята, він заглянув усередину й побачив, що підлога й стеля шафи була в суцільних дрібних дірочках і своїм виглядом скидалася на бджолині щільники.

Незнайко поклав у шафу чарівну паличку, повісив на гачок капелюх, після чого зачинив дверцята й став прислухатися. Із шафи долинало приглушене гудіння, неначе з бджолиного вулика. Незнайко відчинив шафу — гудіння припинилося, зачинив — гудіння знову почулося.

— Ану, Пістрявенький, зараз ми зробимо дослід, — сказав Незнайко. — Я залізу в шафу, а ти мене зачини у ній. Мені хочеться побачити, як вона працює.

Відчинивши шафу, Незнайко заліз у неї, а Пістрявенький причинив дверцята. Опинившись у темноті, Незнайко почув гудіння, відчув, що на

нього подуло вітром. Вітер дедалі дужчав і дужчав. За хвилину Незнайко вже не міг на ногах триматися. Його віднесло вбік і притиснуло до стінки шафи. Несподівано вітер змінив напрямок і подув у другий бік. Незнайка відкинуло до протилежної стінки. Після цього вітер подув знизу. Штани й сорочка на Незнайкові роздулися вбоки, ніби наповнились повітрям, волосся стало на голові дибки, й він відчув, що ось-ось полетить угору, як на повітряній кулі. Щоб утриматися внизу, Незнайко сів на підлогу й швиденько відчинив зсередини дверцята..

— Ну як, удався дослід? — спитав Пістрявенький, побачивши, що Незнайко перекошланий вилазить із шафи рачки.

— Цілком удався, — відповів Незнайко, — дуже цікавий дослід! Спробуй сам, якщо хочеш.

— А як там, у шафі, не страшно? — боязко запитав Пістрявенький.

— Зовсім не страшно! Тебе просто пропилососить трошечки — та й усе.

— А як це?

— Ну, це ніби на повітряній кулі летиш. Дуже цікаво! От залізай у шафу — побачиш. Не бійся!

Недовго думаючи, Незнайко вштовхнув Пістрявенького в шафу й зачинив дверцята. Декілька хвилин він з посмішкою прислухався до гудіння і глухих поштовхів, котрі чути було з шафи. Нарешті дверцята розчинились, і з шафи викотився Пістрявенький.

— Дуже цікаво! — сказав він, устаючи з підлоги. — Ану, Кнопочко, тепер твоя черга.

— Ще що вигадаєш! — відповіла Кнопочка. — Дуже мені треба займатися такими дрібницями!

— Ні, ти не кажи! Це не такі вже й дрібниці! Справа серйозна.

Але Кнопочка сказала:

— Не будемо гаяти часу. Ходімо краще подивимось кімнати.

Вона відчинила двері, й наші мандрівники увійшли до просторої кімнати з начищеною до блиску жовтою паркетною підлогою. Посеред кімнати стояв круглий стіл. Біля стін стояли буфет, великий диван, оббитий зеленим полотном, два м'яких крісла й кілька стільців. Біля вікна стояв невеликий стіл з шахами, шашками та доміно. В одному кутку кімнати стояв радіоприймач, а в другому — телевізор.

Поряд з цією кімнатою, по правий бік, була ще одна кімната, з двома ліжками, по лівий бік була третя кімната, з одним ліжком.

— Ця кімнатка буде моя, — сказала Кнопочка. — А ваша — де два ліжка.

— А середня кімната буде спільна, — сказав Пістрявенький. — Ми будемо тут слухати радіо, дивитись телепередачі, а також сидіти та обмірковувати різні питання. Насамперед я пропоную обговорити питання, як би пообідати...

— Про обід можеш не турбуватися, — сказала Кнопочка. — В кого є чарівна паличка, в того завжди буде і обід, і вечеря. Але тобі передусім треба помитись у ванні.

— Навіщо ж мені ще ванна, коли я вже пропилососився? — заперечив Пістрявенький.

— Хоча ти й пропилососився, але чистішим не став. Нізащо не сяду за стіл з таким бруднулею! Або йди купайся, або не будеш обідати!

Довелося Пістрявенькому скоритися. Він пішов до ванної кімнати й вирішив умити тільки обличчя, а Кнопочці сказати, що скупався весь. Підійшовши до вмивальника, він заходився вивчати його побудову. Над умивальником була дошка я пластмаси, що ніби правила за пульт управління. У центрі цього пульта було кругле дзеркало. Під дзеркалом містився ряд кнопок з малюнками. Під кнопками було декілька рукояток у вигляді рогульок. У верхній частині пульта, над дзеркалом стирчала широка вигнута трубка у вигляді рупора. Шд рупором був прикріплений до дошки їжакуватий валик. А що вище, під самою стелею, була ще одна вигнута трубка з наконечником, як у садової поливальниці. Обабіч дзеркала було декілька висувних шухлядок. Висунувши шухлядку, на якій було намальовано мило, Пістрявенький побачив, що в ній лежить брусочок мила. Заглянувши в шухлядку з зображенням зубної щітки, Пістрявенький побачив зубну щітку. В шухлядці з зображенням зубної пасти він знайшов тюбик з зубною пастою.

— Нічого дивного: що намальовано, те й лежить, — з задоволенням відзначив Пістрявенький і став розглядати кнопки, що були під дзеркалом.

Під однією кнопкою була намальована трубочка у вигляді рупора. Пістрявенький натиснув цю кнопку, й зараз же рупор, що стирчав зверху, трошки нахилився, і з нього подуло теплим повітрям.

— Ага! — зміркував Пістрявенький. — Це, без сумніву, трубка для просушування волосся після миття голови.

Він натиснув другу кнопку, під якою було намальовано щось схоже на йоржик для чистки посуду, й одразу йому на голову опустився їжакуватий валик і став крутитися, причісуючи волосся. Пістрявенький

спочатку навіть присів од переляку, але, побачивши, що валик спокійно крутиться, осмілів і, підставивши під нього голову, сказав:

— Нічого страшного! Просто автоматична щітка для причісування волосся.

Покінчивши з причісуванням, він натиснув кнопку, під якою був намальований флакончик з одеколоном, і тут же з отвору, що був поряд з дзеркалом, в обличчя йому пирскнув струмінь одеколону. Пістрявенький не встиг навіть зажмуритись, як в очах у нього страшенно защипало. Протерши очі кулаками й розмазюкавши по щоках набіглі сльози, він сказав:

— Теж нічого дивного! Якщо намальовано одеколон, значить і пирскати повинно одеколоном. От якби був намальований одеколон, а пирскало, скажімо, чорнилом, це було б дуже дивно.

Слідом за цим він заходився вивчати рукоятки, що були під краном. Тут були якісь зовсім уже незрозумілі малюнки. Під однією рукояткою було зображення голого коротульки червоного кольору. Під другою був такий самий коротулька, але синенький. Під третьою рукояткою була намальована червона рука. Під четвертою — така сама рука, але синя. Нічого не второпавши в цих позначках, Пістрявенький крутнув одну рукоятку, й одразу на нього з шумом ударив потік поди. Пістрявенький подумав, що на нього знову починає пирскати одеколоном, і навмисне зажмурився. Поступово він зрозумів, що цього разу справа зовсім не в одеколоні, й, розплющивши очі, побачив, що його поливає водою з душу. Він уже хотів здивуватися, але вчасно схаменувся:

— Спокій! Дивуватися поки що рано. Я, здається, просто під душ потрапив.

Мокнути під холодним душем та ще одягнутим було не дуже приємно. Пістрявенький вирішив зупинити воду, але забув, яку крутнув

рукоятку, й давай крутити навздогад то одну, то другу. Замість того, щоб припинити подачу холодної води, він увімкнув гарячу. Дощ, який сипався на нього згори, посилився і потеплів.

Одне слово, коли йому вдалося, нарешті, зупинити воду, він був мокрий з голови до ніг.

— Ну як, прийняв ванну? — запитала Кнопочка, побачивши, що Пістрявенький повертається до кімнати.

— Прийняв, — не вдаючись у подробиці, відповів Пістрявенький.

Тут лише Кнопочка помітила, що з нього течуть струмки води.

— Так ти наче одягнений купався? — закричала вона.

— А як же мені накажете її приймати? Там така хитра механіка, що, хочеш не хочеш, а тебе викупає одягненим.

— Яка хитра механіка? — зацікавився Незнайко.

— А от піди — й дізнаєшся.

Незнайко пішов і за хвилину повернувся теж з голови до ніг мокрий. Крім того, від нього валила пара, бо ж він увімкнув зразу гарячу воду.

— Горе мені з вами! — сказала Кнопочка.

Вона пішла до ванної і стала вивчати рукоятки, а Незнайко й Пістрявенький стояли ззаду й дивилися.

— От здогадайся спробуй, — сказав Незнайко, — чому там біля однієї рукоятки ціленького коротульку намальовано, а біля другої тільки руку відрубану.

— Ну, це зрозуміло, — сказала Кнопочка. — Якщо крутнеш рукоятку, де рука намальована, то вода поллється з умивальника на руки, а коли крутнеш рукоятку, де ціленький коротулька, то тебе обіллє всього з душу.

— Правильно! — підхопив Пістрявенький. — Усе просто. А чому один коротулька червоненький, а другий синенький?

— А це я вже знаю, — сказав Незнайко. — Відкриєш кран з червоною фігуркою, — тебе зразу ошпарить, і ти почервонієш від гарячої води, а відкриєш кран з синьою фігуркою — вода піде холодна, а від холоду ти й сам станеш синеньким. Усе ясно.

— Ну от, якщо все ясно, наливайте у ванну води й купайтеся, — сказала Кнопочка.

Після того, як Незнайко й Пістрявенький закінчили митися, ванна перейшла в розпорядження Кнопочки, а потім усі троє сіли до столу. Незнайко махнув чарівною паличкою і сказав:

— Столику, накрийся!

Одразу ж на столі з'явилася скатертина-самобранка. Вона розгорнулася сама… і яких тільки страв тут не стояло! їсти можна було що хочеш і скільки хочеш — їжі на столі не меншало. Незнайко й Пістрявенький сиділи за столом, закутані в ковдри, бо їхній одяг Кнопочка випрала й розвісила сохнути. Пістрявенький налягав головним чином на солодощі й шкодував лише за тим, що не може наховати цукерок у кишені. Якось він усе ж примудрився натягати цілу купу цукерок у своє ліжко під подушку.

Нарешті всі наїлись і встали з-за стола. Скатертина-самобранка згорнулась і зникла разом з їдою, так що й стола навіть прибирати не довелося. Кнопочка подивилась у вікно і з подивом помітила, що надворі вже ніч. Тоді вона сказала, що пора спати, й пішла до своєї кімнати. Незнайко й Пістрявенький теж пішли до себе: Погасивши електрику, вони по, — залазили в ліжка. Пістрявенький довго ще жував цукерки, а папірці кидав прямо на підлогу. Нарешті, він заснув з не-дожованою цукеркою в роті. А Незнайко довго не спав і все думав про те, що з ним сталося вранці. Йому здавалося, що вони виїхали з Квіткового міста не сьогодні й не вчора, а давно-давно… може, місяць тому. В цьому нічого дивного не було, бо ж коротульки дуже малесенькі, а для маленьких час тягнеться значно повільніше, ніж для великих.

Розділ дванадцятий

Як Незнайко розмовляв із своєю совістю

Очі Незнайка поступово звикли до темряви кімнати. Довкола проступили невиразні обриси предметів. На стіні вже можна було побачити картину в широкій чорній рамі. Вона висіла якраз напроти ліжка, в котрому лежав Незнайко. В узголів'ї ліжка стояла маленька шафка — Незнайко спочатку подумав, що то звичайна тумбочка. Тепер він помітив, що тумбочка була зовсім не звичайна. Замість дверцят у ній була рівна стінка, вся втикана маленькими білими кнопками. Біля кожної кнопки були написи з назвою якої-небудь казки. Тут були й "Червона Шапочка", й "Хлопчик-мізинчик", і "Золотий півник", і "Пан Коцький". Зверху на тумбочці стояло дзеркало.

"Що ж це за штука така? — запитав сам себе Незнайко. — Може, коли натиснути кнопку, то із шафки вискочить книжка з казкою? Що ж, було б непогано почитати на ніч казочку".

Недовго думаючи, Незнайко натиснув одну кнопку. Та ніякої книжки з шафки не вискочило, а замість того почулася тиха, красива музика, й чийсь добрий, ласкавий голос почав поволі розповідати казку:

"Жили-були сестричка Оленочка та братик Іваночко. Якось пішли вони мандрувати..."

"Ага! — здогадався Незнайко. — Виходить, це просто машина, що розказує казки. Що ж, це навіть краще, ніж самому читати. Лежи й слухай, поки не заснеш".

У цей час дзеркало, яке стояло на тумбочці, засвітилося, на ньому з'явився зелений лужок. По лужку петляла доріжка, а по доріжці, взявшись за руки, йшли собі сестричка Оленочка та братик Іваночко.

Незнайко ліг на бік, щоб зручніше було дивитись, а голос тим часом розповідав далі:

"От ішли-ішли братик Іваночко та сестричка Оленочка — бачать ставок, а біля ставка пасеться череда корів. "Я хочу нити", — каже Іваночко. "Не пий, братику, бо станеш козликом", — відповідає Оленочка...".

Незнайко слухав-слухав, поки не прослухав усю казку.

Вона йому дуже сподобалася, тільки дуже шкода було бідного Іваночка, котрий перетворився на козлика. Це нагадало йому про малюка, якого він зустрів сьогодні на вулиці й перетворив на осла. Незнайко зовсім, було, забув про цього коротульку, а тепер усе думав про нього й думав. Він згадав, як перетворений на осла малюк пішов, постукуючи по тротуару копитцями, як, відходячи, повернув довговуху голову й, ніби з докором, глянув па Незнайка своїми добрими сумними очима.

Казочка давно закінчилась, а Незнайко лежав у темряві, перевертався з боку на бік і сумно зітхав. Він подумки розмовляв сам із собою, і від цього йому здавалося, що з ним розмовляє якийсь голос, котрий сидить у нього всередині. "Але ж він сам винуватий, — думав Незнайко. — Він же сам штовхнув мене! Що я, повинен мовчати?"

"Подумаєш, яка цяця! Вже й не штовхни його! — відповідав голос. — Ну, штовхнули тебе, і ти штовхнув би!"

"Штовхнув би! — пробурчав Незнайко. — Виходить, я битися повинен? Битися негарно!"

"Ич який! "Негарно"! — передражнив голос. — А те, що ти зробив, гарно хіба? А якби тебе хтось перетворив на осла?"

"А чого ж він штовхається?" — стояв на своєму Незнайко.

"Ну що ти завів: "штовхається, штовхається!" Адже ти знаєш, що він ненавмисно".

"Нічого я не знаю!"

"Знаєш, знаєш! Від мене, братику, не приховаєш!"

"А хто ти, що від тебе нічого навіть не приховаєш?" — насторожився Незнайко.

"Хто? — з усмішкою перепитав голос. — Ніби не знаєш? Та я твоя совість".

"А! — скрикнув Незнайко. — То це ти? Ну, тоді сиди собі й мовчи! Адже ніхто нічого не бачив і ніхто нічого мені не скаже".

"А ти боїшся, щоб тебе не вилаяв хто-небудь за твою паскудну поведінку? А мене ти зовсім не боїшся? І даремно. Я от почну тебе мучити так, що ти життю радий не будеш. Ти ще побачиш, що тобі стало б легше, якби хто-небудь дізнався про твій вчинок і покарав за нього. Ось устань зараз же й розкажи про все Пістрявенькому!"

"Послухай, — сказав Незнайко, — а де ти досі була? Чому ти раніше мовчала? В інших коротульок совість як совість, а її мене наче змія підколодна! Причаїться собі десь, сидить і мовчить... Діждеться, поки я зроблю щось не так, а тоді мучить".

"Я не така винувата, як ти гадаєш, — почала виправдуватись совість. — Усе лихо в тому, що я в тебе ще занадто маленька, незміцніла й голос у мене ще дуже слабенький. До того ж кругом часто буває шум. А особливо вдень. Шумлять автомобілі, автобуси, звідусіль долинають розмови або грає музика. А тому я люблю розмовляти з тобою вночі, коли кругом тихо й ніщо не глушить мого голосу".

"А, он ти чого боїшся! — зрадів Незнайко. — Зараз ми тебе заглушимо!"

Він знову натиснув кнопку на шафці й став слухати казку про Йоржа Йоржовича. Совість на мить замовкла, але невдовзі Незнайко знову почув її голос:

"Ти ось лежиш у м'якому ліжку під ковдрою, тобі тепло, добре, затишно. А ти знаєш, що робить коротулька, якого ти перетворив на осла? Він, певно, лежить на підлозі в стайні. Осли ж не сплять у ліжках. А може бути, що він валяється десь просто неба на холодній землі. У нього ж нема господаря, і доглянути його нікому".

Незнайко закректав з досади й неспокійно завертівся у ліжку.

"А може, він голодний, — провадив голос далі. — Він же не може попросити, щоб йому дали поїсти, бо він не вміє говорити. От якби треба було попросити що-небудь, а ти не міг би промовити ні слова!"

— Якась дурна казка! — пробурчав Незнайко. — Зовсім нічого заглушити не може.

Він почав натискувати інші кнопки й слухати інші казки, потім знайшов на боковій стінці шафки ряд музичних кнопок і став слухати різні марші, польки й вальси. Однак голос не змовкав ні на мить і торочив своє. Тоді Незнайко натиснув кнопку, біля якої було написано: "Ранкова зарядка". Й от серед ночі пролунав крик:

— Приготуйтесь до ранкової зарядки! Відчиніть кватирку, провітріть приміщення. Починаємо заняття з ходьби. Вдихніть глибоко, глибоко. 1-і… Раз, два, три, чотири!

Незнайко замарширував босоніж по кімнаті, потім став підскакувати: ноги в сторони, ноги вкупі, ноги в сторони, ноги вкупі, після чого почав нахилятись і присідати. Гриміла музика, чітко лунала команда. Незнайко старанно виконував усі вправи, але совість не вгавала й гула собі прямо у вуха:

"Розбуди Пістрявенького! Розбуди, розбуди, розбуди!"

Нарешті Незнайко не витримав, підійшов до ліжка Пістрявенького й затряс його за плече:

— Вставай, Пістрявенький, мені треба тобі щось розповісти.

Але де там! Пістрявенький заснув так міцно, що хоч з гармати стріляй. Тоді Незнайко згадав, що найбільше за все на світі Пістрявенький боїться холодної води. Він пішов до вмивальника, набрав

у чашку води й почав бризкати Пістрявенькому в обличчя. Пістрявенький умить прокинувся й підскочив на ліжку.

— Що це за напасть! — запхикав він, протираючи очі. — Я вже вмивався сьогодні!

— Послухай, Пістрявенький, я тобі розповім одну річ, тільки ти обіцяй мені, що не скажеш про це Кнопочці.

— Та навіщо мені їй говорити?

— Ні, ти спершу пообіцяй.

— Ну, обіцяю, тільки швидше кажи. Спати хочеться!

— Розумієш, Пістрявенький, я сьогодні перетворив одного коротульку на осла.

— Ну й що тут такого? — відповів плаксиво Пістрявенький. — Невже заради цього мене треба серед ночі будити? Перетворив — ну й перетворив.

— Так йому, напевно, зовсім не хочеться ослом бути!

— Мало чого йому не хочеться. Ото ще!

— Ні, це все-таки недобре, Пістрявенький. Ти мене вилай за це.

— А для чого?

— Ну, мене, розумієш, совість мучить. Може, мені полегшає.

— Як же тебе вилаяти?

— Ну, придумай що-небудь.

— Не знаю, що й придумати… Зовсім, розумієш, не вмію лаятись.

— Ну, скажи, що я йолоп безтямний.

— Йолоп безтямний, — повторив Пістрявенький.

— Скажи: худобина туполоба.

— Худобина туполоба!

— Безглузда пика.

— Безглузда пика!

— Ну ще як-небудь.

— Ослячий дурень.

— Правильно!

— Ну як, полегшало?

— Ні, розумієш, не полегшало. Ти, видно, й справді не вмієш лаятись. Краще ти от що… Стукни мене кулаком добренько.

— А як стукнути — по спині чи по шиї?

— Давай по спині… Ось так, добре! А тепер стукни по шиї… Так! Ще разок… О! І ще бий, не бійся… Ой! Ну, годі, годі. Розмахався тут кулаками! Бо як дам! Зрадів, що битися можна!

— Сам же просив.

— Ну й що ж, що просив! Усьому треба знати міру.

Незнайко забрався знову в ліжко.

— Начувайся, я до тебе ще доберусь, — грозився він, чухаючи болюче місце, по якому вдарено. — Не хочеться зараз зв'язуватися.

— Свиня ти невдячна, ось що! — сказав Пістрявенький.

— Ич який! — відповів Незнайко. — То говорив — не вмію лаятись, а сам свинею обзиває.

На цьому розмова скінчилася, і обидва заснули.

Розділ тринадцятий

Листочок і Буквочка

Малюк Листочок, про якого вже оповідалось у цій історії, був дуже хороший коротулька. Він жив у Сонячному місті, на Цукерковій вулиці. На цій же вулиці, тільки в іншому будинку жила малючка Буквочка. Ці Листочок та Буквочка прославилися тим, що дуже любили читати книги. Вони захоплювалися читанням до такої міри, що іноді навіть не ходили в театр і кіно, не слухали радіо й не дивилися телевізора, а замість цього сиділи й читали якусь цікаву книжку. Спочатку вони перечитали всі книжки, які були у них вдома, потім діставали книги в кого-небудь з приятелів і в книгарнях, нарешті записались до бібліотеки, тому що в бібліотеці завжди можна було взяти яку-небудь цікаву книгу.

Колись давно Буквочка й Листочок не були знайомі між собою. Але відтоді, як обоє записалися до бібліотеки, вони стали зустрічатися там, а

коли повертались з бібліотеки додому, то з цікавістю розмовляли про вже прочитані книги.

Незабаром вони потоваришували, й Буквочка, яка була дуже тямуща, вигадала таку річ: вона сказала, що вони з Листочком неекономно тратять час, бо ходять у бібліотеку вдвох, унаслідок чого в них залишається менше часу на читання. Було б значно економніше, якби в бібліотеку ходив хтось один і брав книги для обох, а щоб нікому не було кривдно, в бібліотеку можна ходити по черзі.

Так вони й робили: поки один іде в бібліотеку, друга сидить і читає книги.

Минали дні за днями. Листочок і Буквочка часто зустрічались, і скоро вони вже не могли прожити дня без того, щоб не поговорити одне з одним. Якось Буквочка сказала Листочкові, що тепер вона дуже "щаслива, бо є в неї друг, з котрим можна поговорити про книги. Листочок сказав, що він також дуже щасливий, але його весь час мучить думка про те, що не всі коротульки полюбили читання, а багато хто навіть, замість того щоб читати, тільки розглядає у книжках картинки, або, ще гірше, ганяє по вулицях футбольного м'яча або грає цілими днями в цурки-палки.

— Мені таких коротульок шкода, — говорив Листочок. — Вони самі не знають, якого задоволення позбавляють себе. Коли б вони захопилися читанням, то побачили б, як це цікаво.

Тут Буквочка на мить замислилась, а тоді сказала:

— А що, Листочку, як ми з тобою влаштуємо книжковий театр?

— Який книжковий театр? — не зрозумів Листочок.

— Ну це такий театр, у якому читають книги. В ньому, розумієш, нема ні акторів, ні декорацій, ані сцени. Є лише публіка, що сидить і слухає якусь цікаву книжку.

— Де ж ти бачила такий театр?

— Ніде. Я просто вигадала. Ми з тобою будемо вибирати найцікавіші повісті, казки або оповідання і будемо читати уголос по черзі.

Листочкові дуже сподобалася пропозиція Буквочки, і вони одразу взялися за діло. Спочатку вибрали декілька оповідань для читання, причому старалися вибирати так, щоб одне оповідання було зворушливе, друге — сумне, третє — веселе, четверте — страшне, п'яте — ще якесь, щоб на різні смаки.

Для свого театру вони знайшли дуже підходяще місце. Поряд з будинком, у якому жив Листочок, був двір — не двір, сад — не сад, а, вірніше сказати, щось схоже на маленький скверик. Цей скверик був обсаджений навкруги резедою, у центрі стояв стіл для охочих пограти в шахи або шашки, а довкола кілька лавочок, щоб можна було сидіти й дихати свіжим повітрям. Скверик був між двома будинками, і кожен, хто проходив по вулиці, бачив і стіл, і резеду, й лавочки.

— Отут ми й влаштуємо наш книжковий театр, — сказали Буквочка й Листочок.

Вони перетягнули стіл ближче до вулиці, поставили перед ним лавочки для слухачів, а для себе принесли з дому два стільці.

Потім Листочок збігав по. книгу з оповіданнями, а Буквочка принесла маленький бронзовий дзвіночок.

І от під вечір, коли в усіх театрах Сонячного міста залунали дзвінки, закликаючи глядачів до початку вистав, Буквочка теж стала дзвонити дзвіночком, а Листочок гукав:

— Ідіть сюди! Тут відкривається новий театр! Дуже цікаво буде! Займайте місця!

Коротульки, котрі проходили в цей час вулицею, почули його вигуки. Деякі з них сіли перед столом на лавочках і стали ждати. Листочок побачив, що всі лавочки вже зайняті, й сказав:

— Зараз перед вами виступить Буквочка. Вона читатиме оповідання.

Буквочка почала читати перше оповідання. Вона читала дуже добре, з почуттям, і всі слухали уважно-уважно, але якийсь коротулька, котрий сидів на передній лавочці, презирливо наморщив свого носа й розчаровано бовкнув:

— У, та тут просто книжку читають! Який же це театр!

— Якась казочка про білого бичка! Нічого нема цікавого, — докинув другий коротулька.

Вони вдвох підвелися й пішли. За ними стали виходити й інші коротульки. Скоро почувся дзвоник з театру, який містився в сусідньому будинку. Багато коротульок поскакували з місць і бігом подалися туди. Кінчилося тим, що всі слухачі розійшлися, крім одного малюка, який чомусь заснув. Буквочка й Листочок розбудили його й стали читати йому книжку далі, але він слухав не дуже уважно, весь час совався на лавочці, позіхав на весь рот і раз у раз клював носом. Нарешті він устав і теж пішов.

Таким чином, перший дослід закінчився невдало, а на другий день повторилося те саме. Спочатку публіки зібралося багато, але, як тільки

Листочок почав читати, всі розбіглися. Буквочка була в розпачі і вже навіть хотіла заплакати, та Листочок сказав:

— Театр усе одно повинен працювати, є в ньому публіка чи нема. Коли нас ніхто не буде слухати, ми будемо читати самі собі.

Він посадив Буквочку на лавочку, де мала сидіти публіка, й став читати далі. Деякі перехожі зупинялись і, трохи послухавши, йшли своєю дорогою. Так було до тих пір, поки Листочок не почав читати смішне оповідання. У цей час вулицею проходили малюк і малючка. Вони зупинилися на хвилину, щоб послухати, потім зайшли в скверик і сіли на лавочку, їм дуже сподобалось, як Листочок читав, вони голосно сміялися. Перехожі на вулиці почули їхній сміх і теж зацікавились.

— Еге, тут щось смішне читають! — казали вони й заходили в скверик.

Невдовзі всі лавочки були зайняті. Коротульки слухали оповідання, стараючись не пропустити ані слова, й помирали від сміху. Коли це оповідання кінчилось, Листочок почав друге, потім ще й ще… Ніхто із слухачів не пішов, тому що всім було цікаво, а коли читання закінчилось, усі стали дяку-' вати Буквочці й Листочкові за втіху. Один найменшенький коротулька запитав, чи будуть вони й завтра читати, й коли дізнався, що будуть, сказав, що він і завтра прийде. Потім слухачі розійшлись, і цей найменшенький коротулька пішов, але за мить повернувся й запитав Листочка, — чи вони завтра читатимуть ті самі оповідання, що й сьогодні, чи якісь нові. Листочок сказав, що нові. Коротулька дуже зрадів, ще раз сказав, що завтра прийде, й пішов собі.

З того часу Буквочка й Листочок щоденно читали в скверику книжки. Спочатку вони читали коротенькі оповідання й казочки, потім стали розшукувати невеликі, але цікаві повісті, які можна було прочитати за один вечір, а потім стали читати й довгі повісті й навіть романи, на які доводилося тратити по кілька вечорів. З кожним днем у

них збиралося дедалі більше слухачів, так що врешті-решт довелося поставити в скверику ще штук двадцять лавочок, а для читців зробили невеликі підмостки, на зразок театральної естради. Коли настала зима, для книжкового театру збудували в кінці скверика спеціальне зимове приміщення.

Жителі Сонячного міста дуже полюбили свій книжковий театр. Більшість із них стали самостійно читати книги, а потім з вдячністю згадували про те, що перше їхнє знайомство з книгою відбулось у книжковому театрі. Буквочка й Листочок дуже серйозно ставились до своєї справи. Вони, як і раніше, ходили по черзі в бібліотеку й брали там найцікавіші книги. Листочок казав, що раніше він був не такий щасливий, як тепер.

— Коли я читав яку-небудь цікаву книгу, то завжди радів, і мені дуже хотілося поділитися з ким-небудь своєю радістю, — згадував Листочок. — Мені хотілося прочитати цю книгу іншим коротулькам, щоб і вони були задоволені, але не міг же я виходити на вулицю і читати книгу кожному зустрічному! Зате тепер, коли у нас є книжковий театр, я можу читати книги всім, кому хочеться слухати. Від цього я відчуваю велике задоволення!

Так минав час, і все було благополучно, поки не сталася, жахлива пригода. Якось Листочок пішов у бібліотеку, а Буквочці сказав, що на зворотному шляху зайде до неї, а потім вони разом підуть у книжковий театр. Буквочка почекала, скільки було треба, але Листочок чомусь не прийшов. Спершу Буквочка подумала, що він затримавсь у бібліотеці, й не турбувалась, але потім почала турбуватись і вирішила вийти на вулицю, щоб зустріти Листочка. Вона дійшла до самої бібліотеки, але Листочка так і не зустріла; а коли прийшла в бібліотеку, то бібліотекарка сказала, що Листочок справді недавно був тут, узяв книгу про кумедні пригоди гусеняти Яшка й пішов. Буквочка подумала, що Листочок забув про те, що обіцяв зайти до неї. Вона пішла до нього додому, але вдома його теж не було. Буквочка вирішила, що він зустрів на вулиці кого-небудь з приятелів і зайшов до нього. Повернувшись

додому, вона все ждала Листочка й весь час позирала у вікна, та Листочок не приходив.

Так минув день, і настав вечір. Буквочка взяла книгу для читання й пішла в книжковий театр. Вона сподівалася, що Листочок теж прийде туди, та коли прийшла у скверик, побачила, що Листочка нема й там. Усі лавочки вже були зайняті слухачами, які з нетерпінням очікували початку читання. Буквочка знала, що не можна примушувати публіку чекати, тому вона розкрила книгу й уже хотіла почати читання, але від хвилювання не могла вимовити ні слова. Щовечора за цим столом Листочок завжди був з нею, а тепер його раптом не стало. Буквочка вже не мала сумніву, що трапилось якесь нещастя. Серце її стиснулося від горя, голова немічно схилилась над книгою, а з очей закапали сльози.

Коротульки здивувалися, побачивши, що вона плаче. Всі обступили її, стали питати, що трапилося. Захлинаючись від сліз, Буквочка розповіла, що Листочок пропав. Усі почали втішати її, кажучи, що він напевно знайдеться. Але Буквочка не вгамовувалася. Вона сказала, що Листочок дуже неуважливий і до того ж у нього звичка читати книги на ходу. Повертаючись з бібліотеки й захопившись читанням книги, він міг наскочити на телеграфний стовп і розбити собі лоба. На перехресті він міг по неуважності переходити вулицю при червоному світлофорі й попасти під який-небудь автомобіль чи труболіт, які гасають по місту з такою шаленою швидкістю, що не встигають навіть загальмувати.

Коротульки були дуже зворушені горем Буквочки й вирішили їй допомогти. Одні їздили по всіх відділеннях міліції, інші відвідували лікарні, тому що коли на вулиці трапиться який-небудь випадок, то потерпілого неодмінно відвезуть або до лікарні, або в міліцію. Невдовзі вони об'їздили та обдзвонили по телефону всі відділення міліції і всі лікарні, але Листочка ніде не знайшли.

Кожне відділення міліції послало по кілька міліціонерів для розшуків Листочка. Розшуки тривали цілу ніч, але не дали ніяких наслідків. Тоді хтось додумався повідомити про це в газету. І от наступного ранку

вийшла газета, в якій була надрукована вся ця історія про Буквочку й Листочка. Наприкінці газетної статті було сказано, щоб кожен, хто знає що-небудь про те, де перебуває Листочок, повідомив про це в редакцію.

Розділ чотирнадцятий

Незнайко читає газету й дізнається, де шукати Листочка

Вранці Незнайка розбудив якийсь підозрілий шум. Уві сні йому почало здаватися, ніби поблизу задзижчала бджола чи запрацювала шафа-пилосос. Розплющивши очі, Незнайко побачив на підлозі, недалеко від ліжка, дивну маленьку машину, яка повзала по кімнаті від однієї стіни до другої і без упину дзижчала. На вигляд вона нагадувала собою черепаху: така ж напівкругла у верхній частині й плеската знизу. Незнайко зіскочив з ліжка й, зігнувшись у три погибелі, ходив за машиною слідом, намагаючись розгледіти її. Вона була пофарбована темно-зеленою емалевою фарбою. Зверху в ній було безліч маленьких дірочок, як у друшляку, а знизу її охоплював блискучий нікельований поясок з більшими отворами у вигляді очок.

Збоку красивими сріблястими літерами було зроблено напис "Кібернетика".

"Що це за слово таке — "кібернетика"? — запитав сам себе Незнайко. — Мабуть, це назва машини".

У цей час машина підповзла до ліжка Пістрявенького, — біля якого валялось безліч обгорток від цукерок. Вона проповзла прямо по цих обгортках туди й сюди — і всі папірці зникли, ніби їх і не було. Після цього машина шмигнула під ліжко. Деякий час з-під ліжка долинало її дзижчання. Пістрявенький прокинувся від шуму, опустив ноги на підлогу, але, побачивши машину, яка вилазила з-під ліжка, злякано стрибнув знову в постіль.

— Що це? — запитав він, трясучись од страху… — Кібернетика, — відповів Незнайко.

— Яка кі-кібернетика?

— Не кікібернетика, а кібернетика — машина, що підмітає кімнату.

— А чого ж вона до мене під ліжко залізла?

— Ну й дивак! Адже під ліжком теж підмести треба.

Машина тим часом підповзла до дверей і засвистіла. Двері відчинились, мов по сигналу, й машина поповзла до сусідньої кімнати. Там вона теж стала повзати по всій підлозі, навіть під стіл заповзла, так що врешті-решт ніде не залишила ані пилиночки…

У цей час прокинулася Кнопочка й, почувши шум, виглянула з своєї кімнати.

— Що тут у вас відбувається?

— Кібернетика, — сказав їй Незнайко, показуючи рукою на машину. — Сама підмітає підлогу, розумієш!

— Оце так диво! — вигукнула Кнопочка.

— Подумаєш, диво! — сказав, махнувши рукою, Пістрявенький. — Було б дивно, якби вона бруднила підлогу. А якщо підмітає, то нічого дивного нема.

Закінчивши прибирати, машина виповзла на середину кімнати, покружляла на місці, ніби озираючись навсібіч, потім поповзла в куток і зникла за маленькими дверцятами, що були в стіні при самій підлозі.

Поснідавши (а перед сніданком вони, звичайно, одяглись, умились і почистили зуби), наші мандрівники вирішили прогулятися по місту, бо ж до пуття вони ще нічого не бачили. Спустившись по сходах, вони вийшли з готелю й побачили, що на вулиці вже було багато перехожих. Майже в кожного в руках була газета. Одні читали газету, сидячи на лавочках, другі — зупинившись прямо серед тротуару, треті читали на, ходу, тобто йшли, уткнувшись носом у газету, через що було багато штовханини. Ніхто, проте, не звертав на це уваги, бо ж усі були захоплені читанням. Ті, в кого газети ще не було, бігли наввипередки до газетного кіоска, який стояв на розі вулиці.

— Мабуть, у газеті написано щось дуже важливе, — сказала Кнопочка.

Побачивши малючку, яка примостилася на тумбочці й зацікавлено читала газету, Кнопочка запитала:

— Що трапилося, скажіть, будь ласка? Чому всі читають газети?

— Листочок пропав, — відповіла малючка.

— Який листочок?

— Малюк такий був.

— Чому ж він пропав?

— От цього якраз я і не знаю. Зараз дочитаю до кінця і тоді все вам розкажу.

Кнопочка вже хотіла бігти до газетного кіоска, але в цей час побачила малюка з товстою пачкою газет у руках. Він швидко йшов по вулиці й роздавав газети кожному, хто хотів почитати. Порівнявшись з Кнопочкою, він і їй сунув у руки газету.

Усівшись з Незнайком та Пістрявеньким на лавочці, Кнопочка почала читати вголос надруковану в газеті статтю про Буквочку й Листочка й прочитала все, що було нами вже розказано в попередньому розділі. Як тільки Незнайко почув, що Листочок любив читати на ходу книги, то відразу збагнув, що цей Листочок був не хто інший, як той самий малюк, якого він зустрів учора на вулиці й перетворив на осла. Совість знову почала мучити його. Однак Незнайко нічого не сказав про свій здогад Кнопочці.

На Кнопочку, яка була дуже вразлива, так вплинула вся ця історія, що на очах у неї навіть виступили сльози.

— Пам'ятаєш, Незнайку, ми ж дружили з тобою, як ці Буквочка й Листочок, і теж читали одне одному казочки? — сказала вона. — А що було б, якби ти в нас теж пропав?

— От рюмсає, дурненька! — сказав Пістрявенький. — Незнайко ж не пропав іще! Он він сидить!

А Незнайко взяв газету й став читати інші замітки. Одна замітка привернула його увагу.

— Слухайте, що тут написано, — сказав він і прочитав замітку вголос:

"Учора ввечері на Бісквітній вулиці з'явився невідомий осел. Тварина блукала посеред тротуару, несподівано з'являючись перед перехожими й лякаючи їх своїм виглядом. Іноді осел виходив на бруківку, де його життю загрожувала небезпека від автомобільного руху. Всі спроби знайти власника осла не дали бажаних наслідків. Співробітниками міліції бездоглядного осла було спіймано й відправлено в зоопарк".

— Ну, спіймали осла й відвели в зоопарк, — сказала Кнопочка. — Що ж тут такого?

— То це ж… — почав Незнайко.

Він хотів сказати, що це, мабуть, був той осел, на якого він перетворив учора коротульку, але, побачивши, що мало не проговорився, замовк.

— Що "то це ж"? — спитала Кнопочка.

— Ну це ж, ну це ж… — зам'явся Незнайко. — Це ж означає, що в Сонячному місті є зоопарк і ми можемо піти подивитися на звірів.

— Правильно! — зрадів Пістрявенький. — Я давно мріяв піти в зоопарк і подивитися на звірів.

Треба сказати, що в країні коротульок, точнісінько так, як і в нас, водиться всіляка звірина: леви, тигри, вовки, ведмеді, крокодили й навіть слони. Тільки всі ці звірі не такі великі, як наші, а зовсім маленькі, коротулячі. Вовк там завбільшки з мишеня, ведмідь не більший за пацюка, найбільший звір слон, але й той не більший за кошеня. Проте й такі малесенькі звірі здаються страшними крихітним коротулькам, що, як це кожному вже відомо, ростом всього-на-всього з палець. Незважаючи на свій маленький зріст, коротульки відзначаються великою хоробрістю. Вони безстрашно ловлять звірів і привозять їх у зоопарк, щоб усі могли приходити й дивитися на них.

Почувши про зоопарк, Пістрявенький зіскочив з лавочки, щоб мерщій бігти туди, й сказав:

— Що ж робити? Ми ж не знаємо, де зоопарк…

— Дрібниці, зараз дізнаємося, — відповів Незнайко.

Він підійшов до малюка, котрий читав на краю тротуару газету, й запитав його:

— Скажіть, будь ласка, де знаходиться зоопарк? Нам треба на осла подивитись, тобто... тьху! Не на осла, а взагалі на звірів.

— До зоопарку вас довезе дев'ятий номер автобуса, — відповів малюк. — Зупинка ось тут, біля готелю.

Незнайко подякував, і наші мандрівники подалися до автобусної зупинки. Чекати їм довелося недовго. Хвилин через дві чи півтори підійшов автобус. Дверці його гостинно відчинилися, мандрівники ввійшли, й автобус рушив далі. Він рухався так плавно, що не відчувалося ніякої тряски. Це пояснювалось особливою конструкцією автобусних шин та ресор.

Внутрішнє устаткування автобуса теж відзначалося своєрідністю. Біля кожного вікна був поставлений столик, з обох боків столика було по два м'яких диванчики, й на кожному могли сидіти по два пасажири. На столах лежали газети, журнали, а також шахи, шашки, лото, доміно та інші настільні ігри. На стінах між вікнами були намальовані красиві картини, під стелею висіли барвисті прапорці, які надавали всьому автобусу дуже веселого вигляду. В передній частині автобуса було встановлено телевізор, на екрані якого всі бажаючі могли дивитися кінокартини, футбольні змагання та інші телевізійні передачі. Нарешті, в задній частині тролейбуса був тир для стрільби в ціль. Наш опис був би неповний, якби ми забули сказати, що кондуктора в автобусі не було; а на стіні висів гучномовець, по якому оголошувалися назви зупинок.

Увійшовши в автобус, Незнайко та його супутники побачили, що декілька пасажирів, схилившись над столиками, читали газети, дві малючки грали в лото, інша пара малючок і ще пара малюків грали в шахи. Три малючки сиділи спереду й дивилися телевізійну передачу. Два малюки стріляли по черзі з пневматичної рушниці в ціль, що, між іншим, нікого це бентежило. Кілька малюків захоплено обговорювали випадок із зникненням Листочка, про який було надруковано в газеті. Один пасажир почав розповідати випадок, що трапився з одним його

знайомим — коротулькою Бубенчиком, який заблукав якось уночі на вулиці й ніяк не міг знайти дороги додому.

Ця розповідь дуже зацікавила Незнайка, але йому так і не пощастило дізнатися, чим закінчилась уся ця історія з Бубенчиком, бо автобус скоро зупинився біля зоопарку й довелося зійти, не дослухавши розповіді до кінця.

Розділ п'ятнадцятий

В зоопарку

Мешканці Квіткового міста поки що не встигли зробити в себе зоопарк, а тому Незнайко та його друзі ніколи в зоопарку не були. Вони уявляли собі звірині Клітки у вигляді великих похмурих ящиків з гратами, а насправді це були дуже привабливі на вигляд, симпатичні будиночки, які стояли серед зелені й квітів. Їхні дашки були пофарбовані яскравими, різнокольоровими фарбами. Передня стінка кожного будиночка була зроблена з ґрат, тому звірів, що там сиділи, було добре видно. Крім кліток, у зоопарку зроблено ставки та водойми, в яких жили різні водоплавні птахи й такі тварини, як тюлені й бегемоти. Для птахів, які літають, були зроблені просторі вольєри з дротяної сітки. А такі птахи, як павлини та індики, котрі не вміли ні плавати, ні літати, розгулювали на волі, де їм хотілось. У центрі зоопарку була зроблена штучна гора із скелями, по яких лазили гірські козли та барани.

Потрапивши в зоопарк, Незнайко пильно придивлявся до тварин, стараючись відшукати серед них Листочка, якого він перетворив на осла. Йому хотілось якнайшвидше перетворити його знову на коротульку, тому що совість увесь час мучила його й не давала спокою. Кнопочка теж з великою цікавістю розглядала звірів і не переставала дивуватися. Серце в неї було дуже добре. Тому вона раз у раз зітхала й казала:

— Ой ви, бідолашненькі! Навіщо ж вас у клітку посадили? Вам же, мабуть, погуляти хочеться…

Зате Пістрявенький, за своєю звичкою, ні з чого не дивувався і тільки старався триматися від кліток подалі. Побачивши вовка, він сказав:

— Подумаєш, вовк! Просто великий собака.

Побачивши тигра, сказав:

— Просто велика кішка. Нічого страшного.

— То підійди ближче, коли нічого страшного, — сказав Незнайко.

— А ближче я погано бачу. В мене очі далекозорі.

Недалечко від клітки з тиграми стояв кіоск з газованою. водою. В кіоску продавця не було, але кожен, хто хотів пити, підходив, натискував кнопку, й газована вода автоматично наливалась у склянку. Помітивши це, Пістрявенький сказав, що йому дуже жарко й теж хочеться напитися газованої водички з сиропом.

— Що ж, можна спробувати, — погодився Незнайко.

Вони підійшли до кіоска й побачили на прилавку цілий рядок краників з кнопками.

— Яку ж кнопку натискувати? — з подивом запитав Пістрявенький.

— Ну, натисни ту, де намальовано вишеньку, — порадив Незнайко.

Пістрявенький натиснув пальцем кнопку, біля якої було намальовано червону вишеньку. Одразу ж із круглого отвору, що був під краном,

вискочила чиста склянка, і в неї з шипінням потекла рожева цівочка газованої води з вишневим сиропом. Пістрявенький смакуючи випив воду й поставив склянку назад під кран. Там одразу ж відкрився отвір, і склянка опустилася вниз.

— Ну от! — невдоволено сказав Пістрявенький. — А я хотів випити ще скляночку.

— А ти знову натисни кнопку, — порадила Кнопочка.

Пістрявенький натиснув кнопку, біля якої було намальовано апельсин. З отвору знову. вискочила чиста склянка, і в неї полилась оранжева цівочка води з апельсиновим сиропом.

Пістрявенький випив і цю воду.

— Ану я натисну от — де намальовано лимончик, — сказав він.

— А я натисну — де намальована клюковка, — відповів Незнайко.

— А я — де полунична, — підхопила Кнопочка.

Усі стали натискувати кнопки й пити воду. Нарешті Пістрявенький, у якого випита вода почала в животі булькати, а вуглекислий газ, що виділявся з неї, вдарив у носа, сказав, що поки що йому більше не хочеться пити, й наші друзі пішли собі далі. Скоро вони були вже у мавпятнику й дивилися на мавпочок, котрі виявилися дуже рухливими, ловкими й потішними звірятами. У клітках у них були поставлені сходи, тички, гойдалки, трапеції. Мавпи видряпувалися по тичках, розгойдувались на гойдалках, стрибали по сходинках, спритно чіплялися за них усіма чотирма руками й навіть хвостом. Одна мавпочка знайшла десь маленьке дзеркальце й гасала з ним по всій клітці, не випускаючи ні на мить із рук. Вона раз у раз дивилась у дзеркало з такими гримасами, що не можна було втриматись від реготу. Незнайко

дуже сміявся, дивлячись на цю мавпочку, а потім сказав, що вона схожа на Пістрявенького.

— І зовсім не схожа! — образився Пістрявенький. — У неї хвіст, а в мене нема ніякого хвоста.

Вони засперечалися. Пістрявенький розсердився:

— От скажу Кнопочці, що ти перетворив коротульку на осла.

— Я тобі "скажу"! Ти ж обіцяв мовчати, зраднику! — засичав Незнайко, наступаючи на Пістрявенького з піднятими кулаками.

— Тихше, тихше! Яка ганьба! — обурилася Кнопочка. — Посоромилися б хоч мавп! Ходімо звідси.

— Не хочу я звідси! — сердито пробурчав Пістрявенький. — Мені й тут добре.

— Що ж ти будеш цілий день на мавп дивитися? Нам ще треба слона побачити.

Друзі пішли дивитися на слона. По дорозі вони побачили невисоку огорожу, за якою стояв дерев'яний хлівець. Біля хлівця стояв сіренький ослик. У нього були довгі вуха й великі смутні очі. Він сумно опустив голову й, здавалося, про щось собі думав. Побачивши осла, Пістрявенький захихикав і давай штовхати Незнайка ліктем.

— Глянь, твій осел.

— А ти мовчи! — засичав Незнайко. — Держи язик за зубами. Зрозумів?

— Ну що ви там знову один на одного сичите, ніби два гусаки? — спитала Кнопочка.

— Ми не сичимо, — відповів Пістрявенький. — Просто я кажу, що це, напевно, той осел, про якого писали в газеті.

Подивившись на осла, мандрівники пішли далі і за кілька хвилин були коло слонятника. Побачити слона було досить нелегко, тому що навколо клітки зібрався величезний натовп коротульок. Кнопочка одразу ж почала продиратися крізь цей натовп. Пістрявенький поліз слідом за нею.

А Незнайко, як тільки побачив, що залишився один, зараз же повернув назад і побіг до того місця, де бачив осла.

Осел, як і раніше, стояв за огорожею. Він тільки підійшов ближче до хвіртки. Незнайко подивився навкруги й, побачивши, що поблизу нікого нема, витяг із-за пазухи чарівну паличку, махнув нею й сказав:

— Хочу, щоб осел перетворився знову на коротульку.

Не встиг він сказати ці слова, як побачив, що осел підвівся на задні ноги, випростався... і вже це був не осел, а найсправжнісінький коротулька. На ньому був куценький зелений піджак з вузенькими рукавами в обтяжку, широкі штани зеленкувато-жовтого кольору. На голові красувався яскраво-синій берет з оранжевими горошинами, з такою самою оранжевою китичкою на маківці. З-під берета вибивався довгий чуб і спадав прямо на лоба, закриваючи його до самих брів.

Зиркнувши на Незнайка, коротулька діловито сплюнув через зуби, гучно шморгнув носом й енергійно витер його кулаком. Кулак у нього був великий, а ніс маленький, наче ґудзик, увесь усипаний ластовинням. Проробивши все це, малюк штовхнув ногою хвіртку й вийшов з огорожі. Тут він на мить зупинився й повернувся до Незнайка. Його крихітні

оченята задирливо блиснули, довга верхня губа задерлась до самого носа, рот роз'їхався мало не до вух. Посміхнувшись таким чином до Незнайка, колишній осел засунув обидві руки в кишені штанів і пішов геть по доріжці. Незнайко довго дивився йому вслід. У нього ніби гора зсунулася з плечей. Совість, яка не переставала мучити його, замовкла, й він, радий, побіг знову до своїх друзів.

Поки Незнайко був відсутній, Кнопочка пробралася до слонової клітки і як слід надивилася на слона. Вона була дуже здивована величиною цієї дивовижної тварини. Але найбільше її вразило те, що в слона був спереду довгий хобот, яким він, мов рукою, міг брати всілякі предмети. Пістрявенький, однак, побоявся підходити близько до такого великого звіра. Він весь час крутився у натовпі і дивився на слона з за спин глядачів, які стояли попереду. Через те йому вдалося побачити тільки слонову голову з обвислими по боках вухами. Вирішивши, що цього видовиська з нього цілком досить, Пістрявенький почав вибиратися з натовпу назад. У цей час прийшов Незнайко.

— Ну, бачив слона? — запитав він Пістрявенького.

— Ет, нічого дивного! — махнув рукою Пістрявенький. — У всіх тільки й мови: "Слон, слон!" А на що там дивитися? Сама голова та вуха!

Тут із натовпу вибралася Кнопочка:

— А ти де пропадав, Незнайку? Чому на слона не дивишся?

— Ет, буду я тут ще на вуха дивитись! Ходімо краще газованої водички ще поп'ємо.

— Правильно! — зрадів Пістрявенький. — Мені вже також чомусь пити захотілося.

Але Кнопочка відмовилась.

— Ідіть, а я вас тут на лавочці почекаю, — сказала вона й сіла на лавочці, що стояла на краю доріжки.

Незнайко й Пістрявенький пішли знову до кіоска.

— Знаєш, Пістрявенький, а я того осла вже перетворив на коротульку! — . похвалився Незнайко.

— А... — сказав Пістрявенький. — То ж то я помітив, що ти кудись бігав.

За хвилину вони знову підійшли до загородки, і Пістрявенький побачив осла, який стояв коло огорожі.

— Оце так перетворив! — засміявся Пістрявенький. — Та він онде стоїть!

— Хто стоїть? — здивувався Незнайко.

— Та осел твій!

— А щоб тебе! — з досадою вигукнув Незнайко, побачивши осла, який, мов ніде нічого, позирав на нього й ліниво кліпав очима. — Не може бути, щоб він знову на осла перетворився! Слухай, а може, це зовсім не той осел?

— Правда! — отямився Пістрявенький. — Може, це зовсім інший. Напевно, він із хлівчика виліз.

— Добре, що ми його побачили, — сказав Незнайко. — Може, саме це і є той осел, що мені потрібен, а той, якого я перетворив, був не той.

— Правильно! — підхопив Пістрявенький. — Цей, можливо, звичайно, той, а той був не той, а може, навпаки, той був не той, а цей — той...

— Постривай, бо я в цих ослах уже заплутався, — перебив Незнайко. — Краще я цього перетворю теж.

— Правильно, — підтакнув Пістрявенький, якому дуже хотілося побачити, як осел перетвориться на коротульку.

Незнайко махнув паличкою і сказав:

— Хочу, щоб цей осел теж став коротулькою!

Не встигли Незнайко й Пістрявенький моргнути, як замість осла перед ними постав коротулька, на якому був такий самий куценький піджачок з вузенькими рукавами і такий самий берет з китичкою на маківці, тільки піджак був не зеленого, а яскраво-рудого кольору; берет був не синій, а голубий з білими цяточками. Щодо штанів, то вони були також ядучого зеленувато-жовтого кольору. Обличчям цей коротулька був теж схожий на першого: такі самі маленькі чорні оченята, довгий чуб, що спадав на лоба, непомірно довга верхня губа, маленький ніс у ластовинні. Різниця була лише в тому, що в першого ластовиння було тільки на носі, а в цього воно сиділо й на носі, й на щоках навколо носа.

Оглянувшись здивовано довкола, коротулька зморщив свого ластовиннячого носа й чи то чхнув, чи то форкнув, крутнувши головою. Не глянувши на Незнайка й Пістрявенького, він підійшов до паркана, переліз через нього й зник.

Побачивши це чудесне перетворення, Пістрявенький онімів від розгубленості й, тільки коли коротулька зник за парканом, запитав:

— Той?

— Як той? — не зрозумів Незнайко.

— Ну, той це коротулька, якого ти вчора перетворив на осла?

— Дідько його знає! — розвів Незнайко руками. — Я вже забув, який був той. Та гаразд, який-небудь з двох той… Стривай, а це ще там хто? — закричав він раптом.

— Матінко! Ще один осел! — ахнув Пістрявенький, побачивши довговуху голову, яка висунулася з відчинених дверей хлівця.

— Ото мало клопоту! — вигукнув Незнайко. — Доведеться ще одного перетворювати…

— Постривай, — сказав Пістрявенький. — Це, здається, не осел, а кінь!

— Що ти! Кінь значно більший.

— Правильно, — погодився Пістрявенький. — З одного боку — це наче кінь, а з другого боку — осел. Мабуть, це просто великий осел, от і все.

— Ет, ніколи мені тут з ними морочитися! — сказав Незнайко. — Перетворю та й годі. Буде на одного коротульку більше.

Поки вони розмовляли, осел вийшов із хлівчика й пішов прямо до них. Незнайко швиденько замахав у нього перед носом паличкою:

— Хочу, щоб і цей осел став коротулькою!

Сказавши це, він зажмурився, а коли розплющив очі, осла вже не було, а замість нього стояв коротулька. Він був такий самий, як два

попередніх, тільки трохи вищий, з такою самою довгою губою, а ластовиння у нього було не тільки на носі й навколо носа, а по всьому обличчю, навіть кулаки були в ластовинні.

Підійшовши до огорожі, він подивився пильно на Незнайка й сердито запитав:

— Де Брикун і Пегасик?

— Які Брикун і Пегасик? — злякався Незнайко.

— Ну, осли. Не бачив хіба, що тут два осли були?

— Не бачив, — розгубившись, збрехав Незнайко.

— Що ти брешеш? Може, ти по лобі хочеш?

— Як це — по лобі? — не зрозумів Незнайко.

— А ось так!

Коротулька просунув через огорожу руку й дав Незнайкові по лобі такого щигля, що той мало не впав.

— Ах, так! — закричав, задихаючись од гніву, Незнайко. — Так ти, значить, битися? Та я тебе!.. Я тебе!..

— Що ти сказав? — закричав коротулька. — От я зараз з тобою поквитаюся.

І він тут же поліз через огорожу. Не чекаючи розправи, Незнайко кинувся тікати. Пістрявенький побіг за ним. Вони мчали із швидкістю метеорів повз звірині клітки, а за ними, гучно сопучи й стукаючи ногами,

мов кінь, біг новоявлений коротулька. Невідомо, чим би закінчилася ця погоня, якби коротулька не простягнувся раптом серед дороги, зачепившись ногою за корінь.

Уставши, він побачив, що Незнайко й Пістрявенький уже далеко і йому тепер їх не догнати.

— Я тобі покажу! — кричав він. — Ми ще зустрінемось! Ти в мене ще поскачеш!

Погрозивши Незнайкові ваговитим кулаком, він засунув руки в кишені своїх широких зеленувато-жовтих штанів і пішов геть. Побачивши, що небезпека минула, Незнайко й Пістрявенький повернулися до Кнопочки.

— Де ж ви ходите? — сердито запитала вона. — Я вже хотіла йти шукати вас.

— Та за нами тут один божевільний осел ганявся, — відповів Незнайко.

— Який божевільний осел?

— Я потім тобі розкажу.

— Це що ще за новина "потім"! Ти зараз розказуй.

Довелося Незнайкові признатися, що це він перетворив учора Листочка на осла й розказати про все, що трапилось.

— От бачиш, Незнайку, який ти злий! — сказала Кнопочка, вислухавши його розповідь. — Хіба ж тобі чарівну паличку для того дано, щоб ти перетворював коротульок на ослів?

— Я не злий, Кнопочко! Я весь час так мучився через цього Листочка й через Буквочку теж. Мене совість зовсім загризла, слово честі! Ти не гнівайся. Адже все добре скінчилось, і тепер Листочок уже, напевно, повернувся до Буквочки.

— Добре ще, що ми прочитали в газеті, де шукати Листочка, — сказала Кнопочка.

Розділ шістнадцятий

Як Незнайко, Кнопочка й Пістрявенький зустрілися з Пегасиком і що з того вийшло

Кінець дня мандрівники провели в зоопарку, бо ж там виявилося ще багато звірів, яких вони не бачили. Тільки надвечір вони повернулися до готелю і, повечерявши, лягли спати.

Цього разу Незнайка не мучила совість, і він заснув дуже швидко.

А втім, він не заснув би так скоро, якби хто-небудь розповів йому, що серед трьох ослів, котрих він перетворив на коротульок, зовсім не було Листочка. В газеті сталася помилка й, замість того, щоб надрукувати, що знайденого осла відправили в цирк, помилково надрукували, що його відправили в зоопарк. Ось тому-то Листочок так і залишився в цирку, а замість трьох ослів, які були в зоопарку, з'явилося трійко коротульок. Першого звали Пегасик, другого — Брикун, а третього — Калігула. Хоча в зоопарку Калігула вважався звичайним ослом, насправді ж він був не осел, а мул. Як відомо, мул — це щось середнє між конякою і ослом, тобто він трохи менший від коняки і трошки-трошки більший за осла. Якщо з Брикуна й Пегасика вийшли коротульки звичайні на зріст, то Калігула вийшов досить високий. На зріст він виявився дев'ять з половиною нігтів. Ніготь — це така міра довжини в країні коротульок. У переведенні на наші міри ніготь дорівнює одному

сантиметру з четвертю. Помноживши дев'ять з половиною на сантиметр з четвертю, кожен може дізнатися, який на зріст був цей Калігула.

Усі троє — і Пегасик з Брикуном, і Калігула — дивувалися зміні, що сталася з ними. Найбільше їм здавалося дивним те, що вони ходять на двох ногах, а не на чотирьох, як раніше, й що вони якось раптом одразу навчилися говорити. Але особливо їх дивувало те, що тепер у них на руках замість копит були пальці.

Це чомусь їх дуже смішило. Варто було кому-небудь із них глянути на свою руку чи навіть на палець, як його вже трясло від сміху.

Однак ні Калігула, ні Брикун, ні Пегасик не змогли б пояснити, що тут такого смішного. Взагалі з них вийшли коротульки, які не любили над чимось замислюватись, а робили одразу все, що тільки спадало їм на думку. А втім читач незабаром і сам переконається в цьому, бо ж йому ще доведеться зустрітися з ними.

Прокинувшись на другий день, Незнайко, Кнопочка й Пістрявенький стали думати, куди б їм іще піти погуляти й чи не податися їм знову в зоопарк, але Кнопочка сказала, що краще просто пройтися вулицями і подивитися місто, якого вони, по суті, досі ще й не бачили.

Поснідавши, наші мандрівники вийшли з готелю на вулицю. Юрби перехожих уже рухалися широким тротуаром. Свіжий ранковий вітерець доносив пахощі квітів, яких уздовж тротуарів росло дуже багато. Сонечко тільки-но піднялося над покрівлями будинків і пригрівало пішоходам і плечі, й спини, й щоки, й лоби, й носи, й вуха. Тому обличчя в усіх були задоволені й веселі.

На краю тротуару Незнайко та його супутники побачили коротульку в білому фартусі й чорних блискучих гумових чоботях. Звали його Чубчик. У руках у нього був гумовий шланг, з якого він поливав квіти. Струмінь води з силою виривався з трубки, коротулька вправно

спрямовував струмінь на квіти, стараючись, щоб ані краплина не попала на когось із перехожих.

Зупинившись неподалік, наші мандрівники мимоволі замішувалися його роботою. У цей час удалині з'явився ще один коротулька. На ньому був куций зелений піджак з вузенькими рукавами, зеленувато-жовті штани й синій берет з оранжевою китичкою. Незнайко відразу впізнав у ньому осла, якого він вчора перетворив на коротульку. Це й справді був Пегасик. Він з ранку тинявся по місту, зирячи сюди-туди й не знаючи, що йому робити. Побачивши поливальника, він теж зупинився і став дивитися.

Йому чомусь раптом страшенно захотілося побризкати з шланга водою, і він сказав:

— Ану дай мені трішечки потримати трубку. Мені теж хочеться трошки полити квіти.

Чубчик привітно усміхнувся і, простягнувши Пегасикові наконечник із шлангом, сказав:

— Прошу.

Пегасик зрадів, узяв в обидві руки металеву трубку й спрямував струмінь на квіти.

— Пускайте струмінь трошки вище, щоб вода падала на квіти зверху, — порадив Чубчик. — Якщо ви будете спрямовувати струмінь в упор, то це може зашкодити рослинам.

Пегасик слухняно спрямував струмінь трохи вище.

— Ось тепер правильно! — похвалив Чубчик. — Я бачу, що у вас є здібності до поливання квітів. Ви поки що попрацюйте, а я на

хвилиночку збігаю додому. Якщо це вам не важко, звичайно, — додав він.

— Ні, ні! Чого там! Мені не важко, — відповів Пегасик.

Чубчик пішов, а Пегасик цілком самостійно продовжував поливати квіти. Від напруги води трубка здригалась у його руках. Пегасикові здавалося, ніби вона жива, й він дуже пишався, що робить таку важливу справу.

Раптом він побачив Незнайка, Кнопочку й Пістрявенького, які стояли попереду, й одразу ж шалена думка спала йому в голову.

"А що буде, коли я поллю їх водичкою?"

Не встиг він подумати, як руки самі собою спрямували струмінь на Незнайка, обливши його з голови до ніг.

— Гей! — закричав Незнайко. — Ти нащо обливаєшся?

Пегасик вдав, ніби не чує його слів, і відвів струмінь убік, а потім знову, мов ненароком, облив Незнайка. Від злості Незнайко мало не підскочив на місці й уже хотів бігти, щоб покарати бешкетника, але Кнопочка схопила його за руку й сказала:

— Ходімо звідси! Бракувало тільки, щоб ти бійку завіяв!

Усі троє повернулися і вже хотіли піти, але в цей час Пегасик спрямував струмінь просто в потилицю Кнопочці.

— Ой! — вереснула Кнопочка, відчуваючи, як крижана вода тече за комір і розтікається по спині.

— То ти ще Кнопочку обливати! — закричав, розлютившись, Незнайко. — Ось я тобі зараз покажу!

Він підбіг до Пегасика й хотів вирвати в нього трубку з рук, але Пегасик одвів трубку вбік, і струмінь став бити вздовж тротуару, обливаючи перехожих.

Намагаючись вирвати трубку, Незнайко зайшов збоку, але Пегасик повернувся до нього спиною і старався відштовхнути його ногою.

— А, то ти ще ногами хвицяти! — пробурчав Незнайко.

Він зрештою схопив трубку й став одбирати її у Пегасика, але Пегасик не віддавав. Струмінь з шипінням виривався з наконечника і потужно бив то в один бік, то в другий. Рятуючись від холодного струменя, пішоходи кинулися врозтіч. Вони з'юрмилися віддалік обабіч тротуару й ніяк не могли зрозуміти, навіщо їх обливають водою. Деякі кричали Незнайкові й Пегасикові, щоб вони припинили пустощі. Кнопочка теж кричала, але Незнайко й Пегасик не звертали на крики ніякої уваги й усе виривали один в одного трубку з рук.

— Треба забрати в них шланг, — сказав хтось.

— Правильно! — закричали в юрбі. — Треба всім разом напасти на них і відібрати трубку — тоді вони не зможуть обливатися.

Одразу знайшовся заводій. Це був коротулька на ім'я Йоржик.

Він був у ясно-коричневому спортивному костюмі і капелюсі з широкими крисами.

— Ану, братці, за мно-о-ою! — закричав Йоржик і кинувся вперед.

Побачивши це, Пегасик спрямував струмінь просто йому в обличчя. Капелюх злетів з Йоржикової голови й покотився по вулиці.

— Стій! Стій! — закричав Йоржик, з підстрибом кинувшись за капелюхом.

У цей час Незнайко приловчився і вихопив шланг у Пегасика з рук. Пегасик, проте, не розгубився. Він ухопився руками за трубку й смикнув з такою силою, що відірвав її від шланга. Незнайко хотів стукнути його по голові шлангом, з якого все ще хлющила вода, але в цей час його схопили за руки коротульки, котрі набігли з усіх боків.

Побачивши, що справа набирає неприємного напрямку, Пегасик, недовго думаючи, жбурнув трубку на землю й кинувся навтіки.

Довкола Незнайка в ту ж мить зібралася юрба. Коротульки заповнили весь тротуар і навіть бруківку. Автомобільний рух припинився, і на вулиці утворилася пробка. Невідомо звідки прибіг міліціонер і закричав:

— Попрошу всіх розійтися! Ви заважаєте рухові транспорту!

— Ось оцей водою обливався! — закричав Йоржик, показуючи пальцем на Незнайку.

— Я не обливався! — кричав Незнайко. — Мене самого облили.

— Погляньте на нього! — кричав Йоржик. — Його облили! Ха-ха!

До місця пригоди з усіх боків збігалися нові коротульки. Юрба все збільшувалась і збільшувалась. Автомобілі заповнили всю вулицю, аж до перехрестя. Бідолашний міліціонер аж за голову схопився.

— Розійдіться, прошу вас! — кричав він.

Але ніхто не хотів розходитись. Ті, котрі бачили всю цю пригоду, не відходили тому, що їм хотілося розказати про все тим, які не бачили; а ті, котрі не бачили, не розходилися тому, що їм неодмінно хотілося подивитися на Незнайка. Міліціонер зрозумів, що ніхто не піде до тих пір, поки Незнайко стоятиме на вулиці, й тому-то вирішив одвести його в міліцію.

Узявши Незнайка за руку, міліціонер повів його до автомобіля, який стояв за рогом у провулку. Побачивши, що міліціонер посадив Незнайка в машину, Кнопочка й Пістрявенький підбігли до нього й закричали:

— Візьміть і нас з собою! Візьміть і нас!

Але машина вже рушила й поїхала. Знемагаючи, Кнопочка й Пістрявенький бігли за машиною. Та де там! Хіба могли вони її наздогнати! Відстань між ними швидко збільшувалась. На щастя, відділення міліції було недалеко. Машина звернула за ріг і хвилини через дві зупинилася біля невеликого одноповерхового будинку з округлим дахом, пофарбованим яскравою сріблястою фарбою, що сяяла на сонці. Кнопочка встигла помітити, як міліціонер і Незнайко вийшли з машини й попрямували до того будинку.

Увійшовши в двері, супроводжуваний міліціонером Незнайко опинився у світлій просторій кімнаті. Тут він побачив ще одного міліціонера, який сидів на круглому стільці-вертушці перед пультом управління з різними вимикачами, перемикачами, рубильниками, мікрофонами, телефонами й гучномовцями. Над пультом у чотири ряди були розміщені п'ятдесят два кулевидних телевізійних екрани, на яких, мов у дзеркальних кулях, відбивалися п'ятдесят два міських перехрестя, разом з будинками, рухом автомашин, пішоходами й усім, що тільки могло бути на вулиці. Посеред кімнати висів іще один такий же кулевидний екран, але значно більших розмірів.

Обидва міліціонери — і той, що привів Незнайка, і той, що сидів коло пульта, — були одягнуті так, як і всі інші коротульки, а щоб було видно, що вони міліціонери, котрих усі мають слухатись, на головах у них були блискучі мідні каски, як у пожежників. Той, що сидів біля пульта, був маленький на зріст і товстенький. Його звали Вартунчик. А той, що привів Незнайка, був довгенький і худий. Звали його Свистунчик.

Міліціонер Вартунчик побачив, що міліціонер Свистунчик привів Незнайка, й сказав:

— А, поливальник прийшов! Ви що ж це, братику, надумали водою обливатись на вулиці?

— Я не обливався, — розгублено промимрив Незнайко.

— Як — не обливався? — здивувався міліціонер Вартунчик. — Ми ж самі бачили. У нас у міліції все видно. Ось попрошу вас підійти ближче.

Міліціонер Свистунчик легенько підштовхнув Незнайка в спину, примусивши його наблизитись до пульта з кулевидними екранами.

— Під наглядом нашого відділення міліції перебуває рівно п'ятдесят два перехрестя, — сказав Вартунчик. — Досить нам глянути на ці п'ятдесят дві кульки — й ми бачимо все, що діється на кожній вулиці. Якщо на маленьких кульках подробиці погано видно, ми можемо ввімкнути кульку більшеньку.

З цими словами міліціонер Вартунчик повернув вимикач. Одразу дзеркальна куля, яка висіла посеред кімнати, спалахнула зсередини таємничим блакитним світлом, і на ній стало видно перехрестя з машинами, що зупинилися посеред вулиці.

— От бачите: на розі Пряничної і Галетної вулиць затор. Весь рух зупинився! — докірливо мовив Вартунчик і показав рукою на кулю.

Він тут же клацнув другим вимикачем, і на екрані появилося друге перехрестя.

— На розі Цукрової і Котлетної — теж затор, — сказав Вартунчик. — Тепер довго доведеться чекати, поки рух відновиться. А кожна ж машина повинна куди-небудь їхати. Через ці затори порушується нормальне життя міста.

У цей час міліціонер Свистунчик подивився на один з малих кульовидних екранів і сказав:

— А на Східній вулиці досі юрба не розійшлася.

— Зараз увімкнемо Східну вулицю, — сказав міліціонер Вартунчик.

Він повернув ще один перемикач, і на великій кулі з'явилося зображення Східної вулиці саме в тому місці, де Незнайко побився з Пегасиком за шланг. Підійшовши ближче до екрана, Незнайко побачив велику юрбу, яка заповнила всю вулицю..

Попереду всіх стояв Йоржик і розказував усім, що тут трапилось.

— Що за публіка в нашому місті! — поморщився Вартунчик. — Так і будуть тепер товпитися. Доведеться тобі, Свистунчику, ще раз поїхати туди й попросити, щоб вони розійшлися. Хай вони йдуть розмовляти в інше місце, а юрбу нічого збирати. Через це рух порушується.

— Зараз виконаю, — погодився Свистунчик.

Він одвів Незнайка до сусідньої кімнати, посередині якої стояли стіл та кілька стільців, і сказав:

— Попрошу вас зачекати мене тут хвилиночку. Я скоро повернуся.

Зачинивши двері, міліціонер Свистунчик пішов, а міліціонер Вартунчик продовжував спостерігати за всіма п'ятдесят двома кулями із зображенням перехресть. Глянувши на великий екран, він побачив, що прибулому на місце пригоди Свистунчику вдалося умовити коротульок розійтися, і юрба стала потроху розходитись.

Добившись успіху, Свистунчик сів у машину й поїхав назад.

— Що нам тепер із затриманим робити? — запитав він, повернувшись у міліцію.

— Просто не знаю… — знизав Вартунчик плечима.

— Я теж не знаю, — сказав Свистунчик. — Скільки років працюю в міліції, і ні разу не було випадку, щоб перехожі водою обливалися. Думаю, йому слід прочитати коротеньку нотацію і відпустити скоренько додому, бо він ще образиться на нас…

— Я теж страшенно боюся, що він може образитись. Відпусти його, будь ласка, Свистунчику. Розтлумач йому якось делікатненько, що обливатися водою негарно, й попроси чемненько пробачення за те, що ми його затримали. Скажи, що це необхідно було зробити для того, щоб юрба скоріше розійшлася і відновився рух транспорту.

— Гаразд, — погодився Свистунчик.

— Та приведи його сюди, я теж попрошу пробачення за те, що розмовляв з ним занадто суворо.

Така розмова між міліціонерами може здатися комусь дивною і навіть неправдоподібною. Усі розуміють, що кожний міліціонер неодмінно придумав би для затриманого порушника порядку якесь хоча б найменше покарання і вже принаймні не став би перед ним вибачатись. Однак слід врахувати, що в Сонячному місті все було по-

своєму. Колись Давно в Сонячному місті, як і в інших містах, траплялося, що деякі коротульки поводилися погано. Вони билися між собою, кидались камінням і грязюкою, обливалися водою, декотрі навіть брали чужі речі й взагалі ображали одне одного. Для боротьби з такими порушниками порядку було створено міліцію, яка мала право карати винуватців. Якщо хто-небудь дражнився, показував язика, порушував правила вуличного руху, їздив на автомобілі не там, де треба, обливався водою, плювався або дражнив собак, то міліціонер зобов'язаний був присоромити винуватця і прочитати нотацію тривалістю від п'яти до п'ятдесяти хвилин. Чим більша була провина, тим довше читалася нотація. За важчі провини накладали суворіші стягнення, наприклад: за удар кулаком у груди, спину, бік або в потилицю належала одна доба арешту; за удар по обличчю або по голові — дві доби арешту; за кидання каменем або удар кийком належало три доби. Якщо внаслідок удару вискакувала ґуля, з'являвся синяк чи подряпина, то давали вже п'ять діб, а коли йшла кров, то десять. Якщо хто-небудь брав чуже, то належало найбільше покарання — п'ятнадцять діб.

Дехто може подумати, що п'ятнадцять діб арешту — це дуже невеликий строк за такі злочини, як крадіжка, але для маленьких коротульок, для котрих час тягнеться значно повільніше, ніж для нас, цей строк досить великий.

У всякому випадку, він цілком достатній для того, щоб відчути каяття.

Треба сказати, що боротьба з порушниками порядку подібними методами не приносила помітних наслідків до тих пір, поки коротульки не порозумнішали. Однак з часом вони стали такими розумними, що ніхто ніколи більше ні з ким не бився, ніхто нікого не кривдив, ніхто не брав чужого. Кожен зрозумів, що ставитись до інших треба так, як ти хочеш, щоб до тебе так ставились. Порушників порядку ставало дедалі менше, й міліціонери поступово навіть почали забувати, що в них були колись різні страшні покарання, такі, скажімо, як арешт.

Слово "арешт" було зовсім забуте, й ніхто навіть тепер не знав, що воно означає,

З усіх покарань, придуманих у минулі часи, збереглися тільки нотації, тобто повчання, що їх міліціонери читали порушникам правил вуличного руху, головним чином автомобілістам.

Одне слово, в міліції лишилися тільки обов'язки регулювати рух автотранспорту, переводити через вулицю малюків і малючок, котрі самі боялися переходити дорогу, та ще показувати, як пройти й проїхати, куди кому треба було. Таким станом справ міліціонери були дуже задоволені, тому що в них стало значно менше клопоту по вихованню коротульок, а це було дуже доречно, бо ж завдання по регулюванню вуличним рухом з кожним днем ускладнювалося через величезне зростання автомобільного транспорту.

ЧАСТИНА II

Розділ сімнадцятий

Зустріч з Кубиком

Поки Свистунчик і Вартунчик розмовляли, Незнайко сидів у порожній кімнаті. Він дуже злякався, коли потрапив туди. Першою його думкою було тікати. Він спробував відчинити двері, але вони були замкнені, спробував відчинити вікно, та воно теж не відчинялося. Тоді він надумався розбити шибку і почав стукати по ній кулаками, але скло було таке товсте й міцне, що не розбивалося.

Геть знесилівши, Незнайко сів на підвіконні. З вікна йому було видно лише куточок двору і рівну сіру стіну сусіднього будинку. Незнайко дивився на цю стіну, дивився, і йому стало нудно. Ні разу в житті йому не доводилося сидіти під замком. Він завжди міг зробити, що хоче, йти, куди захоче, довкола нього завжди були друзі, з якими можна було

поговорити, посміятись і пожартувати, а тепер він був цілком самотній. Йому чомусь дуже захотілося поплакати, й сльози закапали з його очей, але саме в цю мить він побачив, що в дворі з'явилися Кнопочка й Пістрявенький. Вони розгублено озиралися навсібіч, потім побачили у вікні Незнайка і стали щось кричати йому. Незнайко щосили напружував слух, але не міг почути ані слова, бо скло було дуже товсте й не пропускало звуків. А Кнопочка махала Незнайкові руками, робила пальцями якісь знаки, але Незнайко тільки хитав у відповідь головою, стараючись показати, що він нічого не розуміє. Тоді Кнопочка підняла з землі якусь паличку й замахала нею у повітрі.

"Чим вона там махає? — не розуміючи нічого, запитував сам себе Незнайко. — От дурненька! Підняла з землі якусь паличку й махає нею".

Тут Незнайко ляснув себе долонею по лобі й закричав:

— Ох я осел! Зовсім забув, що в мене є чарівна паличка!

Він швиденько сунув за пазуху руку, щоб дістати чарівну паличку, але тут відчинилися двері й увійшов міліціонер Свистунчик. Він простягнув Незнайкові руку й хотів щось сказати. Незнайко злякано відскочив убік, вихопив скоренько паличку, замахав нею і закричав:

— Хочу, щоб стіни міліції рухнули і я неушкоджений вибрався на волю.

Кругом затріщало, загриміло, загуркотіло. Стіни кімнати несподівано рухнули, стеля впала, пилюка знялася стовпом. На Незнайка згори щось посипалося. Міліціонера стукнуло цеглиною по касці так, що у вухах у нього задзвеніло, й він упав. Незнайко, не довго думаючи, вискочив у двір. Кнопочка й Пістрявенький схопили його за руки й бігом потягли до воріт.

Міліціонер Свистунчик насилу видерся з-під уламків. Каска злетіла з його голови, але він навіть не звернув на це уваги й побіг за втікачами.

Він біг і шумно сопів: Прибита цеглиною голова сильно боліла і навіть паморочилась. Через те він біг не по прямій лінії, а по кривулястій. Відчувши, що голова сильно болить й аж наче гуде, міліціонер Свистунчик махнув на Незнайка рукою і припинив погоню.

Деякий час Незнайко, Кнопочка й Пістрявенький, не озираючись, бігли вулицею. Скоро вони побачили, що за ними ніхто не женеться, і пішли не поспішаючи. Кнопочка тут же почала соромити Незнайка.

— Ех ти, мандрівник! — докірливо говорила вона. — Ну для чого ми сюди приїхали? Для того, щоб битись і водою обливати перехожих? Пішов оглядати місто, а сам через гумову кишку побився!

— Ти не гнівайся, Кнопочко, — відповів Незнайко. — Я більше не буду так робити. Тепер ми будемо оглядати місто, як справжні мандрівники.

Друзі пішли по вулиці, оглядаючи вітрини магазинів. На розі вони побачили кіоск з газованою водою, такий самий, як їм уже трапився у зоопарку. Помітивши прилавок з краниками й кнопками, Пістрявенький сказав:

— Не завадило б після такої пробіжки випити газованої водички з сиропом.

Друзі підійшли до кіоска, стали натискувати кнопки й пити газовану воду з різними сиропами. Пістрявенький випив шість чи сім склянок, але не хотів відходити од кіоска, хоч пити більше не міг. Побачивши недалечко від кіоска лавочку, Незнайко сказав:

— Давайте посидимо й відпочинемо, а якщо комусь захочеться пити, то можна буде збігати до кіоска.

Усі посідали на лавочці. Перед ними на протилежному боці вулиці стояв п'ятиповерховий будинок. Під дахом будинку на всю стіну була картина, на якій були намальовані Червона Шапочка та Сірий Вовк, що зустрілися в лісі. Кнопочка зараз же почала розповідати казку про Червону Шапочку. Це було дуже цікаво, бо можна було слухати казку й одночасно дивитися на картину. Проте Незнайко й Пістрявенький слухали не дуже уважно й щохвилини бігали до кіоска, щоб попити води. Кнопочку це, звичайно, сердило, бо найгірше — коли розповідаєш казку, а тебе весь час перебивають.

Нарешті казка була розказана, хоча на це через усі перерви пішло цілих півгодини. Незнайко скочив на ноги, щоб знову бігти до кіоска, але раптом захитався і ну хапатися руками за Кнопочку й Пістрявенького.

— Що з тобою? — злякалася Кнопочка.

— Голова паморочиться! — простогнав Незнайко й мало не впав.

Кнопочка й Пістрявенький підхопили його під руку й посадили на лавочку.

— Це ти, мабуть, газованої води обпився, — сказав Пістрявенький.

— Як ти себе почуваєш? — непокоїлася Кнопочка.

— Зараз уже трошки краще, а спочатку здалося навіть, немов будинок обертається.

— Який будинок?

— Он той, що навпроти.

Кнопочка й Пістрявенький глянули на будинок і теж стали хапатись одне за одного руками. Їм здалося, що будинок, який спочатку був повернутий до них передньою стороною, тепер повернувся боком. Картину вже було видно під кутом, і на ній важко було розгледіти Сірого Вовка з Червоною Шапочкою. Пістрявенький навіть головою крутнув од несподіванки й упав на лавочку поруч з Незнайком. У цей час до них підійшов коротулька, житель Сонячного міста, й запитав:

— Що з вами?

— Голова паморочиться. Нам чомусь здається, що будинок обертається, — відповіла Кнопочка.

— Ви, напевно, приїжджі? — поцікавився коротулька, сідаючи на лавочку поруч.

— Приїжджі, — відповіла Кнопочка. — Як ви здогадалися?

— Догадатись не важко, бо ж усі наші жителі знають, що будинок і справді обертається.

— Як — обертається? — вигукнули разом Незнайко й Пістрявенький.

— Дуже просто, — сказав коротулька. — Правда, він обертається не так швидко, щоб видно було з першого погляду, та коли придивитись уважно, то обертання можна помітити.

Мандрівники поволеньки отямились, знову глянули на будинок і помітили, що він почав обертатись своїм зворотнім боком. Картини з Червоною Шапочкою уже зовсім не було видно.

— Ото дивина! — вигукнув Пістрявенький. — Чи то пак… тьху! Що це я кажу! Нічого дивного, звичайно, нема. Звичайнісінький крутильний будинок.

— Не крутильний, а обертовий, — поправив коротулька.

— А я все-таки не можу зрозуміти, як він обертається, — сказав Незнайко.

— Мені неважко буде вам пояснити, тому що я за фахом архітектор і знаю, як це робиться, — сказав коротулька.

— Розкажіть, будь ласка, це дуже цікаво, — попросила Кнопочка.

— Чи бачили ви коли-небудь, як пересуваються великі, багатоповерхові будинки? — почав свою розповідь архітектор і, дізнавшись, що мандрівники ніколи цього не бачили, заговорив далі: — Під фундамент будинку підводять рейки, і будинок, як на колесах, перевозять на нове місце. Побудувати обертовий будинок ще легше, бо під нього відразу при будівництві закладають кільцеві рейки. Для того, щоб обертати будинок, потрібен невеликий електромотор, значно меншої потужності, ніж той, що використовується для пересування будинку.

— Це зрозуміло, — сказав Незнайко. — Але для чого потрібно, щоб він обертався? Хіба погано, коли будинок спокійно стоїть на місці?

— Це, звичайно, непогано, — погодився архітектор. — Але обертовий будинок має деякі переваги. Відомо, що вікна звичайних будинків можуть бути повернуті на всі чотири сторони світу: на північ, південь, схід і захід. У вікна, повернуті на південь, сонце може світити цілий день, зате в кімнати, вікна яких повернуті на північ, сонце не зазирає ніколи. У таких кімнатах жити дуже сумно, тому що кожному хочеться бачити сонечко. Цей недолік повністю усунутий в обертових будинках. Будинок, що стоїть перед нами, робить повний оберт за годину, тому в кожне вікно, з якого боку воно не знаходилося б, сонце зазирає через кожну годину. Таким чином у кожному такому будинку всі квартири світлі й веселі.

— Я, здається, починаю вже дещо розуміти, — сказав Незнайко. — Цікаво, хто ж це придумав будувати обертові будинки?

— Перший проект обертового будинку створив архітектор Вертиплященко. Це було кілька років тому. З того часу багато архітекторів підхопили його ідею, і в нас уже досить велика кількість таких споруд. Є будинки, що роблять один оберт не за годину, а за дві, три й навіть чотири години. Якщо у вас є бажання, ми можемо зробити невелику екскурсію і ознайомитися з архітектурою міста.

— Це надзвичайно цікаво! — вигукнула Кнопочка. — Але чи не буде це для вас важко?

— А що тут важкого? — сказав Пістрявенький. — Це ж не дрова рубати!

— А ти, Пістрявенький, краще помовчав би, якщо не можеш відповісти ввічливо, — сказала Кнопочка.

— Пістрявенький має рацію, — добродушно відповів коротулька. — Це справді не дрова рубати, до того ж мені дуже приємно познайомитися з допитливими мандрівниками. Мене звуть Кубик. Архітектор Кубик.

— А мене Незнайко, а її от — Кнопочка, — сказав Незнайко.

— От ми й познайомилися! — сказав Кубик, потискуючи своїм новим знайомим руки. — Дуже радий! Дуже радий! А тепер прошу всіх слідувати за мною.

Кубик пішов вулицею. Незнайко, Кнопочка й Пістрявенький рушили за ним. Спочатку Кубик показав мандрівникам ще один будинок, який був побудований у вигляді виступів. Він сказав, що такі будинки носять назву східчастих. Цей східчастий будинок не мав ескалатора, але був

устаткований рухомими конвейєрними доріжками, схожими на транспортери, сидячи на яких мешканці піднімалися вгору або спускалися вниз. Після цього оглянули вулицю, забудовану круглими обертовими будинками баштового типу, з гладенькими спіральними спусками, по яких можна було з'їжджати на килимках. Ще на одній вулиці Кубик показав мандрівникам два дуже красивих будинки. Один з цих будинків являв собою нагромадження кам'яних півкуль. У кожній півкулі були напівкруглі вікна й двері. Слід гадати, що й кімнати в цьому будинку були всі напівкруглі. Другий будинок був ніби складений з безлічі бочок, поставлених одна на одну. Кожна бочка була заввишки в два поверхи, і як на першому, так і на другому поверхах були зроблені вікна. Обидва ці будинки були споруджені, як сказав Кубик, для любителів жити в круглих кімнатах.

Повернувши за ріг, мандрівники опинились у Музикальному провулку, де всі будинки були побудовані у вигляді яких-небудь музичних інструментів. Один будинок був у вигляді піаніно, другий — у вигляді рояля, третій — арфи, четвертий — акордеона, п'ятий — барабана. Тільки один будинок, що стояв на розі, був побудований чомусь у вигляді глиняного горщика. Ще на одній вулиці мандрівники побачили будинок геть незвичайного типу. Він не стояв на землі, а висів у повітрі, причеплений до величезної повітряної кулі.

— Невже знаходяться бажаючі жити в цьому повітряному будинку? — здивувалася Кнопочка.

— Відбою нема! — сказав Кубик. — Стільки бажаючих, що ми вирішили побудувати ще кілька таких будинків. Мешканцям подобається кожного дня долати труднощі й небезпеки: видиратися по дротяних драбинах, стрибати вниз з парашутами або спускатися по тросу.

— Я теж не відмовився б пожити в такому будинку, — сказав Незнайко.

— А тепер хвилинку терпіння, і я ознайомлю вас із стародавньою архітектурою, — сказав Кубик. — Зараз ми потрапимо з вами в так званий архітектурний заповідник.

Мандрівники пішли провулком і опинились у кварталі, що був забудований будинками з колонами. Тут були колони й прямі, й криві, й закручені, й виті, й спіральні, й похилі, й приплюснуті, й косопузі, й млинцевидні, й навіть такі, що не підбереш назви. Карнизи в будинках теж були й рівні, й косі, й криві, й ламані, й зигзагоподібні. В одних будинках колони стояли не знизу, як звичайно, а зверху на дахах, у других будинках колони були знизу, зате самі будинки стояли зверху, над колонами; в третіх колони були підвішені до карнизів і хиталися над головами перехожих. Був будинок, у якого карниз містився внизу, а колони стояли догори ногами і на додаток, похилилися набік. Був також будинок, у якого колони стояли рівно, але сам будинок стояв криво, ніби збирався рухнути на голови перехожих. А ще був будинок, у якого колони схилилися в один бік, а сам будинок нахилився у другий, так що здавалося, неначе все це зараз упаде на землю й розсиплеться на порох.

— Ви на ці скособочені будинки не дивіться, — сказав Кубик. — Це колись у нас була мода захоплюватись спорудженням будинків, які ні на що не схожі. От і натворили такого неподобства, що тепер навіть дивитися соромно! Ось, наприклад, будинок, що його ніби якась неземна сила приплюснула й перекосила набік. У ньому все скособочене: й вікна, й двері, й стіни, й стелі. Спробуйте, поживіть з тиждень у такому будинку й ви побачите, як швидко зміниться ваш характер. Ви станете злим, похмурим і дражливим. Вам весь час здаватиметься, наче має статися щось лихе, щось недобре. І все тому, що похилі стіни вашої кімнати ніби постійно загрожують падінням, і ви ніяк не можете позбутися передчуття якоїсь неминучої біди. На щастя, у цих кособоких будинках тепер уже ніхто не живе. Один час їх навіть хотіли розібрати, але потім вирішили залишити в науку на майбутнє, щоб нікому більше не спадало на думку зводити подібні безглузді споруди.

— І це допомогло? — запитав Незнайко.

— Допомогло, — сказав Кубик. — Але ненадовго. Деякі архітектори не могли одразу позбутися старих звичок. Ні-ні, а якийсь з них візьме та й побудує дім, перед котрим стоїш і тільки руками розводиш. Однак згодом знаменитий архітектор Кавунчик знайшов чудовий спосіб споруджувати дуже красиві будинки без усіх цих фокусів-покусів. До того ж він винайшов цілий ряд нових будівельних матеріалів, як, наприклад, полегшена пресована піногума, з якої можна будувати складні портативні будинки; гідрофобний картон, що не боїться ні холоду, ні спеки, ні дощу, ні вітру; синтетичний пластилін для ліпних прикрас і будівельна пінопластмаса, що у воді не горить і у вогні не тоне, тобто... тьху!., у вогні не горить і у воді не тоне; а також різнокольоровий світний пінофеногорох, що виготовляється з простих горохових стручків, нічого не боїться, майже нічого не важить і водночас твердий, як сталь. Зараз я ознайомлю вас з будинками, спорудженими архітектором Кавунчиком з будівельної піно-пластмаси й пінофеногороху. Це на вулиці Творчості.

Кубик знову пішов попереду. Треба сказати, що в Сонячному місті на кожному розі стояли кнопочні кіоски з газованою водою. Незнайко й Пістрявенький вважали своїм обов'язком зупинитися перед кожним кіоском і випити по склянці води. Це їх розважало, і їм не так нудно було знайомитися з архітектурою. Несподівано Кубик зупинився, глянув на годинник і, ляснувши себе долонею по лобі, закричав:

— Батеньку! Зовсім з голови вилетіло! Адже мені треба на засідання архітектурного комітету. Вирішуватиметься питання про спорудження обертових будинків. Чи не хочете поїхати зі мною? А потім я розповідатиму далі про архітектуру й ми з вами подивимось будинки Кавунчика.

— Я згодний, — відповів Незнайко. — Мені ще ні разу не доводилося бути на засіданні архітектурного комітету.

— Я теж поїду охоче, — погодилась Кнопочка.

— Ну і я охоче, — підхопив Пістрявенький. — Тільки якщо це, звичайно, не буде вам важко, — додав він.

— Ні, це зовсім неважко, — відповів з посмішкою Кубик. — Це не дрова рубати!

Розділ вісімнадцятий

В архітектурному комітеті

Незнайко давно помітив, що в Сонячному місті майже на кожному розі стояли невеликі дерев'яні стовпчики, пофарбовані в яскраві білі й чорні смуги, завдяки чому їх можна було побачити на значній відстані.

Підійшовши із своїми супутниками до такого смугастого стовпчика, Кубик зупинився і натиснув кнопку, що була на його вершечку.

— Це для чого кнопка? — запитав Незнайко.

— Для виклику таксі, — пояснив Кубик. — Коли вам буде потрібне таксі, підійдіть до стовпчика й натисніть кнопку. Через хвилину машина приїде.

Справді, не минуло й хвилини, як у кінці вулиці з'явився автомобіль. Він був пофарбований у такі самі яскраві білі й чорні смуги, як і стовпчики.

Швидко під'їхавши, автомобіль зупинився біля тротуару, й дверцята його відчинились.

— А де ж водій? — спитав здивований Незнайко, побачивши, що за кермом водія не було.

— А водія і не треба, — відповів Кубик. — Це автоматична кнопочна машина. Замість водія тут, як бачите, кнопки з назвами вулиць і зупинок. Ви натискуєте потрібну кнопку, й машина сама везе вас, куди треба.

Усі сіли в машину, Кубик сказав:

— Ось дивіться, я натискую кнопку, де написано: "Архітектурна вулиця", і...

Він натиснув одну кнопку на щитку приладів, і... машина рушила з місця.

— Стривайте, що ви робите? — закричав Пістрявенький, хапаючи Кубика за руку. — А що як машина когось наїде?

— Машина не може ні на кого наїхати, тому що в неї є ультразвуковий локаторний пристрій, за допомогою якого усувається небезпека будь-якого наїзду чи зіткнення, — сказав Кубик. — Зверніть увагу на два великих рупори, встановлені спереду. Один рупор весь час посилає вперед ультразвукові сигнали. Як тільки попереду виникає яка-небудь перепона, ультразвукові сигнали починають відбиватися, тобто ніби відскакувати од неї назад і потрапляють у другий рупор. Тут ультразвукова енергія перетворюється в електричну. Електрична ж енергія вмикає гальмо або механізм повороту. Якщо перепона невелика, машина її об'їде, бо ж увімкнеться механізм повороту, якщо велика — зупиниться, тому що вмикаються гальма. Такі самі рупори є в машини ззаду й по боках, для того щоб ультразвукові сигнали могли посилатися навсібіч...

— А які це ультразвукові сигнали? — спитав Незнайко.

— Це… ну як би вам сказати… такі дуже тонюсінькі звуки, що ми з вами їх навіть чути не можемо, але вони все-таки володіють енергією, як і ті звуки, які ми чуємо.

У цей час машина під'їхала до перехрестя і зупинилась біля світлофора.

— В машині є також оптичний пристрій, який вмикає гальма при червоному світлофорі, — сказав Кубик.

Автомобіль справді стояв перед світлофором до того часу, поки не спалахнуло зелене світло.

— Що ж, у цьому нічого дивного нема, — сказав Пістрявенький. — Дивно тільки, як машина знає, куди треба їхати.

— Машина, безумовно, нічого знати не може, — відповів Кубик. — І все-таки вона відвезе вас, куди треба, після того, як ви натиснете кнопку, тому що в механізмі є так званий електронний запам'ятовуючий пристрій. Запам'ятовуючим цей пристрій зветься тому, що машина ніби запам'ятовує маршрути, по яких їздить. Кожний новий автомобіль, обладнаний цим пристроєм, спочатку їздить з водієм і наче проходить курс навчання. Розпочинаючи такі учбові поїздки, водій звичайно натискує кнопку з назвою якої-небудь вулиці, після чого веде машину на цю вулицю, потім натискує кнопку з назвою іншої вулиці й веде машину на іншу вулицю. Кермове управління автомобіля з'єднане з електронним запам'ятовуючим пристроєм, тому коли наступного разу натискують кнопку, то електронний пристрій сам скеровує автомобіль на заданий маршрут, і машина може їхати без водія.

— Ну коли так, то справді нічого дивного нема, — сказав Пістрявенький. — От коли б ніякого пристрою не було, а машина сама везла нас, куди треба, — це було б дивно.

— Цікаво, а як працює цей електронний пристрій? — запитав Незнайко. — Він, може, на електричних лампочках чи ще як?

— Він не на лампочках. Тут діють напівпровідники, — сказав Кубик. — Але я не можу розповісти докладно, бо й сам до пуття не знаю.

— А для чого в машині кермо, якщо вона сама везе, куди треба? — спитав Пістрявенький.

— А це якщо вам потрібно буде кудись їхати далеко. За місто кнопочна машина везти не може, бо для таких поїздок потрібний був би занадто складний запам'ятовуючий пристрій. Але ви можете сісти за кермо й вести машину самі. Як тільки ви візьмете кермо в руки, запам'ятовуючий пристрій автоматично вимикається, і машина починає їхати, як звичайний автомобіль.

Незабаром машина звернула за ріг і зупинилася проти красивого чотириповерхового будинку. В цьому будинку все було різне: стіни різні, балкони різні, колони різні, двері різні, вікна теж різні: й круглі, й напівкруглі, й трикутні, й чотирикутні, й витягнуті, й квадратні, й ромбічні, й овальні. Варто обійти будинок кругом, і одразу можна було вивчити, які бувають вікна, двері, балкони, колони та інші архітектурні деталі. На покрівлі будинку було дуже багато башток і цегляних альтанок із шпилями й без шпилів. Вони ліпились одне до одного, як опеньки при старому пні. Здавалося, що на будинку розташувалося ціле містечко башток. Якщо хтось споруджував новий будинок і хотів прикрасити його зверху баштою, то йому тільки треба було прийти сюди й вибрати той тип башти, котрий найбільше подобався.

Широкий майданчик перед будинком був заповнений автомобілями й мотоциклами різних систем, а біля самого входу лежала величезна купа велосипедів.

— Усі, як видно, вже зібрались, і ми з вами трішечки запізнилися. Але це нічого, — сказав Кубик.

Мандрівники вийшли з машини й під проводом Кубика попрямували до будинку. Піднявшись по широких сходах, вони опинились у великому світлому залі, переповненому коротульками, які сиділи на стільцях, наче в театрі. Спереду за столом сидів голова, праворуч від нього була кафедра, за якою стояв коротулька в чорному костюмі й робив доповідь. Перед ним на кафедрі височіла ціла купа згорнутих у трубки креслень, які він розгортав і показував слухачам. Він весь час забував, про що говорити, й щохвилини зазирав у зошит, де в нього було все записано. Однак він погано бачив, і йому доводилось чіпляти на носа окуляри, які він щоразу кудись засовував, так що потім довго шарив у кишенях і ніяк не міг знайти.

— Це Вертиплященко, — пошепки сказав своїм супутникам Кубик. — Він уже почав доповідь, але це не біда. Треба слухати уважно, і ми все зрозуміємо.

Знайшовши три вільних місця в одному з останніх рядів, Кубик посадив на них Незнайка, Пістрявенького й Кнопочку, а сам сів в іншому ряду.

Незнайко й Кнопочка стали уважно слухати, однак не могли нічого зрозуміти, тому що Вертиплящено говорив надто вченою мовою. Пістрявенький теж старався хоч що-небудь уторопати і з такою страшною силою напружував мозок, що за хвилину голова його схилилася набік і він заснув. Кнопочка почала штовхати його; він прокинувся, але за хвилину голова його схилилась на другий бік, і він задрімав знову. Незнайко щосили витріщав очі й почував, що його теж незборимо тягне на сон.

На щастя, Вертиплящено скоро закінчив доповідь, і голова сказав:

— Тепер давайте обміркуємо, можна споруджувати обертові будинки чи не можна.

Зараз же до столу підійшов коротулька в синьому костюмі з білими смужечками і з такою ж смугастою краваткою. Він сказав:

— Вертиплященко зробив дуже хорошу доповідь. Обертові будинки, як показав досвід, споруджувати можна, ніхто цього не заперечує. Але чи треба нам їх споруджувати — от у чому питання. Головна біда в тому, що в коротульок, які живуть в обертових будинках, порушується правильне уявлення про навколишню дійсність. Я знаю, про що кажу, тому що сам живу в обертовому будинку. От послухайте, що виходить: за день сонце разів десять-дванадцять з'явиться у вікнах моєї квартири й стільки ж разів зникає. Як тільки сонце з'являється, мені починає здаватися, що настав ранок, але, тільки-но сонце зникає, мені здається, що прийшов вечір і пора лягати спати. До полудня я вже не знаю, що сьогодні — сьогодні чи вчора, чи, може, вже завтра, а надвечір мені здається, що минув не один день, а принаймні дванадцять. Я вже починаю думати, що в добі не двадцять чотири години, як було раніше, а всього лише година, тому-то я весь час поспішаю і нічого не встигаю зробити. Мені здається, що сонце тепер уже не ходить по небу повільно, а літає швидко, як муха.

Всі засміялися. До столу підійшла малючка в білій сукенці й сказала:

— Все це ще не так страшно, тому що ви живете в будинку, котрий обертається справа наліво; тому-то коли ви дивитесь у вікно, то вам здається, що сонце ходить по небу зліва направо, тобто зі сходу на захід, як належить. Але в мене є подруга, котрій здається, що сонце ходить навпаки, тому що її будинок обертається не так, як ваш, а в зворотний бік. Вона, тобто ця моя подруга, вже не знає, що буває спочатку — ранок чи вечір, не уявляє собі по-справжньому, де захід, де схід. У голові в неї все переплуталось, і останнім часом вона навіть перестала розрізняти, де в неї права й де ліва рука.

Всі засміялися знову, а в цей час до столу підійшов ще один архітектор. Він був низенький, худенький, голова огірком, говорив швидко, наче горохом сипав. Замість літери "Х" у нього виходило "Ф", а замість "П" — теж "Ф".

— Все це не фравда! — сказав він. — Сонце не муфа, й літати фо небу воно не може. Наука встановила, що сонце стоїть на місці, а земля крутиться. Усі ми крутимось разом з землею, тому нам і здається, ніби сонце фодить фо небу. А якщо це тільки здається, то фіба не однаково, як воно фодить, — швидко чи фовільно, зліва нафраво чи сфрава наліво, з зафоду на сфід чи зі сфоду на зафід?

Тут до столу підбіг новий промовець і закричав:

— Як це — однаково? Треба, щоб усім здавалося, що є, а не те, чого зовсім нема. Бракувало ще, щоб ми перестали розрізняти, де праворуч, де ліворуч! А що буде, коли всі стануть потилицею наперед ходити?

— Ну, до цього ще далеко! — закричав хтось.

Суперечка розгорілася. Незнайкові було цікаво дізнатись, до якої думки дійдуть архітектори. Йому навіть спати перехотілось. Але Пістрявенький розіспався так, що Кнопочка не могла його розбудити. Тоді вона вирішила дати йому спокій, і спочатку все йшло добре, але потім він почав падати зі стільця, і Кнопочці довелося міцно тримати його за комір, щоб він не гримнув на підлогу. Далі діло пішло ще гірше, бо Пістрявенький почав голосно хропіти, і хоч як Незнайко його штовхав, він не вгавав. Скінчилося тим, що Незнайко й Кнопочка підхопили його під руки й потягли до виходу. Пістрявенький ледь-ледь перебирав ногами, а голова його хиталася туди-сюди, як колосок під час бурі.

— Бач, як його розморило! — казав Незнайко. — Ну нічого, зараз ми витягнемо його на вулицю. Може, на свіжому повітрі він розходиться.

Розділ дев'ятнадцятий

В театрі

Вийшовши на вулицю, Незнайко й Кнопочка поволокли Пістрявенького в садочок, який був поряд з будинком. У центрі садочка був фонтан, а довкола стояли столи й стільці. Вони, мабуть, були тут для того, щоб архітектори могли посидіти й подихати свіжим повітрям у перервах між засіданнями.

Підтягнувши Пістрявенького до фонтана, Незнайко й Кнопочка стали бризкати йому в обличчя водою. Пістрявенький одразу прочумався й сказав:

— Це що? Навіщо вмиватися? Обідати будемо?

— От правильно! Вмивайся, і будемо обідати, — сказав Незнайко, дістаючи чарівну паличку.

Всі троє умилися водою з фонтана й сіли за стіл, на якому за помахом чарівної палички з'явилася скатертина-самобранка з різними наїдками.

Пообідавши, мандрівники хотіли повернутися знову на засідання архітектурного комітету, але в цей час на вулиці залунала музика. Незнайко, Кнопочка й Пістрявенький вибігли з садочка й побачили двох коротульок, що йшли вулицею і грали на якихось незвичайних музичних інструментах. В одного висіло на ремінці через плече щось схоже на бочечку, денця якої були втикані білими ґудзиками. Коротулька натискував ґудзики пальцями, від чого з бочечки вилітали звуки, точнісінько такі, як з гармошки чи акордеона. Другий музикант тримав у руках невеличку трубочку з клапанами. Він натискував пальцями клапани, й трубочка ніби сама висвистувала, її звуки були чисті й ніжні, як у сопілки, а мелодія така весела, що хотілося слухати її й слухати.

Усі троє — і Незнайко, й Кнопочка, й Пістрявенький, — не сказавши одне одному ні слова, подалися слідом за музикантами. А музиканти крокували вулицею й весь час грали. Коли одна мелодія кінчалася, вони тут же починали іншу. Перехожі привітно поглядали на них і поступались їм дорогою. Видно було, що в Сонячному місті любили гарну музику й з задоволенням слухали.

Через деякий час музиканти зупинились, і той, що з бочечкою, сказав:

— Стій-но, братику, тиск упав. Треба накачати повітря. — Він дістав з кишені велосипедний насос і, приєднавши до бочечки, став накачувати в неї повітря.

Незнайкові дуже хотілося дізнатися, що це за інструмент, і він запитав:

— Скажіть, будь ласка, що це за бочечка, на якій ви грали?

— Це не бочечка, а пневматична гармошка, — сказав музикант.

— А для чого ви в неї накачуєте повітря? — запитала Кнопочка.

— Як же без повітря? — здивувався музикант. — Без повітря вона грати не буде.

Він тут же відокремив од бочечки денце й показав усередині отвори з тонкими металевими платівками.

— Ось дивіться: повітря, проходячи крізь ці отвори, коливає металеві платівки, й утворюється звук. У звичайній гармошці, щоб проходило повітря, вам доводиться без упину розтягувати міхи. Граючи на пневматичній гармошці, вам не треба розтягувати міхи, бо повітря

заздалегідь накачується у спеціальний резервуар. Ось він, резервуар, дивіться.

— А оце пневматична флейта, яка теж працює на стиснутім повітрі, — сказав другий музикант, показуючи мандрівникам свою флейту. — Граючи на звичайній флейті, музикантові доводиться весь час дути в неї, поки в нього не заболить від дуття голова. А на пневматичній флейті я можу грати хоч цілий день, і голова не болітиме. Раніш у нас усі грали на простих флейтах, а тепер вони вже вийшли з ужитку.

Музиканти знову заграли й пішли далі. Незнайко та його супутники теж пішли по вулиці. Вони слухали музику й спостерігали вуличне життя коротульок. Час був обідній, тому багато малюків і малючок сиділи за столами і обідали на свіжому повітрі. Багато хто, пообідавши, залишилися тут же й грали в шахи, шашки та інші настільні ігри. Деякі читали газети, журнали або переглядали книжки з картинками.

Треба сказати, що характер у жителів Сонячного міста був дуже товариський. Якщо кому-небудь у книжці траплялося смішне місце, то, посміявшись сам, він тут же підходив до інших коротульок і читав це місце вголос, щоб усім було смішно. Якщо хто-небудь, знайшовши в журналі смішну картинку, починав сміятися, то інші без ніякої церемонії підходили подивитись на цю картинку і теж сміялися…

День котився до вечора. Сонечко вже припікало менше, й на вулиці з'являлося дедалі більше малюків та малючок. Назустріч дедалі частіше попадались музиканти. Малюки грали головним чином на пневматичних гармошках, флейтах і трубах, а малючки — на музичних тамбуринах. Музичний тамбурин — це такий кругленький інструмент, схожий на сито. З одного боку в нього був бубон, а з другого напнуті струни, як у арфи. Крім того, по боках ще є дзвоники, які можуть дзвеніти різними голосами.

Тепер музика долинала з усіх боків, і це було дуже зручно, бо можна було стояти на місці й слухати, скільки душа бажає.

Зупинившись біля будинку з великою напівкруглою аркою в стіні, завішеною красивою завісою, Незнайко та його супутники побачили, як декілька малюків почали виносити з приміщення стільці й ставити їх на вулиці перед завісою.

— Це для чого стільці? Що тут буде? — запитав Незнайко.

— Естрадний театр, — відповів один малюк. — Сідай на стілець — побачиш.

— Сядемо? — запитав Незнайко Кнопочку й Пістрявенького.

— Сядемо, — згодилися вони.

Усі посідали в першому ряду, перед самісінькою завісою. Поступово глядачі зайняли всі стільці. На вулиці скоро стемніло. Пролунав дзвоник. По краях арки спалахнули яскраві ліхтарі, й перед освітленою завісою з'явився коротулька в новенькому чорному костюмі з білою краваткою у вигляді метелика. Такі краватки полюбляють носити артисти, бо це відрізняє їх від звичайних, простих коротульок. Його чорне волосся було гладенько причісане й блищало при світлі спрямованих на нього ліхтарів.

— Здрастуйте! — закричав цей чорненький коротулька. — Починаємо естрадний концерт. Дозвольте відрекомендуватись. Я конферансьє. Зовуть мене Фантик. Я пояснюватиму вам, які виступатимуть артисти. Зараз перед вами виступить знаменитий артист-трансформатор, на ім'я Млинчик.

Незнайко й Пістрявенький так і пирснули, почувши це кумедне ім'я. Завіса піднялась, і на сцену вийшов з-за куліс артист у білому костюмі і з

флейтою в руках. Він був товстенький, кругленький, і обличчя в нього було рум'яне й кругле, як млинець.

— Дивись, справжній млинець! — зашепотів Пістрявенький на вухо Незнайкові.

Вони обидва затряслися від сміху. Артист тим часом уклонився публіці й заграв на флейті. Незнайко й Пістрявенький перестали сміятися. Їм дуже сподобалось, як грав Млинчик, і вони пройнялися повагою до нього.

Скінчивши гру, Млинчик пішов зі сцени, але не встиг він зникнути, як із-за куліс вийшов артист у темно-синьому костюмі, з блискучою мідною трубою в руках.

— Чому ж Млинчик так скоро пішов? — спитав Незнайко.

— Дивак ти! — засміялася Кнопочка. — Це ж і є Млинчик.

— Що ти! — замахав Незнайко руками. — Млинчик був у білому костюмі.

— А тепер він переодягся у синій костюм, — відповіла Кнопочка.

— Дурниці! Не міг він так швидко переодягтися! — сперечався далі Незнайко.

Поки вони сперечалися, артист зіграв на трубі і зник за кулісами, але в ту ж мить з'явився знову в зеленому костюмі з гармошкою в руках.

— А це хто? — здивувався Незнайко. — Теж, може, скажеш — Млинчик?

— Звичайно, Млинчик, — відповіла Кнопочка. — Розумієш, це артист, який уміє швидко переодягатись. Чув, як Фантик сказав: "Артист-трансформатор"? Хто такий, по-твоєму, трансформатор?

— Трансформатор? Не знаю. Я знаю тільки, що так швидко не переодягнешся. Якби йому тільки піджак змінити, а то ще й штани.

— А ти не дивися на штани. Подивися на обличчя і побачиш, що це один і той же Млинчик.

Незнайко придивився уважніше й побачив, що в артиста в зеленому костюмі точнісінько таке саме кругле й рум'яне обличчя, як у Млинчика.

— І справді Млинчик! — вигукнув Незнайко. — Подивись, Пістрявенький, це Млинчик!

— Який Млинчик? — здивувався Пістрявенький.

Незнайко став пояснювати Пістрявенькому, що це той самий артист. Пістрявенький спочатку не розумів, у чому справа, а коли зрозумів, то став голосно сміятися. А Млинчик тим часом з'являвся то в одному вигляді, то в іншому і грав на різних музичних інструментах. Тепер у нього мінявся не лише одяг, а навіть обличчя. Спочатку він був безвусий, потім приклеїв собі довгі вуса, потім чорну бороду, надів на голову перуку з рудим кучерявим волоссям. Потім борода в нього зникла, на голові з'явилася величезна лисина, а ніс зробився довгий, червоний і смішно вигнутий убік.

Незнайко так реготав, дивлячись на ці перетворення, що не помітив навіть, як виступ артиста-трансформатора закінчився, і Фантик оголосив, що наступним номером виступатиме співачка Зірочка.

І от на сцену вийшла співачка Зірочка. На ній було довге біле плаття, з білим пухнастим коміром і довгими напівпрозорими рукавами.

Побачивши співачку, Незнайко голосно зареготав.

— А рукави які! Глянь, рукави! — зашепотів він Пістрявенькому. — Подумати тільки, нарядився у плаття!

— Хто нарядився у плаття? — не зрозумів Пістрявенький.

— Ну, Млинчик.

— Та хіба це Млинчик?

— А хто ж? Звичайно, Млинчик.

— А я думав — співачка Зірочка.

— Яка там ще Зірочка? Це ж трансформатор!

— А... — акнув Пістрявенький і голосно зареготав. — Я ж бо дивлюся, де тут раптом співачка взялась! А це, виявляється, Млинчик! От номер!

У цей час заграв оркестр, і співачка заспівала. Незнайко й Пістрявенький так і покотилися зо сміху. Вони ніяк не сподівалися, що в Млинчика виявиться такий тоненький голос. Усі довкола сердились і просили їх не шуміти, а Незнайко душився од сміху й казав:

— Ото диваки! Вони гадають, що це й справді співачка.

Коли пісня закінчилась, усі гучно заплескали в долоні, а Незнайко закричав на всю горлянку:

— Браво, Млинчик!

— Годі молоти дурниці! — сказала йому Кнопочка. — Хіба ти не бачиш, що це не Млинчик?

— А хто ж це? — здивувався Незнайко.

— Це співачка Зірочка. Не чув хіба, як Фантик сказав?

— Тьху! — з досадою плюнув Незнайко. — Тож я дивлюся, що в неї обличчя зовсім не таке, як у Млинчика… Слухай, Пістрявенький, це не Млинчик.

— Як — не Млинчик? — здивувався Пістрявенький.

— Та так, просто не Млинчик — і все.

— Хто ж тоді?

— А хто їх розбере! Якась співачка Зірочка.

— Ну от! — сердито пробурчав Пістрявенький. — То Млинчик, то не Млинчик! Зовсім спантеличили публіку!

У цей час співачка заспівала нову пісню, але Незнайко вже не слухав. Тепер, коли він знав, що перед ними справжня співачка і ніяких фокусів з переодяганням тут нема, йому було нецікаво. З нудьги він почав вертітися на стільці й позіхав на весь рот; нарешті придумав для себе розвагу: притискав долоні до вух і тут же відпускав їх. Від цього замість співу йому вчувалося щось схоже на жаб'яче квакання. Співачка збентежено поглядала на нього, бо ж він сидів спереду на найвиднішому місці. Все ж таки вона якось доспівала до кінця пісню, пішла й більше не поверталася. Незнайко зрадів, але тут вийшов Фантик і сказав:

— А тепер виступить співак Фунтик.

На сцену вийшов співак Фунтик у красивому коричневому костюмі. З бокової кишені в нього стирчав ріжечок мереживної хусточки, а на шиї був біленький бантик, точнісінько такий, як у Фантика.

Фунтик шанобливо вклонився публіці й заспівав м'яким приємним голосом. Усі завмерли в захопленні. А коли спів закінчився, знялася ціла буря: хто плескав у долоні, хто тупав ногами, хто кричав "браво". Кнопочка теж щосили плескала в долоні й кричала "браво". Шум тривав до тих пір, поки співак не заспівав знову.

— Ну от! — сердито пробурчав Незнайко. — Просто напасть якась! То Зірочка пищала, а тепер цей Фунтик набридатиме!

— Ти, Незнайку, якийсь чудний, — сказала Кнопочка. — Всім спів подобається, одному тобі чомусь не подобається.

— Ет! — махнув Незнайко рукою. — Всім хочеться показати, ніби вони багато тямлять у співах, от і вдають, що подобається.

— А от і неправда! — відповіла Кнопочка. — Я, наприклад, ніколи не вдаю. Мені дуже подобається, як співає Фунтик.

— "Фунтик"! "Фунтик"! — скорчивши гримасу, передражнив Незнайко. — Скажи просто, що ти закохалась у цього Фунтика!

— Я? — спалахнула Кнопочка.

— Ти! — похмуро буркнув Незнайко.

— Закохалась?

— Закохалась.

— Ах ти… ах ти…

Від обурення Кнопочка не знаходила слів і, замахнувшись, хотіла вдарити Незнайка кулаком по маківці, але своєчасно стрималась і, відвернувшись від нього, з презирством сказала:

— Ось скажи мені ще про кохання хоч слово — побачиш, що буде! Я з тобою більше не розмовляю, так і знай!

Концерт тим часом тривав. Після Фунтика виступали фокусники, акробати, танцюристи, клоуни. Усе це були веселі номери, але Кнопочка навіть не усміхнулася, дивлячись на них. Вона не на жарт образилась на Незнайка. Подумати тільки! Як він посмів сказати, що вона в когось там закохалася! Настрій у неї був зіпсований, і вона не відчувала ніякої втіхи од виступів артистів. Зате Незнайко й Пістрявенький сміялися до упаду, тобто наприкінці концерту впали з стільців, а Пістрявенький навіть ударився головою об ніжку стільця й набив на голові гулю.

На цьому концерт закінчився, і за декілька хвилин наші мандрівники вже мчали на кнопочному автомобілі назад у готель. Вони ще ні разу не їздили по місту вночі й тому, не відволікаючись, дивилися на чудову картину, яка вимальовувалась перед їхніми очима. Вгорі над ними чорніло нічне небо, але навкруги було ясно, як удень. Спочатку їм здавалося, що світло лилося звідкілясь згори, потім стало здаватися, що світло лилося звідкілясь знизу. Насправді ж світло лилося з усіх боків, тому що й будинки, й газетні кіоски, і ятки з газованою водою, навіть тумбочки на тротуарах — усе було пофарбовано світними фарбами.

Для фарбування стін у Сонячному місті вживалися жовті і ясно-блакитні, блідо-зелені, ніжно-рожеві і так звані тілесні тони. Дахи, карнизи, балкони й віконні рами фарбувалися соковитими рубіново-червоними, смарагдово-зеленими, яскраво-синіми, фіолетовими й

коричневими фарбами. Колони будинків звичайно фарбувалися білими світними або ледь жовтуватими фарбами. Вдень ці фарби нічим не відрізнялися від звичайних несвітних фарб, але мали властивість поглинати сонячне проміння і накопичувати світлову енергію. Як тільки надходив вечір, вони починали випромінювати різні кольори. Ці промені зливалися між собою, внаслідок чого від пофарбованих стін, колон, карнизів та інших предметів струмувало м'яке, спокійне, приємне для ока світло, й не було ніякої потреби в ліхтарях.

Світними фарбами в Сонячному місті були пофарбовані не лише будови, але навіть автомобілі й автобуси, котрих сила-силенна рухалася по бруківці. Коли додати до цього, що картини на стінах багатьох будинків теж були намальовані світними фарбами, то можна уявити собі, який чудовий вигляд мало Сонячне місто вночі.

Розділ двадцятий

Як Незнайко та його друзі зустрілися з інженером Клепкою

На другий ранок Кнопочка прокинулась раніше за всіх. Поки Незнайко й Пістрявенький спали, вона збігала на вулицю по газету і, повернувшись, стала читати. Спочатку вона читала спокійно, але потім у неї на обличчі раптом відбився переляк. Ускочивши до кімнати, де спали Незнайко й Пістрявенький, вона закричала:

— Вставайте швидко! Про нас написали в газеті!

— Що ти? — здивувався, прокинувшись, Незнайко. — Адже ми, здається, ще нічого доброго не зробили.

— Та тут нічого доброго й не пишеться. Ось читай!

Незнайко взяв газету й став читати надруковану в ній замітку. Ось що там було написано:

"На Східній вулиці, недалеко від Кисільного провулку двоє невідомих перехожих, захопивши шланг для поливання квітів, використали його не за призначенням і, замість того, щоб поливати квіти, стали поливати перехожих. Підоспілий на місце пригоди міліціонер Свистунчик затримав одного порушника порядку й відправив у відділення міліції. Одразу ж слідом за цим у приміщенні міліції стався обвал. Рухнули стіни й стеля кімнати, в якій перебували міліціонер Свистунчик і затриманий ним порушник. Як першого, так і другого не було знайдено серед уламків зруйнованого приміщення, отже досі лишається загадкою, де вони поділися. Незважаючи на ретельні пошуки, ні міліціонера Свистунчика, ні порушника порядку, ім'я котрого лишається поки що невідоме, ніде не виявлено. Міліціонер Вартунчик, який перебував при виконанні службових обов'язків, не зміг дати ніяких пояснень про причину обвалу, бо в цей час він був у іншому приміщенні. Вжито всіх заходів, щоб знайти зниклого порушника порядку та міліціонера Свистунчика. Причини обвалу виясняються".

— От вияснять, що це ти своєю чарівною паличкою зробив обвал — за це тебе не похвалять, — сказала Незнайкові Кнопочка.

— Отже, треба мовчати й нікому не казати, що в мене є чарівна паличка, — відповів Незнайко.

— Але ж міліціонер бачив у тебе паличку, — сказала Кнопочка.

У цей час почувся стукіт у двері. Незнайко подумав, що це міліціонер по нього прийшов, і вже хотів сховатися під стіл, але двері відчинились, і до кімнати ввійшов Кубик.

— Здрастуйте, дорогі друзі! — закричав він, широко посміхаючись. — Який я радий, що знайшов вас! Куди ви вчора пропали?

— Ми не пропали, — відповів Незнайко. — Просто Пістрявенький задрімав на засіданні, і ми його вивели на вулицю, щоб він трошечки провітрився.

— Ах, он у чім річ! — вигукнув Кубик. — А я навіть злякався і не знав, що робити. Адже я не виконав своєї обіцянки — розповісти вам про архітектуру й показати будинки Кавунчика.

— Ну, це дрібниці! — махнув Незнайко рукою.

— Ні, ні, це не дрібниці. У нас заведено виконувати свої обіцянки. Я так хвилювався через це, що вночі навіть заснути не міг. Потім я вирішив будь-що розшукати вас уранці й лише після цього спокійно заснув.

— Як же вам пощастило розшукати нас? — запитала Кнопочка.

— Я ж знав, що ви приїхали з іншого міста, тому й вирішив дзвонити по телефону в усі готелі й питати, чи не зупинилися, бува, в них Незнайко, Пістрявенький і Кнопочка. Саме з цього готелю мені сказали, що Кнопочка проживає тут.

— Ви дуже догадливий, — похвалила Кубика Кнопочка.

— Подумаєш! — пирхнув Пістрявенький. — Це кожний осел догадався б!

— Було б добре, якби ти догадався бути трохи чемнішим, — сказала Кнопочка.

— Пістрявенький має рацію, — засміявся Кубик. — Це справді кожний здогадався б зробити. А тепер, я гадаю, ми можемо піти на вулицю Творчості й подивитись будинки архітектора Кавунчика.

Всі вийшли з кімнати.

В коридорі Пістрявенький зупинив "Незнайка й сказав йому пошепки:

— Це що ж таке виходить? Хіба сьогодні ми снідати не будемо?

— Зачекай ти з сніданком! — сердито відповів Незнайко. — Не можу ж я при Кубикові влаштовувати сніданок! Ніхто не повинен знати, що в нас є чарівна паличка. Зрозумів?

Мандрівники вийшли з готелю й опинилися на вулиці. Незнайко злякано оглянувся довкола. Він дуже боявся, як би не зустріти міліціонера Свистунчика. Побачивши, що поблизу жодного міліціонера не було, Незнайко полегшено зітхнув, але в цей час біля тротуару зупинився автомобіль, і з нього швидко вискочив коротулька у ясно-сірому костюмі з коротенькими штанцями. На голові в нього була якась блискуча кругла шапка з навушниками, що нагадувала чи то каску, чи шолом, на зразок тих, які бувають у мотоциклістів. Незнайкові здалося, що це міліціонер, і всередині в нього усе похололо від страху. Коротулька, проте, не звернув на Незнайка уваги, а підбіг до Кубика й закричав:

— Здрастуй, Кубику! От приємна зустріч! Ха-ха-ха! Ти куди йдеш?

— А, здоров, друзяко! — радісно відповів Кубик. — Я гуляю зі своїми друзями. Нам треба на вулицю Творчості. Познайомся, будь ласка, оце Кнопочка, це Незнайко, а це Пістрявенький.

— Дуже приємно познайомитися! — закричав коротулька й голосно зареготав.

Було видно, що йому й справді приємно познайомитися з мандрівниками. Він швидко підскочив до Кнопочки й з такою силою

потис їй руку, що в сердешної замалим не виступили сльози на очах. Підскочивши з такою самою швидкістю до Незнайка й Пістрявенького, він поздоровкався з ними й сказав:

— А мене звуть Клепка. Інженер Клепка. Пістрявенький пирснув, почувши це чудне ім'я.

— Що це за ім'я таке — Клепка? — здивувався він. — Ви, напевно, хотіли сказати: Заклепка.

— Ха-ха-ха! — голосно засміявся Клепка й по-приятельськи ляснув Пістрявенького рукою по плечу.

— А тобі, Пістрявенький, варто було б думати, перш ніж говорити, — сказала Кнопочка. — Ти б сам напевне образився, якби хто-небудь почав доводити, що твоє ім'я не Пістрявенький, а Запістрявенький.

— Запістрявенький! Такого імені не буває, — відповів Пістрявенький.

— Ну й Заклепки ніякої не буває, — суворо сказала Кнопочка.

— Ні, ви помиляєтеся, — заперечив Клепка. — В мене є знайомий, якого справді зовуть Заклепкою, але це зовсім інший коротулька, зовсім не такий, як я. Імена всякі бувають, запевняю вас, а деякі з них навіть дуже смішні. Ха-ха-ха! А коли говорити про мене, — звернувся він до Пістрявенького, — то моє ім'я і справді Клепка, та якщо це вам буде приємно, можете називати мене Заклепкою.

— Ще чого бракувало! — обурилась Кнопочка. — Він буде називати, вас Клепкою, як і належить. Нічого його розбещувати!

— Мої друзі. вперше в Сонячному місті, — сказав Кубик. — Вони приїхали до нас із Квіткового міста.

— Ах, он як! — вигукнув Клепка. — Отже, ви наші гості? То чого ж ми тут стоїмо? Вам треба на вулицю Творчості? Сідайте. Я теж з вами поїду, а по дорозі, якщо хочете, заїдемо на фабрику одягу й оглянемо її. У мене там усі майстри знайомі.

Одним стрибком Клепка опинився у машині й сів за кермо. Його автомобіль був обтічної форми й своїм виглядом нагадував злегка придушене зверху яйце, котре стояло на чотирьох колесах і тупим кінцем було спрямоване вперед, а гострим назад. У верхній частині кузова було два овальні отвори, всередині яких розміщалися сидіння для водія та пасажирів. Зверху над сидіннями був круглий дашок, схожий на парасольку. Попереду коліс стирчали якісь схожі на чоботи буфери.

Простим натиском кнопки Клепка відчинив усі четверо дверцят, що були в кузові автомобіля, і запросив наших друзів сідати. Пістрявенький не примусив себе довго просити й сів спереду разом з водієм, а Кнопочка, Кубик і Незнайко розмістилися ззаду.

Як тільки всі посідали, всі четверо дверцят моментально зачинилися. Клепка натиснув якусь педаль, мотор завищав, і машина рвонула вперед з такою силою, що Пістрявенький, не сподіваючись цього, мало не вилетів з неї. Ухопившись за рукоятку, яка була на передньому щитку, він з острахом дивився прямо перед собою. Машина мчала з шаленою швидкістю, обганяючи всі автомобілі, котрі їхали попереду, а через деякі навіть перестрибувала, що досягалося з допомогою спеціального стрибаючого пристрою.

Цей стрибаючий пристрій був зроблений дуже просто. До вісі кожного з чотирьох коліс було прироблено по пружинистому залізному чоботу. У вимкненому положенні ці пружинисті чоботи вільно стирчали каблуками вперед на зразок буферів, що сприяло амортизації, тобто пом'якшенню удару на випадок зіткнення. Однак, як тільки стрибаючий пристрій вмикався, всі чотири пружинисті чоботи робили довкола вісі оберт разом з колесами. При цьому чоботи впиралися каблуками в

землю і, продовжуючи крутитись, відштовхувалися від неї, внаслідок чого машину підкидало вгору, й вона перелітала через будь-яку перешкоду, що траплялася на дорозі. Червоні світлофори на перехрестях також не були для машини перешкодою, бо вона вільно перестрибувала через поперечні вулиці, пролітаючи над головами пішоходів і потоками автомобільного транспорту.

Надивувавшись з чудернацьких стрибків машини, Пістрявенький хотів було висловити свій подив, але своєчасно схаменувся, бо згадав своє правило. Та оскільки він усе-таки встиг відкрити рота, то запитав:

— А скажи, будь ласка, Клепко, чому ти ходиш у коротеньких штанцях? Хіба в тебе довгих нема?

— В коротких прохолодніше, — відповів Клепка.

— Навіщо ж ти надів шапку з навушниками? Адже в ній жарко?

— От і видно, що ти в автомобільній їзді нічого не тямиш. Це зовсім не шапка з навушниками, а шолом. Зовні в цього шолома захисний сталевий каркас, а всередині вата. Якщо трапиться аварія і я шльопнуся на бруківку в шоломі, то голові нічого не буде, а коли я шльопнуся без шолома, то… Ха-ха-ха!

Від сміху Клепка навіть не зміг говорити далі.

— А в тебе нема випадково ще одного шолома? — стурбовано запитав Пістрявенький.

— Ні, ще одного шолома в мене нема.

Пістрявенький боязко зіщулився й озирнувся назад. Він уже шкодував, що сів спереду. Йому вже здавалося, що на випадок аварії безпечніше було б сидіти ззаду.

В цей час автомобіль під'їхав до річки, але, замість того, щоб їхати по набережній, перестрибнув через огорожу і плюхнувся прямо в воду. Вереснувши від страху, Пістрявенький відчинив дверцята й уже хотів вистрибнути з машини, але Клепка встиг схопити його за комір.

— Пустіть! Тонемо! — заволав Пістрявенький, намагаючись вирватись.

— Та ми зовсім не тонемо, а пливемо, — заспокоював його Клепка. — Автомобілі цієї конструкції їздять не тільки по сухому, але й плавають по воді.

— Ну, коли плавають, то й утопитися можуть, — відповів, трохи заспокоївшись, Пістрявенький.

— Це, звичайно, правильно, — відповів з посмішкою Клепка. — Але ви не бійтеся. В автомобілі під кожним сидінням лежать рятівні круги.

Пістрявенький зразу ж підняв сидіння, дістав рятівний круг і надів на себе.

— Ми ж іще не тонемо, — сказав Незнайко.

— Нічого, — відповів Пістрявенький. — Коли почнемо тонути, буде пізно.

— Але це ще не все, — сказав Клепка, — моя машина пристосована не тільки для плавання по воді, але й для польотів у повітрі.

З цими словами він натиснув пальцем одну. кнопку на щитку приладів.

Почулося гудіння.

Незнайко й Кнопочка глянули вгору й побачили, що круглий дашок, про який вони думали спочатку, що це парасолька, перетворився на пропелер, що крутився з шаленою швидкістю.

Водночас машина плавно знялася вгору й, зробивши крутий віраж, помчала над водою.

— А па-парашути у вас під сидінням теж є? — запитав, заїкаючись від страху, Пістрявенький.

— Парашутів у нас ніде нема, тому що ніяких парашутів не треба.

— Це чому ж? — стурбовано запитав Пістрявенький.

— А тому що, коли ви стрибнете з парашутом, він одразу ж заплутається в лопастях пропелера, й вас порубає разом з парашутом на шматки. На випадок аварії краще стрибати без парашута.

— Але ж без парашута можна об землю вдаритися, — сказав Пістрявенький.

— Навіщо об землю? Ми ж над водою летимо, а об воду якщо й ударитесь, то не боляче.

— А, ну тоді нічого, — сказав Пістрявенький. — У воду впасти — це ще не так страшно.

— Звичайно, — підтакнув Незнайко. — Ти тільки не забудь умитися, коли впадеш у воду. Тобі це не завадить.

Усі засміялися, тому що Пістрявенькому й справді вже пора було вмитися.

Автомобіль піднявся високо, й усе місто було видно, як на долоні. Це було дуже красиве видовисько. Дахи будинків світилися на сонечку, як перламутр, і переливалися всіма барвами веселки. Вони мали лускувату будову.

— А що, у вас дахи робляться з риб'ячої луски, чи що? — запитав Незнайко.

— Ні, — сказав Клепка. — Те, що вам здається лускою, — це сонячні батареї, тобто фотоелементи, встановлені на дахах будинків. У фотоелементах сонячна енергія перетворюється на електричну, яка концентрується у спеціальних акумуляторах і використовується для освітлення й опалення приміщень, примушує працювати ліфти й ескалатори, крутить мотори вентиляторів і таке інше. Залишки електроенергії передаються на фабрики й заводи, а також на центральну електростанцію, де вони перетворюються на радіомагнітну енергію, котру можна передавати, куди завгодно без проводів.

— А чому сонячні батареї встановлюються на дахах? — спитав Незнайко.

— Кращого місця не знайти, — сказав Клепка. — По-перше, дахи завжди пустують, там ніхто не ходить, і місце однаково пропадає даремно; а по-друге, дахи завжди на сонці, на них падає найбільша кількість сонячних променів.

Покружлявши над річкою, Клепка вирішив спуститися вниз. Машина круто спікірувала і плюхнулась у воду, знявши навкруги себе цілий сніп бризків. Описавши на воді декілька кіл і зигзагів, щоб показати маневреність машини, Клепка повернув до берега. Незнайко, Кнопочка й Пістрявенький не знали, радіти їм цьому чи печалитись, тому що ніяк не могли вирішити, що безпечніше: їздити на Клепчиній машині по землі, плавати по воді чи літати в повітрі.

Розділ двадцять перший

Незнайко та його супутники роблять екскурсію на фабрику одягу

Вискочивши на твердий грунт, автомобіль знову помчав по вулицях і через кілька хвилин зупинився біля круглого десятиповерхового будинку, пофарбованого дуже красивою фарбою тілесного кольору.

— За мною! — гукнув Клепка. — Приїхали!

Він блискавично вискочив з машини й, ніби на приступ, кинувся До входу. Поки Кубик, Незнайко й Кнопочка вилазили з машини й допомагали Пістрявенькому вивільнитися з рятівного круга, Клепка декілька разів устиг ускочити в двері й вискочити назад.

— Що ж ви там застряли? — кричав він, розмахуючи руками, наче вітряк крилами. — За мною!

Нарешті наші мандрівники вийшли з машини й попрямували до входу.

— Сміливіше! — командував Клепка. — Зі мною ви можете нічого не боятись. У мене тут усі майстри знайомі.

Друзі ввійшли в двері й опинились у великому круглому залі з блискучою білою кахляною підлогою і такими ж сірими стінами й стелею. З усіх боків чути було приглушене гудіння механізмів і м'яке шарудіння тканин. У ту ж хвилину до мандрівників підійшов коротулька в чистенькому, добре випрасуваному синьому комбінезоні з великими білими ґудзиками на грудях та на животі й відкритим коміром, з-під якого виднілася біленька краватка. Коротулька був товстенький і кремезненький, але плечі в нього були вузькі, тому він до середини наче розширявся, а догори й донизу звужувався, нагадуючи своєю постаттю рибу чи веретено.

— Здрастуй, Карасику, — сказав Клепка цьому веретеноподібному коротульці. — Я привів до тебе екскурсію. Покажи, братику, як ви тут шиєте для нас одяг.

Замість відповіді Карасик раптом прибрав театральну позу й продекламував:

— Прошу слідувати за мною! Я відкрию вам, друзі, всі таємниці тутешніх місць!

Потім владно простяг уперед руку, скорчив страшну фізіономію і заявив страшним голосом:

— Уперед, друзяки, без сумніву і стра-а-ху!

Пістрявенький здригнувся, почувши цей несамовитий крик, і сховався за Кубика.

— Він — божевільний? — запитав він злякано.

Але Карасик не був божевільний. Річ у тому, що він не тільки працював майстром на фабриці одягу, але був до того ж артистом у театрі. Замисливши наодинці над якою-небудь роллю, він не одразу приходив до тями, коли його про що-небудь запитували, й часто відповідав співрозмовникові на акторський лад, уявляючи себе на сцені театру.

Побачивши, яке враження справили його акторські здібності на Пістрявенького, Карасик самовдоволено посміхнувся й повів мандрівників у центр залу, де стояв високий загострений догори металевий циліндр. Він був зроблений з воронованої сталі й вилискував синявою. Довкола нього вилася спіральна драбинка, що кінчалася вгорі майданчиком. До циліндра з усіх боків були підведені дроти й металеві

трубки з манометрами, термометрами, вольтметрами та іншими вимірювальними приладами.

Зупинившись біля циліндра, Карасик заговорив, але вже не театральним, а своїм звичайним голосом, пересипаючи мову такими незначними виразами, як "так би мовити", "якщо можна так сказати" й "вибачте на слові".

— Перед вами, друзі мої, якщо можна так сказати, великий текстильний котел системи інженера Циліндрика, — почав Карасик. — Нутро котла заповнюється., так би мовити, сировиною, у (вигляді подрібнених стебел кульбаби. Тут сировина, якщо можна так сказати, піддається дії високої температури і вступає в хімічну реакцію з усілякими речовинами, завдяки чому виходить, вибачте на слові, рідка, студениста клеєвидна маса, що має властивість моментально застигати при сполуці з повітрям. Ця маса надходить з котла по трубках і видавлюється, вибачте на слові, за допомогою компресорів крізь мікроскопічні отвори, що є на кінцях трубок. Виходячи із мікроскопічних отворів, маса, так би мовити, застигає і перетворюється на тисячі тонких ниток, що надходять у ткацькі верстати, розташовані навколо котла. Як ви можете простежити самі, нитки" перетворюються у ткацькому верстаті на матерію, котра виходить з верстата безперервною, якщо можна так сказати, смугою, після чого потрапляє під штамп. Тут матерія, як ви бачите, розкроюється на шматки, що склеюються між собою особливим препаратом і перетворюються на готові, так би мовити, сорочки. На інших штампах, котрі ви бачите довкола, також виробляється спідня, вибачте на слові, білизна різних розмірів.

Оглянувши весь виробничий процес од виготовлення нитки до упаковки готових сорочок у коробки, наші мандрівники вийшли на другий поверх і побачили, що тут точнісінько так виготовлялися різноманітні куртки, піджаки, пальта й жакети. Різниця була лише в тому, що тут нитки, перш ніж потрапити в ткацький верстат, проходили процес фарбування, тобто безперервно протягувалися крізь посудини з фарб-ним розчином. Карасик пояснив, що хоч нитки й виробляються з

однієї і тієї ж сировини, але матерії виходили різні. Це залежало як від методу хімічної обробки нитки, так і від конструкції ткацьких верстатів, котрі могли виготовляти не тільки ткані матеріали, але й трикотажні, тобто в'язані, кручені й плетені, а також валяльно-повстяні, схожі на фетр і велюр, і комбіновані, якими є, наприклад, в'язально-ткані чи валяльно-плетені.

Піднявшись ще на поверх вище, мандрівники побачили, що там виготовлялися штани різних фасонів та розмірів. Четвертий, п'ятий і шостий поверхи виробляли різноманітні плаття, спідниці, блузки, кофточки. Тут тканини, що надходили з ткацьких верстатів, протискувались між так званими друкарськими валиками, завдяки чому на них з'являлися всілякі клітинки, крапочки, смужечки, квіточки й взагалі різноманітні малюнки. На сьомому поверсі вироблялися гетри, панчохи, шкарпетки, краватки, бантики, стрічечки, шнурки, пояси й тому подібний дріб'язок і носовички, на восьмому — різноманітні головні убори, а на дев'ятому. — взуття. Тут використовували валяльні, фетровк а також товстонитяні, багатошарові й пресовані тканини, з котрих у Сонячному місті любили робити черевики.

На всіх дев'яти поверхах наші мандрівники не зустріли жодного коротульки, крім Карасика, оскільки всі процеси аж до самої упаковки готової продукції виконувались машинами. Зате на десятому поверсі все було навпаки, тобто машин зовсім не було, а малюків і малючок було повно. Одні з них стояли за мольбертами й щось малювали, другі сиділи за столами и щось креслили, треті щось шили з різних матерій. Кругом було багато манекенів, тобто великих, у справжній коротулячий зріст, ляльок, на яких робили примірку готового плаття.

— А тут у нас, вибачте на слові, художній відділ, — сказав Карасик, піднявшись із своїми супутниками на десятий поверх.

До нього одразу ж підскочила малючка в гарному сірому халатику й сердито заговорила:

— Що це значить — "вибачте на слові"? За що тобі треба вибачатись? Художній відділ — це художній відділ, і вибачатися тут ні за що.

— Ну пробач, Голочко. Це в мене така звичка. Ось я тобі екскурсантів привів..

— Привів — і чудово! — сказала Голочка. — Можеш тепер відійти вбік і не заважати, я сама поясню все... Так от, — звернулась вона до екскурсантів, — що є нашим лихом? Нашим лихом є ні що інше, як мода. Ви вже самі помітили, мабуть, що ніхто не хоче ходити весь час в одному й тому самому платті, а намагається кожного разу надівати на себе що-небудь нове, оригінальне. Плаття носять то довгі, то короткі, то вузькі, то широкі, то зі складочками, то з оборочками, то картаті, то в смужечку, то з горошинами, то з зигзагами, то з ягідками, то з квіточками... Одне слово — чого тільки не вигадають! Навіть на колір буває мода. То всі ходять у зеленому, то раптом одразу чомусь у коричневому. Не встигнете ви надіти новий костюм, як вам кажуть, що він уже вийшов з моди, і вам доводиться стрімголов гнатися за новим.

Це твердження дуже розсмішило інженера Клепку, й він голосно пирхнув.

— Я попрохала б., вас не пирхати, коли я пояснюю, — суворо сказала Голочка. — Ви не кінь і не в стайні. От коли підете в стайню, тоді й пирхайте.

Згадка про стайню насмішила, в свою чергу, Пістрявенького, й він насилу стримався від сміху. Голочка суворо зиркнула на нього й сказала:

— Так от... Прошу вас підійти ближче. Тут перед вами художники, які створюють малюнки для нових тканин і нові фасони одягу. Прошу всіх познайомитися з художницею

Ниточкою... Встань, будь ласка, Ниточко, щоб тебе всі бачили.

Ниточка підвелася з стільця. Це була малючка в білому халатику, з блідим личком і світлим, як льон, волоссям. Вона стояла, скромно опустивши оченята, від чого її довгі вії здавалися ще довшими. Вона дуже збентежилася, не знала, що робити, й соромливо м'яла в руках пензлика для малювання.

— Ниточка — найкраща наша художниця, — говорила далі Голочка. — Зараз вона працює над створенням малюнка для нової тканини, яка зветься "Ранок у сосновому лісі". Ось дивіться: тут довкола ліс, а тут ведмедиця з ведмежатами. Дуже цікаво, правда ж? А недавно Ниточка створила зразок тканини, під назвою "Сонечко". Уявіть собі зелену матерійку, всипану оранжевими сонечками з чорними крапочками. Це ж. краса! Плаття з цієї тканини йшли нарозхват. Ніхто не хотів носити нічого іншого. Але минуло кілька днів, і якийсь розумник сказав, що він боїться виходити на вулицю погуляти, бо йому весь час ввижається, ніби по всіх перехожих сонечка повзають. Після цього ніхто вже не хотів носити ці плаття. Усі казали: "Не хочемо, щоб по нас сонечка повзали". Іншим разом Ниточка придумала ще цікавішу матерію, під назвою: "Чотири пори року". Це було щось казкове — ціла картина, а не матерія! її друкували у вісім фарб, для чого виготовили вісім нових друкарських валиків. Усе місто нарядилось у ці плаття з картинками. Раптом одна модниця каже: "Мені це плаття не подобається, тому що всі дивляться не на мене, а на картинки на моєму платті". І що ви гадаєте? На другий день плаття вийшло з моди, й довелося нам поспішно придумувати іншу тканину.

Клепка знову засміявся, але, схаменувшись, став затуляти рота руками, від чого замість сміху в нього вийшло якесь рохкання.

— Я попрохала б вас також не рохкати! — з докором сказала Голочка. — У нас рохкати не звикли, а коли так уже хочеться, то можете піти вдома порохкати, а тоді приходьте знову. Гм!.. На чому ж ми зупинились? Ага! На моді. Так от, як бачите, ми зовсім не підкоряємось

моді. Навпаки, мода підкоряється нам, бо ж ми самі створюємо нові модні зразки одягу. А оскільки ми самі створюємо моду, то вона нічого не може з нами вдіяти, й справи наші йдуть успішно. Нас тільки зрідка, як це звикли говорити, лихоманить.

Клепка, якого не переставав розбирати сміх, знову затулився рукою і рохнув. Дивлячись на нього, зарохкав і Пістрявенький.

— Ну от! — розвела руками Голочка. — Як кажуть, з ким поведешся, від того й наберешся. Спочатку один рохкав, а тепер і другий рохкає! Кінчиться тим, що ми всі тут з вами зарохкаємо й підемо додому... Еге ж! Так от... Знову ви мене перебили! На чому ми зупинилися?

— На тому, що ми всі зарохкаємо й підемо додому, — відповів Незнайко.

— Ні, на тому, що нас лихоманить, — підказала Ниточка.

— Так, правильно! Нас лихоманить! Це трапляється, коли до нас приїжджає який-небудь мандрівник з іншого міста. Побачивши на ньому не зовсім звичайний костюм чи якийсь оригінальний капелюх, наші жителі починають думати, що з'явилась нова мода, й біжать по ці костюми чи капелюхи в магазини. Та оскільки в магазинах нічого цього нема, то нам доводиться виробляти нову продукцію, а це зовсім не просто, бо ж треба робити нові зразки матерії, нові викрійки, нові штампи й друкарські валики. Публіка ждати не любить, і нам доводиться робити все наспіх. Ось тому ми й кажемо, що нас лихоманить. Як з цією лихоманкою боротися?.. Дуже просто. Ми — тримаємо зв'язок з магазинами. З магазинів нам повідомляють про кожну нову вимогу коротульок. Учора, наприклад, повідомили, що вже декілька коротульок приходили по жовті штани. Звідси ми робимо висновок, що в наше місто приїхав хтось у жовтих штанах... От скажіть, ви до нас давно приїхали? — запитала Голочка Незнайка.

— Позавчора, — відповів Незнайко.

— Бачите! — зраділа Голочка. — Ви лише позавчора приїхали, а в нас уже вчора було відомо, що в місті з'явився хтось у жовтих штанах. Але цього мало. Ми вже готуємось до випуску жовтих штанів. Прошу вас підійти ближче й познайомитися з художницею Акварелькою. Акварелька створює проект жовтих штанів, оскільки жовтих штанів у нас досі не шили.

Незнайко та його супутники підійшли до Акварельки й побачили, що вона малювала на великому аркуші паперу жовті штани в натуральну величину.

Тим часом Голочка уважно оглянула з усіх боків Незнайка й навіть крадькома помацала тканину його штанів.

— Це добре, що ви до нас зайшли, — сказала вона Незнайкові. — А то ми могли б зробити зовсім не такі штани, яких вимагають. Подібні випадки вже з нами бували... Ти, Акварелько, зверни увагу й зроби поправки у своєму проекті. Штани не повинні бути ні вузькі, ні широкі, ні довгі, ні короткі, а такі: ледь-ледь нижче колін, ледь-ледь вище кісточок. Це найкращий фасон, оскільки в ньому дуже зручно ходити. Матерія шовковиста, глянсувата. Це також зручно, тому що глянсувата матерія менше забруднюється. Колір не лимонний, як ти намалювала, а канарковий. Такий колір значно приємніший для ока. І потім, не треба знизу ніяких ґудзиків. Малюки не люблять, щоб у них на штанах знизу були ґудзики, бо ці ґудзики весь час за щось чіпляються і врешті-решт все одно поодриваються.

Зустріч з Незнайком дуже благотворно вплинула на Голочку. Вона перестала навіть кидати гнівні погляди на Клепку, який дратував її своїм сміхом. Посадивши гостей на диванчику, вона дуже привітно розмовляла з ними. Дізнавшись, що наші мандрівники прибули з

Квіткового міста, вона докладно розпитала Кнопочку, як одягаються у Квітковому місті малюки й малючки і які там бувають моди.

Інші художниці теж узяли участь у бесіді. Одна художниця, на ім'я Шпилечка, запитала Пістрявенького, що йому найбільше сподобалось у Сонячному місті.

— Газівка, тобто газована вода з сиропом, — відповів Пістрявенький. — Головне, що газовану воду можна пити в будь-якому кіоску й до того ж у необмеженій кількості.

— Знайшов чому дивуватися! — встряв у розмову Клепка. — У нас все так. Ви можете зайти в першу-ліпшу їдальню і їсти, що заманеться. В кожному магазині вам дадуть яку завгодно річ і нічого за неї не візьмуть.

— А якщо хто-небудь захоче автомобіль? — запитав Незнайко. — Автомобіль навряд чи дадуть!

— Чому не дадуть? Дадуть! З того часу, як з'явилися кнопочні таксі, ніхто й брати не хоче цих автомобілів, — відповів Кубик. — Скажіть, будь ласка, навіщо мені автомобіль, коли я на кнопочному таксі доїду куди захочу без ніякого клопоту! Адже з власною машиною дуже багато мороки, її треба мити, чистити, змащувати, лагодити, заправляти пальним. Для неї потрібен гараж. Коли ви їдете на власній машині, вам треба правити нею, стежити, коли б на що не наскочити, на кого-небудь не наїхати, тобто весь час працювати й бути напруженим. Якщо ж ви їдете на кнопочному таксі чи в автобусі, то вам і горя мало! Ви можете спокійно читати газету або книжку, можете думати про що хочете, можете зовсім ні про що не думати й навіть вірші складати чи спати собі спокійнесенько. Колись у мене була своя власна машина, але тільки з тих пір, як я її позбувся, я відчув себе по-справжньому вільним коротулькою.

— Але ж багато коротульок у вас мають свої машини, — сказав Незнайко. — В Клепки, наприклад, теж власний автомобіль.

— Я — то справа інша, — відповів Клепка. — Я давній автомобіліст, і їзда на цих нових автомобілях, які самі везуть, куди треба, й з якими нічого не може трапитись, — та їзда не для мене. Для мене насолода сидіти за кермом і самому управляти машиною. Я люблю, щоб їзда була пов'язана з небезпеками, бо я звик до всього цього здавна і мені важко розлучитися із своєю звичкою. Я розумію, що це в мені стара закваска сидить, пережитки, так би мовити, минулого, але поки що нічого не можу з собою вдіяти.

Пістрявенький, якого з самісінького ранку мучив голод, нарешті не витерпів і сказав:

— Братці, а чи нема тут у вас чогось попоїсти чи хоча б газованої водички з сиропом? Я з ранку ще нічого не їв.

— Ах ми осли! — закричав, спохватившись, Клепка. — Що ж ми тут сидимо й розмови точимо! Ходімо швидше в їдальню. Адже соловей, як кажуть, піснями не ситий.

Це прислів'я дуже сподобалось Пістрявенькому, і з того часу він завжди, коли хотів їсти, казав: "Соловей піснями не ситий".

Розділ двадцять другий

Пригоди міліціонера Свистунчика

Читачі, напевно, пам'ятають, що після того, як у міліції стався обвал, міліціонер Свистунчик спершу побіг за Незнайком, але, відчувши, що голова в нього дуже болить, припинив погоню й пішов додому. Чому він вирішив піти саме додому, а не в міліцію, де на нього чекав міліціонер Вартунчик, це поки що точно не встановлено. Невідомо також, чому він

не пішов у лікарню до лікаря. Можливо, це пояснюється тим, що його голова, пошкоджена цеглиною, вже не могла так добре мислити, як треба.

Одне слово, міліціонер Свистунчик попростував, як кажуть, додому. А жив він недалечко, на Макаронній вулиці, отож йому не було потреби їхати на автомобілі чи автобусі.

Діставшись до Макаронної вулиці й пройшовши по ній два квартали, він опинився біля свого будинку. Все було б цілком благополучно, якби з ним не трапилася тут ще одна несподівана пригода.

Будинок, у якому жив Свистунчик, був не простий, а обертовий, баштового типу, тобто з тих будинків, котрі спорудив архітектор Вертиплященко. В цьому будинку з усіх чотирьох боків було чотири під'їзди. Якби будинок стояв нерухомо, то можна було б сказати, що ці під'їзди були повернуті на всі чотири сторони світу, тобто на північ, південь, схід і захід. Але ж тому, що будинок без упину обертався, неможливо було визначити, куди був повернутий той чи інший під'їзд.

Міліціонер Свистунчик завжди приходив з роботи в один і той же час. Якраз о тій порі його під'їзд завжди був повернутий до Макаронної вулиці. Однак цього разу Свистунчик прийшов на цілу годину раніше, коли до Макаронної вулиці був повернутий інший під'їзд. Не усвідомлюючи, що він робить, Свистунчик увійшов у чужий під'їзд, піднявся, як завжди, ліфтом на четвертий поверх і ввійшов до чужої квартири. У квартирі господарів не було, тому-то ніхто не вказав Свистунчикові на його помилку. Правда, Свистунчик був трохи здивований тим, що меблі в квартирі були не зовсім такі, як раніше^але тому, що в нього дуже боліла голова, він не став над цим роздумувати, а швиденько роздягся, ліг у постіль і заснув мов убитий.

Невідомо, чи то від удару по голові цеглиною, чи з якоїсь іншої причини, але на Свистунчика напала страшна сонливість, і він проспав

цілий день, цілу ніч і майже цілий наступний ранок. Точніше кажучи, він заснув о десятій ранку, а прокинувся на другий день об одинадцятій, проспавши, таким чином, двадцять п'ять годин підряд, тобто цілу добу й ще годину на додачу.

Якби Свистунчик заснув у своїй квартирі, де його могли, одразу знайти, то нічого особливого не сталося б, але він спав у чужій домівці, де ніхто не думав його шукати, а через це и зчинився великий переполох.

Коли в міліції стався обвал, міліціонер Вартунчик почув гуркіт і, припинивши спостереження за телевізійними екранами, кинувся до сусідньої кімнати. Побачивши цю катастрофу, він негайно вибіг на вулицю й, скликавши перехожих, взявся з їхньою допомогою розтягати уламки розвалених стін і стелі. Всі працювали, не шкодуючи сил, але це не дало ніяких наслідків, оскільки ні затриманого Незнайка, ні Свистунчика під уламками не було, а знайшли лише каску Свистунчика.

Це трохи заспокоїло міліціонера Вартунчика, і він вирішив, що Незнайко встиг утекти, а міліціонер Свистунчик кинувся за ним у погоню. Час, проте, минав, а Свистунчик НР повертався. Вартунчик уважно дивився на всі свої телевізійні екрани, сподіваючись побачити на якій-небудь з вулиць Свистунчика, але, як відомо читачеві, Свистунчик у цей час уже спав спокійнісінько в чужій постелі, й ні на якому екрані його не можна було побачити.

Скоро до відділення міліції прибули на зміну два нових міліціонери — Ключка й Паличка. Міліціонер Вартунчик здав їм чергування і, розказавши про несподівану пригоду, взявся розшукувати Свистунчика. Подумавши, що Свистунчик міг піти додому, він передусім подзвонив йому по телефону, але до телефону ніхто не підходив, і Вартунчик пішов до нього додому сам. Як і слід було сподіватися, вдома він нікого не застав і, повернувшись до себе додому, почав обдзвонювати всі лікарні. З усіх лікарень йому відповідали, що міліціонер Свистунчик до них на лікування не з'являвся.

Тоді він почав дзвонити в усі інші відділення міліції міста з проханням допомогти йому розшукати Свистунчика. Усі відділення міліції палко відгукнулися на цей заклик, і невдовзі ціла сотня міліціонерів нишпорила по всьому місту, стараючись знайти Свистунчика. Міліціонер Вартунчик через кожні півгодини навідувався до нього додому. До вечора й цілу ніч він дзвонив у лікарні і набрид усім лікарям гірше від гіркої редьки.

Незважаючи на безперервні пошуки, міліціонера Свистунчика не знайшли, і вранці в усіх газетах було надруковано повідомлення про це нове таємниче зникнення. Якби міліціонер Свистунчик, прокинувшись уранці, почитав газети, то сам був би страшенно здивований тим галасом, що зчинився навколо його імені. Однак Свистунчик ніяких газет у той день не читав, а тому й не міг знати, що в них друкувалося. Прокинувшись на другий день, він глянув на годинник і побачив, що стрілка показувала одинадцяту годину. Згадавши, що годинник показував десять, коли він ліг спати, Свистунчик вирішив, що проспав лише годину, а не двадцять п'ять. Таким чином він навіть не помітив, що вже наступив другий день. Голова в нього ще поболювала, й до того ж йому страшенно хотілось їсти, що, звичайно, було не дивно, оскільки він цілу добу проспав і за цей час зовсім нічого не їв.

Зайшовши на кухню, яка мала точнісінько такий вигляд, як і в його квартирі, міліціонер Свистунчик підійшов до невеличких дверцят у стіні й почав натискувати бічні кнопки, біля яких було написано: "Суп", "Каша", "Кисіль, "Компот", "Хліб", "Пироги", "Вермішель", "Чай", "Кава" та інше. Відчинивши після цього дверцята, за якими не виявилось нічого, крім чотирикутного отвору, міліціонер Свистунчик сів на стілець і став чекати. Хвилини через дві чи три через нижню дірку піднялася невелика кабіна так званого кухонного ліфта. Ця кабіна була пофарбована білою емалевою фарбою і своїм зовнішнім виглядом скидалася на холодильник. Відчинивши дверцята кабіни, Свистунчик почав виймати з неї тарілки з супом, кашею, киселем, сковорідку з пудингом, кофейник, тарілку з пирогами й нарізаним хлібом і таке інше. Поставивши усе це перед собою на столі, він почав з апетитом снідати.

Такі кухонні ліфти були в багатьох будинках Сонячного міста. Вони доставляли сніданки, обіди й вечері прямо в квартири мешканців з розташованих унизу їдалень. Слід сказати, однак, що жителі Сонячного міста рідко користувалися можливістю їсти вдома, бо вони більше любили харчуватись у їдальнях, де було значно веселіше. Там страви подавали звичайні малюки й малючки, з котрими можна було поговорити, пожартувати, посміятися. Тут же їжа подавалася за допомогою ліфта, з яким жартувати, певна річ, не станеш. Усе ж, коли виникала потреба, кожен міг пообідати вдома, хоча без таких приємностей і вигод, як у їдальні.

Добре попоївши, міліціонер Свистунчик знову заліз у ліжко й вирішив поспати ще трішечки. Він же вважав, що до обіду поспав усього годину, а це зовсім небагато. Як би там не було, але він знову заснув і, можливо, проспав би до наступного ранку, коли б опівночі його не розбудили господарі квартири, які повернулися додому.

У цій квартирі, як виявилося згодом, мешкало двоє друзів — Жартунчик і Коржик. Жартунчик прославився тим, що дуже любив жартувати. Найулюбленіший його жарт полягав у тому, що він майже після кожного слова додавав: "Не бути мені Жартунчиком, слово честі". Щодо Коржика, то він нічим не прославився. Обидва працювали шоферами на цукерковій фабриці — розвозили цукерки по магазинах — і дуже дружили. Того дня, коли міліціонер Свистунчик помилково потрапив до їхньої квартири, Жартунчик і Коржик не ночували вдома, бо після роботи поїхали до свого приятеля Клюшки — на новосілля, святкування якого тривало цілу ніч. Вранці вони поїхали прямо на свою цукеркову фабрику, а після обіду відпросилися на новосілля до другого свого приятеля — Баклажечки. Тут святкування новосілля теж було розраховано до ранку, але наші друзі вже провели одну ніч не спавши, тому Баклажечка дозволив їм піти додому раніше, тобто години об одинадцятій вечора.

Одинадцята година вечора — теж час не ранній, до того ж наші приятелі не зразу прийшли додому, а спочатку потрапили у відділення

міліції, де черговий міліціонер вичитував Коржикові двадцятихвилинну нотацію за те, що він порушив правила вуличного руху. Одне слово, додому вони прийшли, коли була пізня ніч.

І все ж і той, і другий були задоволені досягнутими наслідками, і Жартунчик сказав:

— От ми й додому дісталися, не бути мені Жартунчиком, слово честі. Тепер треба повечеряти та швидше спати.

— Що правда, то правда, — згодився, позіхаючи на весь рот, Коржик. — У гостях скільки не їси, а вдома попоїсти не завадить.

Друзі пішли прямо на кухню і стали натискувати кнопки біля дверцят кухонного ліфта. За кілька хвилин вони вже сиділи за столом і вечеряли. Щелепи їхні рухались ліниво, ніби з обов'язку, очі самі собою злипались, та все ж вони обидва без угаву про щось базікали неслухняними язиками. Нарешті Жартунчик наївся і, не промовивши більше ні слова, підвівся з-за столу й пішов спати. Зайшовши до кімнати, він погасив електрику, після чого роздягся і ліг у постіль. Слідом за ним прийшов Коржик. Побачивши, що Жартунчик уже погасив світло, він дістався у темряві до свого ліжка, роздягнувся і вже хотів лягти, але, простягнувши руку, відчув, що на постелі хтось лежить. Коржик подумав, що це Жартунчик ліг помилково на його ліжко, і сміючись сказав:

— Що за жарти! Ти чого заліз у моє ліжко?

— Що ти там кажеш, не бути мені Жартунчиком, — одізвався з свого ліжка Жартунчик.

— Як — що? — здивувався Коржик. — Де ти?

— Тут я, не бути мені Жартунчиком. Де ж я ще маю бути?

Почувши, що Жартунчик озвався із зовсім іншого боку, Коржик знову простягнув у темряві руку й помацав груди Свистунчика, який лежав на ліжку й спав так міцно, що навіть не ворухнувся.

— Ти знаєш, а в мене тут уже хтось лежить, — сказав Коржик.

— Хто там? — здивувався Жартунчик.

Коржик обмацав у темряві шию сонного Свистунчика, потім обличчя, ніс, лоб, волосся…

— А хто його знає! Чиясь голова з волоссям… — сказав він, здивовано розвівши руками.

— Ось тобі й маєш! — засміявся Жартунчик.

Треба сказати, що Жартунчик і Коржик не дуже злякались, виявивши в себе вдома чужого коротульку. Можна навіть сказати, що вони зовсім не злякалися. Справа в тому, що в Сонячному місті вже давно не було ніяких випадків крадіжок чи хуліганства. Всі коротульки жили між собою дуже мирно, і нікому й на думку не спадало залізти до чужої квартири з яким-небудь недобрим наміром.

— Слово честі, не бути мені Жартунчиком, тут просто сталося якесь непорозуміння! — сказав, сміючись, Жартунчик.

— Знаєш, напевно, хто-небудь із наших приятелів зайшов, коли нас не було. Ждав, ждав, потім йому набридло ждати, він і заснув випадково, — висловив здогад Коржик.

— Правильно! — зрадів Жартунчик. — Ану засвіти світло. Коржик увімкнув електрику. Друзі підійшли до ліжка

й стали розглядати Свистунчика, який спокійнісінько собі спав.

— Хто ж це? Ти його знаєш? — запитав Коржик.

— Уперше бачу, не бути мені Жартунчиком!

— Тьху! — плюнув з досадою Коржик. — Я теж уперше бачу. Головне, спить, як у себе вдома!

— Це щось підозріле, Коржику, слово честі! Не бути мені Жартунчиком, якщо ми з тобою не залізли помилково до чужої квартири. Треба тікати швидше, поки він не прокинувся.

Коржик уже хотів тікати, але, роздивившись, сказав:

— Ні, по-моєму, це наша квартира. Треба розбудити його й запитати, як він сюди потрапив.

Жартунчик почав трясти за плече Свистунчика. Нарешті Свистунчик прокинувся.

— Як ви сюди потрапили? — запитав він, здивовано дивлячись на Жартунчика й Коржика, які стояли перед ним у самій спідній білизні.

— Ми? — розгубився Жартунчик. — Чуєш, Коржику, це як це... тобто так, не бути мені Жартунчиком. Він запитує нас, як ми сюди потрапили! Ні, це ми вас хотіли запитати, як ви сюди потрапили?

— Я? Як завжди, — знизав плечима Свистунчик.

— "Як завжди"! — вигукнув Жартунчик. — По-вашому, ви де перебуваєте?

— У себе вдома. Де ж іще?

— Оце так номер, не бути мені Жартунчиком! Слухай, Коржику, він каже, що він у себе вдома. А ми з тобою де?

— Так, правда, — встряв у розмову Коржик. — А от ми з ним тоді, по-вашому, де, га?

— Ну й ви в мене вдома.

— Бач, який! А ви в цьому впевнені?

Свистунчик оглянувся довкола й від подиву навіть підвівся на ліжку.

— Слухайте, — сказав нарешті він, — як я сюди потрапив?

— Ах, щоб тобі, не бути мені Жартунчиком, слово честі! Та ми самі вже півгодини добиваємось від вас, як ви потрапили сюди, — сказав Жартунчик.

Переконавшись, що вся плутанина сталася з його вини, Свистунчик дуже зніяковів і пробурчав:

— Вибачте, друзі! Прошу вас, даруйте мені! Тепер я бачу, що помилково потрапив у чужу квартиру. Тож-то я дивлюся, що тут меблі наче не такі, як у мене. Та й шпалери на стінах не такі. У мене жовті, тьху! А тут якісь сині…

З цими словами Свистунчик виліз з-під ковдри й попрямував до дверей.

— Стривайте, — зупинив його Коржик. — Ви хоч одягніться…

— Ах, так! Вибачте! — знічено пробурмотів Свистунчик і почав одягатися.

Він дуже квапився, і тому в нього все виходило не так, як слід. Краватку він надів навиворіт, шкарпетки переплутав; права нога в нього ніяк не хотіла пролазити в холошу, тому він довго стрибав по всій кімнаті на лівій нозі, зрештою налетів на квітковий горщик з маргаритками й розбив його на друзки. Закінчилося тим, що він, розгубившись, нацупив на себе куртку Коржика й пішов у ній.

Тієї ночі Жартунчик і Коржик лягли спати зовсім пізно й тільки на другий ранок. Коржик виявив, що пропала його куртка. Правда, в нього залишилася Свистунчикова куртка, але біда була в тому, що разом з курткою пропало Коржикове посвідчення на право водіння автомобіля, яке лежало в нього в боковій кишені. На жаль, друзі не запитали ні імені, ні адреси Свистунчика й тепер не знали, де його шукати.

Жартунчик сказав, що біда поправима, бо ж коли цей неуважний коротулька, тобто Свистунчик, виявить у себе в кишені чуже посвідчення, він збагне, що одягнув не свою куртку, й принесе посвідчення разом з курткою назад.

Почувши це, Коржик трошечки заспокоївся.

Проте далі все пішло зовсім не так, як сподівався Жартунчик, тому що пригоди Свистунчика на цьому не закінчилися. Вони, можливо, й закінчилися б, якби у справу не втрутилися Калігула, Брикун і Пегасик. З того часу, як ці три істоти були перетворені на коротульок, вони без пуття тинялися по вулицях і врешті-решт зійшлися в одному місці. Ця несподівана зустріч ознаменувалася бурхливим проявом радості. Калігула не міг стриматися від сміху, дивлячись на Брикуна й Пегасика, а Брикун і Пегасик голосно іржали, дивлячись на Калігулу. Всі троє одразу впізнали один одного.

Незважаючи на те, що вони геть змінилися, щось таке від колишнього вигляду збереглось у кожному з них, і саме ця обставина дуже смішила їх.

Насміявшись досхочу, Калігула сказав:

— От що, друзі, нам треба відзначити нашу зустріч чим-небудь карколомним, щоб гарненько запам'яталося.

Усі троє глибоко задумались і думали до півночі. Спочатку ніхто нічого путнього вигадати не міг, але потім Пегасик сказав:

— По-моєму, найбільш карколомним буде, якщо ми протягнемо впоперек тротуару мотузку, щоб усі спотикались і падали.

— Ти геній! — похвалив Пегасика Калігула.

Роздобувши десь мотузку, друзі протягнули її впоперек тротуару в тому місці, де було найтемніше, і швидко зникли, побоюючись, щоб хто-небудь не надавав їм по шиї за таку витівку.

Це сталося на Макаронній вулиці, недалечко від будинку, де жили Жартунчик і Коржик, саме в той вечір, коли вони застали в себе на квартирі сонного міліціонера Свистунчика.

А тепер слухайте, що було далі.

Вийшовши від Жартунчика й Коржика, міліціонер Свистунчик пішов по вулиці, здивовано оглядаючись навсібіч і не розуміючи, де він перебуває. Трохи пізніше він розібрав, що йде по Макаронній вулиці, але не до свого будинку, в протилежний бік. Він уже хотів повернутися назад, але вирішив трошечки прогулятись і подихати свіжим повітрям. Де рішення виявилося для нього страшним. Не встиг він ступити й десяти кроків, як спіткнувся об натягнуту впоперек тротуару мотузку й

упав. Падаючи, він дуже вдарився об тротуар лобом і лишився лежати нерухомо.

Ніхто не знає, скільки пролежав би непритомний Свистунчик, якби в цей час по Макаронній вулиці не проїжджала на своєму автомобілі малючка Маківка. Побачивши Свистунчика, який нерухомо лежав на тротуарі, Маківка зупинила машину й, переконавшись, що Свистунчикові потрібна негайна медична допомога, швидко втягла його в машину, що для такої крихітки, як вона, було досить важко, й повезла до лікарні.

В лікарні Свистунчика швидко роздягли й поклали на ліжко. Лікар Компресик тут же прописав йому мікстуру й звелів покласти на голову лід, після чого особисто потиснув Маківці руку й подякував їй за те, що вона привезла хворого. Він хотів записати ім'я Свистунчика в лікарняний журнал, але Свистунчик усе ще не приходив до пам'яті й не міг назвати свого імені. Маківка теж не знала, як його звуть. Тому Компресик наказав одній з нянечок, щоб вона подивилася в кишені курточки хворого — чи не знайдеться там який-небудь документ, по якому можна було б встановити його ім'я.

Нянечка почала нишпорити в кишенях куртки й знайшла там листа на ім'я Коржика й шоферське посвідчення теж на ім'я Коржика.

— Справа ясна: його звуть Коржиком. Адже ніхто не стане носити в себе в кишенях чужі листи й документи, — вирішив лікар Компресик і записав Свистунчика в лікарняний журнал під іменем Коржика.

Коли на другий день міліціонер Вартунчик знову подзвонив у лікарню і запитав, чи не прибував до них на лікування міліціонер Свистунчик, йому відповіли, що ніякого міліціонера Свистунчика в них нема й не було, а є тільки шофер Коржик, котрий знепритомнів на вулиці. Цим і пояснюється, що про перебування Свистунчика в лікарні ніхто" не здогадувався, і міліція шукала його далі де завгодно, тільки не там, де він перебував насправді.

У газетах кожного дня вміщувалися повідомлення про те, що міліціонера Свистунчика ніде не можуть знайти. Деякі газети почали глузувати з того, що сама міліція не може знайти зниклого міліціонера.

В одній газеті навіть помістили карикатуру з зображенням міліціонера, який удень з ліхтарем сам себе шукає.

Закінчилося все це тим, що з приводу зниклого міліціонера стали друкувати всілякі жарти й кумедні оповідання і дійшли до того, що написали, немовби міліціонер Свистунчик зовсім не зник, а розшукати його не можуть тому, що ніякого Свистунчика взагалі на світі не було.

Не варто, однак, думати, що жителі Сонячного міста були злі, здатні сміятися над чужою бідою коротульки. Ні, вони були дуже добрі й чуйні, але справа пояснювалася тим, що "серед жителів Сонячного міста було багато автомобілістів, а відомо, що автомобілісти трошки не люблять міліціонерів, за те, що вони вичитують надто довгі нотації при кожному порушенні правил їзди. Якби пропав простий коротулька, то нікому б і на думку не спало сміятися, та оскільки пропав міліціонер, то це якось мимоволі в кожного автомобіліста викликало посмішку; до того ж дехто повірив, що справді ніякого міліціонера Свистунчика на світі не було й усі ці розмови — просто смішна вигадка для розваги газетних читачів.

Коли наступного ранку Свистунчик опритомнів у лікарні, він з подивом переконався, що знову лежить десь у чужому приміщенні.

Він уже хотів підвестися й піти, щоб з'ясувати, як він. сюди потрапив, але, відчувши слабість, опустив голову на подушку.

В цей час до палати ввійшла нянечка.

— З добрим ранком, Коржику! — привітно сказала вона. — Як ви себе почуваєте?

— Де я? — тривожно запитав Свистунчик, не звернувши навіть уваги на те, що нянечка кумедно назвала його Коржиком.

Нянечка пояснила йому, що він випадково впав на вулиці і вдарився лобом, від чого в нього стався струс мозку, а тепер він у лікарні і може не хвилюватися, тому що його скоро вилікують.

З цих пояснень Свистунчик майже нічого не зрозумів, бо ж свідомість його після удару була трохи затуманена, однак лагідний голос нянечки його заспокоїв.

Свистунчик враз перестав хвилюватися, з апетитом поснідав і проковтнув, навіть не скривившись, повну ложку гіркої мікстури.

Лікар Компресик лишився дуже задоволеним поведінкою хворого Свистунчика й звелів нянечці через кожну годину напувати його цією мікстурою, ставити на Лоба холодні компреси, а на випадок головного болю покласти й лід.

Сам лікар Компресик по кілька разів на день навідувався до Свистунчика й розповідав йому різні кумедні історії. Він вважав, що ніщо так не сприяє швидкому одужанню, як веселий настрій, а веселий настрій, відомо, буває у хворих, коли вони посміхаються або сміються. З цією метою лікар Компресик звелів розвісити по всій лікарні кумедні картинки, шаржі, карикатури й наказав усім нянечкам і черговим лікарям читати у вільний час хворим різні смішні оповідання та казочки, а також розповідати їм веселі побрехеньки, жарти, приказки, скоромовки, пустобайки й тому подібні речі.

Розділ двадцять третій

Совість знову непокоїть Незнайка

Інженер Клепка, з яким познайомилися наші мандрівники, був незвичайний коротулька. Основною особливістю його було те, що він усе робив з блискавичною швидкістю. Руки, ноги і язик у нього рухались страшенно швидко. Звичайно він не ходив, а бігав, і майже ніколи не перебував у спокійному стані. Якщо бігти було нікуди, а розмовляти ні з ким, то він щохвилини тіпався усім тілом або підстрибував від нетерплячки на місці. Якщо доводилось їхати на автомобілі, то він мчав на найвищій швидкості, причому рушав завжди зненацька, а зупинявся несподівано. Думки в його голові пролітали з швидкістю світла, що, як це кожному вже відомо, пролітає триста тисяч кілометрів за секунду. Він не задумуючись приймав різні рішення, блискавично їх здійснював, а коли вони йому чомусь переставали подобатись, умить відміняв, не доводячи до кінця.

Усі, кому доводилося зустрічатися з Клепкою, піддавалися під вплив його діяльної натури й виконували все, що тому спадало на думку, забуваючи про свої власні плани й наміри.

Кубик, який був трохи сумирнішої вдачі, думав, що зможе поїхати з мандрівниками на вулицю Творчості й показати їм будинки Кавунчика, але Клепка безцеремонно сказав, що з цим ще встигне, й одразу ж після обіду повіз усіх оглядати фабрику, де вироблялися всілякі меблі.

Потрапивши на меблеву фабрику, мандрівники були дуже здивовані тим, що стільці, столи, шафи, дивани, ліжка виготовлялися тут не з дерева, а з різноманітних пластичних мас. Процес виробництва був дуже простий. Заздалегідь заготовлена пластмаса подавалася в отвір штампувальної машини. Там вона здавлювалася за допомогою преса, внаслідок чого з машини вискакували готовий стілець, стіл або ліжко. Для виготовлення шаф, буфетів або диванів потрібна була не одна штампувальна машина, а дві, три й навіть більше. На одній такій машині штампувалася сама шафа, на другій — дверцята до неї й полички, на третій — шухляди і так далі.

Пластична маса виготовлялася найрізноманітніших кольорів і відтінків. Була так звана деревопластмаса. Зроблені з неї меблі не можна було відрізнити від дерев'яних. Була також металопластмаса, що повністю заміняла метал. Крім меблів, з металопластмаси робили люстри, дверні ручки, рами для картин, дзеркала.

Нарешті, була м'яка, як пух, еластопластмаса, яка йшла на виготовлення матраців, а також подушок і м'яких спинок для диванів та крісел.

Крім простих, на фабриці вироблялись і комбіновані меблі, як, наприклад, комбінований диван-ліжко, що міг водночас бути і диваном і ліжком, стіл-холодильник, стілець-пилосос, ліжко — книжкова шафа, крісло-велосипед та інші. Але найдужче нашим мандрівникам сподобались дуті або так звані пневматичні меблі. Шафи, столи, крісла, дивани вироблялися з гуми й надувалися повітрям. Ці меблі були дуже зручні для перевезення, бо варто було випустити з них повітря — і весь кімнатний гарнітур вміщувався у невеличкому чемоданчику. Найбільшою вишуканістю відзначалися пневматичні крісла, дивани й ліжка, оскільки при надуванні їх повітрям вони набирали опуклих, обтічних, гладеньких форм, що дуже заохочувало як до сидіння, так і до лежання на них.

Після огляду меблевої фабрики наші мандрівники пішли в кіно, а потім у театр.

На другий день Клепка й Кубик заїхали за ними раніше, і всі разом вирушили на фабрику телевізорів та радіоприймачів. Найголовніше, що вони тут побачили, було виготовлення великих плоских настінних широкоекранних телевізорів. Треба сказати, що в усіх кінотеатрах Сонячного міста були встановлені такі настінні телевізори з широкими екранами, тому картини передавались у всі кінотеатри прямо з телевізійної студії. Це було дуже вигідно, оскільки не треба було щовечора розвозити по всіх кінотеатрах сотні кіноплівок, примушувати працювати сотні. механіків, та до того ж не треба було й робити всі ці

кіноплівки. Досить було зробити одну, прокрутити її на передавальній телевізійній станції, й картину можна було дивитись у всіх кінотеатрах.

Такі ж телевізори, тільки значно менших розмірів, були й у багатьох квартирах, але жителі Сонячного міста не любили дивитися кінокартини вдома. Вони були дуже дружні, і їм більше подобалося дивитись кіно, зібравшись разом. Від цього картини здавалися їм чомусь значно кращими й цікавішими.

На цій фабриці, крім настінних, виготовлялись і настільні телевізори, а також радіоприймачі найрізноманітніших систем, починаючи з великих кімнатних радіол та радіотумбочок і кінчаючи мікроскопічними, кишеньковими гучнопищателями й манюсінькими гучношептателями.

Після цього Клепка повіз мандрівників на фабрику господарських предметів, де вироблялися різноманітні пилососи, пральні автомати, механічні підміталки, витиралки й соковижималки, герметичні горщики й пневматичні каструлі. Найбільше тут сподобалася мандрівникам автоматична саморегулююча електрична праска. Особливістю цієї праски було те, що вона могла автоматично, без будь-чиєї сторонньої допомоги, прасувати білизну. Для цієї мети в передній частині праски було два електричних ока, що являли собою дна невеличких телевізорчики, з допомогою яких праска немов бачила, що треба прасувати. Трошки нижче від цих очей праска мала ще бляшаний електричний ніс. Якщо прасована білизна починала пригорати, праска відчувала запах горілого цим своїм носом, у зв'язку з чим автоматично вимикалася й дзвонила.

Слідом за цим мандрівники побували на книжковій фабриці, де робилися найрізноманітніші книги: маленькі й великі, тоненькі і товсті, книжки-картинки і книжки-іграшки у вигляді ширмочок, гармошок, котушок, плетениць з цікавими казками, оповіданнями, ребусами, фокусами, загадковими рухомими й балакучими картинками.

Тут працювали десятки друкарських машин. Досить було всунути в отвір такої машини принесений письменником рукопис і зроблені художником малюнки, як одразу ж з іншого отвору сипалися готові книжки з картинками. У цих машинах друкування проводилось електричним способом, який полягав у тому, що друкарська фарба розпорошувалася всередині машини спеціальним пульверизатором і прилипала до наелектризованого паперу в тих місцях, де мали бути літери й картинки. Цим і пояснювалась швидкість виготовлення книг.

А потім Незнайко та його супутники побували на фабриці музичних інструментів, на ляльковому комбінаті, де вироблялися ляльки для лялькових театрів, і на автомобільному заводі, і в багатьох інших місцях. Удень вони тільки те й робили, що здійснювали з Клепкою та Кубиком усілякі цікаві екскурсії, а вечорами ходили в кіно, театр, на концерти або дивились які-небудь спортивні ігри й змагання. У цих походеньках іноді брав участь і Карасик, з яким вони познайомилися на фабриці одягу. Карасик, як уже згадувалося, був актором, тому-то він добре знав, у якому театрі йдуть найцікавіші вистави, й завжди міг порадити мандрівникам, на яку виставу краще всього піти.

Загалом життя у них було дуже веселе. Єдине, що псувало Незнайкові настрій — це згадка про міліціонера Свистунчика. Того дня, коли в газеті вперше з'явилось повідомлення про зникнення міліціонера Свистунчика, Незнайко дуже боявся, що він скоро знайдеться. Але наступного дня газети повідомили, що, незважаючи на безперервні пошуки, міліціонера Свистунчика ніде не виявили. Незнайко зрадів цьому й трошки заспокоївся. Однак увечері совість знову прокинулась і стала докоряти йому.

"А що я можу зробити? — виправдовувався Незнайко. — Я ж не винуватий, що міліціонер пропав".

"Ти не винуватий, це правда, — погоджувалася совість. — Але ж ти радів, що він пропав. Хіба можна радіти з чужого лиха?"

"А яке тобі діло до цього? — обурювався Незнайко. — Навіщо ти сунеш свого носа, куди тебе не просять?"

"Як це — яке діло? — дивувалася совість. — Я хочу, щоб ти був хороший, і завжди дорікатиму тобі, коли ти робитимеш щось погане".

Незнайкові стало соромно, і він поклявся, що більше не радітиме. Проте на другий ранок він знову почав непокоїтись і з дрожем узяв у руки газету, боячись прочитати в ній повідомлення, що міліціонер Свистунчик нарешті знайшовся і розказав усім, що це Незнайко зруйнував чарівною паличкою стіни міліції. Прочитавши в газеті, що Свистунчика ще й досі не знайдено, Незнайко зітхнув полегшено і мало не підскочив від радості, зате ввечері знову докоряв собі за це, але наступного ранку знову-таки радів. Поступово він усе ж перестав звертати увагу на докори совісті, і ніщо вже не затьмарювало його існування. До того ж нові друзі не давали нудьгувати нашим мандрівникам. Кубик і Клепка навіть замалим не посварилися через них. Кубикові хотілося розповісти далі про архітектуру й показати їм будинки Кавунчика, але Клепка не давав сказати йому жодного слова й не відпускав од себе мандрівників ні на крок. Кубик уже шкодував, що познайомив Незнайка, Кнопочку й Пістрявенького з Клепкою.

— Коли б я знав, що так вийде, то ніколи не став би тебе знайомити з ними, — сказав він Клепці.

Одного разу він задумав приїхати по Незнайка та його друзів трохи раніше й вивезти їх з дому до того, як приїде Клепка. Наступного ранку, він і справді прокинувся ледь світало й одразу помчав до готелю. Який же він був здивований, побачивши, що мандрівники вже поїхали.

— Знову цей Клепка мене випередив! — розгнівався Кубик. — Ну попався б він мені! Просто не знаю, що з ним зроблю…

Сердито насупивши брови, Кубик вийшов на вулицю і зустрівся з Клепкою, який щойно приїхав на своєму стрибаючому автомобілі.

— Ти куди це розігнався? — стурбовано запитав його Кубик.

— Як — куди? — здивувався Клепка. — До Незнайка й Кнопочки.

— Та їх уже хтось повіз!

— Хто повіз? — Клепка аж підскочив від такої несподіванки.

— Звідки я можу знати! — розвів Кубик руками.

— А! — закричав Клепка й ляснув себе долонею по лобі. — Знаю! Це Карасик! От не зійти мені з цього місця, що Карась їх кудись потяг!

Це й справді було так. Карасик давно умовляв наших мандрівників зробити з ним поїздку в Сонячний парк, запевняючи, що це значно цікавіше, ніж їздити по різних фабриках та заводах. Однак Клепка навіть слухати нічого не хотів про парк і всіляко перешкоджав здійсненню цього задуму. Закінчилося тим, що Карасик вдався до хитрощів і, заїхавши по мандрівників раніше як звичайно, повіз їх у Сонячний парк.

Цей парк був на східній околиці Сонячного міста й займав досить велику площу. Він складався з кількох частин чи, як їх інакше називали, містечок: Спортивного містечка, де проводилися різні спортивні ігри та змагання; Водяного містечка з плавальними басейнами, вишками для стрибання у воду й пристанями для човнів; Театрального містечка, в якому були різні театри, кіно, а також цирк; Шахового містечка, де можна було грати в шахи й шашки, й, нарешті, Веселого містечка — з різними розважальними атракціонами.

Кожне з цих містечок було влаштовано на свій власний лад. Найцікавіше було обладнане Шахове містечко. Вся його площа була розбита на великі квадратні клітинки і являла собою ніби величезну шахівницю. Всі будинки, кіоски й павільйони були збудовані тут у вигляді шахових фігур: тур, ферзів, слонів, коней тощо. Усі загорожі навкруги були зроблені у вигляді пішаків, а біля кожного входу стояли по два білих або чорних коні.

Серед квітів, що також росли тут у шаховому порядку, стояли столики, за якими охочі могли грати в шахи або шашки. Тут було багато шахістів та шахісток. Шахісти були звичайно зодягнуті в картаті костюми, а шахістки — в платтячка, прикрашені різнобарвними шаховими фігурками. Вони читали лекції про шахову гру, розповідали різні цікаві випадки з життя знаменитих шахістів, брали участь у шахових турнірах, на які збиралося дивитись дуже багато коротульок; нарешті, проводили сеанси одночасної гри з аматорами, тобто з простими малюками й малючками, котрі любили грати в шахи.

Сеанси одночасної гри полягали в тому, що один шахіст грав одразу з кількома гравцями на кількох шахівницях. Були такі фахівці, які грали одразу на десятьох, а то й п'ятнадцятьох дошках, а найкращий шахіст, чемпіон Сонячного міста Фігура, міг одразу грати на двадцятьох дошках, до того ж навіть не дивлячись на дошки. Йому тільки казали, який зроблено хід, він записував у книжечку й казав, який зробити хід у відповідь. На такі сеанси одночасної гри теж приходило дивитись багато коротульок.

Проте найцікавішими в Шаховому містечку були шахові автомати. Шаховий автомат — це машина, зроблена у вигляді звичайного коротульки з руками, ногами й навіть з головою. Всередині автомата був запам'ятовуючий обчислювальний електронний пристрій, з'єднаний електричними проводами з клітинками на шахівниці. Граючи із звичайними коротульками, автомат відшукує за допомогою електронного пристрою найправильніші відповідні ходи, що ведуть до виграшу, й пересуває фігури на шахівниці. В цьому нема нічого

дивовижного, оскільки шахова гра має свою теорію, і завжди можна розраховувати наперед, не треба пересувати фігури, щоб виграти партію.

Конструюють шахові автомати найкращі шахісти, а тому обіграти таку шахову машину може тільки який-небудь шаховий чемпіон, та й то не завжди. Траплялись випадки, коли сам конструктор програвав сконструйованому ним автомату. Пояснюється це тим, що конструктор може втомитися, захворіти чи зробити ненароком не той хід, що треба, а автомат ніколи не втомлюється і завжди діє швидко й безвідмовно, якщо, звичайно, не зіпсується.

В одному павільйоні Шахового містечка було встановлено великий шаховий автомат, що міг одночасно грати на тридцяти двох дошках. Автомат стояв у центрі кільцеподібного стола, на якому було тридцять дві шахівниці. За цими дошками сиділи охочі зіграти з автоматом. Зробивши хід на одній дошці, автомат трошечки повертався, робив хід на другій дошці, знову повертався і таким чином крутився весь час, роблячи хід за ходом. Це відбувалося так швидко, що деякі гравці не встигали навіть зробити свій хід. У таких випадках автомат зупинявся і чекав відповідного ходу.

Потрапивши до Шахового містечка, наші мандрівники довго спостерігали за грою цього великого шахового автомата. Нарешті Кнопочці набридло дивитись, але Незнайко тільки розохотився. Побачивши, що один гравець програв партію і виліз з-за столу, Незнайко сів на його місце й сказав, що теж хоче зіграти. Кнопочка запротестувала й сказала, що терпіти не може дивитись, як грають у шахи. Пістрявенький сказав, що він теж не може терпіти цього, але Незнайко вперся і не хотів іти. Тоді Карасик сказав, що вони з Кнопочкою і Пістрявеньким підуть погуляти у Веселе містечко, а Незнайко може пограти в шахи, а потім хай теж приходить до них. На цьому вони й домовилися.

Розділ двадцять четвертий

Як Незнайко захворів на шахову гарячку

Кнопочка й Пістрявенький пішли з Карасиком у Веселе містечко, а Незнайко почав грати з автоматом у шахи. Не встиг він зробити й десяти ходів, як дістав шах і мат. Він вирішив зіграти ще партію і програв її, зробивши всього лише п'ять чи шість ходів. Слідуючий мат він одержав за три ходи. Автомат ніби помітив, якої помилки припускався Незнайко в грі, й знайшов спосіб обігрувати його в найкоротший час.

Один гравець, котрий сидів за столом поруч із Незнайком, сказав, що йому рано ще грати з такою складною машиною, а краще пограти спочатку з якимсь маленьким автоматом, простішим. Дізнавшись, що в Шаховому містечку існують ще й інші автомати, Незнайко виліз з-за столу й пішов розшукувати машину на свої сили. Не встиг він пройти десяти кроків, як зустрівся з малючкою. На ній було красиве біле плаття з різнобарвними шаховими фігурками, а на голові капелюшок у вигляді корони, як у шахової королеви. Вона посміхнулася до Незнайка, як до давнього знайомого, і сказала:

— Здрастуйте!

— Здрастуйте, — відповів Незнайко. — Ми з вами, здається, десь уже зустрічалися?

— Як вам не соромно! Невже забули? Адже ви були в нас на фабриці.

— Ах, правда! — вигукнув Незнайко. — Тепер я згадав. Ви Ниточка.

— Правильно, — підтвердила Ниточка. — Давайте посидимо на лавочці. Тут дуже гарно.

Вони сіли на лавочці, й Ниточка сказала:

— А ми не забули вас і часто згадуємо про ваші відвідини. Нам тоді було дуже весело. Пам'ятаєте, як Голочка сказала Клепці: "Ви не кінь і не. в стайні. Іржатимете вдома". Ха-ха-ха! Тепер, як тільки хто-небудь із нас засміється, ми кажемо: "Ви не кінь і не в стайні. Підіть додому, поіржіть, а тоді приходьте знову".

Ниточка й Незнайко весело засміялися.

— Скажіть, вам сподобалось у нашому місті? — запитала Ниточка.

— Дуже сподобалось, — відповів Незнайко. — У вас тут машини всілякі, й кіно, й театри, й магазини, й навіть їдальні. Все у вас є!

— А у вас хіба не так, як у нас?

— Де там! — махнув Незнайко рукою. — У нас, коли захочеш яблучка, то треба спочатку на дерево вилізти; захочеш полунички, то її спершу треба виростити; горішка захочеш — у ліс треба йти. У вас просто: йди в їдальню і їж, чого душа забажає, а в нас попрацюй спочатку, а потім уже їж.

— Але ж і ми працюємо, — заперечила Ниточка. — Одні працюють на полях, городах, інші виробляють усілякі речі на фабриках, а потім кожен бере в магазині, що йому потрібно.

— То вам же допомагають машини працювати, — відповів Незнайко, — а в нас машин нема. І магазинів у нас нема. Ви живете всі спільно, а в нас кожний будиночок — сам по собі. Через це виходить велика плутанина. В нашому будинку, наприклад, є два механіки, але жодного кравця. В іншому якомусь будинку живуть лише кравці й жодного механіка. Якщо вам потрібні, приміром, штани, ви йдете до кравця, але кравець не дасть вам штанів задарма, бо коли почне роздавати всім штани задарма…

— То сам скоро без штанів залишиться! — засміялась Ниточка.

— Гірше! — махнув рукою Незнайко. — Він залишиться не тільки без штанів, але й без харчів, тому що не може ж він шити одяг і водночас добувати харчі!

— Це, звичайно, так, — погодилась Ниточка.

— Отже, ви повинні дати кравцеві за штани, скажімо, грушу, — говорив далі Незнайко. — Та коли кравцеві не потрібна груша, а потрібний, наприклад, стіл, то ви повинні піти до столяра, дати йому грушу за те, що він зробить стола, а потім цей стіл виміняти в кравця на штани. Але тесляр теж може сказати, що йому не потрібна груша, а потрібна сокира. Доведеться вам до коваля плентати. Може трапитись і так, що, коли ви прийдете до тесляра з сокирою, він скаже, що сокира йому вже не потрібна, бо він дістав її в іншому місці. От і залишитесь ви тоді з сокирою замість штанів.

— Так, це справді велика біда! — засміялась Ниточка.

— Біда не в цьому, бо з кожного становища знайдеться вихід, — відповів Незнайко. — У крайньому випадку, друзі не дадуть вам пропасти, і хто-небудь подарує вам штани чи позичить на якийсь час. Біда в тому, що на цьому грунті у деяких коротульок розвивається страшна хвороба — жадібність або скнарість. Такий скнара-коротулька цупить до себе додому все, що під руку потрапляє: що треба й навіть те, чого не треба. У нас є один такий малюк — Пончик. У нього вся кімната завалена всіляким мотлохом. Він гадає, що все це може знадобитись йому для обміну на потрібні речі. Крім того, в нього є дуже багато цінних речей, що могли б комусь пригодитись, а в нього вони лише пилом припадають і псуються. Різних курточок, піджаків — сила-силенна! Самих костюмів штук двадцять, а штанів, напевно, пар п'ятдесят. Усе це в нього звалено на підлозі в купу, і він уже навіть сам не пам'ятає, що в нього там є і чого нема. Деякі коротульки користуються цим. Якщо кому-

небудь знадобляться спішно штани або піджак, то кожен може підійти до цієї купи й вибрати, що йому до вподоби, а Пончик навіть не помітить, що річ пропала. Та коли помітить, то тут уже начувайся — зчинить такий галас, хоч з дому тікай!

Ниточка дуже сміялася, слухаючи цю розповідь. Потім обличчя її стало серйозним, і вона сказала:

— Соромно з хворих сміятись! Добре, що в нас ніхто не може захворіти цією страшною хворобою. Для чого нам тримати в себе цілу купу костюмів, якщо будь-коли можна взяти в магазині цілком пристойний костюм! До того ж моди постійно міняються, і якщо костюм вийде з моди, його однаково не одягнеш. До речі, — згадала Ниточка, — де ж ваші друзі — Кнопочка та цей... Сіренький, чи як його?

— Не Сіренький, а Пістрявенький, — поправив Незнайко Ниточку. — Вони пішли з Карасиком у Веселе містечко, а я залишився тут, щоб зіграти з автоматом у шахи.

— Ну й зіграли?

— Зіграв тричі й ні разу. не виграв.

Дізнавшись, що Незнайко грав з великим автоматом, Ниточка сказала, що цей автомат сконструйований шаховим чемпіоном Фігурою, тому обіграти його важко навіть для досвідчених шахістів. Великим досягненням вважається зіграти з ним хоча б у нічию, а тому, хто виграє, надається право грати з чемпіоном Фігурою на першість.

Для таких малодосвідчених гравців, як Незнайко, в Шаховому містечку було багато менш досконалих шахових автоматів. Електронна будова цих машин була простіша, і обіграти їх було значно легше. А, крім того, в багатьох автоматах були зроблені додаткові пристосування для розваги гравців. Так, наприклад, у одного була дуже смішна

фізіономія. До того ж він умів шморгати носом і чухати рукою власну потилицю, що було дуже потішно. В другого фізіономія була зроблена з гнучкої пластмаси, й, коли йому щастило зробити вдалий хід, на обличчі в нього з'являлась урочиста посмішка. Як тільки він починав вигравати партію, рот його розтягувався до вух; та коли раптом програвав, то корчив такі страшні гримаси, що неможливо було дивитися без реготу. Був і такий автомат, у якого спалахувала в носі електрична лампочка, від чого весь ніс світився червоним світлом, а волосся на голові ставало дибки.

Крім того, тут ще були автомати, які свідчили про різні характери гравців. Один з них, перед тим, як зробити хід, довго морщив лоба, м'яв для чогось рукою власного носа, несміливо брав фігуру з дошки, довго тримав її в руці, неначе роздумуючи, куди поставити, нарешті, зробивши хід, швидко хапав фігуру назад, ставив на попереднє місце й знову вдавав, ніби думає. Такі витівки автомата сердили деяких надто нетерплячих гравців, і від того їм не так скучно було грати. Другий автомат, перед тим, як зробити хід, обов'язково хмикав, гмикав, покахикував, крутив головою, знизував плечима, розводив руками; третій пускав у хід усілякі слівця, наприклад: "Ах, ви так пішли? Ну, а ми так!" Або: "Зараз ми вам покажемо, як грати в шахи". Або: "Зараз вам буде каюк". Це досягалося за допомогою магнітофона, тобто звукозаписного апарата з магнітною стрічкою, на якій записувалися різні фрази. Перед кожним ходом магнітофон автоматично вмикався, і звучала та чи інша фраза.

Кожний автомат мав своє ім'я. Так, наприклад, великий, тридцятидвохмісний автомат звався "Титаном". Той, що говорив: "Зараз вам буде каюк", так і звався "Каюк". А той, що вмів чухати потилицю, звався чомусь "Барбосиком". Ниточка познайомила Незнайка з усіма автоматами, й Незнайко зіграв з кожним по партії, але виграти зумів тільки в одного "Барбосика".

— От бачите, ви вже досягаєте успіхів! — сказала Ниточка. — Вам треба частіше приходити сюди й тренуватися.

Поки Незнайко грав у шахи, Кнопочка й Пістрявенький веселились у Веселому містечку. Веселощі тут починалися ще до того, як відвідувачі потрапляли в містечко, тобто біля самого входу. Цей вхід являв собою не ворота, не хвіртку, не двері, а широку металеву трубу, схожу на тунель. Труба безперервно крутилась, і кожен, хто намагався пройти крізь неї звичайним способом, неминуче падав, оскільки ноги його заносило вбік. Для того, щоб утримати рівновагу, необхідно було йти не прямо, а спритно перебираючи ногами навскосяк. Деякі коротульки добре напрактикувались у цьому далі й проходили крізь трубу, навіть не похитнувшись. Але таких було мало. Більшість відвідувачів не могли потрапити в містечко, не вивалявшись попередньо в трубі.

Перед цією трубою завжди стояла юрма коротульок і сміялася зі спроб сміливців пройти крізь трубу. Кнопочка, Карасик і Пістрявенький приєдналися до юрми й теж стали сміятись. Особливо гучно реготав Пістрявенький. Йому здавалося, що пройти по трубі зовсім не важко, а всі падають через власну незграбність. Нареготавшись досхочу, Пістрявенький вирішив показати своє уміння і безстрашно ввійшов у трубу. Не встиг він ступити й трьох кроків, як упав і став перекочуватися в трубі, наче поліно. Цукерки, що були в його кишені, висипались. Пістрявенький підбирав їх, запихав знову в кишеню і водночас намагався звестися на ноги, але його тут же кидало назад. Так він перевертався всередині труби, поки його нарешті не викинуло з неї з другого боку. Вся ця пригода викликала в глядачів цілу бурю сміху.

— Бачите, ми ще не зайшли у Веселе містечко, а вже почали веселитися, — сказав Карасик Кнопочці. — Зверніть увагу — сміх тут викликається дуже просто — відвідувачі самі себе смішать: спочатку ви смієтеся з інших, а потім самі лізете в трубу, й тоді вже інші сміються з вас.

Сказавши це, Карасик пішов до труби. Незважаючи на свою мішкувату постать, він досить спритно подолав увесь шлях і впав лише за два кроки від виходу з труби, що, одначе, також розвеселило глядачів. Потім настала черга Кнопочки. Всі сподівалися, що вона теж

упаде, і вже зібралися як слід посміятись, але Кнопочка так спритно перебирала ногами, що навіть не спіткнулася ні разу.

Опинившись у Веселому містечку, наші мандрівники пішли по алеї і скоро зупинилися на майданчику, посередині якого було встановлене велике дерев'яне коло. Це коло звалося чортовим колесом. Охочі сідали на нього. Після чого коло швидко крутилось, і центробіжна сила відкидала їх убоки.

Покрутившись на чортовому колесі й скотившись на землю клубком, наші мандрівники пішли далі й зупинилися перед чарівним дзеркалом. Це дзеркало не плескате, а криве, причому воно весь час вигиналося, від чого голова в коротульки, котрий дивився в нього, витягувалася вздовж, неначе гороховий стручок, а ноги робилися короткими, як у гусеняти; потім навпаки: ноги видовжувалися, як макарони, а голова ставала плескатою, як млинець. Услід за цим видовжувався ніс, а обличчя перекошувалося набік; нарешті обличчя взагалі ставало ні на що не схожим.

На всі ці перетворення неможливо було дивитися без сміху, — та оскільки від сміху дуже розвивається апетит, то наші мандрівники пішли обідати в їдальню, а після обіду каталися на роликових атомних автостільчиках і на кулькових ковзанах-самоїздах.

Атомний автостільчик був схожий на звичайний стільчик або крісельце з підставкою для ніг, тільки замість ніжок у нього були м'які гумові ролики. Внизу, під сидінням, був невеликий атомний двигун, який рухав стільчика.

Для того, щоб їздити на автостільчику, не потрібно було навіть учитися правити ним. Досить було сісти на нього, сказати: "Вперед!", і стільчик сам їхав уперед. Варто сказати: "Швидше!" або "Повільніше!" — і стільчик одразу ж починав рухатися швидше або уповільнював хід. При

словах "праворуч" або "ліворуч" стільчик повертав у той чи інший бік. Якщо ж сказати: "Стоп!" — стільчик одразу зупинявся.

Усі ці слова можна було вимовляти не голосно, а пошепки, й навіть зовсім не вимовляти, а думати про себе.

Кнопочка й Пістрявенький зацікавилися, чому так виходить. Карасик розповів, що внизу стільчиків є підставка, яка вловлює електричні сигнали від ніг коротульки, котрий сидить на стільчику, й передає ці сигнали в спеціальний електричний пристрій, що запускає в хід двигуна, регулює швидкість, умикає механізм правого чи лівого повороту.

— Які ж можуть бути сигнали від моїх ніг? — з подивом запитав Пістрявенький. — Від моїх ніг не йдуть ніякі сигнали.

— Ви цього просто не помічаєте, — відповів Карасик, — тому що сигнали ці дуже слабенькі, але вони все-таки є. Варто вам подумати, тобто подумки сказати слово "вперед", як одразу ж від вашого мозку по нервах пробіжить нервовий електричний імпульс, ніби даючи розпорядження ногам іти вперед або назад, повертати праворуч або ліворуч чи зупинятися на місці. Отакі електричні імпульси і вловлюють електронним пристроєм.

Пістрявенький став кататися на автостільчику й з цікавістю спостерігав, як стільчик слухається його думок. Потім сказав:

— Що ж, по-моєму, такий стільчик навіть кращий, ніж Незнайкова чарівна паличка! Тут досить тільки подумати: хочу праворуч або ліворуч, і бажання одразу здійснюється. А там треба ще махати паличкою та говорити голосно, чого хочеться. Одне слово — морока!

Накатавшись досхочу на автостільчику, Пістрявенький, Кнопочка й Карасик стали кататися на кулькових ковзанах-самоїздах, які мали приблизно такий же електронний пристрій, як у автостільчиках, тобто

вловлювали електричні імпульси від ніг коротульки й везли його, куди було треба.

Карасик сказав, що поки що ці автостільчики й ковзани-самоїзди є лише в парку, але незабаром на них можна буде їздити по всьому місту, а потім, можливо, ніхто взагалі не стане їздити на автомобілях, бо всі їздитимуть на автостільчиках.

День непомітно минув, а тому Кнопочка, Карасик і Пістрявенький повернулися у Шахове містечко, розшукали там Незнайка й Ниточку, після чого всі разом пішли в Театральне містечко дивитися виставу. 1

Відтоді Кнопочку й Пістрявенького щоденно можна було зустріти у Веселому містечку. А Незнайко цілими днями пропадав у Шаховому містечку. Тут він зустрічався з Ниточкою і розмовляв з нею про всяку всячину. Але головне для них було те, що вони грали в шахи. Ниточка була завзята шахістка, і їй подобалося, що Незнайко теж захопився грою в шахи, чи, як звикли говорити в Сонячному місті, захворів шаховою гарячкою.

Розділ двадцять п'ятий

Як знайшовся Свистунчик

Потрапивши в лікарню, Свистунчик спочатку дивувався, коли лікарняна нянечка чи хто-небудь з лікарів називали його Коржиком. Однак він "не догадався відразу спитати, чому його називають таким смішним ім'ям. Його розумові здібності були дещо притуплені внаслідок струсу мозку, й голова працювала не так добре, як раніше. Поступово його розумові здібності відновлювались, але водночас він непомітно для себе звикав до нового імені, так що через кілька днів уже й сам вважав, що його звуть Коржиком. Він лише іноді здригався, коли його кликали цим іменем, і відгукувався не одразу, неначе йому треба було подумати спочатку, чи це його кличуть, чи не його.

Лікар Компресик помічав цю дивину в поведінці Свистунчика, але пояснював її хворобливим станом, котрий діяв на нервову систему або як збудник, або як гальмо. Він лікував далі своїм методом, тобто за допомогою сміху, але спочатку всі його жарти були безсилі якоюсь мірою вплинути на хворого. Та в міру того, як розумові здібності Свистунчика відновлювалися, на обличчі його почала з'являтися осмислена усмішка. Це, між іншим, доводило, що здатність розуміти смішне залежить у коротульок від їхнього розумового розвитку.

Помітивши, що обличчя Свистунчика дедалі частіше освітлюється усмішкою, лікар Компресик вирішив перейти до другого етапу лікування, тобто замість розказування смішних історій читати вголос веселі книги. З цією метою він прочитав йому книгу, що називалася "Тридцять троє веселих воронят" відомого письменника Ластика. Слухаючи цю книгу, Свистунчик голосно сміявся. Це підбадьорило лікаря Компресика. Він вирішив, що тепер уже можна перейти до самостійного читання, і приніс хворому цілу купу газет, у яких у ті дні вміщувалось багато кумедних історій про зниклого міліціонера Свистунчика.

Однак усі ці кумедні історії не здалися кумедними самому міліціонеру Свистунчику. Побачивши в газеті своє ім'я, він згадав, що він і є цей самий зниклий міліціонер Свистунчик, а зовсім не Коржик, як його називали в лікарні. Свідомість Свистунчика остаточно прояснилась, і він пригадав усе, що трапилось: і те, як Незнайко махнув чарівною паличкою і як від цього рухнули стіни міліції. Відкинувши вбік усі газети, Свистунчик хотів скочити з ліжка, але лікар Компресик сказав:

— Лежіть, лежіть, Коржику. Куди це ви раптом зібралися?

— Я зовсім не Коржик, а міліціонер Свистунчик, — відповів Свистунчик. — Я повинен якнайшвидше приступити до своїх обов'язків і затримати чарівника, щоб відібрати в нього чарівну паличку, за допомогою якої він руйнує будинки й може завдати багато лиха жителям.

Лікар Компресик знав, що деякі хворі від розумового розладу, що стався з ними, починають уявляти, ніби їх переслідують відьми, чаклуни або злі чарівники. Тому він став переконувати Свистунчика, що ніякого чарівника нема й не було.

Але Свистунчик запевняв, що сам бачив, як чарівник зруйнував стіни міліції.

— Який же він був, цей чарівник? — з посмішкою запитав лікар Компресик.

— Такий самий, як усі коротульки, тільки штани на ньому були жовті, а в руках чарівна паличка, — відповів Свистунчик.

— Ну, ясно, що вам усе це привиділося, — сказав Компресик. — Де ж бачено, щоб коротульки ходили в жовтих штанах! Такої моди навіть нема!

— От і добре, що нема моди. По цих жовтих штанах його легко буде впізнати й відібрати чарівну паличку.

Лікар Компресик похитав/ скрушно головою і приклав руку до лоба хворого, щоб дізнатися, чи нема в нього жару, після чого сказав:

— У вас, напевно, голова болить?

— Ніяка голова в мене не болить! — сердито відповів Свистунчик.

— Це вам тільки так здається, що вона не болить, а насправді болить, — сказав Компресик. — От ми покладемо вам на лоба лід, і ви одразу відчуєте полегшення.

Лікар Компресик покликав нянечку й сказав:

— Нянечко, лід на голову Коржику.

— Я ж вам сказав уже, що я не Коржик, а міліціонер Свистунчик!

— Ну гаразд, гаразд, — заспокоїв його Компресик. — Хворі після струсу мозку часто видають себе за різних відомих осіб. От ви начиталися в газетах про знаменитого міліціонера Свистунчика й самі уявили собі, що ви Свистунчик.

— Ні, я насправді Свистунчик.

— От коли ви побачите своє посвідчення, то самі переконаєтеся, що ви Коржик, а не Свистунчик… Нянечко, принесіть сюди посвідчення Коржика.

Нянечка принесла куртку Коржика й витягла з кишені шоферське посвідчення.

— Ану лишень подивимося, що тут написано, — сказав Компресик і взяв посвідчення в руки. — Ви живете на Макаронній вулиці?

— Правильно, — підтвердив Свистунчик.

— В будинку номер тридцять сім?

— В будинку номер тридцять сім.

— Виходить, що ви і є Коржик.

— Не може бути!

— Як же не може бути? Ось дивіться, тут чорним по білому написано: "Коржик". Бачите — "Коржик".

Свистунчик узяв у руки посвідчення, прочитав, що там було написано, й з подивом сказав:

— Дивіться, правда: "Коржик проживає на Макаронній вулиці, № 37, квартира 66..." Але дозвольте, чому Квартира 66? У мене ж квартира 99.

— Ну, це у вас у голові, мабуть, від удару щось перевернулося, — сказав Компресик. — Ви переверніть 66 догори ногами, й вийде 99.

Свистунчик перевернув посвідчення догори ногами й засміявся:

— Дивіться, і справді — 99! Не бути мені Свистунчиком, якщо я вже не Коржик, тобто... тьху! Не бути мені Коржиком, якщо я Свистунчик! Правильно я кажу?

— Цілком правильно, — підтвердив Компресик. — Тільки ви не хвилюйтеся, а найкраще постарайтеся заснути. Коли ви проснетесь, то все про Свистунчика забудете. Я сам у всьому винуватий: не слід було давати вам ці газети читати.

Свистунчик поступово заспокоївся і невдовзі заснув.

Однак на лікаря Компресика після цієї розмови напали роздуми. Не те, щоб він сумнівався, що Коржик — це не Коржик. Ні! Він був переконаний, що Коржик — це Коржик. Але на душі в нього все-таки неспокійно. Захопивши з собою шоферське посвідчення, він пішов на Макаронну вулицю, знайшов будинок № 37 і, піднявшись на четвертий поверх, подзвонив у шістдесят шосту квартиру. Йому відчинив Жартунчик.

— Скажіть, тут живе Коржик? — спитав лікар Компресик.

— Так, заходьте, — відповів Жартунчик.

Лікар зайшов до кімнати, й Жартунчик сказав Коржику, який сидів на дивані:

— Ось, Коржику, до тебе прийшли, не бути мені Жартунчиком.

Коржик встав назустріч Компресику.

— То це ви Коржик? — здивувався Компресик, побачивши перед собою справжнього Коржика.

— Так, я. А чому б мені не бути Коржиком?

— Так, так, звичайно, — поспішив погодитись Компресик. — Чому б вам і не бути Коржиком… Та справа в тому, що в нас уже є один Коржик… тобто… тьху! Що це я кажу! Скажіть, ви не загубили випадково свого шоферського посвідчення?

— Як же, як же! — зрадів Коржик. — Я загубив, тобто не загубив, а його взяв з моєю курткою той дивак, що ночував у нас.

Лікар Компресик дістав з кишені посвідчення й показав Коржикові.

— Моє, точно! — вигукнув Коржик, побачивши посвідчення. — Як воно до вас потрапило?

Лікар Компресик розповів Коржикові й Жартунчикові про коротульку, якого привезла до них у лікарню малючка Маківка. А Жартунчик і Коржик розказали лікареві про коротульку, який невідомо чому заснув у них у квартирі й пішов, надівши помилково куртку Коржика.

Захопивши з собою куртку Свистунчика, Жартунчик і Коржик подалися з лікарем до лікарні. Побачивши сонного Свистунчика, вони

одразу його впізнали й підтвердили, що це і є той самий коротулька, якого вони застали вночі у себе вдома. Забравши куртку Коржика, вони пішли, заздалегідь попросивши дозволу провідати на другий день хворого й розпитати в нього докладніше, як він потрапив до них у квартиру.

Як тільки Жартунчик і Коржик вийшли, лікар Компресик добряче задумався, після чого сказав:

— Тепер ясно, що наш Коржик — це не Коржик. А якщо не Коржик, то він, без сумніву, не хто інший, як зниклий міліціонер Свистунчик.

Дійшовши до такого висновку, лікар Компресик подзвонив по телефону в редакцію газети й повідомив, що зниклий міліціонер Свистунчик зовсім не зник, а перебуває у нього в лікарні. Одразу ж з газети в лікарню прибув газетний кореспондент Пірце, який поговорив з лікарем Компресиком і міліціонером Свистунчиком, потім подався до Жартунчика й Коржика, вивідав у них усе, що вони знали по цій справі, після чого побував у малючки Маківки, розпитав і її, нарешті заїхав у відділення міліції, оглянув зруйновані стіни й поговорив з міліціонером Вартунчиком.

На другий ранок у газетах з'явився повний звіт про пригоди міліціонера Свистунчика, й усе місто було приголомшене несподіваною новиною. Жителі виривали одне в одного з рук газети, в котрих друкувалось повідомлення про те, що міліціонер Свистунчик, який наробив стільки галасу, нарешті знайшовся. Усі тільки й говорили про цього Свистунчика.

Незнайко, який з раннього ранку прийшов у Шахове містечко й грав з автоматом "Барбосиком" у шахи, з подивом глянув на коротульок, котрі товпилися довкола на доріжках, читали газети й збуджено про щось розмовляли. Незнайкові цікаво було знати, про що вони

розмовляють, але шахова гра захопила його, і йому не хотілось переривати розпочатої партії.

У цей час віддалік на доріжці з'явилася Ниточка. Вона швидко бігла й з усієї сили розмахувала газетою, що була в її руках.

— Незнайку! — закричала вона, побачивши Незнайка здалеку. — Свистунчик знайшовся!

— Який там ще' Свистунчик! — запитав Незнайко. Він уже забув про існування Свистунчика.

— Ну, міліціонер Свистунчик, який був пропав, — сказала Ниточка.

Незнайко одразу все згадав. Кинувшись назустріч Ниточці, він вихопив у неї з рук газету й став читати. Тут були і розповідь Жартунчика й Коржика, розповідь Маківки, й розповідь міліціонера Вартунчика, й розповідь лікаря Компресика, й розповідь самого Свистунчика. Свистунчик твердив, що чарівник, який зруйнував стіни міліції, був одягнутий у жовті, канаркові, штани, по яких його легко буде знайти для того, щоб забрати в нього шкідливу чарівну паличку.

Як тільки Незнайко прочитав про це твердження Свистунчика, на нього напав страх. Він зблід і, сівши на лавочку, став прикривати газетою свої жовті, канаркові, штани. Побачивши це, Ниточка розсміялася.

— Що з тобою, Незнайку? — запитала вона. — А, розумію! Адже ти теж у жовтеньких штанах. Ти боїшся, що подумають, ніби ти чарівник, так?

— Так, — признався Незнайко.

— Як тобі не соромно, Незнайку! — вигукнула Ниточка. — Хіба ти не знаєш, що чарівників нема на світі?

— А навіщо ж Свистунчик сказав, що він бачив чарівника?

— Дурниці! — відповіла Ниточка. — Свистунчик хворий. У нього марення і розладнання уяви. Йому все це примарилось. Ось почитай, що пише про це лікар Компресик.

Незнайко став читати розповідь лікаря Компресика, яка була вміщена в газеті. Лікар Компресик писав, що міліціонер Свистунчик ще не зовсім здоровий. Його розумові здібності ще не цілком відновилися після струсу мозку, уява також ще розладнана, отож хворий і марить чарівником у жовтих штанах, тобто вважає, буцімто він бачив його, тим часом, як він його ніколи, звичайно, не бачив. Однак поступово це в хворого минеться, а до тих пір йому доведеться бути в лікарні, бо ж подібні хворі на марення небезпечні для оточуючих.

Прочитавши в газеті, що Свистунчика ще не скоро випустять з лікарні, Незнайко трохи заспокоївся, але боявся навіть устати з лавочки, бо ж йому здавалося, що всі дивляться на його жовті штани.

— Ото чудний! — сказала Ниточка. — Ніби ти один у жовтих штанах. Поглянь навколо.

Незнайко глянув на всі боки й побачив, що багато малюків ходило в жовтих штанах.

— Пам'ятаєш, коли ви були в нас на фабриці, художниця Акварелька працювала над проектом жовтих штанів! — сказала Ниточка. — Тепер фабрика освоїла цю модель, і з учорашнього дня жовті штани надходять у всі магазини. Тепер це наймодніший колір.

Розділ двадцять шостий

Важливі події

Побачивши, що ніхто не звертає уваги на його жовті штани, Незнайко заспокоївся і перестав думати про міліціонера Свистунчика. День він провів досить весело й лише ввечері, коли ліг спати, раптом відчув якийсь неспокій. Спочатку він навіть не розумів, що з ним діється. Йому здавалося, ніби він чи загубив щось, чи обіцяв щось комусь дати, але не виконав обіцянки, чи то йому обіцяли щось дати, але так і не дали.

"Дідько його розбере, що зі мною таке! — дивувався Незнайко. — Все було так добре, й ось на тобі!"

Він перевертався в ліжку з боку на бік, намагаючись будь-що заснути, й раптом почув тоненький писк, наче комар пищав. Незнайко насторожився і поступово в цьому писку став розрізняти слова:

"А ти про міліціонера за-бу-у-в? Заб-у-у-в?"

"Ти бач! — здивувався Незнайко. — Та це ж моя совість! Ха-ха! Давно, як кажуть, не чували!"

Але совість не звернула уваги на його глузування й говорила далі:

"Ти ось спиш собі, а міліціонера через тебе тримають у лікарні. Піди краще до Компресика й скажи, що Свистунчик справді бачив у тебе чарівну паличку. Адже Компресик думає, що в Свистунчика не всі дома, тому й вважає за необхідне його лікувати".

— От нещастя! — пробурчав крізь зуби Незнайко. — Як тільки мені треба спати, вона прокидається і починає туркотіти, їй, бачите, вночі не спиться чомусь.

Однак совість не вмовкала й настирливо правила своєї:

"Я ж хочу, щоб ти був кращий. Я не можу спати, коли бачу, що ти робиш щось погане".

"Ну гаразд, гаразд! — роздратовано відповів Незнайко. — Завтра піду й розкажу все. Хай міліціонер покарає мене. Й чарівну паличку хай забере! Обійдуся і без палички. Через неї тільки неприємності!"

Не встиг Незнайко це сказати, як совість угамувалась, і він швидко заснув.

Наступного дня Незнайко, звичайно, нікуди не пішов, нікому нічого не сказав, а ввечері, коли совість знову почала дорікати йому, він сказав, що виконає обіцянку завтра. Таким чином, він знайшов дуже добрий спосіб миритися із своєю совістю. З нею зовсім не треба було сперечатись, а як тільки вона почне дорікати, слід було пообіцяти: гаразд, мовляв, зроблю завтра. Совість одразу втихала, і можна було спокійно спати.

Наші мандрівники, як і раніше, пропадали цілими днями в парку, а в Сонячному місті тим часом відбувалися дуже важливі події, які мало-помалу спричинилися до значних змін у житті міських жителів. Величезну роль у цих подіях відіграли троє колишніх ослів, тобто уже відомі всім Калігула, Брикун і Пегасик. З того часу, як ця трійця зустрілася на Макаронній вулиці й Пегасик надумав протягти впоперек тротуару мотузку, від якої так постраждав міліціонер Свистунчик, вони більше не розлучались один з одним. Утрьох їм було не так сумно, до того ж Брикун і Калігула сподівалися, що Пегасик придумає ще якусь цікаву забавку. Пегасик сказав, що найцікавіша забавка, яку він знає, — це обливати із шланга водою перехожих, але згодом він, можливо, придумає і ще що-небудь.

Наступного ранку, як тільки на вулицях з'явилися поливальники квітів, Калігула, Брикун і Пегасик відібрали в одного з них шланг і заходились обливати перехожих. Поки перехожі дотямилися, в чому

справа, багатьох було облито з голови до ніг. Такий самий жарт Калігула, Брикун і Пегасик устругнули з перехожими і на другій вулиці, потім на третій. Усі ці їхні подвиги не пройшли непоміченими, і на другий день у газеті з'явилось нове повідомлення. Ось що там було написано:

"Нам уже доводилось писати в нашій газеті, як двоє невідомих перехожих захопили шланг для поливання квітів і поливали з нього пішоходів на вулиці. За вчорашній день трапилося ще кілька таких самих безглуздих випадків. Один з облитих з ніг до голови пішоходів простудився і захворів. Тепер він перебуває у лікарні, де, за всіма ознаками, йому доведеться пролежати декілька днів.

Необхідно відзначити, що випадки обливання водою перехожих є дикими, хуліганськими вибриками, яких давно вже не знали в нашому місті. Останній раз такий випадок трапився кілька десятків років тому. В ті далекі від нас часи ще були коротульки, яким було приємно робити неприємності іншим коротулькам. Так, наприклад, деяким з них подобалось, підкравшись до кого-небудь ззаду, несподівано вдарити кулаком по спині або вилити кварту холодної води на голову. Більшість з них любили грати в квача. Збиваючи перехожих з ніг, вони гасали по вулицях швидше од вітру, чому й були прозвані вітрогонами.

Внаслідок проведених виховних заходів вітрогони перестали існувати в нашому місті вже багато років тому. Лишається невиясненим, чи коротульки, які обливають водою, є вітрогонами, що уціліли від минулих часів, чи це якісь нові, що невідомо звідки прийшли, вітрогони. Треба сподіватися, що в майбутньому все це з'ясується".

До речі, обливання водою з шланга було не єдиною розвагою у наших вітрогонів. Побачивши, що жителі Сонячного міста часто грали в піжмурки, вони теж стали грати в цю гру, але внесли в неї деякі удосконалення. А згодом ця удосконалена гра знайшла навіть деяке розповсюдження серед простих коротульок і була названа вітрогонськими піжмурками. Кожен, хто грав у цю гру, брав у руки

кварту з водою. Той, що шукав, повинен був не тільки знайти того, що ховався, але й облити його з кварти водою, а той, що ховався, повинен був облити того, хто шукав. Точнісінько так з'явилася гра, яка була названа вітрогонським квачем. При цій грі гравці ганялись один за одним і обливалися водою з кварт. Як тільки квачеві вдавалося облити кого-небудь, він одразу переставав бути квачем, а замість нього квачем ставав облитий, котрий, у свою чергу, старався облити інших гравців.

Окрім рухливих ігор, Калігула, Брикун і Пегасик дуже швидко оволоділи й настільними іграми, як наприклад, лото, доміно, більярд, шашки й навіть шахи. Однак і тут грати просто, як усі грали, їм не сподобалось, і Пегасик, що був найбільш винахідливим серед них, запропонував грати на щиглі.

При цьому методі той, хто програв у шахи, шашки, доміно чи більярд, підставляв лоба, а той хто виграв, давав йому одного, два чи якусь іншу заздалегідь обумовлену кількість щиглів.

Необхідно нагадати, що всі ці дикі витівки відбувалися тому, що Калігула, Брикун і Пегасик були незвичайні коротульки. В кожному з них лишилося дещо від тваринного стану, в якому вони перебували раніше. Особливою грубістю відзначався Брикун. Він ніколи нікому не поступався дорогою на вулиці — навпаки норовив штовхнути кожного зустрічного, наступав усім на ноги й плювався куди хотів. Замість того, щоб сміятися потихеньку, він оглушливо іржав, так що перехожі сахалися з переляку й затикали руками вуха. Коли йому що-небудь було потрібно, він не просив, а просто брав або відбирав. Коли ж йому не давали, то він хвицався ногами, а іноді навіть намагався вкусити. Він усіх обзивав лопухами та іншими образливими прізвиськами, всім погрожував обскубти вуха, надумався лазити в чужі квартири, коли господарі спали, й брати без дозволу їхні речі.

А втім, Пегасик і Калігула були анітрохи не кращі. Їм усім трьом, як і раніше, здавалося дивиною, що вони ходять не на чотирьох ногах, а на двох. Їх весь час переслідувало бажання порачкувати й закричати по-

ослячому, але якась внутрішня сила стримувала їх від цього. Внаслідок нездійсненого бажання їх починала гризти туга, білий світ їм був немилий, і весь час неначе ссало під ложечкою, а від цього хотілось устругнути що-небудь бридке, щоб і в інших на душі зробилося так само недобре, як у них. Якби Незнайко дізнався про їхні муки, то мерщій перетворив би їх знову на ослів. Але він нічого про це не знав.

Жителі Сонячного міста часто бачили всіх трьох друзів разом. Кожному мимоволі впадало у вічі те, що вони були дуже схожі між собою. Та й справді, всі троє були одягнуті, наче по одній моді: в яскраві піджаки з вузенькими, короткими рукавами, з яких стирчали ваговиті кулаки, довгі й широкі штани ядучого зеленувато-жовтого кольору, а на головах замість капелюхів чи кепок — якісь чудернацькі берети з яскравими плямами. Якщо придивитись уважніше, то й в обличчях можна було помітити схожість. Особливо впадало у вічі те, що в кожного був маленький, ніби ґудзик, ніс і довга верхня губа, що надавало обличчю якогось недоумкуватого виразу. Різниця, як уже говорилося, була лише в тому, що в Пегасика ластовиння сиділо тільки на носі, в Брикуна — на носі й на щоках, а в Калігули все обличчя було обсипане ластовинням, неначе маком.

Оскільки в Сонячному місті дуже великого значення надавали одягу і взагалі модам, багато жителів тут же звернули увагу на те, як були одягнуті Калігула, Брикун і Пегасик. Декотрі відразу подумали, що з'явилася нова мода, й кинулись у магазини. Однак ні барвистих піджаків з вузенькими рукавами, ні строкатих беретів у магазинах не виявилось. Єдине, що можна було взяти — це жовті штани. Багато коротульок вирядилось у жовті штани, але незабаром побачили, що ці штани були не такі, як треба. По-перше, вони були не досить широкі, по-друге, не досить довгі; по-третє ж, вони були просто жовті, тим часом як справжні модні штани були не чисто жовті, а з зеленкуватим відтінком. Величезна кількість жовтих штанів, випущених фабрикою одягу, лежала в магазинах. Їх ніхто не хотів брати. Голочка ладна була рвати на собі волосся від досади. А в цей час із магазинів стали надходити на

фабрику вимоги прислати широкі жовто-зелені штани, піджаки з вузькими рукавами й строкаті берети.

— Збожеволіти можна від таких вимог! — гарячкувала Голочка. — Де це бачено, щоб штани були широкі, а піджаки з вузькими рукавами! Ні, ми цього допустити не можемо! Це несмак.

— Звичайно! — вторила їй Акварелька, яка була дуже розгнівана тим, що пошиті за її проектом штани не мали збуту. — Де це бачено, щоб штани були жовто-зелені! Це не художньо! Не естетично!

— Ні, ні! — підхопила Голочка. — Наша фабрика таких штанів випускати не буде. Хай вони там хоч зовсім без штанів ходять, яке нам до того діло!..

Деякі любителі одягатися по моді, не діждавшись, коли фабрики випускатимуть потрібні їм фасони одягу, стали самі шити собі з зеленувато-жовтої матерії штани такої довжини й ширини, як їм хотілося. З модними піджаками та беретами справа була простіша. Досить було взяти в магазині будь-який піджак, укоротити й звузити в ньому рукави, й піджак одразу ставав модним. Для виготовлення беретів використовувалися звичайні капелюхи. Для цього в капелюсі зовсім обрізувалися криси, так що замість капелюха виходив ніби ковпак. У цього ковпака підкочувались усередину краї, наводились якою-небудь фарбою плями, а зверху пришивався з шматочка мотузочки хвостик. Деякі модники добилися великих успіхів у кравецькому мистецтві, а в одному будинку навіть виникло товариство по вивченню крою та шиття.

Слід сказати, що наслідування трьом колишнім ослам не обмежилося тільки одягом. Деякі коротульки так старалися дотримуватись моди, що хотіли в усьому бути схожими на Калігулу, Брикуна й Пегасика. Часто можна було бачити якого-небудь коротульку, котрий годинами стовбичив перед дзеркалом й однією рукою

приплюскував свого власного носа, а другою відтягував донизу верхню губу, домагаючись, щоб ніс був якнайкоротшим, а губа якнайдовшою. Були серед них і такі, що, нарядившись у модні піджаки й штани, без діла тинялися по вулицях, нікому не поступаючись дорогою, й щохвилини плювалися, куди хотіли.

У газетах тим часом стали з'являтися повідомлення про те, що десь когось облили водою із шланга, десь хтось спіткнувся об мотузку й розбив собі лоба, десь у когось кинули з вікна якийсь важкий предмет, і тому подібне.

Чесні коротульки, яких, розуміється, була більшість у місті, обурювались усім цим, а один газетний читач, на ім'я Букашка, опублікував навіть велику статтю в газеті. У цій статті читач Букашка писав, що він обурюється тією байдужістю, з якою усі дивляться на ті неподобства, що коятся навколо. Він заявляв, що в усіх цих неподобствах винні невідомі зайди-вітрогони, в існуванні яких тепер уже можна не сумніватися. Букашка писав, що звідкіля б не забрели ці вітрогони, з ними так чи інакше треба боротися. Для того, щоб боротися з вітрогонами, Букашка радив створити товариство нагляду за порядком. Члени цього товариства повинні були ходити по вулицях, затримувати порушників-вітрогонів і садити їх під арешт: кого на добу, а кого й на більше, залежно від розміру провини.

У відповідь на статтю Букашки в другій газеті з'явилася стаття читача Таракашки, який доводив, що ніякого товариства нагляду за порядком створювати не треба, оскільки таке товариство дуже давно створене, й це ні що інше, як усім відома, міліція, котра, проте, забула, що їй слід займатися тією справою, задля якої її було організовано. За словами Таракашки, в минулі часи в Сонячному місті ніяких автомобілів не було, по вулицях ходили самі пішоходи, й міліція стежила тільки за тим, щоб вони не пустували, не хуліганили, не билися між собою, оскільки в ті часи серед коротульок було чимало задирак. З роками вдача у коротульок помітно покращала. Усі зробилися чемними й вихованими, стали поводитися цілком добре й культурно. Тим часом на

вулицях з'явилися різні автомашини, мотоцикли, велосипеди. Міліціонери всю увагу приділяють регулюванню вуличного руху і поступово навіть забули, що колись же їм доводилося стежити за поведінкою жителів і втихомирювати поганих, невихованих вітрогонів. Наприкінці статті Таракашка писав, що міліція знову повинна взятися за свою безпосередню роботу й розпочати боротьбу з вітрогонами, не чекаючи організації якогось там товариства чи співтовариства.

Слідом за цим у різних інших газетах з цього, приводу з'явилась ціла низка статей різних коротульок. Одні коротульки підтримували думку Букашки, кажучи, що міліція має тепер багато клопоту в справі регулювання вуличного руху, тому без організації товариства нагляду за порядком не вдасться впоратися з безладдям; інші, навпаки, писали, що ніяке товариство нагляду за порядком не справиться з безладдям, оскільки ні "в кого нема досвіду в цій справі, й тому-то боротьбою з вітрогонами має займатися міліція. Із статтями з цього питання виступили такі коротульки, як Гулька, Мулька, Промокашка, Черепушка, Кондрашка, Чушка, Тютелька, Мудрашка, а також професор Мордочка.

Особливу увагу привернув до себе коротулька Кондрашка, що писав статті в надто гострій формі, обзиваючи вітрогонів різними образливими іменами, як наприклад, уламками, вертопрахами, піжонами, пустобрехами, хуліганами, віслюками, пітекантропами, печенігами й непарнокопитними тварюками, а міліціонерів — розтяпами, ґавами, недотепами, лопухами, губошльопами, рохлями, розмазнями й самовідданими свистунами. Така різкість з боку Кондрашки пояснювалась тим, що його самого облили перед цим на вулиці водою, а міліціонер, який стояв поблизу, навіть не звернув на це уваги, бо дивився в інший бік.

Розділ двадцять сьомий

Під владою вітрогонів

У той час, як у газетах розгорілися суперечки про те, треба чи не треба міліції вести боротьбу з вітрогонами, міліціонери самі розпочали цю боротьбу. Справа в тому, що, як тільки на вулиці траплявся який-небудь випадок, то одразу ж довкола збирався натовп коротульок. Цікавих завжди було так багато, що вони заповнювали не тільки тротуари, але й усю бруківку. Через це рух автотранспорту припинявся, і черговому міліціонерові, хочеш не хочеш, а доводилося втручатися, щоб навести належний порядок.

Якось трапився такий випадок. По вулиці назустріч один одному йшли двоє коротульок — Супчик і Крендельок. Обидва були одягнуті за останньою модою, тобто в широкі жовто-зелені штани й піджаки з вузенькими рукавами. Вони не хотіли поступитись один одному дорогою, внаслідок чого один наступив другому на ногу (хто кому, зараз уже точно невідомо). Як тільки це сталося, вони почали обзивати один одного різними поганими словами. Одразу ж зібрався натовп. Рух транспорту припинився. Прибіг міліціонер Чобіток і став просити всіх розійтись, але ніхто не розходився. А Супчик тим часом ударив кулаком Кренделька по шиї і посадив під оком синяка. Тоді міліціонер Чобіток схопив за комір Супчика й потягнув у відділення міліції. По дорозі Супчик намагався вирватись і вкусив міліціонера за руку. Чобіток дуже розсердився і, коли прийшов у міліцію, дістав із шафи товсту книгу, яка зберігалася там з давніх-давен і в якій були записані всі старовинні закони, й вичитав у ній, що за кожний удар по шиї у давнину каралось однією добою арешту, за синяк під оком — три доби й за укус руки — теж три. Вирішивши застосувати цей старовинний закон, Чобіток сказав Супчикові, що він арештований за всі його злочини на сім діб, і відвів його до окремої кімнатки, яка була при кожному відділенні міліції і звалася чомусь "холодильником". Походження цієї назви тепер уже ніхто не знав. Сама назва збереглась, а от від чого вона походить, — це, як кажуть, загубилося в пітьмі минулого. В цій кімнатці насправді не було холодно, хоч, можливо, колись давно в ній підтримувалась прохолодна температура. Єдине, чим тепер ця кімнатка відрізнялася від інших, було те, що вона замикалася на ключ.

Залишивши Супчика в "холодильнику", міліціонер Чобіток приніс йому з їдальні вечерю, а сам пішов додому й ліг спати. І ось тут-то з ним трапилась історія, яка часто траплялася з Незнайком. Коротше кажучи, його почала мучити совість. Йому стало здаватися, що він не має права спокійно спати й взагалі бути на волі, тим часом, як інший коротулька сидить під замком і не може нікуди вийти. Промучившись півночі, Чобіток пішов у міліцію і випустив з "холодильника" Супчика. Однак коли він повернувся додому, совість почала йому допікати знову. Вона доводила, що він учинив не по закону, відпустивши на волю вітрогона, якому належало сидіти під замком сім діб.

З того часу такі випадки стали траплятись і з іншими міліціонерами. Всі вони, за прикладом міліціонера Чобітка, спочатку саджали затриманих вітрогонів у "холодильник", але потім їх мучила совість. Не витримавши докорів совісті, вони відпускали в'язнів на волю, після чого їх терзали сумніви, чи правильно вони зробили, порушивши закон.

Вчинивши таке, деякі міліціонери втрачали сон і апетит і не знаходили собі місця від збентеження, а один міліціонер, відпустивши порушника на волю, каявся так, що засадив сам себе під арешт і заспокоївся лише після того, як відсидів у "холодильнику" чотири доби.

Після випадку з Супчиком міліціонер Чобіток обдумав усе, що сталося з ним, і виступив по телебаченню з доповіддю, в якій доводив, що замикати вітрогонів у "холодильник" недобре. Замість цього треба висміювати їх у газетах та журналах, малювати на них карикатури, складати різні віршики й оповіданнячка про їхні витівки — тоді вони одразу виправляться і порозумнішають. Ця думка всім дуже сподобалась. У газетах одразу з'явилося багато різних шаржів та карикатур. Вітрогонів малювали в широченних жовто-зелених штанах та піджаках з такими вузенькими рукавами, яких і на світі не буває. Носики всім малювали малюсінькі, верхню ж губу відтягували до того, що було страшно дивитись. У кожній газеті можна було побачити яке-небудь смішне оповіданнячко з вітрогонського життя, і треба сказати, що публіка дуже любила читати всю цю писанину; особливо ж деяким

читачам подобались оповідання в картинках про витівки вітрогонів, бо це було дуже смішно.

Незважаючи на висміювання, під яке потрапляли на кожному кроці вітрогони, кількість їх, проте, не зменшувалась. Основне лихо, звичайно, не в тому, що коротульки натягували на себе безглузді жовто-зелені штани й піджаки з ідіотськими рукавами. Найголовніше полягало в тому, що вони переймали манери, замашки й звички вітрогонів. Так, багато коротульок, яким раніше й на думку не спадало робити щось погане, тепер спокійнісінько плювали з вікон п'ятого поверху кому-небудь на голову, гадаючи, що це й справді дуже дотепно. Деякі брали в бібліотеці книги, виривали сторінки й робили з них паперових голубів. Їх не бентежило, що книгу після цього вже не можна було читати. З'явилися також любителі грати на щиглі. Знайшлися навіть такі "діячі", які грали не лише на щиглі, але й на ляпаси, стусани й потиличники, причому встановили таксу, за якою один ляпас дорівнювався двом потиличникам, п'ятьом стусанам або десятьом щиглям. Кожен, хто програвав, мав право схопити від того, хто вигравав, замість десятка щиглів одного ляпаса, п'ять стусанів або зо два потиличники.

Загалом, вітрогони — це, як уже говорилося, була така публіка, яка любила завдавати неприємностей іншим коротулькам. Деякі вітрогони незабаром зрозуміли, що, розважаючись на вулиці, вони не можуть заподіяти неприємностей одразу великій кількості жителів, тому-то їхньою мрією стало залазити в приміщення, де було більше коротульок, і зчиняти переполох. Цей задум пощастило здійснити кільком вітрогонам, які проникли у концертний зал і при великому напливі публіки влаштували концерт на розладнаних та зіпсованих музичних інструментах. Це була така дика музика, що ніяке вухо не могло витримати; але вітрогони пустили чутку, що це наймодніша тепер музика і зветься вона какофонією.

Ця какофонія почала розповсюджуватися по місту, й невдовзі виникло ще кілька оркестрів, які грали на поламаних та розладнаних інструментах. Особливо модним у той час вважався какофонічний

оркестр "Вітрофон". Він був невеликий і складався всього з десяти коротульок. Один з цих коротульок грав на консервній бляшанці, другий співав, третій пищав, четвертий верещав, п'ятий рохкав, шостий нявкав, сьомий квакав; решта видавали якісь інші звуки й били в сковороди.

Любителі музики приходили на концерти цих модних оркестрів, слухали й із змордованими до болю вухами поверталися додому, проклинаючи на чім світ стоїть всяку какофонію, вітрофонію і своє власне існування на додачу.

Театр теж не уникнув нових впливів. Треба відзначити, що велике значення в усій цій справі мала мода. Як тільки один з найвидатніших театральних режисерів нарядився у модний костюм з широчезними жовто-зеленими штанами й у плямистий беретик з китичкою, він одразу заявив, що театр — це не музей, він не повинен відставати од життя, і якщо в житті тепер усе робиться не так, як треба, то й у театрі слід усе перекрутити. Якщо раніше глядачі сиділи в залі, а актори грали на сцені, то тепер, навпаки, глядачі мають сидіти на сцені, а актори грати в залі для глядачів. Цей режисер, на ім'я Штучка, так і зробив у своєму театрі. Поставив на сцені стільці й посадив на них глядачів, але оскільки всі глядачі не вмістилися на сцені, він решту публіки посадив у залі, а акторів примусив грати серед публіки.

— Це ще кумедніше вийде! — втішався режисер Штучка. — Раніше глядачі сиділи окремо й актори грали окремо, а тепер актори будуть просто серед глядачів.

Звичайно, ніякий актор, граючи серед публіки, не міг вертітися з такою швидкістю, щоб усім було видно його обличчя. Вийшло так, що одні бачили тільки обличчя актора, а другі тільки потилицю. З декораціями теж виходила якась дурниця. Одні глядачі бачили акторів і декорації, інші не бачили ні того, ні другого, бо декорації були повернуті до них зворотнім боком і затуляли акторів. Щоб ніхто не нудьгував від такого нецікавого видовища, режисер Штучка звелів кільком акторам

бігати під час вистави по залу, обсипати глядачів різнобарвною тирсою, бити їх по головах хлопавками й надутими пухирями.

Публіці не дуже подобалися всі ці театральні витівки, але режисер Штучка сказав, що це й добре, бо якщо раніше цікавим вважався спектакль, котрий подобався глядачам, то тепер, коли все стало навпаки, цікавим слід вважати той спектакль, який не подобається нікому. Такі міркування нікого і ні в чому не переконали, і публіка часто розходилась із театру задовго до закінчення спектаклю. Це не дуже збентежило режисера Штучку. Він сказав, що вигадає яку-но-будь нову штучку, і тоді всі сидітимуть, мов пришиті. Він і справді вигадав — намазати перед початком спектаклю всі стільці смолою, щоб глядачі прилипли й не могли піти. Це допомогло, але тільки на один раз, тому що відтоді в театр до Штучки вже ніхто не ходив.

Спочатку Незнайко, Кнопочка й Пістрявенький не помічали змін, які відбулись у Сонячному місті, бо в парку, де вони пропадали цілими днями, деякий час усе ще лишалося, як і раніше. Однак невдовзі вітрогони з'явились і там. Вони тинялися по алеях парку, штовхаючи відвідувачів, обзиваючи їх якими-небудь поганими іменами, кидаючись грудками грязюки й горлаючи різними, невлад, голосами якісь незугарні пісні. У Водяному містечку вони попроколювали шпильками всі гумові надувні човни, в Шаховому містечку поламали шахові автомати.

Кнопочка, яка була дуже чутлива до всякого хамства, дивувалась, як вона раніше не помічала, що в парку така невихована публіка.

— Краще не будемо сюди більше ходити, — сказала вона Незнайкові й Пістрявенькому. — Будемо гуляти по вулицях, як раніше.

Вони стали просто гуляти по вулицях і лише тут помітили, як змінилося життя у місті. Тепер уже рідко можна було побачити веселі, радісні обличчя. Усі почували себе ні в сих ні в тих, ходили наче приголомшені й злякано озиралися довкола. Та й було чого лякатися, бо

щохвилини з-за рогу міг вискочити який-небудь вітрогон і збити пішохода з ніг, виплеснути йому в обличчя кварту води, або, тихенько підкравшись ззаду, несподівано крикнути над вухом, або ще гірше — дати стусана чи потиличника.

Тепер уже в місті не було того веселого пожвавлення, яке спостерігалося раніше. Пішоходів стало значно менше. Ніхто не зупинявся, щоб подихати свіжим повітрям чи поговорити з приятелем. Кожен старався непомітно проскочити вулицею і мерщій шмигнути до себе додому. Більшість коротульок перестали обідати в їдальнях, де їх міг образити перший-ліпший вітрогон. Більшість воліла одержувати сніданки, обіди й вечері за допомогою кухонних ліфтів і їсти в спокійній обстановці в себе вдома. Багато коротульок навіть перестали ходити в театр і на концерти, тому що боялися попасти на какофонічну музику або потрапити на спектакль, де відвідувачів били по голові пухирями або приклеювали до стільців смолою.

Жити в Сонячному місті стало не так цікаво, як раніше, й згодом трапився випадок, після якого наші мандрівники вирішили повернутися назад у Квіткове місто. Одного, разу вони гуляли на березі річки, і Пістрявенький запропонував поплавати на надувному гумовому човні. Завернувши на човнову пристань, вони вибрали човна й запливли на ньому майже на середину річки, а в цей час до них підплив ззаду якийсь вітрогон і проколов човна шпилькою. Повітря з надувного човна вийшло, і наші мандрівники стали тонути. Їх, звичайно, встигли врятувати, але всі троє промокли до нитки.

Цим, однак, не закінчились їхні лихі пригоди. Увечері вони, як завжди, пішли в театр. Цього разу мав відбутися так званий новомодний синтетичний спектакль. Синтетичним спектакль називався тому, що в ньому поєднувались усі найновіші досягнення концертного й театрального мистецтва. В той час, як великий какофонічний оркестр мордував своєю музикою вуха слухачів, їм ще, крім того, показували довгу виставу з декораціями, на яких було намальовано не второпаєш

що, з акторами, котрі зображали не розбереш кого, з обсипанням публіки тирсою і биттям по головах хлопавками й надутими пухирями.

Поки Незнайка, Кнопочку й Пістрявенького обсипали тирсою і били по голові пухирями, вони мовчки терпіли, бо ж знали, що в театрі без цього не можна. Однак невдовзі з'явилися нові режисерські штучки, до яких вони ще не звикли. Одна з тих штучок полягала в тому, що під час перерви між діями світло в залі для глядачів не засвічували, як це робилося завжди, а, навпаки, гасили його, внаслідок чого глядачі змушені були сидіти під час антракту в безпросвітній темряві. І от, коли після першої дії світло в залі погасло, хтось зібрав з підлоги цілу пригорщу тирси й висипав за комір Кнопочці. У цей час хтось устругнув таку саму штучку з Незнайком. А щодо Пістрявенького, то йому хтось вилив за комір склянку холодної води. Хто це зробив, в темряві не видно було. Кнопочка, Незнайко й Пістрявенький дуже образилися за таке безцеремонне поводження і вирішили піти з театру, але коли спробували встати, то відчули, що прилипли до стільців. Насилу відірвавшись од стільців, вони попрямували до дверей, і, коли виходили з театру, хтось смикнув Кнопочку за косу й на додачу дав ваговитого стусана в шию.

Розділ двадцять восьмий

Відкриття професора Кузьки

Усе це, як кажуть, переповнило чашу терпіння Кнопочки, і, коли друзі повернулися до готелю, вона сказала:

— Пора нам їхати додому. Більше я не хочу залишатись у Сонячному місті!

— Я теж не хочу жити в цьому паршивенькому Сонячному містечку! — підхопив Пістрявенький. — Дуже мені треба, щоб мені за комір лили холодну воду!

— Ну що ж, друзі, — погодився Незнайко. — Сьогодні вже пізно, а завтра зранку ми можемо вирушати додому. А зараз ми підемо з тобою, Пістрявенький, і розшукаємо наш автомобіль, який ми залишили в день приїзду десь на вулиці.

Незнайко й Пістрявенький пішли розшукувати автомобіль, а Кнопочка сіла за маленький столик у кутку, засвітила електричну лампочку й стала читати газету, яку не встигла прочитати вранці.

У ті дні газети багато писали про те, що міліціонери не вміють як слід боротися з вітрогонами й ставляться до них занадто м'яко, а вітрогони від цього почувають себе безкарними й хуліганять ще дужче. Прочитавши одну таку статтю, Кнопочка вирішила відкласти газету, але тут їй на очі потрапила стаття, котра називалась: "Оповідання професора Кузьки про те, як він дізнався, хто такі вітрогони, звідки вони походять і як з ними боротися". Ось що писав професор Кузька у своїй статті:

"Одного разу, гуляючи по зоопарку, я побачив дуже дивне явище природи. На моїх очах осел, який перебував за решітчатою загорожею, несподівано перетворився на коротульку. Це дивовижне явище так спантеличило мене, що я на мить остовпів. Однак усе, що відбулося далі, я чудово бачив і запам'ятав. Так, наприклад, я добре бачив, що перед загорожею в цей час стояли два малюки.

Один був у жовтих штанах, другий — у пістрявенькій тюбетейці з візерунками. Той, що був у жовтих штанах, тримав у руках невеличку паличку. Цією паличкою він розмахував перед ослячим носом, бажаючи, мабуть, подразнити тварину. У відповідь на це осел, перетворившись на коротульку, дав дражнюці такого щигля, що бідолаха відскочив убік. Після цього колишній осел переліз через огорожу й погнався за обома малюками, котрі кинулися від нього втікати. Я побіг за ними навздогін, щоб провести наукове спостереження над колишнім ослом, але по дорозі загубив окуляри, без яких майже нічого не бачив. Поки я розшукував окуляри, обидва малюки й колишній осел, що переслідував

їх, устигли зникнути, і мені більше не пощастило їх зустріти. Однак я добре запам'ятав, що колишній осел був одягнутий у широкі зеленувато-жовті штани й піджак з вузенькими рукавами, а на голові в нього був плямистий берет з китичкою.

Повернувшись додому, я почав обдумувати цей дивовижний випадок і дійшов висновку, що все це мені привиділося. Але через кілька днів я став зустрічати коротульок, котрі були одягнуті точнісінько так, як бачений мною колишній осел. Ці коротульки невдовзі дістали назву вітрогонів. Вони хуліганили на вулицях, ображали перехожих, вчиняли різні дикі вибрики і взагалі не вміли поводитися по-коротулячому. Тому я дійшов висновку, що всі ці коротульки зовсім не коротульки, а колишні осли, тобто осли, що перетворилися на коротульок.

Я не квапився повідомити в газету про своє наукове відкриття, тому що не міг пояснити, чому в місті з'явилося так багато вітрогонів. Якщо припустити, що кожний вітрогон — це колишній осел, то буде незрозумілим, звідки у нас взялося стільки ослів. Наскільки мені було відомо, осли в нас були тільки в зоопарку. Звернувшись до працівників зоопарку, я довідався, що в зоопарку було всього три осли, та й ті кудись зникли. Таємниче зникнення трьох ослів підтверджувало мій науковий здогад про те, що ці осли перетворилися на вітрогонів, проте це не могло з'ясувати, де взялися всі інші вітрогони.

Декілька днів підряд я ламав голову і безуспішно намагався знайти відповідь на це запитання. Нарешті в цій справі допоміг мені випадок. У будинку, де я живу, по сусідству з моєю квартирою живе коротулька, на ім'я Чубчик. Цього Чубчика я добре знаю і навіть особисто знайомий з ним. Він завжди був зразковим малюком, ніколи не пустував, ніколи не грубіянив і взагалі нічого поганого не робив. Уявіть собі мій подив, коли я дізнався, що Чубчик став вітрогоном. Нарядившись у широкі жовто-зелені штани й піджак з вузькими рукавами, він почав хуліганити й скандалити на вулиці, так що нікому не давав проходу. Коли б я особисто не знав Чубчика, то міг би подумати, що вітрогоном може

стати тільки така тварина, як осел, але тепер для мене вже ясно, що вітрогоном може зробитись і звичайний, простий коротулька.

Продовжуючи свої наукові спостереження, я переконався, що вітрогони бувають двох сортів. Вітрогони першого сорту, або дикі вітрогони, це ті, що походять від ослів. Вітрогони другого сорту, або домашні вітрогони, — це ті, котрі походять від простих коротульок. Дикі вітрогони — істоти дурні від природи, на них не впливають ніякі виховні заходи, тому скільки їх не вчи, вони так вітрогонами й залишаються. Домашні вітрогони — істоти розумніші, але в них дуже м'яка вдача, тому вони легко сприймають як погане, так і хороше. Оскільки на диких вітрогонів виховні заходи не діють, їх необхідно перетворити знову на ослів; тоді домашні вітрогони не матимуть перед очима поганих прикладів і знову стануть хорошими коротульками. І тоді в місті відновиться нормальне життя. Ніхто не битиме вас, не штовхатиме, не кусатиме, не обливатиме водою і таке інше. В театрі перестануть перекручувати все навиворіт і мазати стільці смолою. На концерти можна буде ходити, не побоюючись почути замість музики поросячий вереск, собаче виття і жаб'яче квакання. І взагалі все буде добре. А зараз не будемо сумувати й панікувати і побажаємо, щоб наша наука знайшла скоріше засіб перетворювати диких вітрогонів на ослів".

Незважаючи на те, що професор Кузька закликав читачів не сумувати й не панікувати, Кнопочка засумувала. Прочитавши статтю, вона переконалася, що в усьому винуватий був Незнайко, який перетворив ослів на коротульок. Звичайно, Кнопочка й себе звинувачувала в тому, що не догледіла Незнайка і дала можливість йому накоїти стільки лиха. Тиха, скромна Кнопочка, яка нездатна була навіть мухи скривдити, розгнівалася так, що ладна була відлупцювати Незнайка.

— Ну начувайся! — бурчала вона, стискуючи щосили кулачки. — Хай він тільки повернеться! Я його навчу, як перетворювати ослів на коротульок! Подумаєш, який чарівник знайшовся!

Незнайко й Пістрявенький, однак, не повертались. Кнопочка почала хвилюватись і вже хотіла навіть іти шукати їх, але в цей час побачила в газеті іншу статтю, яка її дуже зацікавила. Забувши про Незнайка, Кнопочка почала читати і прочитала таке:

"Багато читачів уже знають про загадкове зникнення малюка Листочка. Незважаючи на тривалі розшуки, його ніде не знайшли. Тепер, коли майже всі перестали шукати Листочка й лише малючка Буквочка не втрачає надії знайти його, в газету надійшли відомості, які можуть пролити світло на цю пригоду. Нам стало відомо, що в той день, коли Листочок зник, по Східній вулиці проходив коротулька Штанько. Недалеко від рогу Бісквітної вулиці Штанько помітив серед тротуару книгу. Піднявши книгу, Штанько побачив, що це були "Кумедні пригоди чудового гусеняти Яшка". На книзі був штемпель бібліотеки. Це наштовхнуло Штанька на думку, що хтось узяв книгу в бібліотеці, поніс додому й загубив дорогою. Прочитавши на штемпелі адресу бібліотеки, Штанько вирішив однести книгу за тією адресою, але цього дня вже було пізно, й бібліотека була закрита. Тоді Штанько взяв книгу до себе додому з тим, щоб віднести її на другий день. Удома він задумав почитати книгу; вона йому сподобалась, і він вирішив віддати її в бібліотеку після того, як прочитає всю до кінця.

Цей Штанько виявився не дуже ретельним читачем, бо ж читав він кожного дня потрошку, тобто по одному розділу, внаслідок чого читання в нього тривало довгий час. Він уже почав забувати, що книга ця не його власна, а бібліотечна, але все-таки коли закінчив читання, то згадав, що книгу треба віддати.

Урешті-решт Штанько прийшов у бібліотеку й розказав бібліотекарці, що знайшов книгу на вулиці. Бібліотекарка глянула по списку й виявила, що книга "Кумедні пригоди чудового гусеняти Яшка" була видана малюкові Листочку й саме того дня, коли він пропав.

Таким чином, було встановлено, що Листочок узяв книгу в бібліотеці, після чого пішов по Східній Вулиці й загубив книгу недалеко від свого

будинку. Що сталося з ним далі, досі лишається невиясненим. Може, з Листочком трапився такий самий випадок, як з міліціонером Свистунчиком, і він проживає де-небудь під чужим іменем.

Ми ще раз просимо кожного, хто знає що-небудь про місцеперебування Листочка, скоріше повідомити про це в редакцію нашої газети".

Дочитавши статтю до кінця, Кнопочка задумалась і сказала сама собі:

— Що ж це діється? Отже, Незнайко збрехав мені, що перетворив Листочка знову на коротульку. Нічого не скажеш, добрі справи!

У цей час повернулися Незнайко й Пістрявенький.

— Усе гаразд! — закричав Незнайко, сяючи від радості. — Автомобіль наш знайшовся. Ми поставили його на вулиці біля готелю. Завтра можна буде їхати.

— Це куди ти зібрався їхати? — насупилася Кнопочка.

— Як — куди? Додому, в Квіткове місто. Ми ж вирішили…

— "Вирішили"! — передражнила його Кнопочка. — Накоїв тут усяких див! Зіпсував усім життя, а сам утікати!

Незнайко витріщив на неї очі:

— Яких це я див накоїв? Кому життя зіпсував?

— Ніби не знаєш кому! А вітрогони, від яких нікому в місті нема спокою — це чия робота, по-твоєму?

— Чия? — здивовано запитав Незнайко.

— Твоя!

— Моя? — Від подиву Незнайко навіть роззявив рота.

— Нічого тут рота роззявляти! — сердито сказала Кнопочка. — Почитай ось краще газету.

Незнайко мерщій схопив газету, сів за стіл і почав читати. Пістрявенький підійшов ззаду й заглядав у газету через плече Незнайка.

— Ну й дива! — засміявся він. — Цей професор Кузька, звичайно, бачив нас біля ослячої. загорожі. Тільки він не догадався, що в Незнайка в руках була чарівна паличка, й подумав, ніби осел сам собою перетворився на коротульку.

— Годі тобі базікати! — сердито відповів Незнайко. — І без тебе все ясно.

Прочитавши до кінця статтю професора Кузьки, Незнайко крякнув з досади й, винувато глянувши на Кнопочку, почухав п'ятірнею потилицю.

— Он що, виходить, накоїв! — знічено пробурчав він.

— Це ще не все! — знову спохмурніла Кнопочка. — Ти ще про Листочка прочитай.

— Про якого Листочка?

— Читай, читай! Наче не пам'ятаєш?

Незнайко став читати в газеті про Листочка, а Пістрявенький знову примостився ззаду й зазирав через плече.

— Отже, Незнайко замість Листочка перетворив на коротульку справжнього осла, потім ще двох, а Листочок так і лишився ослом, — сказав Пістрявенький, трясучись від сміху.

— Та-а-а-а-к! — сказав Незнайко, прочитавши статтю. — Бач, яка штука вийшла! Що ж тепер робити?

— Що? — сердито перепитала Кнопочка. — По-перше, треба Листочка скоріше перетворити на коротульку. Бідолашна Буквочка, мабуть, геть змарніла. А по-друге, всіх трьох ослів, котрих ти перетворив на коротульок помилково, треба перетворити знову на ослів.

— Правильно! — підтвердив Незнайко. — Завтра зранку підемо в зоопарк і пошукаємо там Листочка. Якщо його не виявилося серед тих трьох ослів, виходить, десь іще має бути осел. А от як знайти трьох справжніх ослів, яких я перетворив на коротульок? Це, мабуть, важче буде…

— Нічого! — суворо сказала Кнопочка. — Будемо ходити по місту, поки не знайдемо всіх трьох.

— Як це — будемо ходити по місту? — здивувався Пістрявенький. — Ми ж вирішили завтра виїхати?

— Доведеться зачекати з від'їздом.

— Зачекати? Е-ге! — закричав Пістрявенький. — Мені тут за комір холодну воду литимуть, а я ще маю чекати?

— Виходить, по-твоєму, краще, коли вітрогони всіх мучити будуть, а Листочок назавжди ослом залишиться? А йому ж, крім нас, ніхто не допоможе. Ні в кого чарівної палички нема, розумієш?

— Ну гаразд, — махнув рукою Пістрявенький. — Робіть, як знаєте, тільки не сподівайтеся, що так просто мене спекаєтесь! Ви мене привезли сюди, ви й назад повинні одвезти!

— Одвеземо, можеш не хвилюватися, — відповів Незнайко.

— От-от! І висадите мене на тому самісінькому місці, де взяли, інакше я не згоден! — заявив Пістрявенький і пішов спати.

Розділ двадцять дев'ятий

Зустріч з давніми приятелями

Тієї ночі Незнайко довго не міг заснути. Йому знову почала докоряти совість.

"Я ж не винен, що так вийшло, — виправдовувався Незнайко, перекидаючись у ліжку з боку на бік. — Я не знав, що все так погано вийде".

"А чому ти не знав? Ти повинен був знати. Чому я все знаю?" — казала совість.

"Ну то ти, а то — я. Ніби не знаєш, що я Незнайко!"

"Не хитруй, не хитруй! — з насмішкою сказала совість. — Ти все чудово розумієш, тільки вдаєш дурника-незнайка".

"І зовсім я не вдаю! Навіщо мені вдавати?"

"Сам знаєш, навіщо. Адже дурникам завжди менше перепадає. Ото і вдаєш дурника, щоб тобі все з рук сходило. Але мене, голубчику, не обдуриш! Я ж бо добре знаю, що ти не такий уже дурник!"

"Ні, я дурник!" — уперто торочив Незнайко.

"Неправда! Ти й сам не вважаєш себе дурником. Насправді ти значно розумніший, ніж здаєшся. Я тебе давно розкусила, тому не старайся мене обманути — однаково не повірю".

"Ну гаразд!" — роздратовано відповів Незнайко. — Дай мені поспати. Завтра я все виправлю".

"Виправ, голубчику, будь ласка! — сказала вже лагіднішим голосом совість. — Сам бачиш, як усе недобре вийшло. Через тебе стільки коротульок даремно мучаться... У місті так погано стало... А як же добре було, поки ти не з'явився тут із своєю чарівною паличкою!"

"Ну гаразд, гаразд! Сказав: виправлю — значить, виправлю. Скоро знову все добре буде".

Совість переконалася, що пробрала Незнайка як слід, і замовкла.

Наступного ранку Кнопочка прокинулася раніше за всіх і одразу розбудила Незнайка й Пістрявенького:

— Вставайте мерщій, вже в зоопарк пора!

Незнайко швиденько одягнувся і пішов умиватись, а Пістрявенький одягався не поспішаючи, стараючись згаяти час, щоб якось обійтися без умивання.

Проте Кнопочка розгадала його намір і змусила піти вмитися.

Нарешті всі були готові й уже хотіли вийти з дому, як тут хтось постукав у двері й до кімнати ввійшов Кубик. На ньому була якась кумедна шапочка з блакитної пластмаси з двома довгими ріжками, між якими була напнута спіральна дротина; на вухах були радіонавушники, а на грудях висіла плеската металева коробочка, на якій стирчав рупор. Ще одна така сама коробочка була в нього на спині.

Незнайко, Кнопочка й Пістрявенький дуже зраділи Кубикові й стали розпитувати, чому він так довго до них не приходив. Кубик розповів, що одного разу він ішов по вулиці і його хтось облив холодною водою, від чого він простудився і занедужав. Увесь цей час йому довелося пролежати в постелі, але тепер він уже цілком здоровий і може ходити.

— А що це у вас за шапочка з ріжками й коробочки? — запитав Незнайко.

— Це новий винахід — так званий найновіший удосконалений пішохідний радіолокатор, скорочено НУПРЛ. Тепер кожен повинен мати цей НУПРЛ для захисту од вітрогонів.

— Як же він діє? — зацікавився Незнайко.

— Дуже просто, — відповів Кубик. — Тут спереду на коробочці є, як ви бачите, радіорупор. З цього рупора при ходьбі весь час випромінюються радіохвилі. Якщо попереду попадеться якась перешкода у вигляді натягнутої впоперек тротуару мотузки. або дроту, хвилі від цієї перешкоди відіб'ються і підуть назад. Тут на шапочці між ріжками напнута, як ви бачите, спіральна антена. Ця антена вловлює радіохвилі, що відбились од перешкоди, й перетворює їх на електричні коливання, а електричні коливання попадають у навушники і, в свою чергу, перетворюються на звукові сигнали. Дуже зручно, як бачите… Як тільки попереду з'явиться перешкода, ви тієї ж миті почуєте сигнал про небезпеку, Особливо цей локатор корисний увечері або вночі, коли ви

можете не побачити протягнуту впоперек тротуару мотузку чи іншу перешкоду.

— А на спині для чого рупор? — спитав Незнайко.

— А як же? Це ж найголовніше! — вигукнув Кубик. — Цей рупор посилає радіосигнали назад. Як тільки ззаду з'явиться вітрогон, щоб дати вам щигля чи стусана, чи облити вас водою, ви відразу ж почуєте сигнал. От спробуйте.

Кубик зняв із себе шапочку, навушники, обидві коробочки й надів усю цю апаратуру на Незнайка. Ставши збоку, він простягнув до переднього рупора руку й сказав:

— Уявіть собі, що попереду виникла перешкода. Що ви чуєте?

— Я чую, неначе щось пищить, — відповів Незнайко.

— Цілком правильно. Ви чуєте часті високі звукові сигнали: бі-бі-бі! А тепер я підкрадатимуся до вас непомітно ззаду... Що ви чуєте?

— Ага! — закричав Незнайко. — Знову пищить, але ніби трохи товще: бу-бу-бу!

— Правильно! Цього разу ви чуєте низькі звукові сигнали. Це робиться для того, щоб ви знали: спереду небезпека чи ззаду. Коли почуєте "бі-бі-бі", то, значить, треба уважніше дивитися вперед, а коли "бу-бу-бу", то треба мерщій обернутися назад.

Кнопочка теж зацікавилась цим приладом, й апарат від Незнайка перейшов до неї, а від неї — до Пістрявенького, який довго й зосереджено слухав сигнали, після чого сказав:

— Ну що ж, у тому, що він пищить, нічого дивного нема. Пищати я теж умію. Дивно тільки, звідки він знає, коли треба пищати "бі-бі-бі", а коли — "бу-бу-бу"?

— Ну, це зрозуміло, — відповів Кубик і почав розказувати все спочатку.

У цей час знову хтось постукав у двері. Двері відчинились, і в кімнату протиснулись якісь дві товстенькі істоти. На обох були якісь пухкі, бочкоподібні пальта з рукавами, що незграбно стирчали в боки, а на головах круглі зелені шапки, схожі на водолазні шоломи.

Придивившись, Незнайко впізнав у цих кумедних постатях Ниточку й Карасика.

— Та це ж Ниточка й Карасик! — закричав він, зрадівши. — У що це ви нарядилися?

— Це нові прогумовані, якщо можна так висловитись, надувні пальта й гумові надувні шапки, які випускає наша фабрика. От спробуйте вдарте мене палицею, вибачте на слові, по голові, — сказав Карасик, подаючи Незнайкові палицю, яку він тримав у руці.

— Навіщо ж мені бити вас по голові палицею? — здивувався Незнайко.

— Бийте, бийте, не бійтеся!

Незнайко здивовано знизав плечима, взяв палицю й легенько вдарив Карасика по голові.

— Та ви бийте дужче! З усієї сили бийте, розмахніться, якщо можна так висловитися! — закричав Карасик.

Незнайко розмахнувся і вдарив дужче. Палиця одскочила від голови, як від добре надутої автомобільної шини.

— От бачите, а мені ані крапельки не боляче! — закричав, регочучи на все горло, Карасик. — Тепер по спині бийте.

Незнайко вдарив його палицею по спині.

— Бачите — зовсім не боляче! — закричав, торжествуючи, Карасик. — Я, коли хочете, можу навіть упасти й не заб'юся.

Карасик з розгону бухнувся на підлогу й тут же скочив на ноги, як гумовий м'ячик.

— Для чого ж це все? — з подивом запитав Незнайко.

— Ніби не догадуєтесь? Для захисту од вітрогонів, — відповів Карасик. — Хай тепер якийсь вітрогон спробує дати мені стусана або потиличника, хай навіть водою обіллє — мені зовсім не страшно.

— Але ж це дуже негарно — в такому одязі ходити, — сказала Кнопочка.

— Негарно, тому що не модно, — відповів Карасик. — От коли буде модно, вибачте на слові, то всі казатимуть, що гарно. У нас уже в багатьох магазинах є такі пальта й шапки.

— В магазинах вони, може, і є, але на вулиці я ще нікого не бачила в такому безглуздому наряді, — сказала Кнопочка.

— Нічого, скоро побачите, — відповіла Ниточка. — Голочка навмисне звеліла нам нарядитись у ці пальта й шапки й ходити по вулицях. Сьогодні ми походимо, а завтра всі побіжать у магазини, щоб собі

одягтися так. Ми завжди вдаємось до таких хитрощів, коли випускаємо новий фасон одягу.

Ниточка й Карасик подались ходити по вулицях, а Кубик сказав:

Ось до чого довели вітрогони! По-моєму, вже краще ходити з локатором, ніж у цих пухких пальтах. Значно елегантніше.

Тут знову почувся стукіт у двері, й до кімнати вскочив інженер Клепка. Всі так і ахнули, побачивши його. Голова в нього була забинтована. На ліктях і на колінах теж були накладені білі пов'язки. На шиї і підборідді були наклейки з пластиря.

— Що з вами? — злякано запитала Кнопочка. — Ви попали в автомобільну катастрофу?

— Так, тобто ні... Чи певніше сказати, так, — відповів Клепка, підстрибуючи від нетерплячки на місці. — Якийсь, розумієте, вітрогон одгвинтив уночі в моїй машині один пружинистий чобіт. Уранці я не помітив цього, сів і поїхав. 1 от, коли автомобіль розвинув величезну швидкість, мені треба було зробити стрибок. Якби всі чотири пружинисті чоботи були на місці, то нічого страшного не трапилося б, але тому, що з одного боку чобота не було, поштовх з цього боку вийшов слабшим, машина перевернулась у повітрі, я вилетів з неї і гепнувся об бруківку. Жах що було! Ось подивіться: лобом тріснувся, підборіддям, колінами й ліктями...

— Чого тільки ці вітрогони не виробляють! — співчутливо сказав Кубик. — Мене водою облили, в нього чобіт одгвинтили!

— Просто нема від них ніякого порятунку! — підхопив Клепка. — Раніше спокійно можна було залишити автомобіль на вулиці, а тепер, дивись, одгвинтять що-небудь, а то й зовсім украдуть машину.

— Як це — украдуть? — не зрозумів Незнайко.

— Ну, поїдуть на вашій машині — та й усе. Просто звірство якесь! Не розумію, куди міліція дивиться! Я б цих вітрогонів усіх під арешт! Як тільки попався який-небудь у жовтих штанах, так одразу ж — у "холодильник" і хай сидить собі, поки не виправиться! — Так не можна, — заперечив Кубик. — Ось Незнайко в нас теж у жовтих штанах. За що ж його під арешт?

— Ну"в Незнайка штани нормальні, — відповів Клепка. — А у вітрогонів широкі й не жовті, а зеленкуваті.

— То дурниці! — махнув рукою Кубик. — Кожний коротулька може надіти жовті чи зелені штани. Від цього ніхто вітрогоном не стане. Якщо хочеш знати, то тепер вітрогона не відрізниш од хорошого коротульки. Вітрогон одягнеться, як усі, і в той же час потихеньку набешкетує так, що ніхто не помітить, а коли не набешкетує, то збреше чи обдурить, наобіцяє три мішки вовни й нічого не виконає. Я от обіцяв, наприклад, Незнайкові, Кнопочці й Пістрявенькому показати будинки архітектора Кавунчика й досі не показав — значить і я вітрогон, хоч і не в жовтих штанах?

Кубик і Клепка завели суперечку про те, кого можна вважати вітрогоном, кого не можна, а Незнайко сказав:

— Не треба сперечатися, друзі. Скоро все одно ніяких вітрогонів не буде.

— Це як же так не буде? — здивувався Клепка.

— Дуже просто. Скоро все буде, як і раніше, от побачите!

— Е! — зневажливо махнув рукою Клепка. — Ви, мабуть, у газеті статтю професора Кузьки прочитали. Це дурниці! Ніколи не повірю, щоб

осли могли на коротульок перетворюватись. До цього ще не дійшла наука… До речі, добре, що нагадали про науку. Зараз ми з вами поїдемо в Наукове містечко, я познайомлю вас із двома вченими малючками — Фуксією та Рибочкою. Фуксія — це наша знаменита професорша космографії. Вона винайшла Зимове сонце. Ми зробимо, розумієте, ще одне сонце й будемо запускати на зиму в небо, щоб узимку було так само тепло, як і влітку.

— А яке воно, це сонце? — зацікавився Незнайко.

— От вона вам про все й розкаже. А Рибочка винайшла ракету, в якій збирається полетіти на Місяць. Її вже будують, цю ракету ви побачите! Якщо ви сподобаєтесь Рибочці, вона вас із собою на Місяць візьме.

— Цього ще бракувало! — обурився Кубик. — Вони з тобою нікуди сьогодні не поїдуть! Сьогодні вони поїдуть зі мною на вулицю Творчості. Я давно обіцяв їм показати будинки Кавунчика.

— Дуже їм потрібен твій Кавунчик! Вони наукою цікавляться, а не Кавунчиком.

— Даремно ви сперечаєтеся, — сказала Кнопочка. — Ми не зможемо поїхати ні з ким, тому що нам у зоопарк треба.

— От і чудово! — відповів Кубик. — Спершу подивитесь будинки, а потім у зоопарк — це ж поряд. Ну, будь ласка! — благав він. — Адже ви обіцяли!

— Що ж робити? Це таки правда, ми обіцяли, — сказала Кнопочка. — Ну, поїдемо, якщо це справді поряд.

— Поряд, поряд, можете не сумніватися! — заговорив, схопившись із стільця, Клепка. — Поїдемо всі разом, я відвезу вас на своїй машині.

Через дві чи три хвилини всі вже були на вулиці. Пістрявенький побачив машину Клепки, скоса глянув на її господаря, перев'язаного бинтами, й сказав:

— Не треба на цій машині їхати. Вона весь час стрибає, мов блоха, — так і дивись, перекинеться, а мені б не хотілося ходити забинтованим з ніг до голови, неначе кокон-шовкопряд.

— Заспокойтеся, — відповів Клепка. — Моя машина більше стрибати не може. Оскільки один чобіт у мене поцупили, довелося й останні три чоботи одгвинтити.

Пістрявенький заспокоївся, але заради безпеки сів ззаду, поруч з Незнайком та Кнопочкою, а Кубик сів спереду, поруч з Клепкою.

За своєю звичкою, Клепка ввімкнув одразу четверту швидкість, і машина помчала так швидко, що в усіх перехопило дух.

У Кубика зарябіло в очах, і він довгий час не міг розгледіти, що вони їдуть зовсім не в той бік, куди треба було. Поступово він, однак, прийшов до тями і, оглянувшись навсібіч, сказав:

— Слухай, Клепко, куди ж ми їдемо?

— Як — куди? Куди треба, туди і їдемо.

— А куди нам, по-твоєму, треба?

— В Наукове містечко.

— Що? — закричав Кубик. — Це неподобство! Адже ми домовились на вулицю Творчості. Повертай зараз же назад!

— Навіщо назад, коли ми вже скоро доїдемо?

— А я кажу — назад!

Кубик учепився у кермове колесо й став повертати автомобіль, але Клепка не дав йому повернути. Автомобіль почав виписувати по бруківці зигзаги, вилетів на тротуар і, напевно, врізався б у газетний кіоск, якби Клепка не встиг своєчасно загальмувати.

Автомобіль зупинився так різко, що всі замалим не порозбивали собі носів. Деякий час Кубик і Клепка очманіло дивились один на одного. Нарешті Кубик випустив з рук кермове колесо й сказав:

— Вибач мені, Клепко! Я не повинен був хвататися за кермо. Ми ж могли розбитися.

— Ні, це я повинен вибачитись, — відповів Клепка. — Й ви мені, братці, вибачте! Я ж обманним шляхом хотів завезти вас не туди, куди треба. Мені дуже хотілося показати вам Наукове містечко.

— Гаразд, — відповів Незнайко. — Не будемо один на одного сердитись і поїдемо потихеньку назад.

Клепка знову завів мотор, повернув машину й потихеньку поїхав назад. Від сорому він низько похнюпив голову й так голосно зітхав, що Незнайкові стало жаль його. Щоб відвернути Клепку від похмурих думок, Незнайко запитав:

— Цікаво, на чому працює двигун цієї машини — на газованій воді, чи, може, на атомній енергії?

— Двигун працює не на газованій воді й не на атомній енергії, а на біопластмасі, — відповів Клепка.

— Що це за біопластмаса така? — запитав Незнайко.

— Біопластмаса, — це ніби жива пластмаса. А насправді ж вона, звичайно, не жива, та якщо зробити з неї стержень і пропускати через нього електрику, то стержень почне ніби сіпатися, скорочуватись, тобто ставати коротшим, як м'яз. Коли вам цікаво, я можу показати.

— Покажіть, — відповів Незнайко. — Дуже цікаво!

Клепка зупинив машину, взяв гаєчний ключ і одгвинтив декілька болтів, після чого вони з Кубиком взялися за кузов — один спереду, другий ззаду — й зняли його з коліс. Унизу всі побачили металеву раму й підойму, що приводила в рух колеса.

— Дивіться, — сказав Клепка. — Тут до підойми приєднаний стержень з біопластмаси. Коли увімкнути струм, стержень скорочується і тягне підойму до себе, завдяки чому колеса роблять півоберта, але, як тільки струм вимикається, стержень знову довшає і штовхає підойму, яка змушує колеса зробити другий півоберт. Так і відбувається обертання. Треба тільки, щоб струм весь час переривався, але стержень, скорочуючись, сам щоразу вмикає і вимикає струм.

Навколо розібраної машини одразу зібрався натовп коротульок. Кожному цікаво було глянути на конструкцію механізму.

— А звідки береться струм? — запитав Незнайко.

— Струм дає маленька електрична батарейка.

Клепка підійшов до кузова й показав маленьку батарейку від кишенькового ліхтарика.

— Невже така крихітна батарейка може рухати цілий автомобіль? — здивувався Незнайко.

— Ви не зрозуміли, — взявся пояснювати Незнайкові один коротулька, який стояв у натовпі. — Струм від батарейки тільки збуджує біопластмасу, тобто змушує її скорочуватись. Отож машину приводить у рух не енергія батарейки, а енергія, накопичена в біопластмасі. Такі двигуни з біопластмаси рухають у нас на фабриці верстати, інші механізми, й струму від однієї маленької батарейки цілком досить, щоб працювала вся фабрика.

— А звідки береться біопластмаса? — запитала Кнопочка.

— Росте на болоті. В ній концентрується сонячна енергія, як у деревах і взагалі в усіх рослинах. При пропусканні через біопластмасу струму накопичена в ній світлова енергія перетворюється на механічну.

— Слухайте! — сказав Пістрявенький, який досі уважно розглядав обладнання машини. — Я от весь час дивлюсь і не бачу в цій машині двигуна. А хіба можна так, щоб не було двигуна?

— Звичайно, не можна, — відповів Клепка. — Але оцей стержень з біопластмаси і є у машині двигуном.

— Ну, коли так, то тут нічому дивуватися, — сказав Пістрявенький. — Навпаки, було б дивно, якби автомобіль їздив без двигуна.

Всі довкола засміялися. Натовп потрохи збільшувався. Ззаду весь час підходили нові пішоходи. Хтось із перехожих запитав:

— Що тут трапилось?

— Може, яка аварія? — сказав другий.

Третій почув слово "аварія" і закричав:

— Братці, аварія!

— Гляньте-но, братці, як машина розбилася! — закричав четвертий. — Кузов набік звернуло, самі колеса лишилися!

— А шофер, подивіться, як покалічився! Весь у бинтах! — сказав хтось, показуючи пальцем на Клепку.

Як тільки розлетілася звістка про аварію, натовп став збільшуватись удвічі. Клепка побачив, що справа набирає небажаного напрямку, й вирішив скоріше від'їхати. З допомогою Кубика він поставив кузов на місце. Всі сіли в машину. Клепка натиснув педаль переривача, але машина чомусь не рушила.

— Що за халепа! — пробурчав Клепка, вертячись на місці й смикаючи за підойми. — Струму чомусь нема... Ах, щоб тобі! Батарейка пропала! Мабуть, хтось одгвинтив...

— А може, вона на землю впала? — сказав Кубик.

Усі вилізли з машини й стали шукати батарейку.

— Тільки що тут була! — гарячкував Клепка. — Пригадуєте, я показував.

Натовп тим часом заповнив усю вулицю. Рух транспорту припинився. Протискуючись між коротульками, до машини пробрався міліціонер на гусеничному мотоциклі.

— Що трапилося? — закричав він сердито. — Чому натовп збираєте?

— А його ніхто не збирає! — огризнувся Клепка.

— Чому не проїжджаєте?

— Ось сядьте за кермо й спробуйте проїхати, коли батарейки нема! — глузливо відповів Клепка й, повернувшись до натовпу, закричав: — Братці, може, хто-небудь помилково одгвинтив батарейку й сховав у кишеню?

У натовпі пролунав сміх.

Міліціонер докірливо похитав головою й сказав Клепці:

— Вам, дорогий, судячи з вашого вигляду, слід було б лежати в лікарні, а ви на волі розгулюєте.

На це Клепка відповів:

— Поговори в мене ще тут!

— Гаразд, — сказав міліціонер. — Сідайте в машину, я вас до міліції одвезу — там розберемося, що до чого, а тут не треба збирати натовп.

Кубик підійшов до Незнайка й сказав:

— Ви їдьте в зоопарк на автобусі чи на таксі, а я з Клепкою поїду в міліцію і все поясню. Боюся, щоб Клепка без мене там не наговорив чогось зайвого. Він чомусь не любить міліціонерів.

Клепка й Кубик сіли знову в машину. Міліціонер поставив гусеничний мотоцикл спереду й, зачепивши машину гаком, потягнув її на буксирі в міліцію.

Розділ тридцятий

Як Незнайко загубив чарівну паличку

Коли Незнайко і його супутники прибули в зоопарк, донь уже був у повному розквіті. Весь ранок у них змарнувався на розмови й на поїздку з Клепкою, вони сильно зголодніли й пішли обідати в їдальню. Свої розшуки в зоопарку друзі вирішили почати з того місця, де побачили трьох ослів. Однак цього разу вони нікого не побачили за огорожею. Двері хлівчика були відчинені навстіж. На всяк випадок, Незнайко переліз через огорожу й, пробравшись до хлівчика, заглянув усередину. У хлівчику було порожньо.

Набравшись терпіння, мандрівники стали блукати по зоопарку, зазираючи в усі закутки. На очі їм попадалися найрізноманітніші тварини, але осла так і не пощастило зустріти. Обійшовши все навкруг, наші друзі повернулися на те місце, звідки розпочали свої розшуки, й побачили за огорожею малючку в біленькому фартусі, яка вимітала з хлівчика сміття.

— Скажіть, будь ласка, ви не знаєте, де тут осел? — звернувся Незнайко до прибиральниці.

Малючка перестала мести й, спершись на мітлу, запитала:

— Який осел?

— Ну, такий, звичайний, з копитцями…

— Ах, такий! А для чого вам той осел? Осел — він і є осел. Що в ньому цікавого?

— Ну, нам хотілося на нього подивитися. Весь зоопарк обійшли, а осла не бачили.

— Гм, — сказала прибиральниця, — були тут у нас три осли, та всі троє десь поділися. Тут плещуть усілякі нісенітниці, та ви не вірте! Неначе чаклунство, чи що, якесь... Дурниці все! Ніякого чаклунства нема! Просто їх вивели звідси оці самі... шелихвости... тобто тьху!., вітрогони, а не шелихвости. Ніякого порятунку від цих вітрогонів нема! Тепер у місті таке шалапутство пішло, що і-і! Слона з клітки поцуплять — і то не помітиш!

— Ну, слона, мабуть-таки, не поцуплять, — сказав Незнайко.

— Чому не поцуплять? Поцуплять! — махнула рукою прибиральниця. — Нам і так наказали придивлятися пильніше. Всякого буває... Тут і звірі хижі, й гади отруйні. Вони тебе розірвуть і вжалять. А що, коли який-небудь вітрогон змію випустить? А довкола ж місто! Отож!

— А де той осел, якого на вулиці знайшли? — запитав Незнайко. — Колись у газетах писали, що на вулиці знайшли безпритульного осла й відвели в зоопарк.

— Ах, того! — усміхнулася прибиральниця. — Цього осла тут і не було. Помилка сталася. Його й не в зоопарк здали, а в цирк. А в газеті помилково написали, що в зоопарк, а ми його тут зроду не бачили.

— Значить, у цирку є той осел? — з надією запитала Кнопочка.

— Є, є, а то як же! Я сама його позавчора бачила, коли в цирку була. Спритненький такий ослик, правду кажу, тільки що невчений! Він у них там таратаєчку возить, та ще клоуни на ньому верхи їздять. Ну нічого, незабаром його яких-небудь штук навчать.

Мандрівники попрощалися з прибиральницею і відійшли вбік.

— От пощастило! — зашепотів, сяючи від щастя, Незнайко. — Значить, Листочок у цирку. А ми його тут шукали! Ну нічого. Зараз

підемо в цирк, а завтра почнемо шукати цих трьох ослів-вітрогонів. Я їх одразу впізнаю, як тільки зустріну. В них у всіх такі маленькі веснянкуваті носи.

Незнайко та його супутники пішли до виходу. Минаючи мавпячі клітки, вони зупинилися, щоб подивитися на мавп. Одна мавпа була дуже потішна, й Незнайкові спало на думку її подражнити. Він узяв чарівну паличку й, просунувши її крізь прутття клітки, старався ткнути мавпу в морду. Мавпа сердито насупилась, потім як ухопить паличку й вирвала в Незнайка з рук! Незнайко остовпів.

— Дивіться, що вона зробила... — пробелькотів він засмученим голосом.

— Що це? Ти віддав паличку мавпі? — закричала Кнопочка.

— Я не давав, а вона взяла, — розвів Незнайко руками.

— Якби ти не тикав їй паличкою в морду, вона б і не взяла!

— Нічого! Зараз відберу.

Незнайко просунув крізь прутття руку, стараючись одібрати в мавпи чарівну паличку, але мавпа відскочила од ґрат подалі, й він ніяк не міг до неї дотягтися.

— Ах ти, відьма! — пробурчав Незнайко. — Віддай сюди паличку, кажу тобі!

Але мавпа й не думала виконувати наказ Незнайка. Замість цього, вона стала стрибати по всій клітці, ні на мить не випускаючи палички з рук. Потім вона вскочила на гойдалку, що висіла посеред клітки, й почала гойдатися, весь час позираючи скоса на Незнайку, неначе знущалася з нього.

— Єхидна тварюка! Віддай паличку! — лаявся Незнайко. — Ну нічого, їй все одно набридне з паличкою носитись, і вона її кине.

Тим часом вечоріло. Почулися свистки сторожів, які попереджали відвідувачів, що зоопарк скоро закриється. Публіка рушила до виходу. Скоро навкруги було пусто, й лише Незнайко, Кнопочка й Пістрявенький крутилися біля мавпячої клітки. Мавпі зрештою набридло носити в руках паличку, й вона її кинула. Паличка впала в найдальшому кутку клітки.

— Треба якось залізти в клітку, — сказав Незнайко.

Про те, щоб пролізти крізь пруття, годі було й думати, але, придивившись, Незнайко помітив, що в клітці були решітчасті дверці, закриті на засувку.

Озирнувшись навсібіч і помітивши, що поблизу нікого нема, Незнайко виліз на бар'єр, яким була огороджена клітка, витягнув болта, що закріпляв засувку, й почав відчиняти дверці. Це виявилося важче, ніж він гадав, бо засувка ходила туго й ніяк не хотіла висовуватись. Незнайко вчепився в засувку й смикав з такою силою, що затряслася клітка. Нарешті засувка почала піддаватись, але в цей час з-за рогу виткнувся сторож із мітлою й закричав:

— А ти що ж це, сатано, робиш, га? Мавпу випустити хочеш? Ось я тобі!

Незнайко поспішно стрибнув з бар'єра, але сторож устиг схопити його за комір.

— Там моя паличка! — запхикав Незнайко, намагаючись вирватись.

Але сторож тримав його міцно.

— Я тобі дам паличку! Ось відведу тебе в міліцію — там тобі покажуть паличку! — грозився він і потяг Незнайка до виходу.

Кнопочка й Пістрявенький бігли попереду по доріжці й злякано озиралися на сторожа.

— Слово честі, там моя паличка! Мавпа відібрала в мене паличку, — правив своєї Незнайко.

— А ти, мабуть, дражнив її цією паличкою? Мабуть, тикав їй паличкою в морду, га?

Сторож вийшов з Незнайком на вулицю і роздивлявся на всі боки — видно було, шукав міліціонера.

— Я більше не буду! Слово честі, не буду! — благав Незнайко.

— Отож! — вигукнув сторож, відпускаючи Незнайка. — Ну йди та більше не вітрогонствуй тут. Іншим разом не відпросишся так просто!

Сказавши це, сторож відпустив Незнайка, після чого замкнув ворота й пішов. Кнопочка й Пістрявенький підійшли до Незнайка.

— Чому ж ти не сказав сторожеві, що ця паличка не проста, а чарівна? Напевно, він думав, що це якась звичайна палиця, — сказав Пістрявенький.

— А ти розумієш, що кажеш? — сердито відповів Незнайко. — Коли сторож дізнається, що це чарівна паличка, він забере її. Буде він оддавати нам чарівну паличку! А ви от скажіть-но краще, навіщо обоє із зоопарку вилізли? Вам треба було залишитися там і постаратись дістати чарівну паличку з клітки. Тепер ось ворота зачинені… Як пролізеш туди?

— Бракувало, щоб я ще по паличку в клітку лазила! — надувши ображено губки, відповіла Кнопочка.

— Ну, коли не ти, то Пістрявенький міг полізти.

— Ні, я теж не хочу в клітку, — відповів Пістрявенький. — Та й навіщо нам паличка? Тут і без чарівної палички є все, чого забажаєш. Їсти хочеш — будь ласка. В кіно чи театр — будь ласка. На автомобілі кататися — катайся хоч цілий день, поки голова не запаморочиться. Навіть, стрибати й літати на автомобілі можна без ніякого чародійства.

— Ех ти, дурню! — роздратовано відповів Незнайко. — Та хіба чарівна паличка потрібна нам, щоб на автомобілі кататись? Нам треба Листочка виручити з біди і од вітрогонів місто визволити. Невже всі повинні через цих вітрогонів страждати?

— А, ну тоді це так, — згодився Пістрявенький.

— Тепер у нас буде такий план, — сказав Незнайко. — Зачекаємо, коли стемніє, а тоді поліземо через паркан. У темряві можна буде залізти в клітку, ніхто й не побачить.

— Ну, з мене досить! — сказала Кнопочка. — Я їду в готель.

— Отже, відступаєш перед труднощами? — запитав Незнайко.

— Так, відступаю. Я не можу на паркани лазити, — рішуче відповіла Кнопочка.

— Виходить, по-твоєму, Листочок може залишатись ослом, а я нічого не повинен робити?

— Я відчуваю, що ти тут ще наробиш такого, що й не розсьорбаєш. Було б краще, якби ти зовсім нічого не робив.

З цими словами Кнопочка повернулась і пішла до автобусної зупинки.

— Нехай вона йде, Пістрявенький, а ти залишайся, — сказав Незнайко. — Ти мені можеш знадобитися. Тут паркан дуже високий, ти мене підсаджуватимеш! Ходімо далі — може, там легше перелізти.

Вони пішли уздовж паркана й, дійшовши до рогу, звернули в провулок. Тут справді паркан був трохи нижчий.

— Зачекаємо, поки стемніє, — сказав Незнайко.

Вони зупинились під парканом і стали ждати. Небо поступово стемніло. На ньому засвітилися зорі. Над дахами будинків піднявся оранжевий, як великий апельсин, місяць.

— Тепер пора, — сказав, озираючись навсібіч, Незнайко. — Підсаджуй мене!

Пістрявенький став підштовхувати його знизу. Незнайко видерся на паркан і всівся на ньому верхи.

— Тепер ти лізь, — прошепотів він, подаючи Пістрявенькому руку.

— Може, я краще зачекаю тебе тут? — сказав Пістрявенький.

— Ні, ти мені там пригодишся. Вартуватимеш біля клітки, щоб не підійшов сторож.

Пістрявенький видерся за допомогою Незнайка на паркан, після чого вони обидва зіскочили з другого боку й упали прямо в рів.

— Слухай, я в якусь яму скотився! — запхикав Пістрявенький.

— Тс-с! — засичав на нього Незнайко. — Сиди тихо!

Якийсь час вони сиділи, затамувавши віддих, і напружено прислухалися.

Навкруги було тихо.

— Нічого, — сказав Незнайко. — Здається, ніхто не чув. Ходімо потихеньку.

Вони вилізли з канави й рушили вперед серед заростей трави й квітів. Незнайко ступав нечутно, мов кішка, а в Пістрявенького весь час під ногами щось тріщало.

— Тихше ти! — шипів Незнайко.

Несподівано почулося гучне ревище. Пістрявенький зупинився й аж присів од страху.

— Що це? — пробелькотів він.

Ревище зробилося ще гучнішим. Від переляку в Пістрявенького заворушилося на голові волосся, а по спині забігали мурашки.

— Це, напевно, лев, — догадався Незнайко.

Ревище повторилося знову й перейшло в якесь могутнє, жахливе, кровожерливе рикання. Слідом за цим одразу ж хтось загавкав,

заскавучав, почулося протяжне виття вовка, пронизливо закричала гієна. Звідкілясь долинуло сонне качине крякання, десь згори закаркала ворона. Весь зоопарк переполошився і довго не міг угамуватись. Пістрявенький потроху отямився.

— А чому лев реве? — запитав він.

— Не знаю. Напевно, їсти хоче, — сказав Незнайко.

— А нас він не може з'їсти?

— Не бійся. Він же в клітці сидить.

— Я й не боюся, — відповів Пістрявенький. — Просто на всяк випадок запитав.

Поступово довкола все стихло, але місяць сховався за хмари, й стало зовсім темно. Тільки попереду біліла доріжка. Незнайко пішов по доріжці. Пістрявенький ішов за ним, стараючись не відставати.

— Куди ми йдемо? — стурбовано допитувався Пістрявенький.

— Треба знайти ослячу обору, а мавпячі клітки там поряд, — відповів Незнайко.

Скоро обабіч доріжки стали попадатися клітки. За решітками в темноті звірів не було видно, але Пістрявенькому весь час ввижалося, що з-за пруття ось-ось висунеться чиясь пазуриста лапа й учепиться йому в спину. Тому-то він злякано озирався і старався триматися від кліток подалі.

Нарешті доріжка вперлась у решітку, за якою вгадувалось озерце.

— Ми кудись не туди вийшли… — сказав Незнайко.

З-за решітки долинало якесь ліниве посапування, порохкування, чавкання і хлюпання. Може, це просто вода хлюпалась, а може, ці звуки належали якій-небудь водяній тварині, скажімо, бегемотові.

Друзі пройшли трошки назад і звернули на бічну доріжку.

— Що таке? — бурчав Незнайко, занепокоєно вдивляючись у темряву. — Ніяк не можу вгадати, де ми. Уночі все зовсім не таке, як удень.

Вони довго блукали по парку, нарешті підійшли до великої клітки, яка здалася Незнайкові знайомою.

— По-моєму, ми до слона вийшли, — сказав Незнайко. — Значить, тепер уже близько.

Пройшовши далі, вони опинилися біля невисокої решітчастої загородки, за якою було видно хлівчик.

— Ось вона, осляча обора, бачиш? — зрадів Незнайко. — Все правильно!

Звернувши вбік, вони наблизились до ряду кліток, уздовж яких тягнувся дерев'яний бар'єр. Підійшовши до крайньої клітки, Незнайко сказав:

— Ось вона!.. Ти, Пістрявенький, стій тут і роздивляйся на всі боки. Коли побачиш кого-небудь, свисни.

— Гаразд, — кивнув головою Пістрявенький.

Незнайко видерся на бар'єр, притиснувся щокою до решітки й став заглядати в клітку, напружено прислуховуючись.

— Ну, що ти там бачиш? — запитав Пістрявенький.

— Тихше, ти! — ощирився на нього Незнайко. — Зовсім нічого не бачу… Тільки наче сопе хтось. Напевно, мавпа… Ну гаразд.

Він намацав у темряві двері, витяг болт і став відкривати засувку. Цього разу засувка піддалася легко. Відсунувши її, Незнайко смикнув двері. Вони відчинилися зі скрипом.

— Еге! — з досадою прошипів Незнайко й насварився дверям кулаком. — Скриплять тут іще!

Деякий час він насторожено прислухався, але, переконавшись, що навколо було тихо, ввійшов обережно в клітку й, ставши накарачки, зашарив по підлозі руками. Поступово він залазив у клітку все далі, доповз до стіни й повернув у другий бік. Несподівано спереду почулося глухе бурчання. Незнайко так і закляк, стоячи накарачках. Деякий час він з усієї сили вдивлявсь у темряву. Перед його очима ворушилося щось велике, чорне. В цей час із-за хмар визирнув місяць і освітив лева, який лежав посеред клітки. Лев підвів свою кошлату голову й, ліниво поморгуючи, дивився просто на Незнайка.

Незнайко не встиг навіть злякатися як слід і дав задній хід, тобто мерщій порачкував назад. Не спускаючи очей з лева, він піднявся на ноги й хотів стрибнути. Побачивши це, лев пирхнув і, ставши на лапи, ступив до Незнайка. Незнайко, мов блискавка, кинувся до відчинених дверей і вилетів з клітки, наче його винесло вітром. Крикнувши Пістрявенькому лише одне слово — "лев", — він кинувся навтіки, не оглядаючись.

У Пістрявенького душа в п'яти пішла. Очманівши від страху, він подався за Незнайком. Так вони обидва бігли, не розбираючи дороги, поки перед ними не виник паркан. Незнайко одним духом вискочив на нього. Пістрявенький поліз і собі й схопив Незнайка за штани. Незнайко подумав, що це його лев хапає за ногу, і рвонувся з усієї сили. Несподівано дошка, за яку він тримався, відірвалася від паркана. Не випускаючи дошки з рук, Незнайко впав прямо на Пістрявенького, і вони обидва покотилися на землю. Позаду них чулися якісь крики, свистки сторожів. Відшпурнувши од себе дошку, Незнайко поліз у щілину, що утворилася в паркані. Пістрявенький миттю пірнув за ним, і вони стрімголов помчали вулицею. Незнайко біг попереду, а ззаду нього, немов чорна тінь, мчав Пістрявенький. Він важко відсапувався, а Незнайкові здавалося, що це позаду сопе лев.

Розділ тридцять перший

Зустріч з чарівником

Коли Кнопочка повернулася в готель, вона відразу пошкодувала, що не залишилася з Незнайком та Пістрявеньким.

— Коли б вони там не накоїли лиха без мене... Коли б не стряслося чого, — сказала вона.

Без них їй було трішечки сумно. Щоб розвеселитися, Кнопочка ввімкнула телевізор. По телебаченню виступав якийсь учений коротулька в окулярах і читав довгу й нудну доповідь про вітрогонів.

— Неначе їм уже більше передавати нічого! — з прикрістю сказала Кнопочка.

Вимкнувши телевізор, вона стала ходити по кімнаті з кутка в куток, весь час поглядаючи на годинник.

— Поїду назад у зоопарк! — сказала вона, втративши терпець, але тут же відкинула цю думку. — А як я в зоопарк потраплю? Не можу ж я, справді, через паркан лізти! Ну гаразд, гаразд, нехай вони тільки повернуться! Я покажу їм, як мене хвилювати!

Час минав, а Незнайко й Пістрявенький не з'являлися. Кнопочка вже не знала, що й гадати, й почала уявляти собі всілякі жахи. Їй здавалося, що Незнайка й Пістрявенького спіймав сторож і відпровадив у міліцію. З кожною хвилиною тривога її наростала.

Скоро Кнопочка не знаходила собі місця від хвилювання. Настала ніч. Годинник пробив дванадцять.

— Тепер ясно, що з ними таки щось трапилося, — сказала Кнопочка.

Вона вже хотіла бігти в зоопарк, але в цей час двері відчинились, і на порозі з'явилися Незнайко з Пістрявеньким. В обох розкуйовджені чуби, обидва дико поводять очима; в Пістрявенького подряпаний ніс, а обличчя забруднене більше, ніж звичайно.

— Що ти там ще накоїв, Незнайку? — сердито підступила до нього Кнопочка. — Де ви пропадали весь час?

— Нічого, Кнопочко, не турбуйся, — відповів Незнайко. — Все буде добре, от побачиш, тільки ти не сердься. Я, Кнопочко, лева на волю випустив.

— Якого лева? — злякалася Кнопочка.

— Ну того, котрий у клітці сидів. Я помилково в лев'ячу клітку попав.

Кнопочку охопив жах.

— Горе мені з тобою! — закричала вона. — То ти з ослами штуки витинав, а тепер до левів узявся! Чим це закінчиться?

— Ти не хвилюйся, Кнопочко. Закінчиться добре. Завтра я вранці піду й усе зроблю як слід. Вранці буде видно, і я вже не сплутаю. Я все виправлю, ось побачиш!

— Ти виправиш! Краще облиш усе це. Коли хочеш знати, я тепер навіть рада, що в тебе чарівної палички нема. Дай тобі паличку, так ти ще землетрус тут улаштуєш! Завтра поїдемо додому, та й годі. Більше ні хвилини не хочу тут залишатися.

— А на чому ти поїдеш? Я ж іще не все розказав.

— Що там іще? — злякалася Кнопочка.

— У нас автомобіль украли!

— Цього тільки бракувало! — вигукнула Кнопочка. — На чому ж ми додому поїдемо?

— А я ж про що кажу? Я про це й кажу. Дістанемо паличку — буде в нас автомобіль; не дістанемо — автомобіля не буде.

Наступного ранку Кнопочка прокинулась, як завжди, рано, але коли пішла будити Незнайка, то побачила, що його нема в ліжку. Пістрявенький ще спав. Вона почала будити його:

— Що це таке, Пістрявенький? Де Незнайко?

— А його хіба нема? — запитав, прокидаючись, Пістрявенький.

— Виходить, нема, якщо я питаю.

— Напевно, в зоопарк утік, — сказав Пістрявенький.

— Ану збирайся швиденько, й поїдемо, — звеліла Кнопочка.

— Куди поїдемо?

— Ну, в зоопарк, звичайно.

— Так там же лев!

— Лева, мабуть, уже давно спіймали.

За півгодини Кнопочка й Пістрявенький уже були біля входу в зоопарк. Пройшовши хвіртку, вони швидко попрямували доріжкою. Пістрявенький тримався позаду Кнопочки й злякано озирався на всі боки. Йому весь час здавалося, що от-от вискочить лев і кинеться на нього. Ще здалека Кнопочка й Пістрявенький побачили мавпячу клітку й Незнайка, який причаївся за рогом. У клітці була прибиральниця. Вона підмітала віником підлогу. Кнопочка підкралася до Незнайка ззаду.

— Ти що тут робиш? — запитала вона.

— Тихше! — замахав на неї руками Незнайко. — Чарівна паличка тут! Он бачиш, вона так і лежить на підлозі, де її вчора мавпа кинула. Зараз прибиральниця підмете підлогу, а паличку, може, викине з клітки, — тоді ми її заберемо, й усе буде гаразд.

Тим часом прибиральниця кінчила мести підлогу, зібрала сміття у відро, а паличку підняла й теж сунула в відро.

— Нічого, — заспокоїв Незнайко Кнопочку. — Ми зараз підемо за нею і побачимо, куди вона викине сміття.

Однак прибиральниця нікуди не понесла сміття, а почала прибирати в сусідній клітці. Так вона переходила з клітки в клітку, й відро все більше наповнювалося сміттям. Нарешті вона закінчила прибирати й висипала все, що було у відрі, в ящик для сміття, котрий стояв біля паркана позаду кліток. Незнайко почекав, поки прибиральниця піде, й сказав Кнопочці та Пістрявенькому:

— Стійте тут і дивіться, щоб ніхто не підійшов.

А сам підбіг до ящика, відкрив покришку й поліз усередину. Якийсь час з ящика долинало кректання і сопіння. Нарешті з-під покришки висунулась голова Незнайка.

— Ось вона, чарівна паличка! — сказав він, переможно усміхаючись.

На радощах Кнопочка навіть підстрибнула.

— Браво! — сказала вона й тихенько заплескала в долоні.

Незнайко виліз із ящика й пішов по доріжці, бережно несучи перед собою в руках паличку.

— Тепер я берегтиму її! — сказав він. — Тепер її у мене ніхто не відбере!

Слідом за Незнайком чимчикували Кнопочка й Пістрявенький. Вони дружно трималися за руки. Обличчя в обох розпливалися в усмішках.

— Тепер ми можемо поїхати в цирк і виручити Листочка, — сказала Кнопочка.

— Ах, правда! Я забув про Листочка! — вигукнув Незнайко. — Ну, мерщій у цирк!

Він повернувся й побіг до виходу. Кнопочка й Пістрявенький ледве встигали за ним. Через п'ять хвилин усі троє вже сиділи в смугастому кнопочному таксі. Незнайко натиснув кнопку з написом: "Цирк", і машина помчала по вулицях. Не встигли вони озирнутись, як уже були в цирку.

На арені вони побачили кількох акробатів, які стрибали й перекидалися — мабуть, готувалися до вечірньої вистави. Незнайкові й Пістрявенькому дуже хотілося подивитись на них, але Кнопочка сказала:

— Хіба ми для цього сюди прийшли? Потім подивимось.

— Гаразд, потім, — згодився Незнайко.

Пробравшись між рядами стільців, наші мандрівники ввійшли в двері для артистів і потрапили в службове приміщення. Це був довгий сарай з цементною підлогою. Уздовж стін стояли клітки з різними тваринами. В одній клітці був лев.

— Знову лев! — злякано сказав Пістрявенький. — Напевно, знову якась дурниця вийде.

В кінці приміщення містилися кінські стійла. Підійшовши ближче, мандрівники побачили, що між кіньми був і осел. Він стояв у маленькому стійлі, прив'язаний за гнуздечку до кільця, вмурованого в стіну. Повернувши назад голову, ослик сумно глянув на Незнайка.

— Оце він! — прошепотів Незнайко. — Я впізнаю його.

Побоюючись, як би йому не перепало від Листочка за те, що він перетворив його на осла, Незнайко відійшов од нього подалі й, приготувавшись на випадок якоїсь прикрості швидше дременути, махнув паличкою.

— Хочу, щоб осел перетворився на Листочка! — тихо сказав він.

Проте ніякого перетворення не сталося. Незнайко знову замахав паличкою і сказав голосніше:

— Хочу, щоб цей осел перетворився знову на малюка Листочка!

Перетворення і цього разу не відбулося.

— Що ж це таке? — розхвилювався Незнайко.

Він з усієї сили затряс у повітрі паличкою і вигукував свої заклинання, але осел лишався ослом і не хотів перетворюватись на Листочка. В цей час до них підійшов цирковий сторож.

— А ви що тут робите? — запитав він.

Незнайко розгубився і не знав, що сказати, але на виручку прийшов Пістрявенький.

— Ми прийшли подивитись виставу, — сказав він.

— А на виставу треба приходити ввечері.

Сторож випровадив їх на вулицю і зачинив двері.

— Що ж це таке? — запитав Незнайко. — Чому паличка перестала діяти? Ану я ще перевірю.

Він знову махнув паличкою і сказав:

— Хочу, щоб було дві порції морозива!

— Три порції! — поправив Пістрявенький.

— Хочу, щоб було три порції морозива! — повторив Незнайко.

Однак хоч скільки він повторював ці слова, навіть однієї порції морозива не з'явилося.

— Послухай, Незнайку, ти, мабуть, не ту паличку взяв, — сказав Пістрявенький.

— Як — не ту? — здивувався Незнайко.

— Ну та ж була чарівна, а ця ні.

— А де ж, по-твоєму, чарівна?

— А чарівна так і залишилась у ящику для сміття.

— Ах я роззява! — закричав Незнайко, хапаючись за голову. — Ану ж, швидко назад у зоопарк.

Минуло кілька хвилин, і наші шукачі пригод знову мчали по зоопарку. Підбігши до ящика, Незнайко метнувся до нього, як тигр, перекинув догори дном, і висипав усе сміття на землю. Всі троє рились у смітті, але ніхто не знайшов іншої палички.

— От бачиш! — сказав Незнайко Пістрявенькому. — Ніякої іншої палички нема. Виходить, ця і є чарівна…

Відійшовши подалі від купи сміття, Незнайко сів на лавочку. Він те й робив, що махав у повітрі паличкою і щось бурмотів про себе.

— Ану, дай-но я спробую, — попросив Пістрявенький, підсідаючи до Незнайка.

Він узяв паличку, махнув нею і сказав:

— Хочу бутерброд з варенням!.. Хочу морозива!.. Хочу локшини з маслом!.. Столику, накрийся! Тьху!

Оскільки жодне його бажання не здійснилося, він тицьнув паличку Незнайкові в руки й сказав:

— Тебе, мабуть, обдурив чарівник. Дав якусь нікудишню паличку. З неї вже всі чари вийшли.

— Еге, — пробурчав Незнайко, — хотів би я цього чарівника зустріти! Я показав би йому, як обманювати коротульок і давати їм недоброякісні чарівні палички!

Незнайко був геть засмучений, але Пістрявенький не вмів надовго впадати у відчай. А може, це залежало зовсім не від нього, а від сонечка, яке о цій порі піднялося високо й залило своїм світлом лавочку, на якій сиділи троє наших мандрівників. Вигрівшись на сонечку, Пістрявенький відчув, що на світі живеться зовсім непогано. Щоки його самі розпливлися в усмішці, й він сказав Незнайкові:

— А ти не сумуй, Незнайку! Адже ще не все пропало! В крайньому разі, можна піти в їдальню і пообідати.

— Ні, Пістрявенький, це все-таки несправедливо! Ти скажи, навіщо я добрі вчинки робив, га? Адже я три добрих вчинки зробив. І головне, всі підряд і зовсім безкорисливо!

Поки Незнайко й Пістрявенький розмовляли, здалеку на доріжці з'явився перехожий. На ньому був темно-синій халат, усіяний золотими

зірочками та срібними півмісяцями, що виблискували на сонечку, а на ногах були червоні черевики з довгими загнутими вгору носками. В цих черевиках він ішов дуже швидко й зовсім нечутно. Ніхто не помітив, як він підійшов до лавочки й сів поруч з Незнайком. Якийсь час сидів мовчки, спираючись руками на палицю і скоса подивляючись на Незнайка, який все ще розмовляв з Пістрявеньким.

Раптом Незнайко відчув, що поруч хтось сидить. Він обережно скосив очі й побачив біля себе на лавочці маленького дідка з довгими сивими вусами й білою сивою бородою, як у Діда Мороза. Його обличчя, видалося Незнайкові знайомим. Ковзнувши вниз очима, Незнайко побачив на ногах дідка червоні черевики з загнутими вгору носками й пряжками у вигляді золотих півмісяців.

— Ах, та це ж чарівник! — раптом пригадав Незнайко, і його обличчя засяяло від радості. — Здрастуйте!

— Здрастуй, здрастуй, друже! — усміхнувся чарівник. — От ми й зустрілися. Ну, кажи, навіщо хотів мене бачити?

— Та я хіба хотів?

— А хіба ні? Сам щойно сказав: "Хотів би я цього чарівника зустріти! Я показав би йому". Що ти хотів показати мені?

Незнайкові стало страшенно соромно. Він похнюпив голову й боявся навіть глянути на чарівника.

— Я хотів показати вам чарівну паличку, — пробелькотів нарешті він. — Вона чомусь зіпсувалась і не хоче виконувати ніяких бажань.

— Ах, он у чім річ! — вигукнув чарівник і взяв у Незнайка чарівну паличку. — Так, так, я бачу, вона зіпсувалася. Зовсім, братику,

зіпсувалась, остаточно. Он як! А я ж казав тобі, що коли зробиш три поганих вчинки, то чарівна паличка втратить свою чарівну силу.

— Коли це ви казали? — здивувався Незнайко. — Ах, так, правильно, казали. Я-зовсім забув. А я хіба вже зробив три поганих вчинки?

— Ти їх тридцять три зробив! — сердито сказала Кнопочка.

— А я щось жодного не можу пригадати, — відповів Незнайко.

— Доведеться тобі нагадати, — сказав Чарівник. — Хіба не ти перетворив на осла Листочка? Чи це, по-твоєму, добрий вчинок?

— Але ж я тоді був дуже сердитий, — заперечив Незнайко.

— Сердитий чи не сердитий — це не має значення. Завжди треба робити добре. Потім ти перетворив трьох ослів на коротульок.

— Але ж я не знав, що з цього вийде.

— А коли не знав, значить, і робити не слід було. Завжди все треба робити обдумано. Через твою необдуманість багато неприємностей вийшло. Ну й, нарешті, ти дражнив мавпу н клітці. Це теж поганий вчинок.

— Усе правильно! — з досадою махнув Незнайко рукою. — От завжди так буває: як не пощастить з самого початку, так уже до кінця не пощастить!

Від досади Незнайко ладен був заплакати. А Пістрявенький сказав:

— Ти не плач, Незнайку. Адже й без чарівної палички можна прекрасно жити. Що нам паличка, світило б сонечко!

— Ах ти, любий мій, як же ти гарно сказав! — засміявся чарівник і погладив Пістрявенького по голові. — Адже й правда, гарне воно, наше сонечко, добре. Воно всім однаково світить: тому, в кого є що-небудь, і тому, в кого — зовсім нічого; в кого є чарівна паличка і в кого її нема. Від сонечка нам і світло, й тепло, і на душі радісно. А без сонечка не було б ні квітів, ні дерев, ні блакитного неба, ні травички зеленої, та й нас з вами не було б. Сонечко нас і нагодує, і напоїть, і обігріє, і висушить. Кожна травиночка тягнеться до сонця. Від нього все життя на землі. То навіщо нам сумувати, коли світить сонечко? Хіба не так?

— Звичайно, так, — погодилася Кнопочка й Пістрявенький.

І Незнайко відповів:

— Так!

Розділ тридцять другий

День рукавичок

Вони довго сиділи на лавочці і грілися на сонечку, і раділи, і їм було добре, і ніхто вже не шкодував за чарівною паличкою. І Незнайко сказав:

— А чи не можна, щоб просто так бажання здійснилось, без чарівної палички?

— Чому ж не можна? — відповів чарівник. — Коли бажання велике, та до того ж хороше, — можна.

— У мене дуже велике бажання: щоб у Сонячному місті все стало так, як було, коли ми приїхали, і щоб Листочок знову став коротулькою, а осли — ослами, та ще, щоб міліціонера Свистунчика виписали з лікарні.

— Ну що ж, це бажання дуже хороше, й воно буде здійснене, — сказав чарівник. — А в тебе, Кнопочко, є яке-небудь бажання? — запитав він Кнопочку.

— У мене таке бажання, як і в Незнайка, — сказала Кнопочка. — Але, якщо можна побажати ще чого-небудь, то я хочу, щоб ми швидше повернулися до Квіткового міста. Мені чомусь дуже додому захотілося...

— Це теж буде здійснено, — сказав чарівник. — А в тебе, Пістрявенький, яке бажання?

— У мене багато бажань, — сказав Пістрявенький. — Цілих три.

— О! — здивувався чарівник. — Ну, кажи.

— Перше — це я дуже хотів би знати, де той лев, котрого Незнайко випустив на волю, і чи не з'їсть він нас?

— Твоє бажання неважко здійснити, — відповів чарівник. — Лев сидить у тій самій клітці, де й сидів. Коли ви вчора втекли, прийшов сторож і зачинив клітку. Лев навіть не встиг вийти на волю. Можеш бути спокійний: лев нікого не з'їсть.

— Це добре, — сказав Пістрявенький. — Друге моє бажання таке: мені дуже цікаво дізнатися, що міліціонер зробив з Клепкою та Кубиком? Ми бачили, як він поїхав з ними в міліцію.

— На це теж легко відповісти, — сказав чарівник. — Міліціонер допоміг, відремонтувати Клепці машину й відпустив його разом з Кубиком додому, бо ж вони нічого поганого не зробили.

— А третє моє бажання таке, — сказав Пістрявенький. — Чи не можна зробити так, щоб ніколи не вмиватись і водночас бути чистим?

— Гм! — сказав розгублено чарівник. — Це, голубчику, важкувато здійснити. Я, мабуть, і не зможу. Але, коли хочеш, я можу зробити так, що ти почуватимеш себе добре тільки після того, як умиєшся. Якщо ти забудеш своєчасно вмитися, то бруд на твоєму обличчі почне щипати тебе за щоки, поколюватиме тебе, наче голками, до тих пір, поки ти не вмиєшся. Поступово ти привчишся умиватися вчасно. Це почне тобі навіть подобатись, і ти відчуватимеш велику втіху від умивання. Як ти гадаєш, це тебе влаштує?

— Цілком, — сказав Пістрявенький.

— Ну тоді все гаразд.

У цей час далеко на доріжці з'явилися три осли, чи, правильніше, два осли, тому що третій був не чистокровний осел, а мул. Вони йшли один за одним, тихенько постукуючи копитцями, жваво помахуючи хвостами й добродушно ворушачи вухами. Слідом за ними йшла прибиральниця у білій хустинці.

— Ах ви, втікачі! Ах ви, волоцюги! Ах ви, шибайголови, такі-сякі! — бурчала прибиральниця, підганяючи ослів. — Та де ж ви пропадали стільки часу? Де тинялися? Де вас носило? А все цей Пегасик! У, я тебе знаю, розбишако! Ти не прикидайся таким смирненьким. Ти заводій! Видно, ти втік перший, а за тобою й Калігула з Брикуном подалися. Без тебе вони не додумалися б до цього.

Пегасик, який ішов позаду Калігули й Брикуна, наче розумів, що мова йде про нього. Він похнюпив голову й тільки кліпав очима з невинним виглядом.

— А ти не кліпай, не кліпай, безсоромнику! — сварила його прибиральниця. — Бач, тільки вдає, що не розуміє. Ти все розумієш, я знаю!.. Ну нічого, голубчики, — погуляли й годі! Думали, далеко втечете? Ні, братці, нікуди ви не втечете!

Підійшовши до огорожі, прибиральниця відчинила хвіртку й загнала всіх трьох утікачів за обору.

— Бачиш, Незнайку, твоє бажання збувається. Ці троє вже повернулися на своє місце, — сказав чарівник. — А тепер ходімо — може, ми ще дещо побачимо.

З цими словами чарівник підвівся з лавочки й попрямував до виходу з зоопарку. Незнайко, Кнопочка й Пістрявенький теж повскакували й пішли за ним. Вийшовши із зоопарку, вони побачили, що довкола було повно перехожих. Здавалося, що в цей день усі висипали на вулицю і ніхто не хотів залишатися вдома. З усіх боків лунала музика, співи, звідусіль було чути веселі голоси і радісний сміх.

Дійшовши до перехрестя, наші мандрівники побачили юрбу коротульок, що зібралася біля будинку на розі. Вгорі, на даху будинку, стояло декілька малюків і малючок з великими кошиками. Вони виймали щось із цих кошиків і пригорщами кидали прямо в юрбу. Підійшовши ближче, Незнайко та його супутники побачили, що зверху падали рукавички. Вони були різні: сині, білі, червоні, зелені, рожеві. Ті, що стояли внизу, ловили їх на льоту, піднімали з землі, надягали на руки й тут же починали обмінюватись між собою, стараючись підібрати собі пару рукавичок одного кольору.

— Що це таке? Навіщо рукавички кидають? — спитала Кнопочка.

— Сьогодні день рукавичок, або, як його інакше називають, свято сонячних братів, — сказав чарівник. — У цей донь повсюди розкидають рукавички. Усі беруть ці рукавички й міняються між собою. Ті, що обмінялися, стають сонячними братами.

— Чому братами? — здивувався Незнайко.

— Ну, це звичай такий. День рукавичок буває щороку в Сонячному місті, тому тут з кожним роком з'являється все більше й більше сонячних братів. Скоро в Сонячному місті всі будуть братами.

На розі другої вулиці чарівник раптом зупинився і тихо сказав:

— Дивіться!

Незнайко, Кнопочка й Пістрявенький зупинилися. Прямо перед ними серед тротуару стояли малюк і малючка. Вони міцно трималися за руки, дивились одне на одного, не спускаючи очей, і нікого й нічого не помічали навкруг.

— Хто це? — запитала Кнопочка.

— Невже не догадуєтесь? Це Листочок і Буквочка, — відповів чарівник.

— Ах, це Листочок! — вигукнув Незнайко. — Значить, він уже перетворився на коротульку. Здається, я пригадую його!

— Любий Листочку! — сказала в цей час Буквочка. — Яка я рада, що ти, нарешті, вернувся! Я так скучила за тобою, так плакала!

— Нічого, Буквочко, зате тепер ми завжди будемо разом і ніколи не розлучимось, — утішав її Листочок.

— Де ж ти пропадав весь час? Розкажи мені.

— Я, любонько, був у цирку. Ох, як там було весело, як цікаво, коли б ти знала! Вдень репетиції, тренування, а ввечері вистава. Й так щодня, навіть по неділях.

— А мені було так сумно, що навіть у цирк не хотілося, — сказала Буквочка. — Чому ж ти не повідомив, що ти в цирку?

— Не гнівайся, Буквочко! Просто я навіть не знаю, як це трапилося, — зам'явся Листочок. — Просто я тоді був ослом.

Тут зверху щось посипалось, і ціла юрба коротульок кинулася підбирати рукавички, що падали з даху будинку. Незнайка, Кнопочку й Пістрявенького мало не збили з ніг. З великим трудом вони вибралися з юрби, але все-таки теж устигли схопити по дві рукавички. Відбігши подалі, вони стали розглядати свою здобич. Незнайкові попалися коричнева й оранжева рукавички. Кнопочці — жовта й рожева, а Пістрявенькому — синя і біла.

— От як невдало вийшло! — сказала Кнопочка. — Ми навіть між собою помінятися не можемо: всі рукавички різні.

Тут до них підбігли, сміючись, декілька коротульок і стали мінятися рукавичками. Один малюк узяв у Незнайка оранжеву рукавичку, а замість неї дав зелену, другий вихопив коричневу й дав замість неї голубу, а голубу в нього тут же забрала якась малючка, обмінявши її на червону.

— О! — зрадів Незнайко. — В мене тепер одразу два сонячних брати й одна сестричка!

З Кнопочкою теж двоє малюків обмінялися рукавичками, так що в неї замість жовтої і рожевої рукавичок були синя й зелена. Пістрявенький почував себе скривдженим, тому що з ним ніхто не захотів мінятися.

У цей час Незнайко побачив, що до них іде міліціонер. Він був у новенькій блискучій касці. Придивившись, Незнайко переконався, що це був ніхто інший, як усім відомий міліціонер Свистунчик. Незнайко роззявив від подиву рота й так і лишився з роззявленим ротом, а

Свистунчик пішов прямо до Незнайка й почав оглядати його з голови до ніг. Особливо уважно, як здалося Незнайкові, Свистунчик оглянув його жовті штани. Незнайко похолов від страху і вже ладен був дати драла, але тут міліціонер зиркнув на свої руки, на яких були надіті біла й червона рукавички, швидко підійшов до Пістрявенького, зняв з його руки білу рукавичку, а замість неї надів йому свою червону. Тепер у Свистунчика обидві рукавички були біленькі. Він, не поспішаючи, натягнув їх на руки, розправив як слід, приклав до козирка руку, усміхнувся до Пістрявенького й подався своєю дорогою.

— Ну от, тепер ви переконалися, що всі ваші бажання здійснилися, — сказав чарівник, розгладжуючи рукою свою довгу бороду. — Осли повернулися в зоопарк, Листочок вернувся до Буквочки, міліціонер Свистунчик виписався з лікарні. Лишилося тільки відрядити вас додому.

— А як же бути з вітрогонами? — спитав Незнайко. — Може, з ними теж треба що-небудь зробити, щоб вони перестали кривдити коротульок?

— Про це не турбуйся, — відповів чарівник. — Я написав чарівну книгу, в якій розповідається про все, що з вами сталося. Це дуже повчальна історія. Кожний вітрогон, який прочитає її, побачить, що він брав приклад із звичайнісіньких ослів, і йому стане соромно. Після цього ніхто не захоче наслідувати вітрогонів.

— А якщо на кого-небудь книга не вплине? — запитав Пістрявенький.

— Цього не може статись, — відповів чарівник. — На коротульок книги завжди добре впливають. Вони не впливають лише на натуральних, так би мовити, природжених ослів.

Отак розмовляючи, мандрівники дійшли до площі, де стояли автомобілі, призначені для позаміської їзди.

— З сьогоднішнього дня у Сонячному місті стала до ладу станція маршрутних автоматичних таксі. Раніше автоматичні таксі ходили по місту, а тепер можна їхати на маршрутних таксі куди хочете, — сказав чарівник.

Підійшовши до крайньої машини, чарівник всунув руку в щілину, що була позаду радіатора, й витягнув з неї картонну табличку, на якій була надрукована карта країни коротульок. Знайшовши на карті Квіткове місто, він накреслив на. ній олівцем шлях по дорогах, що вели від Сонячного міста до Квіткового і сказав:

— Тепер сідайте, натискуйте кнопку на щитку приладів і можете їхати. Машина сама довезе вас, куди треба. Якщо захочете зупинитись, натисніть цю саму кнопку. Захочете їхати далі, знову кнопку натисніть. От і все керування.

— Це що — чарівна машина? — спитав Пістрявенький.

— Ні, це звичайне маршрутне таксі. Ви бачили, я накреслив на карті маршрут, тобто шлях, яким вам треба їхати. В автомобілі є електронний пристрій, що автоматично скеровує машину по накресленому шляху. Цим самим шляхом автомобіль сам повернеться назад, коли відвезе вас.

Незнайко, Кнопочка й Пістрявенький залізли в автомобіль і всілися рядком на м'якому сидінні. Чарівник зачинив за ними дверцята й помахав рукою на прощання. Незнайко натиснув кнопку на щитку приладів. Машина рушила. Мандрівники обернулись назад і замахали чарівникові руками. Чарівник теж махав їм рукою. Його довга борода маяла на вітрі, й від цього Пістрявенькому здалося, що чарівник махає їм бородою.

— Дивіться, бородою махає, — сказав Пістрявенький і затрясся від сміху.

— Соромно з чарівників сміятися, — сказала Кнопочка. — Бородами ніхто махати не може.

Описавши на площі дугу, машина повернула за ріг, і чарівника не стало видно.

Розділ тридцять третій

Незнайко, Кнопочка й Пістрявенький стають сонячними братами

Через півгодини машина вже виїхала з міста й помчала полями. Незнайкові та його супутникам жаль було розлучатися з Сонячним містом. Останній раз вони оглянулися назад і побачили, як заходило сонце. Воно було червоне, велике й уже наполовину сховалося за краєм землі. Сонячне місто все ще було видно вдалині. Чорні силуети будинків неначе відбилися на яскравому диску сонця. Таким вони бачили Сонячне місто востаннє. Сонце опустилося за обрій, і місто ніби розтало в туманній далині.

Мандрівники зручно вмостилися рядком і почали згадувати, що трапилося з ними за день.

— Дуже дивно, як це нам пощастило за сьогодні всіх зустріти: і ослів, і Листочка, і міліціонера Свистунчика! Тепер я за них спокійний, — сказав Незнайко.

— Знайшов, чому дивуватися! — відповів Пістрявенький. — Було б дивно, якби ми їх не зустріли. Адже все це було чародійством.

— Шкода, що ми не зустрілися з Кубиком і не поїхали з ним подивитися будинки Кавунчика, — сказала Кнопочка.

— Дуже шкода, — погодився Незнайко. — Але я ще більше шкодую, що ми не поїхали з інженером Клепкою до Фуксії та Рибочки в Наукове містечко. Там, напевне, можна було б побачити багато цікавих речей.

— Сумно, звичайно, що ми не побували скрізь, де хотіли, — сказала Кнопочка, — але було б гірше, коли б ми залишали Сонячне місто без ніякого жалю. За хорошим завжди жаліють. Зате ми повинні бути раді, що в нас у Сонячному місті є братики!

— Ну, я і радий, — відповів Пістрявенький. — У мене братик міліціонер, а ви з Незнайком навіть не знаєте, хто ваші сонячні братики.

— Ну й що ж, — відповіла Кнопочка. — Я все одно рада, що вони в нас є, і завжди любитиму їх. Неначе треба добре ставитись тільки до тих, кого знаєш! Мені відомо, що мої сонячні братики — хороші коротульки, й цього мені досить.

Як тільки Кнопочка згадала про сонячних братів, усі поглянули на свої рукавички. Тепер у Незнайка одна рукавичка була зелена, а друга — червона, в Кнопочки теж одна рукавичка була зелена, але друга — синя, а в Пістрявенького була синя і червона.

— Дивіться! — сказала раптом Кнопочка. — Тепер ми з вами теж можемо мінятися. Хай Пістрявенький дасть свою червону рукавичку Незнайкові, і в Незнайка тоді будуть дві червоненькі; Незнайко дасть мені свою зелененьку, і в мене будуть дві зелені; я дам Пістрявенькому свою синю рукавичку, і в нього будуть обидві синенькі.

Вони швидко помінялися рукавичками й навіть засміялися, побачивши, як усе до ладу вийшло. На душі в них одразу стало так добре, як ніколи не бувало. Вони пригорнулися тісніше одне до одного й довго сиділи мовчки. Нарешті Кнопочка сказала:

— Давайте, братики, коли повернемось додому, теж нашиємо рукавичок і будемо розкидати, щоб і в нашому місті були сонячні братики. Гарно ж бути сонячними братиками!

День тим часом спливав. Червона хмарка, освітлена відблиском заходу, поступово зникла. В небі почали з'являтись одна за одною зірочки. Пістрявенький захотів спати. Голова його потрошку схилялася на груди, а сам він поступово схилявся вбік. Утративши, нарешті, рівновагу, він починав швидко падати на Незнайка, що сидів поруч, і наче хотів його клюнути носом, однак тут же прокидався й старався сидіти рівно.

— Ти що це? Ніби куняєш? — спитав Незнайко.

— Ні, це я просто жартю.

— Не "жартю" треба казати, а "жартую", — поправила його Кнопочка.

Кінчилися всі ці жарти тим, що Пістрявенький впав на бік та так і заснув. Кнопочка й Незнайко вклали його зручніше, схиливши на м'яку подушку сидіння, й сказали:

— Хай спить.

Вони не помітили, як і самі заснули; а коли прокинулися, побачили, що машина зупинилася посеред вулиці, а в обличчя їм світило сонечко, що вже викотилося з-за лісу.

— Ось так штука! Кудись приїхали... — сказав Незнайко, відчиняючи дверцята й вилізаючи з машини.

Кнопочка теж вийшла з машини й подивилася довкола.

— Ясно, — сказала вона. — Ми ж у Квітковому місті!

— Ах, правильно! — вигукнув Незнайко. — На те самісіньке місце приїхали, звідки виїхали. Ей, Пістрявенький! Уставай, ми вже приїхали.

Пістрявенький прокинувся і виліз з машини.

— Дивовижно, як швидко доїхали! — сказав він, позіхаючи на весь рот і протираючи руками очі.

— Добре мені діло — швидко! — відповів Незнайко. — Ти ж проспав цілу ніч. Уже ранок!

— Тоді, звичайно, нічого дивного нема! — сказав Пістрявенький. — Ну, я пішов додому.

Він заклав за спину руки в синеньких рукавичках і попрямував додому.

Незнайко зачинив дверцята машини. Машина одразу ж розвернулася сама собою і поїхала в зворотний бік. Незнайко й Кнопочка подивилися їй услід і пішли вулицею. Вони були дуже раді, що повернулися до свого рідного Квіткового міста, їм хотілося поблукати й подивитися на нього. Пройшовши вулицею, вони опинилися на березі Огіркової річки. За час їхньої відсутності, огірки розрослися так, що серед огудиння можна було заблукати, наче в лісі.

Незнайко й Кнопочка стали на крутому бережку, з якого було видно й ліс, і річку, й міст через річку, й усе Квіткове місто. Вранішнє сонечко позолотило дахи будинків, і вони світились оранжевим світлом, наче самі собою.

— Гарно в нашому Квітковому місті! — вигукнув, замилувавшись цією картиною, Незнайко. — А було б іще краще, коли б у нас побудували такі самі великі, красиві будинки, як у Сонячному місті.

— Бачиш, чого захотів! — засміялася Кнопочка.

— Та були б у нас парки, театри й веселі містечка! Та їздили б по вулицях автомобілі, автобуси й атомні автостільчики!

— Але ж жителі Сонячного міста трудилися, щоб зробити все це, — відповіла Кнопочка. — Саме нічого не зробиться.

— Але ж і ми можемо трудитися, — сказав Незнайко. — Якщо всі дружно візьмуться, то багато можуть зробити. Ось поглянь, ми всі взялись і побудували через річку міст. А один коротулька хіба побудував би? Звичайно, шкода, що в нас чарівної палички нема. Можна було б тільки махнути — й усе місто було б, як Сонячне.

— От і видно, Незнайку, що ти ані крапелиночки не порозумнішав. Ти завжди мріятимеш про чарівну паличку, щоб як-небудь прожити без труда, щоб усе за щучим велінням робилося. А я, наприклад, аніскілечки не шкодую за цією паличкою. Адже чарівна паличка — це велетенська сила, й коли така сила попаде в руки не дуже розумному коротульці, як-от тобі, то замість користі може вийти сама тільки шкода. Я на твоєму місці побажала б собі замість чарівної палички трошки розуму. В кого розуму досить, тому й чарівної палички не потрібно.

— Ну, Кнопочко, я ж не шкодую за чарівною паличкою! Просто я думав, що ти шкодуєш. Чому ж ти дорікаєш мені?

— Тому, що я хочу, щоб ти був хорошим.

— Як? — викрикнув Незнайко. — І ти теж хочеш?

— Еге ж. А хто ж іще цього хоче?

— Ну, є тут у мене одна подружка.

— Подружка? — здивувалася Кнопочка. — Яка ще подружка?

— Та така, наче ти. Теж весь час дорікає мені. Каже, що хоче, щоб я був кращим.

— І давно ти з нею дружиш?

— Давно.

Кнопочка ображено надула губки й одвернулася від Незнайка. Потім сказала:

— Який же ти нехороший, Незнайку! Ти потайний. Ми вже стільки дружимо з тобою, а ти ніколи не казав, що дружиш із кимось, крім мене. Дружи, будь ласка! Я хіба проти? Я не, проти! Але чому ти мені не сказав?

— Та що тут ще казати? Я і не дружу особливо. Вона сама до мене причепилась.

— Ой, не бреши, не бреши, Незнайку! — пригрозила Кнопочка пальцем. — Ти скажи краще, як її звуть?

— Кого?

— Ну її, твою подружку.

— А-а, її!.. Ну, її звуть совість.

— Яка Совість? — здивувалась Кнопочка. — А-а, совість!

Кнопочка весело засміялася, потім поклала свої руки на плечі Незнайка й, поглянувши йому прямо в очі, сказала:

— Ой, який же ти смішний, Незнайку! Смішний — і все-таки хороший. Ти, мабуть, і не знаєш, який ти хороший!

— Який я хороший! — знітившись, сказав Незнайко. — Це тобі, напевно, тільки так здається.

— Чому тільки так здається? — спитала Кнопочка.

— Ну... — зам'явся Незнайко. — Просто ти, мабуть, закохалася в мене — от і все.

— Що? Я? Закохалася? — спалахнула Кнопочка.

— Ну, так, а що тут такого? — розвів Незнайко руками.

— Як — що такого? Ах, ти... Ах, ти... — Від обурення Кнопочка не могла говорити й мовчки затрясла в Незнайка перед носом міцно стиснутими, кулачками. — Між нами все тепер скінчено! Все-все! Так і знай!

Вона повернулась і пішла геть. Потім зупинилась і, гордо глянувши на Незнайка, сказала:

— Дивитися не можу на твою придуркувату, усміхнену фізіономію, от!

І вона пішла. Незнайко знизав плечима.

— Бач, яка штука вийшла! А що я сказав такого? — пробурчав він і теж пішов додому.

Так закінчилася мандрівка Незнайка до Сонячного міста.